

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Turisme, natur og miljø i Nordjylland

En undersøgelse avturisters holdninger til natur og miljø i Blokhus og på Læsø

Nordbø, Ingeborg

Publication date:
2001

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Nordbø, I. (2001). *Turisme, natur og miljø i Nordjylland: En undersøgelse avturisters holdninger til natur og miljø i Blokhus og på Læsø*. Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Turisme, natur og miljø i Nordjylland

- En undersøgelse av
turisters holdninger til natur og miljø
i Blokhus og på Læsø –

Ingeborg Nordbø
Forskningsassistent

<u>1. FORMÅL OG PROBLEMFORMULERING</u>	5
<u>1.1 INNLEDNING</u>	5
<u>1.2 FORMÅL OG PROBLEMFORMULERING</u>	6
<u>1.3 RAPPORTENS OPPBYGNING</u>	7
<u>2. TURISME - NATUR OG MILJØ</u>	8
<u>2.1 INNLEDNING</u>	8
<u>2.2 TURISME OG MILJØ</u>	8
<u>2.3 DEN NATURINTERESSERTE TURIST</u>	9
<u>2.4 KJÆRT BARN – MANGE NAVN!</u>	10
<u>2.5 NATURBASERT TURISME</u>	12
<u>2.6 DEN MILJØBEVISSTE TURIST</u>	12
<u>3. DE UTVALGTE DESTINASJONER – BLOKHUS OG LÆSØ</u>	14
<u>3.1 INNLEDNING</u>	14
<u>3.2 BLOKHUS</u>	14
<u>3.2.1 GEOGRAFISKE OG DEMOGRAFISKE FORHOLD</u>	14
<u>3.2.2 HISTORIE</u>	15
<u>3.2.3 TURISMEPOLITIKK</u>	16
<u>3.3 LÆSØ</u>	18
<u>3.3.1 GEOGRAFISKE OG DEMOGRAFISKE FORHOLD</u>	18
<u>3.3.2 HISTORIE</u>	19
<u>3.3.3 TURISMEPOLITIKK – ”ALLE TIDERS LÆSØ”</u>	19
<u>4. METODE</u>	21
<u>4.1 INNLEDNING</u>	21
<u>4.2 VITENSPRODUKSJON</u>	21
<u>4.3 UNDERSØKELSESDSIGN – MULTIPLE CASESTUDIE</u>	22
<u>4.4 TRIANGULERING AV METODER</u>	23
<u>4.5 UNDERSØKELSESTEKNIKKER</u>	23
<u>4.5.1 OBSERVASJON</u>	24
<u>4.5.2 INTERVJU</u>	25
<u>4.5.3 SPØRRESKJEMA</u>	28
<u>4.6 EMPIRI</u>	29
<u>4.6.1 TRANSKRIBERING</u>	29
<u>4.6.2 ANALYSEMETODE</u>	31
<u>4.7 GENERALISERBARHET, RELIABILITET OG VALIDITET</u>	31
<u>4.7.1 KVALITATIVE METODER</u>	32
<u>4.7.2 KVANITATIVE METODER</u>	35

<u>5. HVA ØNSKER TURISTENE I NORDJYLLAND Å OPPLEVE?</u>	37
<u>5.1 INNLEDNING</u>	37
<u>5.2 FAKTORER TURISTENE VEKTLIGGER VED VALG AV REISEMÅL</u>	37
<u>5.2.1 GENERELT</u>	37
<u>5.2.2 VARIASJONER UT FRA NASJONALITET</u>	42
<u>5.2.3 VARIASJONER UT FRA ALDER OG KJØNN</u>	48
<u>5.3 BLOKHUS OG LÆSØ</u>	51
<u>5.3.1 TURISTKATEGORIER OG BETYDNINGEN AV NATUR OG MILJØ</u>	51
<u>5.3.2 HVA FORBINDER TURISTENE MED BLOKHUS OG LÆSØ</u>	54
<u>5.4 NATUR- OG MILJØOVERVEIELSER</u>	58
<u>5.4.1 NATURHENSYN</u>	59
<u>5.4.2 MILJØHENSYN</u>	60
<u>6. NÆRMERE OM NATURENS BETYDNING I FERIE</u>	64
<u>6.1 INNLEDNING</u>	64
<u>6.2 TURISTENES FORSTÅELSE AV NATUREN PÅ DE TO DESTINASJONENE</u>	64
<u>6.2.1 BLOKHUS</u>	64
<u>6.2.2 LÆSØ</u>	65
<u>6.3 HVA BRUKER TURISTENE NATUREN TIL?</u>	68
<u>6.3.1 TURISTENS NATURORIENTERING</u>	68
<u>6.3.2 GRAD AV ORGANISERING AV AKTIVITETER</u>	72
<u>6.3.3 NATUR SOM HELSEBOT OG TERAPI</u>	74
<u>7. VILLIGHET TIL HANDLING VEDRØRENDE EN BÆREDYKTIG TURISMEUTVIKLING</u>	80
<u>7.1 INNLEDNING</u>	80
<u>7.2 NÆRMERE OM TURISTENES NATURSYN</u>	80
<u>7.3 ANSVARSFORDELING</u>	82
<u>7.4 BETALINGSVILLIGHET</u>	84
<u>7.5 FORSLAG TIL EN MER BÆREDYKTIG UTVIKLING PÅ DE TO DESTINASJONENE</u>	90
<u>7.5.1 BLOKHUS</u>	90
<u>7.5.2 LÆSØ</u>	92

<u>8. KONKLUSJON</u>	96
<u>8.1 INNLEDNING</u>	96
<u>8.2 STOR ETTERSPORSEL ETTER NATUR- OG MILJØBASERT TURISME</u>	96
<u>8.3 HVILKEN TYPE NATUR SØKER TURISTENE?</u>	98
<u>8.4 HVA BRUKER TURISTENE I NORDJYLLAND NATUREN TIL?</u>	99
<u>8.5 UTFORDRINGER OG MULIGHETER FOR NATURBASERT TURISME I NORDJYLLAND – EKSEMPLER FRA BLOKHUS OG LÆSØ</u>	101
<u>8.6 ER DET SAMSVAR MELLOM TURISTENES INTERESSER OG FAKTISKE VALG?</u>	101
<u>8.7 HOS HVEM TRYKKER SKOEN?</u>	103
<u>8.8 HEM SKAL BETALE FOR GILDET?</u>	103
<u>8.9 HVORDAN KAN TURISMEN GJØRES MER BÆREDYKTIG?</u>	104
<u>8.10 MOBILISERE PÅ INTERESSE OG VILJE TIL HANDLING</u>	104
<u>LITTERATUR</u>	105

1. FORMÅL OG PROBLEMFORMULERING

1.1 Innledning

Denne undersøkelse er en del av et større forskningsprosjekt om “Nordjysk naturturisme - naturoplevelser, planlægning og bæredygtighed”¹ under den overordnede ramme “Langsigtet Strategisk Turismeplanlægning i Regionalt og Internationalt Perspektiv”². I de senere år har det i Nordjylland og i resten av Danmark vært en stigende interesse i å se på turismen ut fra en filosofi om å oppdyrke en form for turisme, “... *vi kan leve af – og med!*”³. Amtsrådet for Nordjyllands Amt skrev allerede i sin Regionplan ’93, “*at planlægning er nødvendig for at undgå, at turismen udvikler sig selvdestruktivt, som i Sydeuropa*” (Nordjyllands Amt 1993:27). Sitatet peker på en i 1993 forholdsvis ny oppmerksomhet omkring bæredyktighetsbasert planlegging av turismen i et gitt område, noe som følges opp i den nye Regionplan ’97 (Nordjyllands Amt 1997a:53). Bak det overordnede forskningsprosjekt ligger således også alle tankene om å utvikle en bæredyktig turisme, hvor fokus går fra et kortsiktig perspektiv til et mer langsiktig, hvor både økonomiske, miljømessige og sosio-kulturelle konsekvenser inngår i overveielser om den fremtidige utvikling.

Tankene om den bæredyktige turisme satsningen videreføres av Midt-Nord Turisme som i deres strategi- og handlingsplan for 2001-2003, ønsker å gjøre Nordjylland til den første region i landet som setter handling bak ordene om å skape en bæredyktig utvikling i turismen (Nyhetsbrev (2000) nr. 5, s. 3). Det er Midt-Nord Turismes overbevisning, at det er mulig å fremme en bæredyktig utvikling i regionens turisme, hvor det både skapes økt omsetning og tas hensyn til lokalbefolkningen og miljøet (Ibid., s. 2). Turismen er imidlertid en industri⁴ som er kjennetegnet av større kompleksitet og flere aktører enn de fleste andre industrier (Walle 1995:265-266), og i et bæredyktig reiseliv er naturmiljøet, vertssamfunnet, reiselivsnæringen, miljøforvaltningen og turistene alle viktige komponenter som må inkluderes i den omtalte satsningen (Vistad og Vorkinn 1995).

I denne undersøkelsen er vekten imidlertid lagt på samspillet mellom turisten som aktør og naturen som attraksjon. I utviklingen av Nordjylland som bæredyktig turistdestinasjon spiller naturen en sentral rolle, og kunnskap om hvordan naturen brukes, av hvem og til hva er en grunnleggende forutsetning for å kunne forvalte områdene på en best mulig måte, både med hensyn til naturmiljøet, turismevirksomhetene og ikke minst de besøkende, dvs. turistene. Turistene er sentrale aktører fordi de både er etterspørere og (for)brukere av naturens ressursgrunnlag. Natur og landskaper⁵ utgjør ofte kjerneattraksjoner i det produkt turisten søker (Haukeland og Viken 1997; Krippendorf 1980), samt at natur og landskaper ofte er basen for de aktiviteter som turisten foretar seg. Naturen er videre råmaterialet for turistens forbruk av suvenirer, mat, energi og varme, og det er også naturen som til sist absorberer det avfall som turisten produserer (se f.eks. Haukeland og Viken 1997; Christensen og Beckmann 1998).

---

¹ Prosjektet er et Post.Doc. studium av Susanne Jensen og forventes ferdig i 2002.

² Ansøgning til Erhvervssekretariatet, Nordjyllands Amt, 1998.

³ Se f.eks. Turismepolitisk redegjørelse 200; Natur- og Miljøpolitisk redegjørelse 1999; HORTESA og TS-Kartellet 2000, s. 69; Kommunenes Landsforening 1999, s. 6.

⁴ Dette med hvorvidt man kan tale om at turismen er en industri, siden det ikke er noe industrielt produkt (jfr. Holden 2000).

⁵ For en nærmere redegjørelse av forskjellen mellom “natur” og “landskap” se side 68.

Med tanke på å sette handling bak ordene om en bærekraftig turisme, er såles viten om tre forhold knyttet til turistene avgjørende. For det første, så må man vite mer om hva turistene ønsker å oppleve, og hvorvidt natur og miljø utgjør viktige komponenter i denne opplevelsen. Det hjelper lite å utvikle en bærekraftig turisme dersom turistene ikke er interessert i det produktet som tilbys. For det annet, så har natur ofte vært håndtert som en enhetlig og uproblematisk størrelse innenfor det meste av turismenæringen (Munch-Petersen 1995, s. 331; Viken 1995, s. 370), hvilket fremstår som lite nyansert når formålet er å utvikle en bærekraftig turisme. Derfor er, som påpekt ovenfor, mer dyptgående kunnskap om hvordan turistene bruker naturen og til hva, en nødvendig forutsetning for å vite noe om hvilke naturbaserte turismeprodukter man kan tilby til hvilke målgrupper. Sist, men ikke minst, er det viktig å vite noe om hvordan turistene ser sin egen rolle i forhold til naturmiljøet og hvor meget de er villige til å bidra for å utvikle turismen generelt, og i Nordjylland spesifikt, i en mer bæredyktig retning.

1.2 Formål og Problemformulering

Formålet med denne undersøkelsen var således å tilegne seg en mer dyptgående viten om de ovenfor skisserte problemstillinger med tanke på utviklingen av en bæredyktig turisme i Nordjylland. Og med bakgrunn i dette formålet ble følgende problemstillinger oppstillet:

1. Hva ønsker turistene i Nordjylland å oppleve og hvilken rolle spiller natur og miljø i denne sammenheng?
2. Hvordan og til hva bruker turistene Nordjyllands natur?
3. Er turistene villige til å bidra til en bæredyktig turismeutvikling generelt og i Nordjylland spesifikt?
  - Hvordan opplever turistene sin egen rolle?
  - Er turistene villige til å betale ekstra for en miljøvennlig ferie?
  - Hvilke tiltak mener turistene er nødvendige for at turismen i Nordjylland kan utvikles i en mer bæredyktig retning?

Fokuset på turisten i undersøkelsen, betyr ikke at de andre aktørene i reiselivssystemet ses på som mindre viktige. Valget gjenspeiler kun en prioritering av begrensede ressurser, kombinert med et ønske om å gå i dybden med en av komponentene.⁶ Derfor ble det også valgt ut to destinasjoner, Blokhus og Læsø som case-områder. Det forhold at de to områdene representerer henholdsvis Vestkysten og Østkysten i Nordjylland, samt at de derutover adskiller seg via meget forskjellige turismeprofiler (se kapittel 3), gjorde de to destinasjonene velegnet som base for de empiriske undersøkelser.

Rapporten er første (og hoved)del i en større undersøkelse om turister, natur og miljø i Nordjylland, hvor problemstillingene i de kommende ”tekster” er å se nærmere på barrierer for en bæredyktig turistatferd, samt en diskusjon rundt hvorvidt miljøet egentlig er turistenes ansvar.

---

⁶ De øvrige komponenter analyseres i Susanne Jensens prosjekt, jfr. Fotnote 1.

Formål og problemstillinger var i utgangspunktet basert på et sett antakelser, som her kort blir gjengitt.

1. Holdninger til natur og miljø avhenger av:
  - a) Alder,
  - b) nasjonalitet,
  - c) kjønn,
  - d) type overnattningssted,
  - e) oppholdets lengde, dvs. tilknytning til stedet.
2. Turistene på de to destinasjoner vil være forskjellige mht. holdninger og atferd relatert til natur og miljø.
3. Der vil være en positiv relasjon mellom naturinteresse og miljøholdning og – atferd hos den enkelte turist.

1.3 Rapportens Oppbygning

Hensikten med dette avsnitt er å gi leseren en kort oversikt over rapportens oppbygning, slik at vedkommende utifra egeninteresse bedre kan vurdere hvilke av rapportens deler han/hun ønsker å fordype seg i. For den som kun ønsker rapportens problemstillinger og resultater, vil det f.eks. være mulig å gå direkte fra kapittel 1 til kapittel 5 eller 8.

Kapittel 1 gir således en innføring i bakgrunnen for undersøkelsen, avgrenser undersøkelsesemnet og gir en oversikt over problemstillinger og relaterte hypoteser. Siste avsnitt i kapittel 1, er som fremhevet ovenfor, viet en innføring i rapportens oppbygning. Kapittel 2 omhandler rapportens teoretiske fundament, og redegjør herunder for en del sentrale begreper og diskusjoner i relasjon til undersøkelsens problemstillinger. Kapittel 3 beskriver de to destinasjonene som har vært vertskap for rapportens empiriske undersøkelser, og ser nærmere på en del geografiske, demografiske og historiske forhold, samt sist, men ikke minst på turismepolitikken i de to områder. Kapittel 4 er en nærmere utdypning av de metodiske overveielser som rapporten er bygget på, herunder de metoder som er blitt brukt til å innhente primære og sekundære data. Kapittel 5-7 er rapportens analyseavsnitt og er overordnet inndelt etter de tre forskningsspørsmål som fremgår av problemstillingen. Således tar kapittel 5 for seg hva turistene i Nordjylland ønsker å oppleve, og ser mer spesifikt på hva turistene på et generelt grunnlag vektlegger ved valg av reisemål. I henhold til dette redegjøres det deretter for mer spesifikke særpreg utifra destinasjon, og til sist ses det nærmere på hvorvidt natur- og/eller miljø var inkludert i tursistenes overveielser ved valg av reisemål for sommeren 2000. I kapittel 6 blir naturens betydning i ferien nærmere belyst. Turistenes forståelse av naturen på de to destinasjonene og hva turistene bruker naturen til er her de to sentrale omdreiningspunkt. I kapittel 7 ser vi nærmere på hvordan turistene opplever sin egen og andres rolle i forhold til en ”bæredyktig turismeutvikling”. Problemstillinger som belyses er hvilke aktører turistene mener har ansvaret for å utvikle turismen i en bæredyktig retning, turistenes villighet til å betale for å bidra til den skisserte utvikling samt konkrete forslag til hvordan de to destinasjoner kan gjøres mer bæredyktige. Kapittel 8 er en oppsummering av og konklusjon på undersøkelsen resultater.

2. TURISME - NATUR OG MILJØ

2.1 Innledning

Hensikten med dette kapittel er å gi en nærmere redegjørelse for samspillet mellom turisme, natur og miljø, hvor fokusen spesielt rettes mot den naturbasert turismens mulighetsbetingelser innen for rammene av en bæredyktig turismeutvikling. Skepsisen til destruktive trekk ved turismen i naturområder kommer både utenfra og innenfra. *Utenfra* fordi de mange betydelige inngrepene og forstyrrelsene av lokale naturforhold har utfordret verneinteresser, og fordi det lett kan oppstå konflikter i forhold til andre næringsinteresser. *Innenfra* fordi mange av de reisende selv verdsetter og ønsker å oppleve autentiske og vel bevarte naturmiljøer (Haukeland og Viken 1997). Den fremvoksende oppmerksomhet rundt naturbasert turisme kan således belyses fra to vinkler. Hvor den ene altså er den mer *politiske*, hvor man er opptatt av å forvalte og beskytte naturen mot slitasje, ol. forårsaket av turismen. Og den andre er den mer *etterspørselsbaserte* naturturismen, hvor fokus er på naturen som et kjerneprodukt i turistens etterspørsel og opplevelse.

I tråd med det ovennevnte er kommende avsnitt dedikert en redegjørelse for utviklingen i og sammenhengen mellom turisme og miljøvern. Og andre avsnitt (2.3), gir en status over og redegjørelse for utviklings- og etterspørselstrender innen turisme med fokus på natur og miljø. I tredje avsnitt (2.4), avgrenses og redegjøres mer konkret for en del sentrale begreper relatert til turisme, natur og miljø, med særlig vekt på en avklaring av begrepet "bærekraftig turisme". I denne sammenheng blir også miljøbegrepet nærmere diskutert. I fjerde avsnitt (2.5) diskuteres naturturismens muligheter og begrensninger mer inngående og i siste avsnitt (2.6) konsentreres diskusjonens seg rundt hvorvidt en naturturist også per definisjon er en miljøbevisst turist.

2.2 Turisme og Miljø

Turismen har vist seg å ha forstyrrende virkninger på det landskap og det samfunn den utfolder seg i. I engelskpråklig litteratur snakker man om turismens miljøpåvirkning, både på natur, klima og andre fysiske omgivelser (se f.eks. Krippendorf 1987, Glyptis et al 1993, Urry 1995, Hunter og Green 1995; Cooper og Wanhill 1997; Holden 2000). Erkjennelsen av turismens potensielle naturødeleggende effekt er fra de siste 20-30 årene og henger sammen med en globalt sett økende miljøbekymring (Viken 1995:375). Ifølge Jamison (1999:4-5) har den økte miljøbevisstheten omtrent følgende karakteristikker: en miljømessig identifisering og oppvåkning med utbredt offentlig debatt på 1960-tallet, en periode med organisering og institusjonsbygning tidlig i 1970-årene, en periode med politiske bevegelser og kontroverser i slutten av 1970-årene og en periode med profesjonalisering og miljøevaluering først i 1980-årene. Fra midten av 80-årene rykket miljøbevisstheten inn i en femte eller internasjonal fase, hvor globale problemer erstattet de lokale problemer som hovedinteresseområde. Løsningen på de miljømessige problemer ble nå karakterisert som "en bæredyktig utvikling" etter Brundtlandskommisjonens rapport fra 1987 i regi av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. Haukeland og Viken referer til Eder (1996:165), som påpeker at miljøspørsmålet er blitt til: "*en økologisk diskurs som har omformet miljøtenkningen til en politisk ideologi. (...) Den er blitt en arena for politiske konflikter og offentlige debatter som har endret den politiske kultur i det moderne samfunn.*" Miljøtanken har forlenget passert det stadiet hvor miljøbevegelser ble betraktet som utgrupper, og bevegelsens idéer, verdier og krav har i høy grad blitt integrert i mange av samfunnets etablerte institusjoner og organisasjoner og i borgernes hverdag (Halkier 1993). I dag er miljøorganisasjonene så gar ofte regjeringens medspillere (Jamison

1999, Haukeland og Viken 1997). Miljøhensynet er altså blitt en naturlig og integrert del av så vel samfunnsutvikling som industriutviklingsprosjekter.

Turisme har imidlertid ikke alltid vært på miljø-fortalernes ”kampliste”. På FN’s miljøkonferanse i Rio de Janeiro i 1992, og som oppfølging på Brundtland-rapporten fra 1987, underskrev regjeringene fra 182 land, herunder Danmark, en hensiktserklæring om å arbeide ut fra en felles dagsorden for en bæredyktig utvikling for det 21. århundre – ”Agenda 21”, her var ikke turismen eller reiselivet medregnet. Turismen kom først på dagsordenen fem år etter i New York i 1997 på det såkalte UNGASS- møtet hvor begrunnelsen for å ta turismen på dagsordenen var, at den globalt hastigt voksende turismen risikerer å ødelegge grunnlaget for sin egen eksistens: natur- og kulturverdier i destinasjonene. Innen reiselivet eksisterer det således i dag en forståelse av, at det å ta være på miljøet er en nødvendig forutsetning dersom reiselivsnæringen skal overleve på lengre sikt. Et livskraftig miljø er næringens viktigste produktgenskap og derfor næringens livsnerve. Å vise miljøansvar gir dessuten legitimitet til reiselivsnæringen.

2.3 Den Naturinteresserte Turist

Den andre vinklingen som det således snakkes om innledningsvis, er den mer etterspørselsbaserte naturturismen, hvor fokus er på naturen som et kjerneprodukt i turistenes etterspørsel etter ferie- og fritidsreiser. I denne sammenheng er det spesielt to forhold som synes å ha ”endret” seg vedrørende naturen som ressursgrunnlag. For det første, så er det det forhold at en større del av verdens befolkningen har fått adgang til ferie og til det å reise, hvilket har bidratt til at etterspørselen generelt, inkl. naturturisme, har økt og er blitt mer differensiert (Tornboe 1993). Det annet, er at det ser ut for at den relative etterspørselen etter naturturisme også har økt. Om vi således ser turismen i en historisk kontekst så er den kjennetegnet ved tre dominerende ”bølger”: fra organiserte oppdagelsesreiser på begynnelsen av det 15. århundre; til individuelle eller familiereiser for de aller rikeste i begynnelsen av det 19. århundre; til masseturisme i det 20. århundre (Cooper et al 1999, Rosenbaum 1995).

Fra ulike hold hentydes det i dag at vi kanskje er på vei inn i en fjerde bølge (Rosenbaum 1995:2). Noen idéer om bølgens innhold kan vi få ved å gå noen undersøkelser nærmere i ettersyn. Allerede tilbake i 1992-1993 ble det i Stortingsmelding nr. 31 fra det norske Storting fastslått at turistenes preferanser var i endring fra et ønske om å ”se” natur til et ønske om å ”oppleve” natur (Norsk Turistråd 2000). I henhold til flere forskere ønsker de ”nye” turistene å oppleve natur (ofte mest mulig autentisk eller uberørt) og å utveksle med den lokale kultur (Gunn 1994, Sæthre 1994, Sundero 1990, McLaren 1998, Lindberg 1999, Lundtorp 1997). Undersøkelser foretatt av Transport Økonomisk Institutt på oppdrag fra Norges Turistråd, understreker disse tendensene, idet de tre hovedønsker vedrørende fritid og ferie er: landskapsopplevelser og nærkontakt med naturen; avslappning og samvær med familien; kultur, læring og møte med lokalbefolkningen (Norsk Turistråd 1999). Viken som referer til Lash og Urry (1994) fremtrekker således at masseturismens fall av enkelte har blitt forklart med at den er for passiverende og ikke tar hensyn til mennesket som refleksive og handlende vesener (Viken 1997:377).

Etterspørselen etter naturbasert turisme ser altså ut til å ha økt de seneste år, hvilket nok også er en medvirkende faktor til den økte fokusen naturturisme har oppnådd på det politiske og erhvervsmessige plan. I rapporten søkes det å belyse hvorvidt den økte etterspørselen gjenfinnes hos de undersøkte turister, og de begrensninger og muligheter som ligger i dette med tanke på å sette

handling bak ordene om en bæredyktig turismeutvikling i Nordjylland. Imidlertid, så er det først på sin plass å få en nærmere avklaring rundt begrepet bærekraftig turisme og andre "tilsvarende" begreper som økoturisme, grønn turisme, ansvarlig turisme og alternativ turisme.

2.4 Kjært Barn – Mange Navn!

I kjølvannet av fokuset på turisme og miljø er en rekke begreper, som ofte sammenblandes eller forveksles med bl.a. naturturisme, oppstått. Det mest anvendte er naturlig nok bæredyktig turisme (se f.eks. Coccossis og Nijkamp (eds) 1998, Middleton 1998), som hentyder mot at turismen må utøves på en måte som oppfyller de nåværende behov uten å bringe de fremtidige generasjoners muligheter for å oppfylle deres behov i fare. Denne rammedefinisjonen er imidlertid så løs, at den er vanskelig å omsette i praktisk handling. Store deler av litteraturen som omhandler bærekraftig turisme fremhever således også at det finnes et uendelig antall områder hvor bæredyktighet bør tas i betraktning; miljømessig eller økologisk bæredyktighet (Glyptis (ed.) 1993, Holden 2000, Cater og Lowman 1994, Bottrill og Pearce 1995), sosio-kulturell bæredyktighet (Pearce 1989, Nijkamp og Verdonkschot 1995, Milne 1998, McLaren 1998, Lindberg (ed.) 1999) og økonomisk bæredyktighet (Wanhill 1997). Definisjonen av bæredyktighet og hvordan det skal oppnås er tett knyttet til problematikken rundt makt og avmakt (e.g. McLaren 1998:22, Mowforth and Munt 1998:85). WTO (World Tourism Organization), har satt opp følgende destinasjonsrettede målsetninger for bærekraftig turisme: bedre livskvalitet i vertssamfunnene; gi turistene en opplevelse av høy kvalitet; opprettholde den miljøkvalitet som dette er avhengig av (Vistad og Vorkinn 1995).

Som redegjort for i kapittel 1 er denne undersøkelsen ledd i et større forskningsprosjekt, hvor bæredyktighetsbegrepet står sentralt. Som en naturlig følge av at dette delprosjektet har naturturisme som omdreiningspunkt, er det spesielt den miljømessige delen av bæredyktighetsbegrepet som er i fokus (i motsetning til f.eks. økonomisk bæredyktighet). Men hva menes egentlig med miljømessig bæredyktighet? Snevert definert kan det bety f.eks. en forsvarlig forvaltning av de naturlige ressurser, som luft og vann eller f.eks. beskyttelse av artenes mangfold. Miljøbegrepet brukes og forstås imidlertid ofte tilsvarende det engelske begrepet "environment", og i denne betydningen kan "miljø" være langt mer enn de omtalte naturlige ressurser. Holden refererer til Allabay som definerer "miljø" som den komplette samling av eksterne betingelser/forhold, som en organisme bor i. Miljø inkluderer sosiale, kulturelle og (for mennesker) økonomiske og politiske hensyn, i tillegg til de faktorer man normalt forbinder med begrepet som jord, klima, og mattilførsel (Holden 2000:23). I denne definisjonen er miljø forstått i en mye bredere kontekst, og utifra denne og tilsvarende definisjoner påpeker Holden at det er opplagt at miljø i turisme-sammenheng også kan ha sosiale, kulturelle, økonomiske og politiske dimensjoner, ved siden av den rent fysiske (Ibid.:24). På denne måten blir skillet mellom miljømessig, sosio-kulturell og økonomisk bæredyktig ikke så uproblematisk som det tilsynelatende kan virke.

Hensikten i denne undersøkelsen er imidlertid ikke å velge den ene eller annen definisjon eller forståelse av "miljømessig bæredyktighet" eller "miljø" og "bæredyktighet" som separate enheter. Hensikten er kun å påpeke det mangfold av mulige fortolkninger som disse begrepene rommer, begreper som både i daglig språk og i diverse media- og politiske diskurser oftes brukes med den største selvfølgelighet og entydighet. Begrepene er imidlertid åpne for flere forståelser og i undersøkelsen legges det derfor opp til at turistene selv, i dialog med intervjueren får fremkomme med egne forståelser. Dette kommer vi imidlertid tilbake til i selve analysen (kapittel 5-7).

Begrepene som brukes noenlunde synonymt med bærekraftig turisme, er mange (Vistad og Vorkinn 1995). Alternativene har imidlertid stort sett det til felles at de tilsikter å minimere turismens negative virkninger, i alle fall i teorien (Haukeland og Viken 1997). Det mest brukte begrepet de siste mange år, er "økoturisme" (se f.eks. Bottrill og Pearce 1995). Begrepet dukket ifølge Osram (1995) opp for første gang i 1980, men å gi en eksakt definisjon av begrepet, utover at det er bygget på en filosofi om en turisme som bidrar til balansen i økosystemet, viser seg igjen å være problematisk. Flere av de senere teoretiske bidrag fremhever imidlertid flere faktorer som må være inkludert om økologisk bærekraft skal nås; turistene må ha forståelse for betydningen av egen afterd, turoperatørene må være økologisk ansvarlige, ressursbruken må være styrt og lokalbefolkningen må inndras i beslutnings- og utviklingsprosessen (se f.eks. Bottrill og Pearce 1995, McLaren 1998, Lindberg 1999).

Et annet begrep som er dukket opp i de senere år, og som også er tett knyttet til bæredyktighetsbegrepet, er "ansvarlig turisme". På et seminar om alternativ turisme i 1989 definerte WTO (World Travel Organization) begrepet "ansvarlig turisme" som: *[...] relatert til alle former for turisme som respekterer vertsbefolkningen, det naturlige, konstruerte og kulturelle miljø, og interessene til alle involverte parter: vertsbefolkning, gjester, besøkende, turisme industrien, regjering, og så videre*" (Lanfant and Graburn 1992:89). Således er der ingen skarp linje mellom "bæredyktig" og "ansvarlig". Som Wight (1994:48) påpeker er ansvarlig handling påkrevd om man skal oppnå bæredyktighet. Forskjellen mellom "bæredyktig" og "ansvarlig" går således mer på at begrepet "ansvarlig" har en normativ og etisk ramme, og relaterer handling til valg og fravalg blant turismesystemets aktører.

Irland er et eksempel på et land som med stor suksess har solgt seg under imaget "grønn turisme". Begrepet henspiller i følge Haukeland og Viken (1997:438) på at miljøhensynet står sentralt, og at man driver med en form for turisme som søker å skåne naturen mest mulig samt å imøtekomme kravene fra de grønne politiske bevegelser. Wight (1994) taler om "greening of the market". Intensjonene bak "alternativ turisme", et begrep som egentlig kan omfatte mange av de tidligere omtalte begrepene, er i henhold til det ovennevnte overordnet å skille denne form for turisme ut fra den mer volumebaserte turisme og dennes iboende egenskaper og konsekvenser. Alternativ turisme appellerer typisk til mer individuelt orienterte turister og til såkalte "antiturister" (Aubert 1985). Alternativ turisme har ofte naturen som ressurs, men også innslag av lokal kultur og levestil er vanlige elementer. Således er alternativ turisme av mange oppfattet som mer miljøvennlig.

Men selv om alle disse begreper er aldri så grønne og miljøvennlige i sitt idealistiske og navnlig uttrykk, er ikke det ensbetydende med at de ikke utøver press og slitasje på naturen og miljøet. Tvert i mot er mange prosjekter igangsatt under f.eks. betegnelsen "øko-turisme" mer skadelige enn man tilsynelatende skulle tro (se f.eks. Munch-Petersen 1995, Padgett and Begley 1996, McLaren 1998). Ikke bare trenger øko-turisme prosjekter seg ofte inn på områder som tidligere var skånet for turisme, som tilfellet er med f.eks. skilpaddesafari og "adventure"-turisme, derutover leder de ofte brukerne (dvs. turistene) til å tro at arrangerte opplevelser under labelen "øko-turisme" pr. definisjon er miljøvennlige, og turistene er således ofte mindre oppmerksomme på egen og andres atferd enn ved "vanlig" turisme. Wheeler (1994) foreslår at begrepet "ego-turisme" er mer dekkende enn "øko-turisme". Fra politisk hold har også ofte prosjekter under imaget "øko-turisme" fått økonomisk støtte ut fra en forståelse av at de er mer bæredyktige enn andre turisme-prosjekter. Problemet med disse "alternative" turismeformene er at de ofte innebærer enda mer turisme, såvel som en mer intensiv bruk av naturen (Viken 1995:375). Haukeland og Viken (1997:438) påpeker at

også den grønne turismen øver press på naturen, og at den i flere sammenhenger så gar har problemer med grønnfargen.

2.5 Naturbasert Turisme

Hvordan slutter egentlig begrepet "naturturisme" seg inn i denne rekken av mer eller mindre grønne, mer eller mindre bæredyktige, mer eller mindre miljøvennlige begreper? Munch-Petersen (1995:324-5) sier at det fellespreg som karakteriserer begrepene ovenfor, er orienteringen mot en naturbasert turisme. Viken (1995:375) referer til Valentine (1992) som definerer naturturisme som det å oppleve eller nyte natur som er relativt uforstyrret av mennesker. Viken påpeker videre at andre også vil si at sightseeing i et kulturlandskap, som f.eks. norske bygder, vil kunne være en form for naturbasert turisme, samt at mange tilsynelatende setter likhetstegn mellom økoturisme og naturturisme (Ibid.). Vistad og Vorkinn (1995:5) definerer naturturisme som ferie- og fritidsreiser hvor naturopplevelse står sentralt. Den samme forståelse synes å kunne spores hos Viken, som inndrar sansning, stemning og følelser forbundet med naturen som viktige elementer i opplevelsen (Viken 1995:370).

I henhold til Munch-Petersen (1995:325) er naturturisme positivt så lenge den benyttes som et redskap til å beskytte naturen, så vel som rettighetene til opprinnelig kulturer med henblikk på jord- og landrettigheter og livsstil. Han påpeker videre at turismen tilbyr muligheter som ellers ofte ikke er tilstede, som muligheten til å verdisette uberørt skog og hav. Naturturisme, så sant den er godt planlagt, kan således gi mulighet for bedre inntjening enn ved å f.eks. felle skogen eller utnytte korallrevene, i tillegg kan naturturismen bringe selvtilit til lokalbefolkningen ved identitet som verdsettes av utenforstående, og således bidra til å hindre og motarbeide korrupte regjeringer og spekulative investorer (Ibid.). Munch-Petersen påpeker videre, at hvis naturturismen planlegges nøye, så blir turisten et middel til å nå naturbeskyttelsesmessige målsetninger. Naturen ville selvsagt ha hatt det best ved å bli overlatt til seg selv - uten turister, men som tingene står så vil turisme (godt planlagt og kvalitetsmessig implementert) ofte være den eneste mulighet/løsning (Ibid.). I forlengelsen av dette er det naturlig å spørre hva som egentlig kreves av en turist for at han hans atferd skal bli karakterisert som miljømessig bæredyktig (jfr. definisjonen i forrige avsnitt), og vil en naturturist automatisk også være en miljøbevisst turist? Dette ser vi nærmere på i neste avsnitt.

2.6 Den Miljøbevisste Turist

Et av de største problemer for den moderne turisme er dens samlede størrelse og tendensene til fortsatt fremtidig vekst (se f.eks. Krippendorf 1987, Lindberg 1999). Haukeland og Viken (1997) påpeker, at når turismen får et stort omfang og samtidig er naturbasert, merker en raskt effekter på naturmiljøet; slitasje, forøpling og forurensing, kommersialisering og visuell forringelse av naturkvalitetene, samt forstyrrelse og beskatning av flora og fauna. Christensen og Beckmann (1998, s. 2 ff) som henviser til May (1991) påpeker at selv om den enkelte turists atferd ikke er spesielt skadelig, kan summen av de mange individuelle handlinger medføre betydelige ødeleggelser av de naturlige omgivelser. Således avhenger graden av miljøproblemer av hvilke valg turistene tar med hensyn til deres forbruk under hele feriereisen: hvor langt de reiser og hvordan de kommer dit; hvilken type innkvartering de velger; hvilke aktiviteter de velger; hvor og hva de spiser og drikker; hva de kjøper og hvor de kjøper det og hvordan de generelt oppfører seg.

En mulig definisjon på en miljøbevisst forbruker er: *"en person, som vet at produksjonen, distribusjonen, bruken og bortskaffelsen av produkter medfører eksterne omkostninger, og som vurderer slike omkostninger kritisk og derfor søker å minimalisere disse gjennom sin egen atferd"* (Balderjahn 1985:253 gjengitt i Christensen 1999:116). Christensen og Beckmann (1998) påpeker at om denne oppfattelsen overføres til turisme, skal en miljøbevisst turist således, ut over overveielserne omkring turismeproduktets sammensetning, vurdere hvilke konsekvenser forbruket av de enkelte elementer i turismeproduktet samt biproduktene stammende fra dem har for de naturlige omgivelser. Dette kompliserer turistens beslutningstaking og kan lett føre til konflikter mellom ønsket om å (for)bruke turismeproduktet, inkl. de naturlige omgivelser, og ønsket om å beskytte og bevare naturen. Den miljøbevisste turists beslutningsprosess utvides således til å inkludere de kompliserte sammenhenger som eksisterer i sammenstøtet mellom turismen og de naturlige omgivelser. Naturens sentrale betydning for turismeforbruket gjør således, at den enkeltes syn på og forhold til naturen har en avgjørende betydning for forbrukeratferden (Beckmann og Christiansen 1999:116 ff), men hvor en naturinteressert turist, jfr. det ovennevnte, altså ikke per definisjon kan karakteriseres som også å være miljøvennlig.

Imidlertid så er en vanlig antakelse vedrørende de nye eller "post-moderne" turistene som vi redegjorde for i avsnitt 2.3, at de er mer opptatt av miljøet og miljøvennlig atferd enn tidligere turister og at de selv vil ta ansvaret for å sette "handling bak ordene" (Poon 1993). Lundtorp taler om den "nye" turisme, som fjerner seg mer og mer fra den "gamle" masseturisme. Han skriver bl.a., at de "gamle" turister var dovne, likeglade og forsiktige. Derimot er de "nye" turister aktive, engasjerte og eksprimenterende (1997:140). Forutsetningene som disse antakelsene bygger på løper delvis ut fra en observert atferd, der turister "svikter" steder som ikke har inkludert miljøhensyn i utviklingen av turismen i området - som f.eks. en del av badestedene langs Middelhavskysten og i Brasil - for i stedet å søke til nye reisemål, som naturmessig er "uberørte" eller "uspolerte". I forlengelsen av dette hevdes det at fremtidens turister vil kreve en ansvarlig turisme også fra myndigheter og andre involvert turismeaktører.⁷ En annen vanlig antakelse er at forbrukerne (herunder turister) i dag er mer mottakelige for informasjon og mer villige til å følge etiske retningslinjer for å unngå skade på naturmiljøet enn tidligere (Haukeland og Viken 1997).

---

⁷ <http://www.telemark-f.kommune.no/fakta/kulturstrategi/naasituasjonen.html>

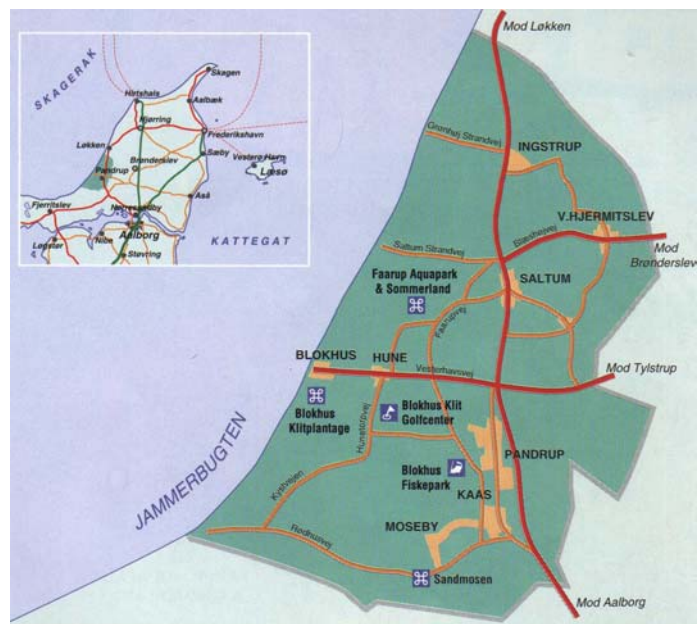
3. DE UTVALGTE DESTINASJONER – BLOKHUS OG LÆSØ

3.1 Innledning

I innledningen ble det påpekt at det var valgt ut to destinasjoner i Nordjylland hvor innsamlingen av de empiriske data skulle foregå. De to destinasjonene er Blokhus og Læsø og ble hovedsakelig valgt fordi de representerer henholdsvis Vestkysten og Østkysten i Nordjylland, samt at deres turismeprofil er meget forskjellig. I dette kapittelet presenteres de to destinasjonene, og siden Nordjylland, som påpekt, har tatt mål av seg til å bli den første regionen i landet som setter handling bak ordene om en bærekraftig turismeutvikling, fokuseres det spesielt på de to destinasjonenes stilling i så hensende, bl.a. hvorvidt det bæredyktige element gjenspeiles i målsetninger og i praktiske tiltak. Innledningvis i kapittelet legges det imidlertid vekt på å redegjøre for en del sentrale elementer tilknyttet destinasjonenes geografiske, demografiske og historiske karakteristika, forhold som vurderes å være av betydning for den senere forståelsen av undersøkelsens resultater. Vi ser først nærmere på Blokhus og deretter Læsø.

3.2 Blokhus

Informationene nedenunder er hentet fra: "Blokhus Offisielle hjemmeside", "Visit Blokhus og Pandrup", "Pandrup Kommunes hjemmeside", brosjyren "Blokhus Turist-information 2000/2001", "Byportal Pandrup Kommune", "Målsætninger for Pandrup Kommune", "Documentation and Development of Seaside Tourism along the West Coast of the County of North Jutland, Denmark", "Kystguide 2000 Pandrup Kommune" og intervju med representanter for Teknisk Forvaltning i Pandrup Kommune.

(Kilde: Kystguide 2000 Pandrup Kommune)

3.2.1 Geografiske og Demografiske Forhold

Blokhus er en del av Pandrup Kommune og ligger på Danmarks Nordlige Vestkyst, i den såkalte Jammerbukten. Pandrup Kommune, som er på ca. 190 kvadratkilometer og med en kystlinje på 21 km, strekker seg fra nær Løkken mot nord til Rødhus i syd. Strendene rundt Blokhus regnes som noen av de beste i Danmark. Karakteristisk for den 21 km lange strandlinjen er også at det er tillatt å ferdes i bil langs stranden. Ifølge Teknisk Forvaltning i Pandrup Kommune skyldes dette ikke minst at det tidligere var den eneste farbare vei mellom fiskelandsbyene og at veien i dag er fastlagt som en almann vei iht. Privatvejlovens bestemmelser.

Selv om innbyggertallet i Blokhus ikke er på mer enn ca. 370 (tall fra -98), kan der i sommer-sesongen være rundt tyvetusen mennesker samlet på en dag. På en solrik helgedag kan bilkøen strekke seg flere kilometer fra Blokhus og utover. Innbyggertallet i Pandrup Kommune generelt er på vei oppover, og er pr. i dag på ca. 11.000.

Størstedelen av Pandrups areal består av jevne lavlandsflater, bortsett fra den nordlige og vestlige del av kommunen hvor landskapet består av morenebakker. 60% av kommunenes areal anvendes til landbruksformål. Av fredede områder i kommunen kan nevnes Pirupshvarre Fredningen (i sommerhus-området ved Blokhus) og Lille Norge. Kystområdene rundt Blokhus er kjennetegnet av Vesterhavet, strender, sanddyner, plantasjer (Blokus Klitplantage), tørvemoser og heder. Naturen i området, som det er karakteristisk for vestkysten, kan forekomme barsk. Ved havet kan man for alvor oppleve naturens krefter.

Blokhus by, som i en menneskealder har vært det naturlige midtpunkt for Vesterhavets strandliv, har i de senere år gjennomgått en omfattende forandring, hvor bl.a. hele bymidten er endret. Blokhus er blitt en ”moderne” ferieby, med restauranter, cafeer, forretninger, badeland, bowlingcenter, mm. Om vinteren er imidlertid mange av tilbudene lukket, og noen har gitt byen betegnelsen ”spøkelsesby” i denne perioden.

3.2.2 Historie

Blokhus-området har i tidlige tider vært plaget av en stor sandflukt, hvilket gjorde landbruk vanskelig. Folket som bodde her supplerte derfor jordbruket med fiske og diverse andre inntektskilder, etter hvert spesielt turisme.

Sjøhandel, spesielt med Norge, var vanlig fra det 17. århundre og brakte således området en kjærkommen inntekt. Skutehandelen blomstret og flere kjøpmannsgårder ble bygget. En omfattende eksport av kjøtt og smør til England, Holland, Riga, Stettin og – som nevnt – ikke minst Norge begynte og i bytte fikk man tre, tjerne og jern. På grunn av den farlige kysten forliste mange skip og det finnes derfor mange skipsvrak i området. Frem til 1904 var en heste-kjerre det eneste transportmiddelet fra Aalborg til Blokhus. Etter den tid begynte det å gå tog direkte til Åbybro og fra 1913 til Pandrup.

Fra sent på nittenhundre-tallet begynte turismen å bli lønnsom og skapte mange nye jobber, og per i dag er turismen Pandrups vesentligste erhverv, med Blokhus som den klart største turist-magnet.

(Kilde: Visit Blokhus)

Blokhus var det første badested på den danske Vestkyst. Grosserer Klitgaard bygde det første hotellet, Hotel Nordsøen, i 1844. I 1865 tok den danske forfatteren Meir Goldschmidt sitt første bad i havet og gjorde med dette stedet kjent i resten av Danmark. Så tidlig som i 1870 ble området i turisme-øyemed kalt ”et livlig, lite sted”. Frem til første verdenskrig var Blokhus stort sett et sted for artister og rikfolk. I mellomkrigs-perioden ble imidlertid stedet også populært blant det mer almenne publikum.

Det første sommerhuset i Blokhus ble bygd i 1908 av tobakk-kongen Kjær. Frem til 1920 ble det oppført ca. 20 villaer for den bedrestilte klasse i Danmark. I takt med at turismen i Blokhus ble mer almann i mellomkrigs-perioden, steg også antallet av sommerhus betraktelig. Frem til 1953 var byggingen rimelig vilkårlig og med utstrakt bygging i sanddynene. Fra 1953 organiserte kystby-planleggnings-vedtekter utbyggingen. Det finnes i dag (2000) ca. 6400 sommerhus og kommunen vurderer at det er plass til ca. 300-400 nye.

3.2.3 Turismepolitikk

Pandrup Kommune ønsker å utvikle seg til en helårsturisme-destinasjon og arbeider etter følgende målsetninger:

- å være en attraktiv feriedestinasjon med opplevelser året rundt for hele familien;
- å ha en turisme som bygger på kvalitet fremfor kvantitet;
- å ha en miljømessig bæredyktig turisme;
- å ha en turisme, som befolkningen kan leve av og med året rundt.

(Pandrup Erhvervsråds hjemmeside, januar 2001).

Hva disse målsettingene mer konkret innebærer er vanskelig å vite med sikkerhet siden Pandrup Kommune er en av de få kommuner i Danmark som ikke har en egen turismepolitikk, et forhold som for enkelte nok kan virke en smule underlig siden Blokhus er et av de steder i Danmark som årlig har flest turister og hvor turismen er kommunens største næring. Forklaringen skal ifølge Tekninske Forvaltning i Pandrup Kommunen søkes i forlengelsen av at turismen i Pandrup er eldre enn selve kommunen som ble etablert for 29 år siden. *”Så det er liksom som der aldri er lavet en plan over hvad vi vil med turismen, fordi den er så udbygget, så (...) det er mere et spørgsmål om hvordan vi vedlikeholder den.”* (Blokhus, intervju 17, Pandrup Kommune).

På grunn av den fraværende turismepolitikk må kommunens innstillinger til og handlinger tilknyttet turismen, søkes mer indirekte via andre dokumenter som omhandler emnet. I tråd med de ovennevnte målsetninger fremhever altså Pandrup Erhvervsråd at de ønsker å sette miljøet i fokus via en miljømessig bæredyktig turisme, men i Pandrup Kommunes Miljøplan for 1999 og i Målsetninger for Pandrup Kommune er ikke turismen nevnt som et av de områder de ønsker å satse på i denne forbindelse. Derimot ønsker kommunen å være *”et åndehull for turister”* (Målsetninger for Pandrup Kommune 2000:2). Videre nevnes det at med den særegne og spennende natur som er et stort aktiva for kommunen, er det viktig å passe på naturen – herunder strendene. Kommune ønsker derfor fortsatt å prioritere en aktiv naturbeskyttelse til glede for såvel kommunens egne borgere som for de mange gjester. Vi ser altså at miljøperspektivet vedrørende turismen i en viss grad er tilstede i målsetningene, men hvor rationalet synes å ligge i at naturen må ivaretas – satt på spissen - fordi det er på denne de tjener penger, og ikke fordi naturen har verdi i seg selv.

Kommunen fremhever at deres oppgave er: å sørge for å holde strendene rene; at der tas hensyn til planter og dyr; at der fortsatt skjer en vedlikeholdelse og utbygging av stiene i kommunen og at grusgraver skal reetableres slik at de kan anvendes som rekreative områder, når de ikke kan brukes til det opprinnelige formål. Konkret skal dette gjennomføres via at kommunen:

- arbeider for at det regionale stisystemet i ferie- og fritidsområdet etableres,

- delta i Kimo's internasjonale arbeid mot olje og annen forurensing av strendene,
- fortsette naturpleieprosjektet i Sandmose.

(Målsetninger for Pandrup Kommune 2000:12)

I de utallige brosjyrer og turistinformasjoner som Blokhus er med i og i den måte stedet velger å markedsføre seg selv på, er det miljømessige bæredyktige element ved turismen umiddelbart vanskelig å finne. I Blokhus' egen turist-brosjyre fremheves stranden og nattelivet, mengden av turister - "tiltrekker turister i tusindtal" -, samt bowlingsenteret og den nye butikk-gaten (Blokhus Turist-information for Pandrup kommune 2000/2001:6). Først på side 48 (unntaket er det Blå Flagg som allerede er nevnt på side 26) er der en oppfordring til turistene (som nesten skal ha lupe for å kunne lese hva der står) om å tenke på naturen og om hvor og hvordan de kan sortere avfallet (i siste ende er det kun glass og flasker som kan sorteres ut). Aller sist i rekken av punkter er det en oppfordring om å lese heftet "Renovation i sommerhusområdet". På side 77 er det også noen "Gode råd til dig som færdes i naturen", her trenger man i det minste ikke lupe for å kunne tyde hva der står. Sist er der en oppfordring på side 82 under overskriften "stranden" med henvisning til å bruke stiene ved ferdsel i sanddynene, samt en oppfordring om å ikke kaste avfall på stranden men å bruke de oppstilte avfallsdunker. Aller sist i brosjyren er det på side 86 en annonse som gjengir de på side 48 oppstilte punkter under "Tenk på naturen", denne gang i en leselig utgave. I Blokhus Strandavis 2000 er ikke naturen og/eller miljøet nevnt i det hele tatt. I andre brosjyrer og på hjemmesidene "Visit Blokhus" og "Visit Pandrup" fremheves de kilomterlange brede, hvite sandstrendet, de Blå Flagg, klitområdene, havet, Blokhus som en moderne ferieby med et rikt tilbud av stemningsfulle restauranter, cafeer, spennende forretninger, badeland, bowlingcenter og underholdning hele sommeren. I baklandet fremheves naturen som den bærende attraksjon og en aktiv ferie med bowlingbaner, lekeland for barn, subtropiske badeland, golfparker, fiskeparker og selvsagt Fårup Aquapark og Sommerland. I tillegg fremhever Visit Blokhus bilkjørselen på stranden: *"Takket være strandens bredde og beskaffenhet kan man køre i bil til det sted, der passer en bedst. Det koster ikke noget, ligesom ophold på stranden naturligvis også er gratis."* (Visit Blokhus, 18.01.01).

Vedrørende bilkjørsel på stranden, så er dette en sak som - på politisk nivå - er ved å bli en gjenganger. Senest har kommunen i et brev fra Miljø- og Energiminister Svend Auken datert den 28. juni 2000 blitt oppfordret til, at der på stranden etableres en så klar adskillelse mellom bilkjørsel/parkering og det alminnelige strandliv som mulig under hensyn til de lokale forskjeller. Det er Ministerens oppfattelse at den alminnelige strandgjest ikke kan følge seg trygg på stranden pga. biltrafikken. Problemet, hevdes det, ligger i mangelen på gode alternativer, da hverken ministeren, amts- eller lokalpolitikere ønsker å inndra verdifulle naturområder i baklandet til parkeringsområder, som igjen vil resultere i øket ferdsel over sårbare klitområder, manglende tilgjengelighet, etc. (Pandrup Kommune, referat Teknik- og Miljøutvalget, 7. august 2000).

En mulig forklaring på dette tilsynelatende spriket i Erhvervsrådets miljømessige bæredyktighetsprofil og kvalitet fremfor kvantitet, og hvordan Blokhus fremstilles og markedsføres overfor turistene, er at informasjonen på Erhvervsrådets hjemmeside er nyere enn turistbrosjyrene og at bæredyktighet er noe som først er kommet inn siden. Dog er hjemmesidene Visit Blokhus og Pandrup av nyere dato og heller ikke her – som redegjort for ovenfor -fremgår bæredyktighetsperspektivet særlig tydelig.

3.3 Læsø

Informasjonene i de følgende avsnitt er hovedsakelig hentet fra rapporten "Alle Tiders Læsø" og supplert med opplysninger fra Læsø Turistbureaus hjemmeside, brosjyren "Læsø - rig på oplevelser", "Læsø rundt - en skarv guide", "Læsø's tilblivelse og landskaber – om øen der rokker og hopper", "Turisme på Naturens Præmisser", "Fredede områder i Danmark", og intervju med Læsø's Naturvejleder og Erhvervssjef, m.m.

(Kilde: Kort- og Matrikelstyrelsen)

3.3.1 Geografiske og Demografiske Forhold

Læsø ligger på Danmarks Østkyst ca. midtveis mellom Frederikshavn og Gøteborg. Øya er den største øy i Kattegat med et samlet areal på 114 km². Kystlengden er 100 km. Øyas lengde er på 22 km, mens bredden varierer fra 2 til 12 km.

I antall innbyggere er Læsø landets minste kommune med en befolkning på ca. 2.400. Befolkningstettheten er 1/6 av landsgjennomsnittet. I perioden 1970-83 var det en meget beskjeden tilbakegang i befolkningstallet, mens det i den etterfølgende perioden frem til 1997 har vært et fall på hele 11,88%. Denne utviklingen skyldes ikke minst at de unge som drar fra kommunen for å utdanne seg ikke kommer tilbake. En stor del av forklaringen på dette er å finne i Læsø's erhvervsstruktur, som ikke gir mange av de unge med en erhvervskompetanse-givende utdanning mulighet for å få en jobb i kommunen.

71% av det samlede areal på Læsø er ubebygget areal, som henligger i naturtilstand eller drives som plantasjer. 25% av øyas samlede areal er fredede områder. Landskapet, som rommer utstrakte plantasjer, heder og strandenge er gjennomgående flatt. Mot nord finnes utstrakte flater med heder, hvor det i nyere tid er skjedd en viss tilplantning overveiende med nåletrær. Sør for dette er der et belte med landbruksarealer, hvor en del ikke lenger er i drift og derfor ved å vokse igjen. Landbruksarealer anvendes primært til tradisjonell produksjon av korn og gress, siden en meget stor del av jorden er av dårlig kvalitet med mange sandete jorder. Den sydlige del av øya, Rønnerne, består av strandfæller og strandenge. Arealer som er eller kan bebygges med helårs- eller sommerhus utgjør 5%. Staten eier 23% av øyas areal, som administreres av Læsø Klitplantage, hørende inn under Nordjyllands Statsskogsdistrikt.

Vesentlige deler av Læsø, bl.a. hele den sørlige del, er omfattet av Ramsarkonvensjonen (våtomsråder av internasjonal betydning, navnlig som levested for vannfugler). I regionplanen for

Nordjyllands Amt er Læsø utlagt som regionalt særlig naturområde og nasjonalt turistområde. Dessuten har den tidligere Fredningsstyrelsen i samarbeid med Naturfredningsrådet utpekt hele øya samt tilgrensende vannarealer som nasjonalt naturområde. Kystsirkulæret inneholder en 3 km lang beskyttelsessone, og medfører en ikke uvesentlig innskrenkning i utviklingsmulighetene på Læsø, som allerede nevnt i forveien begrenses av fredninger, konvensjoner og direktiver.

De dyre- og plantearter som forekommer på Læsø er begrenset i sammenligning med resten av Danmark. Men til gjengjeld finnes det arter her, som ikke finnes i resten av landet. Noen av de arter som kan oppleves på Læsø er; knortegåsen, grågåsen, blisgåsen og andre fuglearter som raster på Læsø innen de flyr videre til deres sommerresidens. Innenfor planteriket kan artene Læsø gøgeurt og kær-vortemelk oppleves.

3.3.2 Historie

Læsøs historie og tilblivelse kan skrives tilbake til ca. 3000 f. Kr og har frem til vår tid i høy grad vært styrt av havet og sterke krefter i undergrunnen. Gjentatte ganger har såvel undergrunnen under Læsø som vannstanden i verdenshavet beveget seg både opp og ned. Med Læsøs lave høyde over havet har dette hatt avgjørende betydning for hvordan forholdene har vært for øyas innbyggere, dyr og planter. Læsø som vi kjenner den i dag begynte sakte men sikkert å dukke opp fra havet i år 700 f.Kr., og denne skapelsesprosessen foregår stadig. Et eksempel er Stokken, en liten krumodde sørvest for Læsø, som ikke fantes for 50 år siden.

I Middelalderen var Læsø under Viborg Domkapitel, og alle inntekter og rettigheter tilfalt dem. Læsøboerne betalte avgift i form av salt. Læsøs sørlige undergrunn ved Rønnerne var nemlig meget egnet til utvinning av salt. Det ble gravd store hull, som ble fylt med salt havvann, hvor solen deretter fordampet vannet slik at salkonsentrasjonen steg. Til sist ble det hele helt på en sydepanne og kokt til det kun var salt tilbake. Denne saltproduksjonen var i mange hundre år Læsøs største industri. Produksjonsformen hadde imidlertid den store ulempe at den krevedes store mengder ved til å koke vannet bort, hvilket medvirket til at der omkring midten av 1500-tallet ikke var mye skog tilbake på øya. Salsydingen stoppet først offisielt i 1652. Naturmessig hadde de ca. 300 år med saltsyding den betydning, at Læsø ble bar for trær og sanden ble blotlagt noe som resulterte i den værste sandflukt i Læsøs historie, hvor deler av øya ble lagt øde.

Læsø har altså opp igjennom den nyere historie flere ganger vært nødt til å omstille seg selv og sitt erhvervsliv på grunn av diverse kriser. Og etter at det fra midten av 1970-tallet skjer en markant tilbakegang på butikks- og handelsområdet, og en videre tilbakegang for fiskeflåten senere i perioden, ser Læsøboerne seg igjen nødt til å søke nye overlevelsesstrategier. "Redningen" denne gang kommer via Danmarks medlemskap i EU som – gjennom utviklingsmidler via tilskuddsordninger- nærer opp og fremmer utviklingen av et egentlig turisterhverv. En ny organisasjonsstruktur kommer til uttrykk ved dannelsen av såvel en erhvervsforening som et erhvervsråd.

3.3.3 Turismepolitikk – "Alle Tiders Læsø"

I 1993/1994 fremlegger Læsø Kommune sitt bud på en turist- og erhvervspolitikk, etter at flere nye private initiativ har hatt vanskelig for å komme i gang. Hovedformålet for turist- og erhvervspolitikken er: "*At fastholde og utvikle Læsø som et erhvervsaktivt lokalsamfund. De*

primære erhverv skal fortsatt være fiskeri- og jordbrugerhverv, handel og håndverk supplert med en turisme, der er tilpasset øens resurser og acceptabel for kommunens borgere" (Alle Tiders Læsø 1997:10, 23). Læsø Kommune legger med andre opp til en utvikling av turismen i en bæredyktig retning. Noe av bakgrunnen for denne beslutningen skal også ses i lys av at det på det daværende tidspunkt og i kjølvannet av Brundtland-rapporten (se avsnitt 2.4) både nasjonalt og internasjonalt var stor oppmerksomhet rundt begrepet "bæredyktig turisme", som en nødvendighet men også som et faktisk økonomisk utviklingspotensiale.

På bakgrunn av de nevnte overveielser ble det således besluttet å nedskrive et konsept, slik at det kom klare retningslinjer for hvordan turismen på Læsø kunne og burde utvikle seg. Konseptet "Alle Tiders Læsø" ble ferdig i 1997. Formålet med Alle Tiders Læsø ble fastlagt til å være: " ... *å skabe koordinering, sammenheng og samarbejde mellem de institusjoner, der allerede er eller har som formål at skabe og være turistmål for Læsø*" (Alle Tiders Læsø 1997:3).

Konseptet skulle dermed også være med til å sikre en bæredyktig utvikling av turismen på øya, bl.a. ved å spre aktivitetene for å redusere slitet på naturen, samt samtidig sørge for at der ikke kom turistattraksjoner som streid imot denne profil, som safariparker, vannland, og andre – for Læsø fremmedartede aktiviteter -. Læsø ville ikke og hadde ikke potensialet til å bli et typisk feriested ala den nordjyske vestkysten: "*Det, vi har at byde på, er således alene naturen, menneskene og historien*" (Alle Tiders Læsø 1997:24). Tiltakene på turistsiden skulle være basert på *det ekte* og *lokale* og aktivitetene skulle være av en karakter, som økte kjennskapet til og forståelsen for livet på Læsø gjennom tidene i tett forbindelse med naturen.

Ser man således på den måte Læsø markedsføres på overfor turistene, så er det med vekt på lokal natur, historie og kultur, hvor formålet er at turistene skal ha et kulturelt helhetsbilde og en større forståelse av naturen med hjem. Derfor satses det også på aktiviteter som er nært knyttet til dette: lokal historie (f.eks. Saltsyderiet, tanghus, museum, læsødrakt); lokale produkter (f.eks. fisk, kunsthåndverk) og en aktiv utendørs ferie (sykling inkl. sykkelkort, ridning, golf, guidede turer i naturen); mm. "Alle Tiders Læsø" er fundert på en ideologi om at gode sansemessige og følelsesmessige erfaringer i og med naturen vil gi økt respekt for den selvsamme natur! Sentralt i denne formidlingen er også menneskets beskyttelse og bruk av naturen - før og nå. I og med at Læsø har opplevd en "ekte" naturkatastrofe i forbindelse med saltsydingen på 15-1600 tallet (jfr. forrige avnitt) blir også denne fortellingen mer realistisk.

Konseptet har fått stor nasjonal oppmerksomhet fra Friluftsrådet, Danmarks Turistråd og andre organisasjoner og førte også til at Læsø i 1998 ble valgt som et av 7 pilotområder i Danmark, som sammen med bl.a. Turismens Utviklingssenter skulle arbeide med å utvikle en merkeordning vedrørende bæredyktig turisme – Destinasjon 21⁸ (for en beskrivelse av Destination 21, se vedlegg 1).

---

⁸ Manualen for "Destinasjon 21 – en mærkningsordning for turistedestinasjoner med en bæredyktig utvikling" kan finnes på følgende internet-adresse: <http://www.tuc.dk>

4. METODE

4.1 Innledning

Dette kapittelet vil vi belyse noen av de vesentligste metodiske valg og fravalg som er tatt innledningsvis og underveis i prosjektforløpet. Valg av metode(r) i forskningsmessig sammenheng avhenger av flere ting, bl.a undersøkelsesemnet og den måte man anskuer det på, og ikke minst det kunnskapsmessige formålet med undersøkelsen og de(n) problemstilling(er) som i den sammenheng er oppstilt spiller inn. I tillegg vil faktorer som ressurser (tid og økonomi) også ha betydning (Andersen 1998; Kvale 1998; Collin 1995).

Første avsnitt i dette kapittelet (4.2) gjengir det kunnskapsmessige formålet med undersøkelsen og redegjør kort for vitensproduksjonen i oppgaven, de underliggende forutsetninger og de premisser dette legger for det videre arbeidet. I avsnitt 4.3 redegjøres og argumenteres det for valget av casestudiet som metode. I oppgaven er det valgt å kombinere kvalitative og kvantitative metoder og avsnitt 4.4 utdyper dette valget, mens avsnitt 4.5 i mer detalj redegjør for de forskjellige undersøkelsesteknikker. Sist, men ikke minst, gir avsnitt 4.6 innsikt i en rekke overveielser vedrørende behandlingen av det empiriske materialet.

4.2 Vitensproduksjon

Undersøkelsesemnet for dette prosjekt er (jfr. kapittel 1) samspillet mellom turisten som aktør og naturen som attraksjon. Det kunnskapsmessige formålet med undersøkelsen er forstående (jfr. Schultz 1972; Andersen 1998, s. 24), idet ønsket er å oppnå en dypere innsikt i det nevnte samspill. Undersøkelsesemnet og det kunnskapsmessige formål forutsetter innsamling av primære data, og som Kvale (1998, s. 15) påpeker, vil man vite noe om hvordan folk forstår deres verden og deres liv, hvorfor så ikke tale med dem? I tillegg er, som omtalt i forrige kapittel, den forskningsbaserte viten som allerede finnes om emnet begrenset, og samlet ble det således vurdert at innsamling av primære data ville være essensielt for kvaliteten av undersøkelsen. De primære data skulle innsamles via såvel kvalitative (observasjon og intervju (personlig og fokus-gruppe)) og kvantitative metoder (spørreskjemaer).

I henhold til det ovennevnte har prosjekt hatt karakter av både en eksplorativ, induktiv og en deduktiv tilgang. Vedrørende den eksplorative tilgangen, så gjør den seg spesielt gjeldene ved at det i utformingen av de enkelte spørreteknikker (utdypes i kommende avsnitt) ble lagt vekt på at spørsmål og emner ikke skulle være determinert av eksisterende teorier, men ha en stor grad av "åpenhet" og fleksibilitet (dette gjaldt spesielt intervjuene). Dette ble vurdert som viktig, fordi om man allerede når man går ut og skal samle inn data er meget fokusert på en bestemt teori, er det en fare for at man nettopp kan komme til å søke de data som bekrefter (verifiserer) eller avkrefter (falsifiserer) denne teorien, og på denne måte se seg blind for elementer som ellers kan være verdifulle for forståelsen av problemstillingen(e). Faren ligger spesielt i at respondentene kanskje ikke får komme tilstrekkelig åpent på banen med de forhold som "brenner på", fordi de blir og/eller føler seg styrt i en bestemt retning.

Den induktive tilgang, som er alminnelig i eksplorative undersøkelser og casestudier, er således også tilstede i denne undersøkelsen, hvor formålet - som nevnt - er å få en nærmere forståelse for samspillet mellom turisten som aktør og naturen som attraksjon med tanke på å tilrettelegge for en bæredyktig turismeutvikling i Nordjylland. I første omgang kan vi selvsagt kun si noe om dette i de to destinasjonene (casene) hvor empirien har blitt innsamlet: Blokhus og Læsø, men ønsket er

selvsagt også at undersøkelsens resultater vil ha relevans utover et større geografisk område (i første omgang Nordjylland og så eventuelt i en videre krets). Problemet med en eventuell generalisering ligger i hvorvidt respondentene kan sies å utgjøre et representative utvalg, som det vil være mulig å generalisere utifra. Disse mer metodologiske problemene kommer vi ikke nærmere inn på her, men vender tilbake til det i avsnitt 4.7. Det kan dog nevnes at det f.eks. er i denne fasen at det kan være fruktbart å speile ens slutninger og resultater opp mot andre undersøkelser og teorier, for på denne måten å vurdere holdbarheten av generaliseringer og annet.

Den deduktive tilgangen er således tilstede i de deler av analysen hvor de empiriske primærdata fra de to destinasjonene forsøkes analysert utifra eksisterende teorier og tilganger. På denne måten forsøkes det altså sluttet fra generelle prinsipper til enkelthendelser. Den generelle viten anvendes dermed på enkelttilfeller (cases). Mens deler av analysen således også inneholder elementer eller referanser til Grounded Theory (se Glaser og Strauss 1967; Strauss og Corbin 1990) eller hva vi også kan kalle en "bottom-up" tilgang, er andre deler av analysen mer preget av en "top-down" tilgang.

I praksis er det imidlertid ofte vanskelig å skille induktive og deduktive fremgangsmåter fra hverandre, fordi disse er vevet inn i hverandre og foregår samtidig i hele prosessen (Andersen 1998, s. 40).

4.3 Undersøkellesdesign – multiple casestudie

Casestudiet er en empirisk undersøkelse som belyser et samtidig fenomen innen for det virkelige livs rammer, hvor grensen mellom fenomenet og den sammenheng som det inngår i ikke er innlysende, og hvor det er mulig å anvende flere informasjonskilder til belysning av fenomenet (Yin 1989; Maløe 1993). Casestudie som undersøkelsesdesign ble valgt etter en vurdering av emnets karakter og det kunnskapsmessige formål, holdt opp mot tilgjengelige ressurser som tid. For å kunne beskrive, forstå og forklare samspillet mellom naturen og turistene, ble det vurdert som viktig å arbeide med flere faktorer/variabler og tilganger samtidig (se følgende avsnitt). Videre ble det (som påpekt i forrige avsnitt) vurdert som hensiktsmessig å innsamle primære data bl.a. via samtaler med turistene for å kunne besvare undersøkelsens problemstilling(er). Samlet gjorde disse forhold det nødvendig å redusere antallet undersøkelsesenheter for tidsmessig å kunne nå de i utgangspunktet fastlagte krav. Videre så var det overordnende kunnskapsmessige formål forstående, slik at hensikten ikke kun var å gi en beskrivelse av observerte trekk og tendenser, men også et ønske om å trenge bak de manifeste lag for å få innsikt i bagvedliggende motiver. For erkjennelsesmessig å kunne håndtere de mange opplysningene var det således også nødvendig å redusere antallet undersøkelsesenheter. Sist, men ikke minst, er tidligere forskning i relasjon til problemstillingen(e), som nevnt, lite teoretisk utviklet, hvilket fremtvinger en relativt eksplorativ og induktiv tilgang (jfr. forrige avsnitt), og altså elementer som ofte er beskrivende for case-studier.

Multiple Casestudier er karakterisert ved å omfatte mer en ett single casestudium, utført forskjellige steder under forskjellige betingelser (Kruuse 1996). I undersøkelsen ble det som nevnt valgt ut to cases: Blokhus og Læsø. De to steder ble (som redegjort for i kapittel 3) valgt fordi de begge ligger i Nordjylland, men har tildels svært forskjellig turismeprofil. I henhold til undersøkelsens formål var det derfor særdeles interessant å se på hvilke typer turister som besøker de to destinasjoner, og eventuelle forskjeller og likheter vedrørende holdninger og atferd til natur og miljø.

4.4 Triangulering av Metoder

Case-studiet er i utgangspunktet en kvalitatativ undersøkelsesmetode (Yin 1989, Kruuse 1996). Det sentrale i de *kvalitative metoder* er, at man igjennom forskjellige former for datainnsamling er i stand til å skape en dypere forståelse for det emnet og de problemstillinger som studeres. Metoden er preget av et ”forstående” snarere enn et ”forklarende” formål (Andersen 1998, Kruuse 1996, Kvale 1998). Således er det ved anvendelsen av kvalitative metoder vanlig å begrense omfanget av undersøkelsen og heller fokusere på få og dybdegående undersøkelsesenheter. Begrunnelsene for å velge et kvalitativt design i denne undersøkelsen er sammenfallende med begrunnelsene som er tilkjennegitt i de to foregående avsnitt. På denne bakgrunn ble derfor mer dybdegående undersøkelsesteknikker, som intervju, vurdert velegnet med tanke på å få en nærmere forståelse for den enkelte turists holdninger til natur og miljø i feriesammenheng. Deltagende, skult observasjon med vekt på kartlegge turistenes bruk av naturen og miljøatferd ble også vurdert som hensiktsmessig.

Kvantitative metoder minner i utgangspunktet meget om de metoder som blir brukt innen for naturvitenskapene, dvs. en utbredt bruk av statistikk, matematikk og aritmetriske formler samt klare retningslinjer for fremgangsmåten ved gjennomføringen av en undersøkelse. På generell basis kan man si at det primære kunnskapsmessige siktet er å årsaksforklare de fenomener, som er gjort til gjenstand for undersøkelse (Andersen 1998:41). I denne sammenheng er imidlertid den kvantitative undersøkelsesteknikken som er blitt bruk halv-strukturerte spørreskjemaer (jfr. avsnitt 4.5.3). Formålet, med å benytte kvantitative metoder i undersøkelsen har vært å supplere opplysningene som er kommet frem via de kvalitative metoder, samt å kontrollere validiteten i de innsamlede kvalitative data. De kvantitative metoder har den egenskap at man via mer standardiserte skjemaer, ol. kan samle inn informasjoner fra et større utvalg (populasjon) på kortere tid enn det man normalt kan nå med de kvalitative. Således har et antall spørreskjemaer, omhandlende de samme emner og langt på vei de samme spørsmål som i de kvalitative intervju blitt delt ut på de to destinasjoner, for å se om man utifra de opplysningene som er fremkommet i intervjuene, kan trekke slutninger på et mer generelt grunnlag vedrørende turistenes holdninger og atferd i relasjon til natur- og miljøspørsmål. I tillegg så kan noen av de metodemessige problemer som man lett kan løpe inn i i de kvalitative metoder, som f.eks. ledene spørsmål, sjekkes via å sammenholde svarene man får i henholdsvis intervjuene og spørreskjemaene. En nærmere redegjørelse for disse forhold følger imidlertid i avsnitt 4.7.

De to tilganger – den kvalitative og den kvantitative - har forskjellige styrker og svakheter og kan således supplere hverandre og samlet gi en bedre og mer helhetlig forståelse av problemstillingen(e) (Smirchich 1980, Andersen 1998). Det å anvende mer enn én metode til å undersøke det samme fenomen (Kruuse 1996) kan ha flere forskjellige betegnelser, den mest alminnelige er dog metodetriangulering (Webb et al. 1966).

4.5 Undersøkelsesteknikker

I følgende avsnitt presenteres de enkelte undersøkelsesteknikker mer inngående, samt de valg og fravalg som er tatt i forbindelse med dem.

4.5.1 Observasjon

I forrige avsnitt ble det påpekt at den empiriske datainnsamlingen startet med observasjon og intervju, hvor observasjonen foreløp to dager i forkant av at intervjuene startet og siden hen parallelt med intervjuene. Innen for samfunnsvitenskapene blir observasjon oftest brukt i forbindelse med studiet av fenomener i deres vante omgivelser (Andersen 1998:195). I henhold til hva der er redegjort for i innledningen, ble observasjon valgt som metode, utifra følgende formål:

1. Kartlegge bruken av naturen i området: hvordan og til hva naturen i de angitte områder brukes (f.eks. turer (gå-/sykkel-/bil-), soling, bading, picknic, ballspill, m.m.).
2. Kartlegge i hvilken grad turistene respekterer og tar hensyn til naturen (om f.eks. oppmerkede stier respekteres, overholdes forbud, føles henvisninger, leses informasjonsskilter, kastes søppel i naturen, mm.).

Observasjonene var planlagte som direkte, siden observatøren ville være synlig for de observerte personer, men lukket, idet observatøren ikke ville gi sitt formål til kjenne (Jorgensen 1989). Deltagende observasjon er velegnet til å innfange sosio-kulturelle sammenhenger som menneskelig eksistens utfolder seg i, og ble således vurdert som velgnet til å studere turistens atferd. Deltagende observasjon er også spesielt velegnet til å studere situasjoner der det kan være vesentlige forskjeller mellom de synspunkter ”insiders” har i forhold til ”outsiders” (Andersen 1998:197-198). Således var også utgangspunktet at observasjonene skulle fungere som en form for ”kontrollmekanisme” i forhold til å vurdere avviket mellom hva folk sier de gjør/vil gjøre (via intervjuene) og den faktiske atferd (via observasjonen). Videre ble det også vurdert som en fordel at deltagende observasjon er velegnet til feltstudier, herunder især *casestudier*, hvor man ønsker å tilegne seg en helhetsforståelse av de fenomener som studeres, idet de undersøkte komponenter bestandig relateres til den sammenheng (kontekst) de inngår i (Andersen 1998:198).

Innledningsvis ble det også lagt mye tankearbeid ned i å vurdere hvor de enkelte observasjoner skulle finne sted, og det ble besluttet å velge to fredede områder, et i hvert case-område eller destinasjon. Tanken var at der ville være en større grad av informasjon og restriksjoner forbundet med opphold og ferdsel i et fredet område, og at det således ville være lettere å observere atferden ved å observere om turistene etterlevde oppfordringene og påbudene. Videre var idéen således også at noen av de observerte personer skulle plukkes ut med tanke på intervju, for på den måte å kunne gå i dybden med en del emner og problemstillinger. De to områder som ble valgt ut var Pirupshvarre-fredningen i Blokhus og et tilsvarende område på Læsø.⁹

Imidlertid viste det seg ganske hurtig, at det var lite hensiktsmessig å foreta observasjonene på den måten de opprinnelig var planlagt. Pirupshvarre-fredningen var av en slik art, at man skulle ha en spesialinteresse for fredede områder for overhodet å kunne vite at området var fredet. Arealet var bebygget med sommerhus¹⁰ og det var ingen steder skiltning eller andre forhold som gjorde oppmerksom på fredningen. Selv ikke de ansatte på Blokhus Turistkontor kjente til fredningen eller hadde noen gang hørt om den. Derfor var der heller ingen, slik vi hadde forestilt oss innledningsvis, som benyttet området til rekreasjon. Det befant seg overhodet ingen mennesker utendør i området på dagtid, hvilket bokstavlig talt gjorde det umulig å gjennomføre de planlagte observasjoner. Planen om observasjon i de fredede områdene ble derfor forkastet.

⁹ Dette området ble aldri endelig utplukket, fordi fremgangsmåten ble forkastet før området var blitt valgt.

¹⁰ Fredningen kom etter at flere sommerhus allerede var bygget.

Istenfor ble det besluttet at det sammen med intervju og annen informasjonsinnsamling skulle observeres fortløpende. Og siden det i Blokhus hovedsakelig var på stranden at turistene befant seg, ble mye av observasjonene også gjort her. Turistenes bruken av naturen (stranden og baklandet) i henhold til nasjonalitet og aldersgruppe ble kartlagt både i godt og dårlig vær, det samme ble turistenes respekt for oppmerkede stier, vandring i klittene, mm. I tillegg ble forhold som tilbud av økologiske varer i butikkene i Blokhus kartlagt. Tilbudet av informasjon vedrørende avfallshåndtering, miljø, ol. likedan. Toaletter, søppelspann, og skiltning/informasjon ble kontrollert sammen med strandens renhold og vedlikehold. Tilsvarende observasjoner ble foretatt på Læsø. Samlet ga disse forhold meget interessante innspill til de øvrige innsamlede data og brukes fortløpende i analysen (kapittel 5-7).

4.5.2 Intervju

Enkeltmanns og (Fokus-) Gruppe

Intervjuene ble planlagt som løst strukturerte med det formål å innhente data tilknyttet turistenes livsverden (Kvale 1998), - beskrivelser som kunne danne grunnlag for fortolkninger og analyser med tanke på å oppnå en større forståelse for samspillet mellom naturen som arena og turistene som aktører med tanke på å tilrettelegge for en bæredyktig turismeutvikling i Nordjylland. Løst strukturerte intervju er også ofte kjennetegnet ved, at forskeren på forhånd har en viss teoretisk og praktisk viten om feltet men allikevel mest av alt et ønske om å være åpen for nye synsvinkler og informasjoner (Andersen 1998:206).

Etter som intervjuene kom i gang viste deg seg hurtig at det ofte var flere deltagende personer tilstede under hvert intervju. Selv om det i utgangspunktet ikke var planlagt, kom allikevel svært mange av intervjuene til å bære preg av å være gruppe-intervjuer. Normalt er der ca. 8-12 stykker tilstede i et planlagt fokus gruppe-intervju (Rieper 1993:9; Andersen 1998:207), men i denne undersøkelsen varierer antallet deltakere i de uplanlagte gruppe-intervjuene fra 2 til 6 personer på det meste.

Det som kjennetegner et (fokus) gruppe-intervju fremfor et mer personlig intervju, er at intervjueren ofte inntar en mindre sentral rolle som ord- og temastyrer, de intervjuede personer korrigerer/redigerer og inspirerer hverandre og interaksjonen i gruppen stimulerer ofte til ekte og nyanserte utsagn. En annen innlysende fordel er at metoden er mindre tids- og kostnadskrevende enn personlige enmanns-intervju (Rieper 1993, Andersen 1998). Formålet med fokus-gruppe intervjuet er å få folks egen oppfattelse/vurdering via utsagn som ikke er underlagt forskerens forhåndsstrukturering av emnet (Rieper 1993). Dette krever åpne spørsmål med lav grad av strukturering, hvilket samsvarer meget godt med den intervju-gudien som ble utarbeidet i forbindelse med enkeltmanns-intervjuene (se neste avsnitt) samt med undersøkelsens kunnskapsmessige formål.

Intervjuguide

I forbindelse med intervjuet var det på forhånd utarbeidet en intervju-guide (se vedlegg 2). Intervjuguiden var ment å kun være en rettesnor for intervjueren, som skulle sørge for at intervjuet kom innom de på forhånd utvalgte temaene. Temaene, som hver især og ikke minst samlet skulle bidra til

en større forståelse av problemstillingen, var: a) hvorvidt miljø-/naturhensyn spiller noen rolle for turister ved valg av reisemål, og mer konkret hvilken rolle det har spilt ved valg av Blokhus/Læsø som destinasjoner; b) turistenes miljøkjennskap generelt og til Danmark spesifikt; c) natur- og miljøinteresse i hverdagen; d) holdninger og handlinger vedrørende en bæredyktig utvikling.

Tanken bak de forskjellige temaene var å oppnå en større innsikt i sammenhengene mellom turistenes miljø- og naturhensyn i forbindelse med ferieplanlegging- og gjennomføring og holdninger og atferd vedrørende en bæredyktig utvikling på en mer generell basis (a og d), samt ikke minst å forsøke å kartlegge turistenes holdninger opp mot deres handlinger og atferd i hverdagen (c) og deres kjennskap til miljø- og miljøspørsmål generelt (b). På denne måten skulle også spørsmålene i relasjon til f.eks. b) og c) fungere som "kontrollører", idet det er en kjent problemstilling at det ofte er stor forskjell mellom hva folk sier de vil gjøre/gjør og hva de rent faktisk gjør (handling/atferd). Spørsmålet vedrørende om turistene var villig til å betale ekstra for en miljøvennlig ferie (d) var således også ment som en indikator på dette.

I denne rapport er det spesielt emnene under a) og d) som blir analysert, med islett fra b) og c), mens emnene under b) og c) omhandles mer inngående i de følgende delrapporter (jfr. kapittel 1).

Til hvert tema var det utarbeidet et sett med underspørsmål, som skulle gi dekkende innsikt i det enkelte tema. Spørsmålene inndelt etter tema er gjengitt i vedlegg 3. I tillegg til spørsmålene som er gjengitt i vedlegg 3, var der i undersøkelsen i tillegg et spørsmål som gikk på å hvor lenge turisten hadde oppholdt seg på destinasjonen, da dette vil ha betydning for hva vedkommende eventuelt hadde lagt merke til vedrørende tiltak for en bæredyktig utvikling. Et annet spørsmål var vedrørende om turisten hadde vært på destinasjonen før, da dette også ville kunne ha betydning for de ting turisten hadde lagt merke til. I tillegg, ville man kunne anta at "stadig tilbakevendenhet" måtte kunne koples opp mot de forhold som turisten generelt la vekt på ved valg av reisemål og de forhold turisten forbandt med destinasjonen. Et tredje spørsmål gikk på innfrielse av forventninger mht. ferien, tanken var her å se hva turistene eventuelt ikke var fornøyd med for å vurdere i hvilken grad dette hadde noe med miljøtilrettelegging eller lignende å gjøre. I tillegg var der alle bakgrunnsspørsmålene som gikk på nasjonalitet, alder, utdanning, inntekt, etc.

I selve intervjuguiden ble imidlertid spørsmålene stokket vilkårlig rundt for å forsøke å hindre ledende spørsmål ved at de intervjuede gjettet seg til formålet med intervjuet og de overordnede tema. Det ble lagt vekt på at guiden og intervjuene gikk fra det mer generelle til det mer spesifikke, og at de mer faktuelle og lite tankekrevenne spørsmål ble lagt til sist, hvor det var rimelig å anta at respondenten var ved å bli sliten. Spørsmålene ble ikke alltid stillet i samme rekkefølge, og der var ingen svarkategorier som var fastlagt på forhånd. Unntaket var de mer personlige spørsmål, hvor f.eks. alder var inndelt i intervaller.

Intervjuguiden har således også endret karakter underveis i takt med at problemformuleringen har blitt modifisert. Innledningsvis var således intervjuguidene laget spesielt for intervju i forbindelse med oppfølging av observasjoner i de fredede områder (jfr. avsnitt 4.5.1) og i utgangspunktet var det meningen å intervju både lokale og turister. Det var derfor utarbeidet forskjellige guider for disse to målgruppene. Det ble imidlertid allerede meget tidlig i forløpet klart, at det pga. både begrensede ressurser og resultatene fra de innledende undersøkelser kom til å bli turistene som ble

undersøkelsens omdreiningspunkt. Da planen med de fredede områder således også måtte forkastes, ble intervjuguiden tilpasset disse nye momenter.

Sist, men ikke minst skal det nevnes at intervjugudien ble utarbeidet på to og delvis tre språk, idet turistene representerte forskjellige nasjonaliteter.

Intervjudeltakerne

Intervjudeltakerne ble plukket ut på de to destinasjonene Blokhus og Læsø. Som redegjort for i avsnitt 4.5.1 var hensikten innledningsvis å intervju noen av de observerte mennesker i de fredede områdene Pirupshvarre og et tilsvarende område på Læsø, men idet dette viste seg å være lite hensiktsmessig ble strategien endret. Langt de fleste intervjuer i Blokhus ble således gjennomført på stranden, og foregikk ved at forskeren oppsøkte vilkårlige turister og fikk deres aksept til å bli intervjuet. Innledningsvis ble det gjort oppmerksom på undersøkelsens seriøsitet, bl.a. via utdeling av visitkort og redegjørelse for avsenders (universitetets) overordnende hensikt. Her ble det lagt vekt på informere på et overordnet nivå i et forsøk på å i minst mulig grad påvirke turist(e)s svar, men allikevel tilstrekkelig til at respondent(e) følte seg trygg(e) og betydningsfull(e) nok til å delta (se evt. Andersen 1998:217 ff.). Frafallet var veldig lavt og samlet sett sa 3 personer nei til å la seg intervju. 80 personer ble intervjuet totalt fordelt på 38 intervjuer (18 intervjuer i Blokhus og 20 intervjuer på Læsø). Samlet ble 38 personer intervjuet i Blokhus og 42 på Læsø. Her i er også inkludert intervju med representanter fra de to kommunene og enkelte overnattingssteder. I tillegg ble også enkelte samtaler av mer løs karakter gjennomført, men de er ikkemedregnet i denne oversikten.

Vedrørende utvelgelse av intervjupersoner ble det på forhånd satt visse kriterier. For det første, så ønsket vi en viss likelig fordeling og representativitet fra de mest vanlige turistgrupper i Nordjylland, dvs. nordmenn, svensker, danskere og tyskere. Dette fordi vi anså det som interessant å kunne vurdere hvorvidt det – i henhold til problemformuleringen - ville være forskjell på de fire nasjonaliteter med hensyn til holdninger og atferd vedrørende miljø og natur. For det annet, ønsket vi at de fire nasjonaliteter også skulle representere forskjellige aldersgrupper. Begrunnelsen for dette lå i at vi hadde en hypotese om at holdninger og handlinger vedrørende natur og miljø var knyttet til alder. For det tredje, ønsket vi også å intervju personer fra forskjellige overnattingssteder, for å eventuelt kunne si noe om hvorvidt dette hadde betydning. Var f.eks. campister mer ”grønne” enn de som overnattet på hotell? Sist, men ikke minst ønsket vi å intervju mennesker med forskjellig lengde på oppholdet og forskjellig tilknytning til destinasjonen. Dette ønsket var bygget på en hypotese om, at jo lengre man befant seg på et sted og eventuelt gjennom flere sesonger, jo større var sannynligheten for lokalt engasjement og jo mer ville man ha lagt merke til av positive natur- og miljøtiltak eller mangel på samme.

Praktisk Utstyr

Intervjuene ble tatt opp på bånd i de tilfeller der dette lot seg gjøre. Innledningsvis ble formålet med båndopptakeren fremlagt for deltakerne, samtidig som det ble lagt vekt på å fremheve at intervjuene var anonyme. Allikevel, var det noen som reserverte seg mot å bli tatt opp på bånd, hvilket ble respektert og det ble i disse situasjoner istedet notert underveis, hvilket senere dannet grunnlaget for et skriftlig referat av intervjuet. Båndopptaker ble funnet egnet, siden det ikke var undersøkelsens

hensikt å analysere på kroppsspråk eller annen non-verbal kommunikasjon. Båndopptakeren er relativt diskre, og praktisk talt uunværlig når der kun er en til å gjennomføre intervjuet.

4.5.3 Spørreskjema

Som redegjort for under avsnitt 4.4 ble det valgt å supplere de kvalitative undersøkelsesteknikkene observasjon og intervju med et antall spørreskjemaer. Postspørreskjemaet, som også kalles enquête, er normalt kjennetegnet ved at spørsmålene kommer i en bestemt rekkefølge og ofte er lukkede. Samtidig må de personer vi ønsker å undersøke selv fylle ut spørreskjemaene. Fordelen ved spørreskjemateknikken er at den er relativt billig, krever ikke det store tidsforbruk og gir relativt pålitelige opplysninger (Andersen 1998:209). Bakgrunnen for å supplere de kvalitative teknikker med mer kvantitative i denne undersøkelsen var - som tidligere redegjort for - todelt: For det første, ønsket vi å bruke spørreskjemaene som en form for korrigerende instans i forhold til intervjuene med tanke på svar frembrakt av ledende spørsmål, etc; For det andre, så ønsket vi på bakgrunn av den samlede undersøkelse å kunne trekke slutninger i forhold til problemstillingen(e) på et mer overordnet plan. De forskjellige spørreskjemaene finnes i vedlegg 4 og 5.

Siden spørreskjemaene skulle fungere som en korrigerende instans i forhold til intervjuene, ble de utarbeidet etter den samme overordnede struktur, temaer og spørsmålsrekkefølge som i intervju-guiden. Det som var forskjellig var graden av åpenhet i spørsmålene. Hvor intervjuene på forhånd ikke hadde noen faste svarkategorier/-intervaller, bortsett fra de mer personlige faktuelle data, hadde spørreskjemaet i langt større grad lukkede svarmuligheter. I henhold til f.eks. spørsmålet: "Hva legger du generelt vekt på ved valg av ferie og reisemål?" ble ikke respondentene i intervjuene stillet noen alternativer til rådighet, hvorimot det samme spørsmål i spørreskjemaet var stillet opp med 13 alternativer og hvor hvert skulle vektes på en skala fra 1 til 5, hvor 1 var ingen vekt og 5 var meget stor vekt. Således supplerte disse to spørsmålene godt, fordi det var mulig å sammenligne svarene fra de åpne intervjuer med svarene fra de lukkede spørreskjemaer. Det interessante var så også å se at svarene som turistene ga, ikke varierte meget for de to metoder. Selv om flere av spørsmålene i spørreskjemaet var lukkede, var det mulighet for "utfyllende kommentarer" til hvert av dem og flere steder ble også respondentene direkte oppfordret til dette.

Spørreskjemaet (og også intervju-guiden) ble utprøvet blant "potensielle turister"; bekjente, venner og kollegaer, som kom med konstruktive bidrag til konkretisering og forkorting av spørsmål, alternative oppstillinger, begrepsavklaring, m.m. Skjemaet ble også gjennomgått og kontrollert av intenderte samarbeidspartnere innen utdeling, og erfaringene fra de første intervjuer ble også innarbeidet. Allikevel, hadde vi begrenset tid og ressurser til denne gjennomtestingen og det var upresisiteter ved spørreskjemaene som vi først oppdaget i etterkant, f.eks. den betydningen forskjellige nasjonaliteter tillia enkelte begreper. Imidlertid, så spør det om det overhodet hadde vært mulig å unngå disse problemer, idet man aldri helt kan gardere seg mot enhver form for fortolkning av begreper og spørsmål, men kun arbeide hen i mot å avklare og redegjøre for eventuelle fortolkningsforskjeller. Forståelsen av begreper er knyttet til en persons livsverden og bagrunnserfaring og disse varierer i en eller annen grad fra individ til individ. Dette er således et av de mest vanlige metodeproblemer med kvantitative undersøkelser, fordi man ikke som med intervju kan avklare eller spørre inn til den individuelle forståelse. Disse forhold kommer vi imidlertid nærmere tilbake til i avsnitt 4.7.2.

Et annet problem som vi opplevde i forbindelse med spørreskjemaene var, at på grunn av bl.a. årstiden som undersøkelsen ble utført på fikk vi ikke tilbake den nasjonalitetsfordeling som vi i utgangspunktet ønsket (jfr. avsnitt 4.5.2). Mer konkret fikk vi svært mange tyske spørreskjemaer, mange danske, men få norske og svenske tilbake. For å forsøke å rette opp på dette i forhold til generaliserbarhet og reliabilitet, inngikk vi et samarbeid med sommerhusutleiningssfirmaet ”Sol og Strand” som sendte ut spørreskjemaer i forbindelse med utsendelse av ny katalog. Skjemaet som ble sent ut var noe redigert i forhold til de opprinnelige skjema. Det redigerte skjemaet finnes i vedlegg 5.

Skjemane ble utdelt i samarbeid med de lokale turistkontor, sommerhusbyråer, hoteller og campingplasser, som var svært samarbeidsvillige. Totalt ble det delt ut 500 skjemaer i Blokhus (fordelt på 150 danske, 200 tyske og 150 engelske) og 400 skjemaer på Læsø (fordelt på 160 danske, 200 tyske og 40 engelske). Erfaringene fra Blokhus viste at det var behov for svært få engelske skjemaer. I Blokhus ble de ikke-utleverte skjemaene samlet inn igjen, totalt 173. På Læsø var det ikke mulig å samle inn igjen de ikke-utleverte skjemaene, men forutsetter man at den samme prosentvis andel av de totale skjema ikke ble utlevert, gir dette en samlet svarprosent på 25,5%, forelt med 18,3% i Blokhus og 33,3% på Læsø. Av de redigerte skjemaer ble det sendt ut 100 til Norge, 100 til Sverige og 100 til Danmark, med en total svarprosent på ca. 11,7%. Sett sammen med de andre metoder i undersøkelsen (intervju og observasjon), gir det oss en god pekepinn og et grunnlag det er mulig å trekke visse slutninger ut av. For mer utfyllende opplysninger se vedlegg 6.

4.6 Empiri

Empiri kan ha form av både primære og sekundære data. De primære data i denne rapporten er allerede beskrevet i avsnitt 4.2. Sekundære data dvs. allerede eksisterende data, har i undersøkelsen blitt samlet med to formål for øyet. For det første, for å få en mer helhetlig oversikt over undersøkelsesemnet. I forlengelsen herav å få innsikt i tilsvarende undersøkelser og relevante teorier på området, for på denne måten å kunne få alternative tilganger til forståelse av problemstillingen(e). For det annet, for å gjøre det mulig å på et mer generelt grunnlag å vurdere egne slutninger og hypoteser opp mot den viten og de erfaringer som allerede finnes på området. De sekundære data som er benyttet bærer preg av å være både *prosessdata*, *bokholderidata* og *forskningsdata* (Andersen 1998: 201). De sekundære data er således hovedsakelig andre vitenskapelige undersøkelser og rapporter, andre artikler fra aviser og ukeblader, møtereferater, statistikkregistre, video, filmer, mm.

Nedenfor følger en nærmere redegjørelse for hvordan empirien er blitt ”behandlet” og analysert i undersøkelsen.

4.6.1 Transkribering

Som tidligere nevnt, ble intervjuene i den grad respondentene tillot det, tatt opp på bånd. I forbindelse med observasjonene ble det notert ned stikkord, som senere dannet grunnlag for et kort referat. Båndopptaker ble, som nevnt, vurdert egnet fordi det gir intervjueren mulighet for å konsentrere seg om intervjuets emne og dynamikk (Kvale 1998: 161).

Transkribering av intervjuene fra muntlig til skriftlig form strukturerer intervjusamtalene i en form som er tilgjengelig for nærmere analyse. Strukturering av materialet i tekster letter overblikket og er

i seg selv begynnelsen på en analyse (Ibid.: 170). Intervjuene er transkribert i sin hele lengde, hvilket er vurdert utifra flere kriterier. For det første, utifra ønsket om å la empirien ”tale for seg selv”, ved å søke etter respondentenes selvforståelse rundt de omtalte tema i undersøkelsen. Denne målsetning ble vurdert vanskelig å oppfylle med bakgrunn i referater, som jo allerede ville være fortolkede tekster. For det annet, er undersøkelsen, som omtalt tidligere, del av en større undersøkelse i regi av *Tourism Research Unit* og det er således ønskelig at intervjuene skal være tilgjengelige for de andre forskerene, som eventuelt ønsker å kikke på dem fra en litt annen vinkel. Et referat skrevet med et bestemt mål for øyet er i denne sammenheng ikke særlig hensiktsmessig. For det tredje, er full transkribering valgt, fordi det gjør det lettere for andre å kontrollere gyldigheten av fortolkningene i analysen (kapittel 5-7).

Når det gjelder gyldigheten av transkriberingene, så handler det meget om hvorvidt transkripsjonen er anvendelig til forskningformålet (Ibid.: 166). Det foretas en utvelgelse av de informasjoner som videregis til leserne i oppgaven, og er relatert til valg rundt hva som skal med i transkripsjonene, hva som skal utelates, etc. Siden hensikten ikke har vært å analysere på de intervjuedes språkbruk, men å forstå meningen i/bak de intervjuedes ytringer, har det vært lagt vekt på å skape sammenheng og relevans i kommunikasjonen og setningene og derfor er ofte pauseord og annen nøling utelatt, og kun tatt med der det har relevans for de intervjuedes mening og holdning vedrørende de undersøkte emner. Pauser er medtatt med (...) (tre prikker) når dette er med på at skape større forståelse for meningen og sammenhengen i det som blir sagt. Tre prikker indikerer altså en pause eller nøling i det sagte eller det indikerer at setningen blir avbrudt eller at setningen liksom blir hengende i løse luften. Det indikerer også noen ganger, spesielt i gruppe-intervjuene, at respondenten eller intervjueren legger opp til at den annen overtar replikken eller ordet.

Videre, så har vi ekskludert enkelte steder hvor det er blitt skutt inn en eller annen kommentar i form av ”small talk”, for å sørge for at opprette eller vedlikeholde en bestemt stemning når respondenten har hatt behov for ”hjelp” til å komme videre. I intervjuene har vi også markert de passasjer hvor det er tvil om hva respondenten mener og hvor det kan være rom for betydningsforskjeller. Dette har imidlertid vært meget sjelden. Vi har også utelatt en del ganger hvor intervjuer bare bekrefter forståelset, som x-antall ganger hvor det sies: ”ok”, ”ok...”. I intervjuet er det angitt med ett ”ok” og f.eks. ikke fem.

Ofte når det i intervjuet står f.eks. R1, R2, så har det vært flere personer med i diskusjonen. Noen ganger har det vært vanskelig å skille ut hvem som sier hva, men i de tilfeller dette har vært tilfelle har det ikke hatt noen betydning ”meningsskapende” sett. Ofte diskuterer respondentene og søker bekreftelse eller svar hos de andre, men dette er vanskelig å fange opp så lenge man ikke lager en video-opptakelse.

Kroppsspråk er inkludert når dette har hatt betydning for forståelsen av meningen og helheten, som f.eks. i intervju 4, hvor det er notert at respondenten rister på hodet istedet for å svare nei. I denne undersøkelsen har intervjueren og transkriptøren vært en og samme person, hvilket oppleves som en ubetinget fordel, fordi en utenforstående transkriptør ikke ville ha noen forutsetning for å kunne uttale seg om kroppsspråk, stemning og andre forhold i den gitte kommunikasjonssituasjon med betydning for forståelsen. Når emner eller forhold i intervjuet har vært meget sterkt betonet brukes understrekning eller apostrof til å fremheve dette. Når det gis f.eks. en sterk bekreftelse, så fremheves dette med ”!” Og er den meget sterk så fremheves det med store bokstaver. I intervjuet er I= intervjuer og R=respondent, hvor R1=respondent 1, etc. Når der er flere kjønn involvert i

intervjuet, hvilket det er i de fleste av gruppe-intervjuene, angis dette med han og hun, og eventuelt han1 og hun1, han2, hun2, etc.

4.6.2 Analysemetode

I analysen av de kvalitative data er analyseprogrammet Nvivos Nudist noe benyttet, og i forbindelse med spørreskjemaene er Access og Excel anvendt til kategorisering og analyse av datamassen. Power Point, Word og Excel er brukt til presentasjon og visualisering. De primære data er analysert ut i fra den såkalte ad-hoc metoden, hvor man kombinerer forskjellige metoder som redskap til sin analyse. Ad-hoc metoden kan generelt deles opp i tre analyse/tolkningsnivåer (Kvale 1998: 210 ff, Andersen 1998: 246 ff):

1. Tolkning av den utforskede selvforståelse;
2. Forskerens common-sense tolkning;
3. Forskerens teoretiske tolkning.

Denne analysemetode gjenspeiles ikke direkte i analysen i oppgaven, men har vært den arbeidsgang som forskeren har fulgt i forbindelse med analysen av dataene. I den første del av denne arbeidsmetode søkes det således å få frem de intervjuedes egne holdninger til og forståelser av problemstillingen(e) og de hertil stilte spørsmål. På dette analysestadiet tolkes det ikke i dybden, med søkes å la dataene tale for seg selv dvs. å få frem turistenes/respondentenes selvforståelse (Kvale 1998: 210 ff). Således har de forskjellige respondenters uttalelser ofte blitt samlet til en meningskondisering, dvs. at lange utsagn og meninger reduseres til korte og mer presise formuleringer, slik at det kun er hovedbetydningen av det sagte, som kommer med (Ibid.: 192 ff). Denne fremgangsmåten hjelper til å finne de vesentligste temaer innenfor hvert spørsmål og gir en god oversikt over empirien.

I neste del av arbeidsmetoden har en mer common-sense preget tolkning vært fremtredende. Her holdes empirien opp mot andre tilsvarende undersøkelser og en dypere forståelse av hva som umiddelbart ligger bak uttalelser, ol. søkes. I en common-sense tolkning tolker man således dypere i utsagnene og "leser delvis mellom linjene" (Kruuse 1996: 153). Siste del av arbeidsmetoden bærer preg av en teoretisk tolkning som går dypere enn common-sense tolkningen, hvor empirien holdes opp i mot en eller flere teorier (Kvale 1998: 210 ff). En teoretisk holdning til utsagnene kan være hensiktsmessig fordi man gjennom dette finner relasjoner til det givne tema på et mer overordnet samfunnsnivå.

Det er også viktig å være oppmerksom på at de tre stadier i flere sammenhenger vil overlappe hverandre og til tider vil også hvert stadiet kunne inndeles ytterligere.

4.7 Generaliserbarhet, reliabilitet og validitet

Det er en utbredt oppfattelse innen deler av den akademiske verden, at kvantitative metoder er mer gyldige (valid) og pålitelige (reliable) samt mer egnede til å trekke generaliserende/universelle slutninger enn de kvalitative (Kvale 1998, Andersen 1998, Fog 1994, Kruuse 1996). Påstandene mot de kvalitative metoder går i retning av at "resultatene er ikke pålitelige, der er fremkommet ved hjelp av ledende intervju spørsmål"; "resultatene er ikke gyldige, de er utelukkende basert på subjektive fortolkninger" og "intervjuresultatene kan ikke generaliseres, der er for få

intervjupersoner” (Kvale 1998: 226). Derfor er hensikten med dette avsnitt å redegjøre for de metodemessige problemer knyttet til henholdsvis kvalitative og kvantitative metoder, og ikke minst, hvordan vi i denne undersøkelsen har vurdert og forholdt oss til disse utfordringene.

4.7.1 Kvalitative Metoder

Kvalitative undersøkelser sies å i særlig grad være underlagt faren for forskerbias på grunn av den personlige informasjonsinnsamlingen og –behandling, hvor der inngår flere vesentlige tolkningselementer. Derfor må man som forsker være kritisk overfor sitt materiale og ens fremgangsmåte (Andersen 1998: 262). Det dreier seg om forskerens ”kvalitetskontroll” av det produkt som kommer ut av forskningsprosessen (Fog 1994). Nedenfor vil det derfor bli knyttet noen kommentarer til de overveielser som har funnet sted innledningsvis og fortløpende i vurdering og bruk av de kvalitative metoder i forskningsprosessen.

Generaliserbarhet og Kontekstualisering

Et av de spørsmål som ofte stilles til de kvalitative metoder er om undersøkelsesresultatene kan generaliseres. På den ene siden har vi hatt de positivistiske vitenskaper med deres oppfattelse av at samfunnsvitenskapenes mål er å produsere lovmessigheter om menneskelig atferd, som kan generaliseres universielt. En motsatt humanistisk oppfattelse innebærer, at enhver situasjon er unik, at ethvert fenomen har sin egen indre struktur og logik. Den mer epistemologiske forståelse som underligger denne rapport støtter seg til en mer postmoderne oppfattelse, som erstatter denne søken etter universiell viten og denne dyrkelse av det individuelt unikke med en betoning av vår hverdags heterogenitet og kontekstualitet i forbindelse med et skift fra generalisering til kontekstualisering (Kvale 1998: 227).

Når begrepet generalisering brukes i rapporten, så er det således denne postmoderne, epistemologiske forståelsen som ligger til grunn, slik den kommer til uttrykk via den *analytiske generaliseringen*. Den analytiske generalisering er en veloverveid bedømmelse av i hvilken grad resultatene fra en undersøkelse kan være veiledende for hva som kan skje i en annen situasjon (Ibid.: 228). Vi mener, på bakgrunn av kvaliteten av de resultater som er fremkommet via undersøkelsene i de to destinasjonene Blokhus og Læsø, å kunne trekke slutninger rundt problemstillingene i undersøkelsen som vil kunne være veiledende for turismeplanleggingen i Nordjylland, og i en viss utstrekning også på et mer generelt plan. Gjennom hele rapporten søkes det å spesifisere den underliggende dokumentasjon og tydeliggjøre argumentene, slik at leseren selv er i stand til å vurdere holdbarheten i argumentasjonen ovenfor. Holdbarheten avhenger således av hvor relevante de sammenlignende kjennetegn er, hvilket igjen avhenger av detaljerte, kompakte og tette beskrivelser av saken (Ibid.: 229). Det skal igjen også nevnes, at et av hovedformålene med observasjonene og de halv-strukturerte spørreskjemaer nettopp var å kontrollere og luke ut de elementer ved intervjuene, som ikke var egnet som grunnlag til å trekke slutninger ut over de spesifikke cases.

Reliabilitet og Pålitelighet

Reliabiliteten vedrører forskningsresultatenes konsistens (Ibid.: 231). Et mer nordisk begrep for reliabilitet er pålitelighet (Fog 1994: 155-156). Nedenfor vil vi se på de vesentligste

pålitelighetsforhold som kan gjøre seg gjeldene i en intervjusituasjon. Det skilles her ikke mellom personlig intervju og gruppe-intervju, de relevante forskjeller er blitt tatt opp i avsnitt 4.5.2. Der er en rekke forhold knyttet til *intervjueren* som har betydning for kvaliteten av de innsamlede data (Kvale 1998, Fog 1994). Intervjuundersøkelsens empiriske materiale er avfødt av samtalen, derfor er det bl.a. viktig at intervjueren klarer å skape en fortrolig stemning og situasjon, hvor den intervjuede føler seg trygg og tilpass, slik at vedkommende tør formilde sine tanker og idéer rundt emnet, uten å føle seg blotlagt, dømt eller stillet overfor en autoritet. Innen kommunikasjonsforskning brukes bl.a. begrepet ”profesjonelt nærvær” om en sådan situasjon, hvor profesjonelt nærvær oppfattes som en kombinasjon av *innlevelse* (evne til å lytte), *distanse* (evne til å ha overblikk) og *engagement* (evne til å ha seg selv og hjertet med) (Kristiansen 1994). For intervjueren i denne undersøkelsen var det således viktig å innledningsvis opplyse om intervjuets anonyme karakter, samt å utdele visitkort for å underbygge intervjuets seriøsitet. For videre å skape en ramme av seriøsitet og trygghet, så var det også viktig å informere om, at de som ønsket ville få tilgang til undersøkelsens resultater når disse forelå, ved å ta kontakt på den oppgitte adresse. Flere av respondentene har således også valgt å benytte seg av denne muligheten. Videre var det vurdert hensiktsmessig å påpeke og redegjøre for hvorfor begrunnelsen for å ta intervjuene opp på bånd og fremheve valgfriheten i dette. En annen fremgangsmåte som ble benyttet for å skape en trygg atmosfære, var å la samtalen utvikle seg i et naturlig tempo, slik at de enkelte respondenter fikk tid til å utdype sine synspunkter og annet. Det ble også fremhevet at det ikke var noe riktig eller galt svar på de spørsmål som ble stillet, men at vi nettopp var ute etter den unike, individuelle opplevelse og mening. På bakgrunn av deler av empiriens personlige karakter, synes det som formålet om å skape en åpen, fordomsfri og lyttende ramme i stor grad har lyktes. Flere av respondentene uttaler seg fritt om emner og holdninger som det krever en viss trygghet å uttale seg om, jfr. f.eks. følgende passasje:

”R2: Jeg tror, turisterne de er lige glade, altså dem der kommer udefra.

I: ... altså at man har det tilbudet som turisterne efterspør?

R2: Jeg tror ikke de spør efter ...

R1: Tyskerne er ræv ligeglade ...

R2: Ja, de køber bare.

R1: ... og det de køber ...

R2: De ser ikke engang efter ...

R1: ... det meste har de med hjemmefra ... de køber ikke ret meget ...

R2: ... de ser heller ikke efter datomerket, om det er udgået eller ikke, de køber bare ...”

(Blokhus, intervju 4 dansk, linje 224-232).

Enkelte av de intervjuede ga også uttrykk for at de godt var klar over at enkelte av de holdninger de uttrykte var ”fordomsfulle”. Vedkommende ville ikke tas opp på bånd, så de følgende passasjer er notert ned: ”Miljøet må være godt, og det får man blant danskene. Ikke tyskerne, de er for dominerende. Svært mange dansker vi har truffet har klaget over at de er plaget med tyskerne. Særlig sydpå. De har ikke tidligere år hørt så mye negativt fra danskenes side. Og det var danskene som fortalte det til oss. Det er ikke bare vi som synes det.” (Læsø, Intervju 19 norsk).

Nå var det ikke kun tyskerne som fikk gjennomgå, selvom uttrykket ikke er like sterkt:

” I: Så ville jeg gjerne spørre, nå hvor dere har vært her en del ganger, om dere har noen ideer eller forslag til hva man kunne gjøre på Læsø for at det skulle kunne bli mer miljøvennlig?

R2: Altså, det som alltid ergrer oss, over alt i Danmark, det er at man lar bilene stå og gå på tomgang, og den går og går og går. Og man sier, det er så skjønt her - og så stinker det så fryktelig. Det er det særdeles mange mennesker som gjør i Danmark, lar bilene gå på tomgang.

R1: Også de bussene som kommer til Tyskland, de holder ved hotellet, folk går inn i hotellet og lar bussene og bilene stå på tomgang. Det er det som har slått oss. Og også at de brenner veden så våt, da avgir den mye mer Co2 til luften. Veden skal tørke lenge før den brennes.”

(Læsø: Intervju 13 tysk, linje 124-132).

Et annet forhold vedrørende reliabilitet som de kvalitative intervju ofte kritiseres for er *ledende spørsmål* (Kvale 1998, Fog 1994, Kruuse 1996). Nå skal det nevnes at også kvantitative metoder kan inneholde ledende spørsmål, men det er lettere å få dem luket ut på forhånd. I de kvalitative intervju med sitt preg av samtale, er ledende spørsmål og lignende vanskeligere å kontrollere, idet spørsmålene ikke alltid stilles i samme rekkefølge fra intervju til intervju, spørsmål kan oppstå spontant, tonefallet kan skifte, kroppsspråk kan spille inn, mm. Selv om ordlyden av et spørsmål uforvarende kan forme innholdet av et svar, overser man ofte at ledende spørsmål også er nødvendige deler av mange spørreprosedyrer. Det kvalitative forskningsintervju er særlig velegnet til anvendelse av ledende spørsmål for tilbakevendene å kontrollere påliteligheten av de intervjuedes svar, så vel som for å verifisere intervjuerens fortolkninger (Kvale 1998: 157). Det vesentlige i undersøkelsen og analysen har dog vært å hele tiden sjekke passasjer hvor det er tvil om spørsmålets ledende karakter opp mot en helhetlig vurdering av det omtalte emne. Hvor stor er sannsynligheten for at den intervjuede følte seg ”presset” til å svare det han/hun svarte? I de tilfeller hvor det har vært tvil om dette har det blitt lagt vekt på å ikke trekke slutninger om undersøkelsesemnet og problemformuleringer på bakgrunn av disse utsagn. Sist, men ikke minst (som allerede påpekt) har et av formålene med å supplere intervjuene med observasjon og halv-strukturerte spørreskjemaer vært med tanke på å korrigere ledende spørsmål og andre metodiske problemer.

De reliabilitetsmessige problemer i forbindelse med *transkribering* av intervjuene er knyttet til at transkriberingene er kunstige konstruksjoner fra en muntlig til en skriftlig kommunikasjonsform. Enhver transkripsjon fra én kontekst til en annen innebærer en rekke vurderinger og beslutninger (Ibid.: 163). I denne undersøkelsen er det samme person som har foretatt intervjuene som har transkribert dem, hvilket som påpekt vurderes som værende en stor fordel. Vedkommende vil ha et indre bilde av den kontekst hvori intervjuet er gjennomført og vil forstå de enkelte deler og intervjupassasjer i en større sammenheng, og således ha et større bilde av den totale kommunikasjon. Deler av kroppsspråk og mimikk vil huskes, m.m. Reliabiliteten av transkripsjonene i denne undersøkelsens tilfelle ligger således mer i selve gjennomførelsen av intervjuet og de pålitelighetsmessige forhold som kan oppstå der, enn det ligger i selve transkriberingen. Man må anta at transkriptøren har den største interesse i å nedskrive teksten slik den fremkommer for ham under og etter gjennomførelsen av intervjuet. Det er jo allerede i utgangspunktet sin egen forståelse vedkommende nedskriver.

Validitet og Gyldighet

Vi stiller her spørsmålet om vi kan stole på, at det vi presenterer som viten om et saksforhold også er holdbart som sådan og om denne erkjennelse kan deles av andre – de utforskede og andre forskere – som presenteres for materialet (Fog 1994: 163). Her handler det med andre ord om hvorvidt tydeliggjorte data kan sammenfattes slik at de dekker de kvaliteter som inngår i begrepet. Spørsmålet om gyldighet handler altså om en vurdering av forholdet mellom utsagnene/beskrivelsen/analysen og

det i verden, som vi observerer, beskriver og begrepsliggjør. Er beskrivelsene dekkende og sanne? Et gyldigt argument er fornuftig, velbegrunnet, forsvarlig, sterkt og overbevisende (Kvale 1998: 233). Kravet om gyldighet dreier seg altså om, at forskeren i arbeidet med sitt empiriske materiale dels skal sikre sammenheng og konsistens i den utførte analysen, og dels skal sikre analysens samsvar med andre analyser eller andre forskningsresultater i det hele tatt (Fog 1994: 164). Det er også bl.a. med tanke på å sikre gyldigheten, at arbeidsmetoden i denne undersøkelsen er tredelt (jfr. avsnitt 4.6.2). På denne måte søkes det ”å gå til” empirien fra tre forskjellige vinkler og således sikre at undersøkelsen gir et så godt bilde av den virkelighet som den forsøker å utforske som mulig. Det bestrebes gjennom hele rapporten å legge forutsetninger, tolkninger og slutninger frem på en slik måte, at det skal være lett for leseren å ta stilling til om undersøkelsen formår å beskrive, analysere og begrepsliggjøre den kontekstuelle virkeligheten på en gyldig måte.

4.7.2 Kvanitative Metoder

Som nevnt innledningsvis i avsnitt 4.7 så ser store deler av etablerte og mer tradisjonelt orienterte forskere tallmessige oppgjørelser for mer objektive og korrekte enn kvalitative data. I virkeligheten er alle rådata kvalitative av natur. Noen av disse data har vi valgt å kategorisere og telle opp i antall, symbolisert ved arabiske tegn som vi kaller tall. Men det blir de jo ikke mer objektive av (Andersen 1998: 263). Kategoriseringen og operasjonaliseringen til tall kan være høyst problematisk. I øvrig kan man i vid utstrekning manipulere med tall og statistikker, på tilsvarende vis som vi kan med kvalitative data.

I dette avsnitt søkes derfor å redegjøre for noen av de problemer som kan ligge i de kvantitative metoder i forhold til denne undersøkelse, og hvordan de forsøkes imøtegått. Problemer knyttet til spørsmålsstillingen i spørreskjemaet kan være at forskjellige mennesker forstår begreper utifra egen kulturell bakgrunn og sosialisering. Et begrep som det kan være knyttet store fortolkningsvariasjoner til er begrepet ”bæredyktighet”. I en undersøkelse utført av Tourism Research Unit ved Aalborg Universitet (Andersen, Jensen og Kvistgaard 2000), kom det frem svært forskjellige forståelser av begrepet, både i betydningen ”sosio-kulturell bæredyktighet”, ”miljømessig bæredyktighet” og i de fleste tilfeller ”økonomisk bæredyktighet”. I en kvalitativ undersøkelsen har man mulighet for å korrigere disse ting underveis. Uklarheter, ol. kan oppklares ved at spørsmål omformuleres, man kan be respondenten utdype sin forståelse, etc. Den ”eneste” mulighet man har for å teste betydningsinnhold i spørreskjemaene, er ved å la forskjellige personer forsøke å fylle dem ut innen de går i ”trykken”. Det ble også gjort i denne undersøkelsen, men allikevel kan man aldri garantere seg mot ulike betydningsforståelser av begreper og det er vanskelig å oppdage alle mulige fortolkninger innen undersøkelsen går igang. Et annet forhold som er med på å øke faren for ”bias” i forbindelse med spørreskjemaene i denne undersøkelsen er at respondentene representerer flere forskjellige nasjonaliteter (hovedakelig 4), hvilket gjør at sannsynligheten for at begrepenes innhold forstås ulikt øker ytterligere. Et begrep som ”miljø” oppfattes således annerledes av en dansk turist, som i langt de fleste tilfeller forstår miljø i betydningen ”naturvern”, hvorimot nordmenn i en del tilfeller forstår miljø i betydningen ”atmosfære”, hvilket f.eks. kommer til uttrykk når det snakkes om ”det danske miljø” – som forbindes med en avslappet atmosfære, hygge og frihet. I dette lys er det klart at spørreskjemaer har sine klare begrensninger, og i strengeste form kunne man argumentere for at de kun burde benyttes til faktuelle opplysninger (alder, kjønn, etc.), som ikke kan danne grunnlag for begrepslige innholdsforskjeller.

I denne undersøkelsen har disse fortolkningsmuligheter vært søkt ”nøytralisert” ved at det i forbindelse med de langt fleste spørsmål har vært bedt om utdypende kommentarer. Dette betyr en del ekstraarbeid ved strukturering, dekodning og analyse av dataene, men gir i de situasjoner hvor oppfordringen om utdypende kommentarer er blitt fulgt, muligheten for å tyde begrepsforståelsen. Igjen viser erfaringene med denne undersøkelsen, at en kombinasjon av forskjellige metoder gir det beste resultat med hensyn til å sikre gyldigheten av ens forskning.

Et annet problem knyttet til de kvantitative metoder er at man ikke har full kontroll over hvem som fyller ut skjemaene, således kan man risikere en skjev representasjon fordi de som besvarer skjemaene allerede har preferenser eller er spesielt interessert i miljø- og naturelaterte problemstillinger (Andersen 1998: 216). Igjen, ved å kombinere forskjellige metodiske tilganger kan man langt på vei redusere denne usikkerheten.

5. HVA ØNSKER TURISTENE I NORDJYLLAND Å OPPLIVE?

5.1 Innledning

I kapittel 1 ble det påpekt at med tanke på å sette handling bak ordene om en bærekraftig turismeutvikling i Nordjylland, er viten om tre forhold knyttet til turistene avgjørende. I dette kapitlet ønsker vi å se nærmere på det første forhold, som vedrører hva turistene i Nordjylland ønsker å oppleve og hvorvidt natur og miljø utgjør viktige komponenter i denne opplevelsen. I kapittel 2, avsnitt 2.3-2.4, fremheves det således at det fra ulikt hold kommer signaler om at turistenes preferanser er i endring og at etterspørselen etter og interessen for bl.a. natur og miljø er i vekst. I dette kapitlet ønsker vi således også å se på om disse tendensene gjenfinnes i forhold til turistene i Nordjylland, og eventuelt å forsøke å belyse variasjoner i forhold til forskjellige målgrupper basert på faktorer som f.eks. nasjonalitet, alder og kjønn.

Ved først å spørre inn til og undersøke turistenes ferieønsker på et mer *generelt* grunnlag (avsnitt 5.2), er hensikten å danne seg en første overordnet innsikt vedrørende den betydning natur- og miljøhensyn har hatt ved overveielser rundt og valg av reisemål. Forskjeller i preferanser og andre variasjoner *ut i fra destinasjon* analyseres deretter (5.3). Disse mer generelle avsnitt følges opp av mer direkte og spesifikke analyser rundt turistenes forhold til natur og miljø (5.4), hvor det vi bl.a. ser på er hvorvidt natur og/eller miljø spilte noen rolle for turistenes valg av Blokhus og Læsø som reisemål.

5.2 Faktorer turistene vektlegger ved valg av reisemål

Hensikten er her å analysere hva turistene vektlegger ved valg av reisemål. Vi ser først på disse forholdene på et generelt grunnlag (avsnitt 5.2.1), før vi ser på forskjeller ut i fra nasjonalitet (5.2.2), alder (5.2.3) og kjønn (5.2.4). For å få frem en mest mulig upåvirket og umiddelbar tilbakemelding på disse forhold var spørsmålet det første både i intervjuguiden og i spørreskjemaet (jfr. kapittel 4).

5.2.1 Generelt

I henhold til spørreskjema-undersøkelsen (avsnitt 4.5.3), som er basert på 195 besvarelser¹¹, ble respondentene bedt om å fremheve hva de *generelt* vektlegger ved valg av reisemål. De ble bedt om å vekte hver enkelt av i alt 13 faktor på en skala fra 1 til 5, hvor 1 var ingen vekt og 5 var meget stor vekt. Resultatet for de 195 besvarelsene samlet vises i nedenforstående diagram:

---

¹¹ Fordeler seg med 117 tyskere, 48 danskere, 15 nordmenn og 14 svenskere, 1 fra USA.

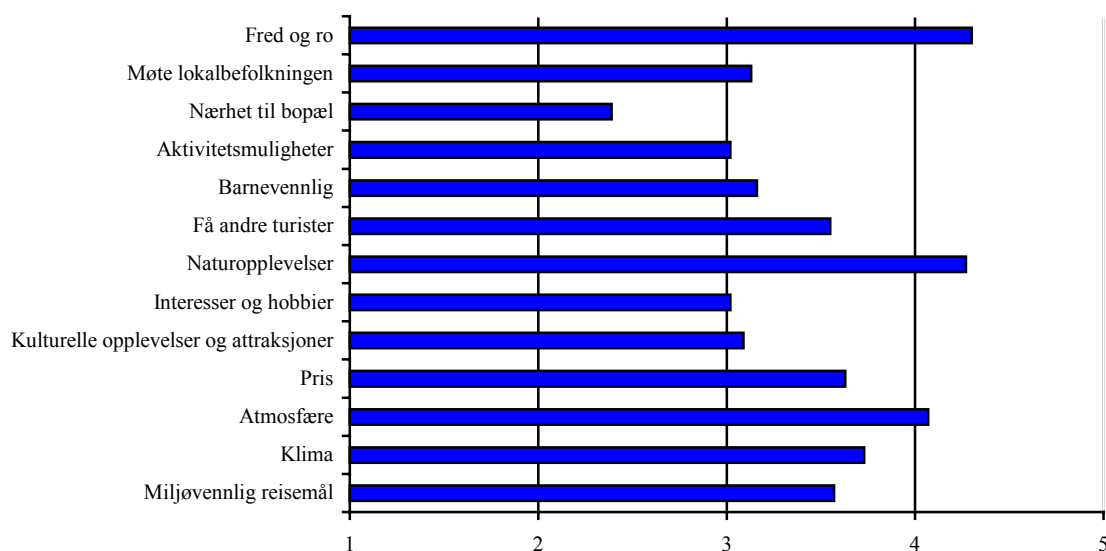

Diagram 1: *Faktorer turister generelt vektlegger ved valg av reisemål.*

I henhold til diagram 1 er det tre faktorer som klart skiller seg ut i fra de andre med hensyn til gjennomsnittlig vektning. De tre faktorene er - i kornologisk rekkefølge -: "Fred og ro", "Naturopplevelser" og "Atmosfære". Siden det er samspillet mellom turisten som aktør og naturen som attraksjon som er utgangspunkt for denne undersøkelsen, er det den høye vekten som "Naturopplevelser" gis av turistene som har besvart spørreskjemaet, som umiddelbart fanger vår oppmerksomhet (gjennomsnittlig vekt på 4.27 når alle 195 besvarelser tas i betraktning). Dette tilsvarer at over 80 % av respondentene har gitt denne faktoren vekt 4 (stor vekt) eller vekt 5 (meget stor vekt). Den store betydningen som "Naturopplevelser" således synes å spille for turistene i Nordjylland ved valg av reisemål, kommer også klart til uttrykk i intervjuene, hvor turistene ble bedt om å redegjøre for hva de normalt vektlegger når de på et generelt grunnlag velger reisemål, mao. hva de mest av alt ønsker å oppleve. Selv om turistene i intervjuene således ikke fikk forelagt noen svaralternativer er allikevel "Natur" det umiddelbare svaret i 7 av totalt 32 intervjuer med turister fra forskjellige nasjonaliteter (se vedlegg 6).

Vi ser således at orienteringen mot "Naturopplevelser" som turistene i Nordjylland gir uttrykk for understøtter de i avsnitt 2.3 skisserte trekk, hvor det altså fra flere hold påpekes en økt etterspørsel etter naturbasert turisme. Også i andre sammenhenger og undersøkelser er denne økte etterspørselen etter naturopplevelser i ferien for reisende fra forskjellige nasjonaliteter fremhevet, og stedvis dokumentert empirisk (se f.eks. Krippendorf 1987, Tornboe 1993, Jacobsen 1997, German Federal Environmental Agency 98/99). Også empiriske undersøkelser fra andre land, bl.a. Norge, viser at over 80% av de reisende tillegger "Naturopplevelser" stor og meget stor vekt (Haukeland og Viken 1997: 437).

I kapittel 1 påpekte vi også at med tanke på å tilrettelegge for en bæredyktig turismeutvikling i Nordjylland er det lite nyansert å behandle "natur" som en enhetlig og uproblematisk størrelse, slik det inntil nå har blitt gjort innen for store deler av reiselivsnæringen. Det er nettopp naturens mangfoldighet og forskjelligartethet som turistene ofte søker (intervju 4, dansk, linje 17 ff.): "Det er vel opplevelserne ved tingene, ikk'. Altså at det er (...) det behøver ikke være noen storslått natur, der er jo mange forskjellige former for natur, ikk'. Her er der jo sånn flatt, flatt. Norge har en

praktfull natur. Sverige har en praktfull natur og det har jo Danmark også selv om det er flatere og meget forskjellig.” Munch-Petersen (1995: 328) sier at naturen er i øynene på den som ser. Ulike mennesker er også opptatt av ulike sider ved naturen, og forholder seg til den og fortolker den på høyst ulike måter. Dette kommer tydelig frem via intervjuene i denne undersøkelsen, som gjør det mulig å få et mer nyansert bilde av hva ”Naturopplevelser” innebærer for forskjellige turister som her (Blokhuis, intervju 10, linje 10-30): *”Natur simpelthen, ja (...) vi er kommet til Blokhuis gjennom flere år, og det er stranden som trekker her oppe (...) Vesterhavet simpelthen, det er det som trekker (...) Det er naturopplevelser vi skal ut og ha.”* Kanskje ikke overraskende er det således alt fra ”rent vann”, ”strand”, ”hav”, ”sand”, ”Vesterhavet”, ”sol”, ”skog” og ”frisk luft” som går igjen i intervjuene når begrepet ”Naturopplevelser” konkretiseres. Vedlegg 7 gir også en god oversikt over hvilke elementer ved naturen de forskjellige turistene i spørreskjema-undersøkelsen vektlegger.

Ovenfor og via vedlegg 7 og 8 ser vi således at ”Naturopplevelser” i intervjuene også konkretiseres i form av ”ren luft” og ”rent vann”, som er karakteristika som kan knyttes opp mot faktoren ”Miljøvennlig reisemål”, som i undersøkelsen oppnår en vektning på 3,57. Også her bekrefter undersøkelsen viktige etterspørselstrender i Europeisk turisme. I analysen ”Megatrends in Tourism” utført av European Travel Commission (ETC) påpekes det at et viktig utviklingstrekk innen turismen er ”den grønne bølge” som bærer i seg ønsker om miljømessige kvaliteter i feriesammenheng; frisk luft, rent vann, god plass og vakker natur (Norges Turistråd 2000). Denne trenden påpekes også i et pilotprosjekt gjennomført i Vinje kommune i Norge, hvor det påpekes at spesielt utenlandske turister synes å sette miljøriktighet i fokus.¹² Andre analyser bekrefter samme utvikling.

Jacobsen (1997: 468) påpeker at ”grønn turisme” ikke bare er knyttet til visse segmenter av turister, men også kan forstås som uttrykk for et mer utbredt ønske om å oppleve ren natur og autentiske, særpregede miljøer. Slik sett handler grønn turisme både om natur og landskaper og kulturelle aspekter. Og natur- og kulturaspektene blir derfor ofte uløselig knyttet sammen, som det f.eks. kommer til uttrykk i følgende passasje (Læsø, intervju 2, dansk, linje 37-40): *”Det vi godt kan lige..., ja men der er jo masser av natur. Og som regel er det deilig vær. Og deilig strandlinje og (...) hyggelig fiskemiljø. Det synes jeg er hyggelig og så har de også noen spesielle natur-finurer som de like kan bryste seg litt av ikk’. Så det er fornemt – med Rønnerne og Saltsyderiet.”* Her ser vi klart at natur- og kulturverdier som ”Rønnerne” og ”Saltsyderiet” ikke adskilles, men ses under ett sammen med et ”hyggelig fiskemiljø” og ”natur” generelt.

Sammensmeltingen av natur- og kulturverdier samles således ofte under den felles ”atmosfære”-paraply, som i spørreskjema-undersøkelsen er den faktor som har blitt tillagt tredje største betydning (vekt 4.07). Begrepet er generelt og kan romme flere elementer, ofte avhengig av reisemålet eller destinasjonen det er snakk om, som her vedrørende Blokhuis hvor kulturbegrepet synes å bli tillagt en annen betydningen enn i forhold til i sitatet ovenfor vedrørende Læsø (intervju 6, svensk, linje 15 og 19): *”Fint og trivelig (...) Stranden og atmosfæren (...) god mat, god drikke, det passer oss helt fint.”* Således ser vi at for Læsøs vedkommende er det kulturelle aspektet ved atmosfærebegrepet forbundet med ”autentiske” opplevelser knyttet til historie og tradisjon (”Saltsyderiet, fiskemiljø”), mens det kulturelle aspektet ved atmosfærebegrepet for Blokhuis’ vedkommende mer er relatert til ”populærkulturelle” opplevelser som café- og restaurantmiljø (”god mat og drikke”) og – som vi skal se senere - underholdning (Fårup Sommerland, Tivoli, ol.). Felles for begge forståelser av

---

¹² I samtale med Anita Tapio

atmosfære-begrepet er imidlertid en følelse av ”stemning”, forbundet med ”hygge og velvære” og uttrykker et steds samlede, helhetlige særegenhet (Blokhuis Intervju 4, linje 24 og 30): *”Det er vannet og stranden, og hele atmosfæren og det hele her oppe (...) Ja, bare nyder det hele (...) naturen og det hele her oppe.”*

”Naturopplevelser” synes også å være tett knyttet til ”Fred og ro”, som er den faktoren som fikk den høyeste gjennomsnittlige vekt i spørreskjema-undersøkelsen (4.3). I intervjuene kommer dette til uttrykk på flere måter, bl.a. ved at faktorene fremheves mer eller mindre parallelt, som f.eks. her (Læsø, intervju 13, tysk, linje 6-11, hvor R1 er respondent 1 og R2 er respondent 2): *”Ro...(R1) Stillhet og...(R2) ...havet (R1) ...mye vann, ja, vann er vi også glad i (...) og naturen (R2).”* Selv blant ungdommen ser ”Fred og ro” ut for å være en faktor som tillegges høy vekt, som her (Læsø, intervju 6, tysk, linje 19): *”Intet stress og godt vær, stillhet (...) å slappe av.”* Således er det ”å slappe av”, ”fredelig sted uten for mange mennesker”, ”slappe av sammen med familien”, ”null stress”, ”stillhet” og ”vekk fra storbyen” faktorer som turistene nevner som avgjørende for valg av reisemål.

I noen av intervjuene i undersøkelsen kommer det også frem, at det kan variere hva som vektlegges ved valg av reisemål fra ferie til ferie, bl.a. fordi det ofte blir en avveining mellom forskjellige familiemedlemmers ønsker og interesser (Læsø, intervju 2, dansk, linje 8-14): *”At der er noe for hele familien... (R1) ... Ja, at der er attraksjoner, at der er noe å ta rundt å se og kikke på (R2). Nå spør du jo et par. For meg er det viktig, for Karin, som er mer feministisk, hun kan godt like shopping. Små, søte forretninger med alt mulig nips, det elsker hun (...) Nei, det er sånn litt av hvert ikke oss’. Men for meg er det viktig også når vi drar utenlands, at der er noe spesielt, at man kan komme ut i naturen, komme ut i landskapet og se, fornemme landets (...) kultur og miljø (R1).”*

En annen faktor som også spiller inn ved valg av reisemål er et ønske om å møte den lokale befolkning, og kommer bl.a. til uttrykk i spørreskjemaundersøkelsen hvor 39% har gitt ”Møte lokalbefolkningen” vekt 4 (stor vekt) og vekt 5 (meget stor vekt). Andre faktorer som vektlegges er ”prøve noe nytt”, ”barne- og familievennlig”, ”kulturelt historisk”, ”hus nær vannet”, ”litt butikker”, ”attraksjoner” og ”aktiviteter”.

En annen observasjon i forbindelse med undersøkelsen, er at ”Interesser og hobbyer”, ”Kulturelle Opplevelser og attraksjoner” og ”Aktivitetsmuligheter” gis relativt liten vekt, henholdsvis med 3.02, 3.09 og 3.02. Det er kun ”Nærhet til bopæl” som tillegges mindre betydning enn disse faktorene (2.39). Dette er interessant bl.a. fordi analysen ”Den Tyske Utfordring” påpeker at dette er faktorer som tyskere etterlyser og at tyskerne nemt kommer til å kjede seg i Danmark (TUC 2000, Midt-Nord Turisme 2000). En nærmere analyse av hva forskjellige grupper av tyskere vekter ved valg av reisemål fremgår av vedlegg 9.

Turistene som fylte ut spørreskjemaene fikk også anledningen til å krysse av ved et felt kalt ”annet” og skrive ned eventuelle ting de vektla, som ikke var blant de 13 kriterier som opprinnelig var knyttet til spørsmålet. Det var ikke mange som benyttet seg av denne muligheten, men de forhold som ble nevnt er gjengitt i nedenforstående tabell (antall i parentes):

Vektning 5: <ul style="list-style-type: none"> ○ Handikappvennlig (3) ○ Rent, toalettanlegg, papirkorger. ○ Hundevennlig (2) ○ Feriehus nær vannet ○ Ro, liten larm ○ Vennlighet, gjestfrihet, avslapningsmuligheter ○ God strand ○ Få biler (2) ○ mange sykkelstier (2) ○ Samle muslinger, sopp, mm. ○ Slektsforskning ○ Rimelige priser 	Vektning 4: <ul style="list-style-type: none"> ○ å kunne leve etter individuelle ønsker ○ Vennlig lokalbefolkning ○ Tas høyde for individuelle behov ○ Hav, landskap 	Ikke vektet: <ul style="list-style-type: none"> ○ Komfort og gastronomi ○ Få turister ved naturopplevelsen ○ Frisk fisk
--	---	---

Tabell 1: Andre faktorer turister vektlegger ved valg av reisemål.

I relasjon til tabell 1 kan det f.eks. være interessant å observere, at det er behov for destinasjoner og reisemål, som er bedre tilrettelagt for handicappede og mange av turistene legger også vekt på at det er muligheter for å ta med hunder.

Oppsummering

Vi ser altså at "Naturopplevelser", "Fred og ro" og "Atmosfære" er de faktorene som stikker av med den høyeste vektningen, når turistene på et *generelt grunnlag* skal vekte de hva som er viktigst for dem ved valg av reisemål. Vi ser imidlertid også, at et begrep som "Naturopplevelser" kan ha vidt forskjellig betydningsinnhold for forskjellige turister, hvilket både innebærer en utfordring og et potensiale med tanke på turismeplanlegging.

Vi ser også at interessen for "Miljøvennlige reisemål" absolutt er tilstede blant turistene i spørreskjema-undersøkelsen, og bekreftes også via at noen av turistene i intervjuene konkretiserer "Naturopplevelsene" i form av f.eks. "rent vann" og "ren luft". En interessant observasjon er også, at natur- og kulturverdier for turistene oftest er knyttet sammen i et hele, hvor natur, landskaper og kultur¹³ går inn i ønsket om "grønn turisme". Dette taler for at den mer tradisjonelle inndelingen av turisme i "kulturturisme" og "naturturisme", som adskilte størrelser ikke er hensiktsmessig fra et planleggings- eller markedsføringsperspektiv. Videre ser vi også at et begrep som "Atmosfære", ofte knytter natur- og kulturverdier sammen, men hvor både natur- og kulturinnholdet kan variere betydelig turister imellom og fra destinasjon til destinasjon. Således kan det også være viktig å konkretisere begrepet avhengig av hvilke typer turister man ønsker å nå, og i henhold til det innhold man ønsker å formidle.

¹³ Her forstås kultur i mer i betydningen historiske begivenheter eller monumenter, som f.eks. Saltsyderiet på Læsø, og ikke den mer populære oppfatningen av kulturbegrepet (Caféliv, moderne kunst, etc.).

Koplingen mellom ”Naturopplevelser” og ”Fred og ro” er også interessant. Det synes å være et stadig stigende behov for og krav om at ferien skal kunne tilby en kopling mellom det å ”være ute” og det å ”slappe/kople av”. Ikke nødvendigvis på samme tid, men hvor begge faktorer bør være tilstede i ferieopplevelsen.¹⁴

Sist, men ikke minst, er var det overraskende å oppdage, at ”Naturopplevelser” og ”Fred og ro” vektet så høyt i forhold til faktorer som ”Aktivitetsmuligheter”, ”Interesser og hobbyer” og ”Kulturelle opplevelser og attraksjoner”, som i undersøkelsen oppnår relativt liten vekt. Som det fremgår av vedlegg 9, er det, kanskje ikke overraskende, spesielt ugifte uten barn som etterspør ”Aktivitetsmuligheter” og ”Kulturelle opplevelser og Attraksjoner”, og det er også denne gruppen som har størst ønske om å ”Møte lokalbefolkningen”.¹⁵

En av hypotesene i problemformuleringen gikk på en forventning om at ulike nasjonaliteter ville vekte faktorer relatert til natur og miljø forskjellig ved valg av reisemål, og i neste avsnitt vil vi belyse dette nærmere.

5.2.2 Variasjoner ut fra Nasjonalitet

Om vi kikker nærmere på hva turistene i spørreskjema-undersøkelsen generelt vektlegger ved valg av reisemål *utfra nasjonalitet*, kommer følgende diagram frem¹⁶:

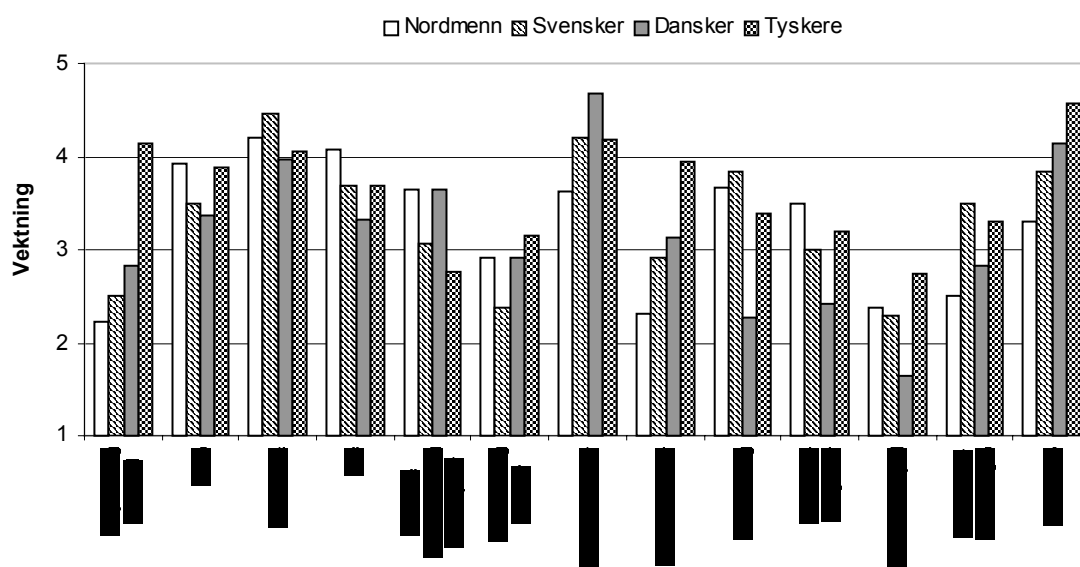

Diagram 2: Forskjeller i vektlegging av faktorer ved valg av reisemål utfra nasjonalitet.

¹⁴ Se konklusjonen for en henvisning til trender i dansk turisme som underbygger denne observasjonen.

¹⁵ Nå gjelder vedlegg 9 en nærmere analyse av tyskerenes preferanser, men tilsvarende trekk kommer i intervjuene også frem hos gruppen danske, norske og svenske ”Unge uten barn”.

¹⁶ Basis: 195 besvarelser, 117 tyskere, 48 danskere, 15 nordmenn og 14 svensker. Her er det viktig å bemerke seg at når det gjelder nordmenn og svensker, så kan man ikke generalisere ut i fra antall spørreskjema-besvarelser. Besvarelsene gir allikevel en indikasjon, og må ses i sammenheng med besvarelsene i intervjuene før man kan trekke noen slutninger på et mer generelt grunnlag.

Diagram 2 gir oss således et overordnet bilde eller første inntrykk av hva tyske, danske, norske og svenske turister i Nordjylland normalt vektlegger ved valg av reisemål. Dette kan således sjekkes opp mot og utdypes via besvarelsene i intervjuene, hvor det igjen er viktig å huske på at turistene i intervjuene svarer fritt uten å på forhånd være forespeilet noen svarkategorier.

Tyskere

I henhold til diagram 2 så vektlegger tyskerne i kronologisk rekkefølge "Fred og ro", "Miljøvennlig reisemål" og "Naturopplevelser". Minst vekt legger de på "Nærhet til bopæl" og "Kulturelle opplevelser og attraksjoner". La oss se på hvordan dette samsvarer med besvarelsene i intervjuene.

Blokhus

Også i intervjuene kommer det frem at "Miljøvennlig reisemål" og "Naturopplevelser" er viktig, som f.eks. her i form av "stranden" og "rent vann" (intervju 2, linje 10-11, R1: han, R2: hun): *"Ved stranden, direkte ved stranden. Sand (R2) ... Stranden, og rent vann (R1)."* Eller her som i form av "frisk havluft" (intervju 1, linje 10-11): *"Vi ønsker å dra til havet, fordi mor har asma (...) frisk luft, havluft."* Behovet for "Fred og ro" og "Få andre turister" kommer også til uttrykk, som her (intervju 12, linje 9-10): *"Hovedsakelig ser jeg etter et fredelig sted med ikke for mange mennesker og noe vann. Og kanskje noe sol også, jeg liker sol."*

Læsø

På Læsø er det klart "Fred og ro" og "Naturopplevelser" som er dominerende preferanser, som for dette paret (intervju 13, linje 8 og 12): *"Ro (...) Natur"*. De samme preferansene finnes hos de tyske barnefamiliene, og ønsket om "Miljøvennlig reisemål" kommer også til uttrykk i form av ønsket om "sunne omgivelser" (intervju 5, linje 8-11): *"I denne format, så der det spesielt ferie sammen med barna våre. Og for oss så er det viktig å ha et sted hvor vi kan være sammen med barna, hvor barna har noe uavhengighet, en plass hvor de kan bevege seg, gå rundt, se etter andre venner (...) Det er det ene, det andre er selvfolgelig naturen. Vennlig og fredelig natur, med sunne omgivelser."*

For tyskernes vedkommende, stemmer besvarelsene i intervjuene godt overens med besvarelsene i spørreskjema-undersøkelsen, og er også relativt entydig sentrert rundt "Naturopplevelser", "Miljøvennlig reisemål" og "Fred og ro". "Kulturelle opplevelser og attraksjoner" nevnes i liten grad, og når det nevnes så er det i form av å bli kjent med danskene og den danske lokale kultur og historie eller som for f.eks. barnefamiliene i Blokhus, i betydningen å ha steder å dra f.eks. på uaværsdager.

Danskene

I henhold til diagram 2, så er den faktor som virkelig skiller seg ut fra de andre for danskernes vedkommende "Naturopplevelser", deretter "Fred og ro" og "Atmosfære". Sekundært er "Kulturelle opplevelser og attraksjoner", før det igjen er et hopp ned til "Pris" og "Klima". De faktorene danskene legger minst vekt på er "Nærhet til bopæl", "Barnevennlig" og "Aktivitetsmuligheter".

Blokhus

Vi ser at naturopplevelser i form av "å være nær havet" trekker meget for de danske turistene i Blokhus (intervju 11, linje 14-15): *"Det er det å være ved havet, ikke oss'. Vesterhavet."* Natur, mer spesifikt stranden fremheves også eksplisitt (intervju 10, linje 12-15): *"Natur simpelthen, ja (...) vi er kommet her i Blokhus gjennom flere år, og det er stranden der trekker heroppe."* Selv om "Barnevennlig" og "Aktivitetsmuligheter" er de faktorene som i diagram 2 vektet lavest av

danskene, er aktiviteter for barna viktig for de danske barnefamiliene i intervjuene (intervju 16, linje 11-12): *”Vi har campingvogn, så vi tar gjerne på campingplasser hvor der er mange aktiviteter for barn”*.

Læsø

For den del av danskene som er på Læsø uten barn kan det være meget forskjellig hva som trekker, som for denne unge mannen (Læsø intervju 18, linje 8-11): *”Det der er viktig – altså jeg bor i Århus, i en stor by – så er det sånn sett motsetningen av det. Altså, å komme ut hvor der er luft og gjerne i nærheten av noe vann, altså med strand og så må der også gjerne være riktig godt vær. Ja men, det er meget forskjellig, det kommer også an på hvilken mulighet som byr seg.”* Så selv om det er meget forskjellig hva som vektlegges så går ofte ”Naturopplevelser” og ”Fred og ro” som en rød tråd gjennom intervjuene, som for dette danske ekteparet (intervju 17, linje 9 R1: hun, R2: han): *”Der må vi nok si at det er så stor forskjell på våres ferier, simpelthen så stor forskjell (...) Ja men, det er naturen (R1) ... Det er naturen, ja (R2) ... Det er naturen, man kan sykle rundt i fred og ro (R1).”* For barnefamiliene er det igjen ikke overraskende aktiviteter for hele familien som vektlegges, men hvor aktiviteter ikke behøver bety ren ”underholdning” (intervju 2, linje 10-14): *”At der er noe for hele familien (...) Ja, men det kan likeså godt være landskap og natur som det kan være aktiviteter, altså desideret aktiviteter.”* Andre barnefamilier fremhever at det viktige er det å være samlet hele familien (intervju 8, linje 9-11): *”Jamen, vi skal bare være sammen (...) og nyte det.”*

Vi ser altså at for danskene så utgjør ofte ”Naturopplevelser” en viktig del av ferien, men som vi også påpekte i forrige avsnitt, så kan det innhold turistene tillegger naturopplevelsene variere meget, ”stranden” og ”havet” er naturopplevelser som går igjen i besvarelsene fra Blokhus, mens ”naturen” som en mer helhetlig størrelse synes å være kjennetegnende for besvarelsene fra Læsø.¹⁷ Vi ser også at spesielt for en del dansker, så søkes en kombinasjon av autentiske natur- og kulturopplevelser. For barnefamiliene er det ofte et ønske om aktiviteter tilrettelagt for barn/ familier, men hvor det synes å være en tendens til, at de aktiviteter som ønskes for barna på Læsø ikke bærer preg av fornøylesparker eller lignende attraksjoner, men flere aktiviteter knyttet til destinasjonens kultur- og naturverdier. ”Fred og ro” er også en faktor som er viktig for danskene ved valg av reisemål.

Nordmenn

I henhold til diagram 2, så vektlegger nordmenn, i kronologisk rekkefølge, ”Atmosfære”, ”Pris” og ”Klima”, mens ”Miljøvennlig reisemål”, ”Få andre turister” og ”Nærhet til bopæl” spiller minst betydning ved valg av reisemål. Å ”Møte lokalbefolkningen” er heller ikke særlig viktig. Om vi kikker på intervjuene, så stemmer disse observasjonene godt overens med de faktorer som vektlegges her. Vi ser at ”Atmosfære” (det er deilig å være norsk i Danmark) og ”Klima” er de faktorene som går som en rød tråd gjennom de forskjellige intervjuene, både i Blokhus og på Læsø.

Blokhus

For denne barnefamilien som alltid ferier i Danmark er det den danske atmosfære og det danske folk som er utslagsgivende (intervju 18): *”Vi kommer til Danmark pga. den danske atmosfære og det danske folk. Stranden, by'n og det tilbudet som finnes til ungene.”* En annen faktor er at Danmark føles friere (ibid.): *”... det er friere i Danmark, ikke så mange restriksjoner som i Norge.”* Værets betydning går også igjen (intervju 8, linje 10): *”Mesteparten er været. Akkurat nå så har vi vært litt uheldige.”* Betydningen av klima for nordmennene kommer også frem hos følgende norske familie

¹⁷ Disse mer spesifikke forhold kommer vi imidlertid tilbake til i avsnitt 6.2.

(intervju 5, linje 11-13 og linje 43): *"... muligheter for soling og strand og bading (...) og at det er litt å finne på (...) også huset er jo litt viktig, sånn som i tilfelle dårlig vær så har vi litt å finne på her og (...) Soling, så mye som mulig"*.

Læsø

Nordmenn på Læsø ser ikke ut for å skille seg vesentlig ut fra nordmenn i Blokhus og er sentrert rundt "Atmosfære" og "Klima", som for disse tre norske kvinnene på dagstur (intervju 20): *"Sol og varme, hav, andre kulturer og keramikk."* Disse to middelaldrene seilerparene fremhever også atmosfæren og klimaet (intervju 19): *"Sol og fint vær. Den danske atmosfære er en meget viktig grunn for å seile til Danmark."*

Vi ser at faktorer som "Aktivitetsmuligheter" ("litt å finne på"), "Barnevennlighet" ("tilbudet som finnes til ungene") og "Kulturelle opplevelser og attraksjoner" ("andre kulturer") er faktorer som fremheves sekundært. Faktorer relatert til "Miljøvennlig reisemål", som ren luft eller rent vann nevnes ikke i noen av intervjuene, hvilket også samsvarer med diagram 2.

Svensker

For svenskene er de to faktorene som skiller seg mest ut fra de andre i relasjon til diagram 2, og som således tillegges høyest gjennomsnittlig vekt ved valg av reisemål. De to er "Atmosfære" og "Naturopplevelser". Sekundært er faktorer som "Barnevennlig", "Fred og ro", "Pris", "Møte Lokalbefolkningen" og "Klima". De faktorer som tillegges minst vekt er "Nærhet til bopæl", "Interesser og hobbyer" og "Miljøvennlig reisemål". I henhold til intervjuene, så forholder dette seg slik.

Blokhus

For barnefamiliene er det viktig å kunne slappe av, være sammen med hverandre og at destinasjonen er tilrettelagt for familier (intervju 6, linje 10-11): *"Vi skal kunne slappe av og ha tid til hverandre og barna (...) og det skal være tilrettelagt for familier."* For andre er det bademulighetene og strendene som trekker (Intervju 13, linje 11, R1: hun, R2: han): *"Det er vel sol og bad, altså strenderne... (R1) ...Fine strender og vann (R2)."*

Læsø

For de urbane svenskene er det motsetningen til storby-livet som ønskes i ferien (intervju 9, linje 10-16 og linje 25-26): *"... jeg kommer her nettopp fordi jeg her føler at jeg er borte fra storbyen og alt det innebærer (...) Det er det jeg ser etter når jeg drar noe sted, langt borte fra by-livet. Å komme vekk fra alt det og komme nær naturen. Stille og slappe av (...) Fred og stillhet og naturen ..."* De fleste svenske turistene på Læsø er seilere, og for dem er selve seilingen det viktigste, som for disse to middelaldrene parene (intervju 10, Linje 10-17): *"Ja, vi er jo seilere. Det er selve seilingen. Folk er ikke så nøye."* Ofte er det også en kombinasjonen av seiling og fred og ro, som for disse to svenske kammeratene (intervju 11, linje 8-13): *"Fint vær (R1) ... Fred og ro (R2) ... Fint vær og fred og ro (R1) ... Og å være mest mulig på sjøen (R2)."* Betydningen av atmosfære for seilerne er relatert til havnene, hvor de tilbringer mye av tiden på Læsø med å observere livet i havnen (intervju 12, linje 9): *"Fint vær. Hyggelige havner."* Et fellesstrekk for seilerne i undersøkelsene er at alle deres ferier, nesten uten unntak, er seilferier.

Vi ser at for svenskene er det vanskeligere å si noe "entydig" om hva de vektlegger ved valg av reisemål. Dette henger ikke minst sammen med at når det gjelder Læsø, så er de fleste svenskene

seilere og seilere må nesten regnes som en egen turist-gruppe. Overordnet er det således en relativt stor forskjell mellom svenskene som ferier på de to destinasjonene (i Blokhus er flertallet klart familier, mens det på Læsø klart er seilere i forskjellige konstellasjoner; vennepar, kammerater, familier). Det vi allikevel med en viss sikkerhet kan si er at "Naturopplevelser" i forskjellige varianter går igjen på begge destinasjonene ("Vesterhavet", "naturen", "seilingen"). En annen faktor som også går igjen i de svenske intervjuene er "Fred og ro" ("slappe av", "fred og stillhet", "fred og ro"). "Atmosfære" kommer også til uttrykk, men her mest i forbindelse med "hyggelige havner", men den danske atmosfære nevnes også sekundært av noen av de andre turistene ovenfor. Å "Møte lokalbefolkningen", hvor svenskene nettopp er de som legger størst vekt på denne faktoren, kommer ikke særlig tydelig frem i intervjuene, heller tvert i mot ("folk er ikke så nøye"). Klima spiller imidlertid også en rolle ("sol", "fint vær").

Oppsummering

Vi kan allerede på nåværende tidspunkt si at hypotesen om at ulike nasjonaliteter ville vekte natur og miljø forskjellig i vid utstrekning synes å være bekreftet. Og vi kan ut i fra undersøkelsen spore klare forskjeller i nasjonenes vektlegging av ikke bare natur og miljø, men også andre faktorer ved valg av reisemål.

Tyskerne går meget opp i at destinasjonen skal være "Miljøvennlig" (gjennomsnittlig vektning 4.2), hvilket kan ha en sammenheng med at mange av de tyske turistene kommer fra områder i Tyskland, f.eks. Rhin-området, hvor de har opplevd forurensing tett på livet. Naturveilederen på Læsø fremhever også at hennes inntrykk klart er at tyskerne, spesielt de på Læsø, er meget miljøbevisste og grønne (intervju 4, linje 26-31): *"... og jeg har da så også hørt fra de handlende at det da i høy grad er f.eks. miljøbevisste tyske turister der er skyld i at man har økologiske varer i vår Superbrugs, og det er kun om sommeren man kan kjøpe økologisk brød ved bakeren.."* Den Grønne Guide på Læsø uttrykker den samme forståelse (intervju 1, linje 7-12): *"Og tyskerne, de er meget mer (...) umiddelbart (...) mere miljøbevisste. De er vandt til avfallssortering. Og de spør jo mange ganger på de steder de skal bo, hvordan de skal (...) hvor de skal gjøre av det organiske avfallet og forskjellig annen sortering. Fordi det er de vandt til. Og det kan de simpelthen ikke forstå at man ikke kan (...) Så jeg tror at hvis man skal ramme noen av dem ihvertfall, så skal man kikke meget på miljø."* Disse forhold bekreftes også i en undersøkelse som Dansk Turistråd gjennomførte i 1997 (Hjalager 1999: 6 ff.) vedrørende betydningen av høye miljøstandarder for forskjellige nasjonaliteter ved valg av reisemål, hvor tyskerne vekter dette høyt, og klart skiller seg ut i forhold til de andre nasjonalitetene. Når det gjelder tyskerne så er det også de som går mest opp i "Fred og ro" og "ensomhet", dvs. at det helst ikke skal være for mange andre synlige turister tilstede. I fagterminologien kalles ofte disse turister for antiturister. Antiturister uttrykker gjerne sterke negative holdninger til andre turisters nærvær, spesielt store ansamlinger av turister (Aubert 1985). Tyskerne er faktisk også den nasjonalitet som legger minst vekt på "Kulturelle opplevelser og attraksjoner" og det er kanskje også litt overraskende for mange, at det ikke er tyskerne som gir høyest vektning til pris siden de av flere oppleves som svært "sparsommelige".¹⁸

Når det gjelder danskene, så er de altså den nasjon som legger størst vekt på "Naturopplevelser" (vekt 4.7) og vekter også "Fred og ro" høyt (4.15). Danskene er også nummer to når det gjelder å

---

¹⁸ Dette kom frem i flere av intervjuene, hvor spesielt nordmenn og danskere har en oppfatning av tyskere som svært prisbevisste, for ikke å si "gjerrige".

vekte "Miljøvennlig reisemål", selv om spranget er langt opp til tyskerne (vekt 2,83 mot 4.2). Danskene går også sammen med nordmennene mest opp i "Kulturelle opplevelser og attraksjoner", og er i andre ende den nasjonen som legger minst vekt på "Klima". Når det således i en del av de sitater som vi har gjengitt i forrige avsnitt ofte er danskene som uttrykker ønsker om en kombinasjon av kultur- og naturopplevelser, ser dette ut til å stemme godt overens med observasjonene i dette avsnittet. "Nærhet til bopæl" oppnår – kanskje naturlig nok – den laveste vekt fra danskene.

Svenskene og nordmennene følges relativt tett i vektningen av flere faktorer¹⁹ med "Atmosfære" som en av de viktigste, og skiller seg både samlet og adskilt markant ut fra tyskerne og danskene på en del områder. "Barnevennlighet" er også en faktor som både nordmenn og svensker tillegger stor vekt. Når det gjelder "Miljøvennlig reisemål" (vekt 2.2) og "Naturopplevelser" (vekt 3.62) er dette klart minst viktig for nordmennene. Noe av forklaringen kan ha sammenheng med at nordmenn som nasjon – fremdeles – har mest ren og "uberørt" natur til rådighet pr. innbygger. Hjalager (1999: 7) fremhever, at dette er en sannsynlig forklaring både når det gjelder nordmenns og svensker manglende opptatthet av miljøspørsmål ved valg av reisemål. Et annet forhold som kan være med på å forklare noe av den lave vektningen og som har sammenheng med det ovenforstående, er at man i feriesammenheng ofte ønsker å oppleve hverdagens motsetning. For nordmenn, hvor en stor del av befolkningen fremdeles bor på landsbygda, er ferieønsket således ofte å oppleve det urbane og steder med mer folk og flere aktiviteter, som her (Blokhus, intervju 18). *"Natur har vi nok av hjemme i Norge. Vi vil ikke langt ut på landet, vi må ha 'liv' rundt oss"*. Dette samsvarer også med at det er nordmenn som i diagram 2 legger minst vekt på at det er "Få andre turister" tilstede ved reisemålet.

"Pris" vektes høyest av nordmennene (4.07), noe som imidlertid ikke kommer frem i intervjuene. Muligvis har dette å gjøre med at det ikke er "opportunt" å fremheve at man er prisbevisst og spesielt ikke i et land som Norge, som er regnet for et av verdens rikeste. "Klima" og "Aktivitetsmuligheter" er som også påpekt i intervjuene faktorer som betyr mer for nordmenn enn de andre nasjonalitene, mens "Fred og ro" er minst viktig for nordmennene. På bakgrunn av gjennomgangen i dette avsnittet, danner det seg således et bilde av norske turister i Nordjylland hvor viktige preferanser er "varme og sol" samt en "avslappet" og "fri" atmosfære.

Når det gjelder svenskene er de den nasjon som venter høyest "Atmosfære", "Møte lokalbefolkningen" samt "Barnevennlighet". De legger også, som nevnt, høy vekt på "Naturopplevelser". "Interesser og hobbyer" tillegges minst vekt av svenskene. Svenskene er den nasjon som det er vanskeligst å si noe samlende om vedrørende turisme-preferanser, de har klart mange trekk felles med nordmenn, men skiller seg altså ut på vesentlige faktorer som "Naturopplevelser" og ønsket om å "Møte lokalbefolkningen".

En av de andre hypotense i avsnitt 1.3 var basert på en antakelse om at i holdninger vedrørende natur og miljø vil avhenge av alder og kjønn. I kommende avsnitt ønsker vi *kort* å belyse dette nærmere.

5.2.3 Variasjoner ut fra Alder og Kjønn

Hvis vi således ser hva de forskjellige aldergrupper vektlegger ved valg av reisemål, går dette frem av diagram 3, som er basert på besvarelsene fra spørreskjema-undersøkelsen.²⁰

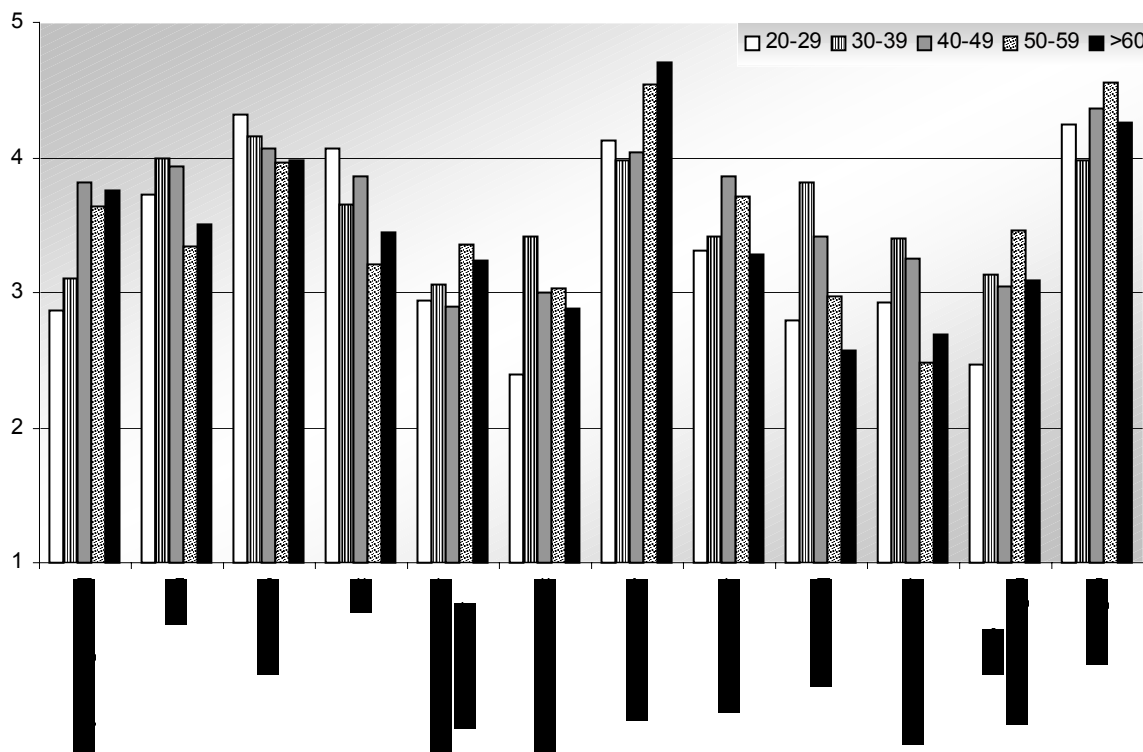

Diagram 3: Forskjeller i vektlegning av faktorer ved valg av reisemål utfra alder.

”Pris” er viktigst for gruppen 20-29, hvilket sannsynligvis er tett knyttet til at dette er en periode hvor den personlige økonomi er anstrengt, som for disse tyske ungdommene (Blokhus, intervju 3, linje 23-26, R1: hun1, R2: hun2). ”Fordi det er nær Tyskland og fordi det ikke er så dyrt for oss (R2) ... Vi ville ha et sommerhus, som ikke var så dyrt. I Spania må du betale mer for et sommerhus (R3).” Stadig flere unge i Nord-Europa tar lang utdanning, og således er man i dag ofte ikke ferdig med studiene før man er mellom 25-30 år. Vi ser også at ”Atmosfære” er en faktor som spiller stor rolle for denne gruppen, hvilket samsvarer med en generell forventning til denne gruppens turismepreferanser. Langt mer overraskende er det at aldersgruppen 20-29 legger så stor vekt på ”Naturopplevelser” og ”Fred og ro”. Imidlertid, om vi ser dette i sammenheng med besvarelsene i intervjuene, så har vi allerede i de to foregående avsnitt gjengitt flere sitater fra intervjuene, hvor både ”Naturopplevelser” og ”Fred og ro” har blitt fremhevet som svært viktige faktorer for denne aldersgruppen ved valg av reisemål. Aldersgruppen er imidlertid den som gir lavest vektning til ”Miljømessig reisemål”, hvor enkelte mener at en mulig forklaring er at ”miljøbevissthet” krever en viss modning (Hjalager 1999: 7). Det er også interessant å observere den lave vektningen aldersgruppen gir til ”Interesser og hobbyer”, hvilket igjen går imot en mer allmenn forventning til denne aldersgruppens turisme-preferanser.

²⁰ Basis: 194 besvarelser. Her er aldersgruppen <20 er ikke tatt med, fordi det kun er snakk om en eneste respondent, ellers er der en del personer under 20 som har fylt ut spørreskjema sammen med foreldrene.

Vi ser at når det gjelder "Naturopplevelser" så faller den gjennomsnittlige vektningen for aldersgruppene 30-39 og 40-49, hvor "Barnevennlighet" og "Aktivitetsmuligheter" overtar en del av betydningen. Dette har sannsynligvis sammenheng med at det er disse gruppene som har barn som er i en alder hvor de begynner å stille forventninger til at det skal skje flere ting i ferien, og hvor barna lett kommer til å kjede seg om de ikke blir "aktivert". Et annet forhold som er viktig for disse aldersgruppene er "Klima", hvilket man kan forestille seg henger sammen med at det er vanskelig å finne på aktiviteter med barna innendørs på regnværsdager. For aldergruppen 40-49 er imidlertid "Fred og ro" meget viktig og det er også denne gruppen som vektet "Miljøvennlig reisemål" høyst.

Vi ser at aldersgruppene 50-59 og >60 er de som legger størst vekt på "Naturopplevelser" og "Kulturelle interesser og opplevelser", som i forbindelse med dette danske pensjonistparet (intervju 3, linje 11-12): *"Det både (...) altså forsøk på kombinere det. Både med noe kulturelt, historisk og så også naturen. Jeg kan best like naturen, sånn mer (...) Hvis vi setter karakter på det, så synes jeg naturen, det er nummer ett."* Barna er ofte ute av redet og man har igjen mer tid til å søke opplevelser som tilfredsstiller egne behov og egen nysgjerrighet. Naturen gir mulighet for rekreasjon og er stemningsskapende, ekstra spenning gir det å lære nye ting om et steds kulturelle karakteristika - tradisjon og historie. Litt overraskende er det disse aldersgruppene som legger minst vekt på "Aktivitetsmuligheter", men kan ses i sammenheng med at "Aktivitetsmuligheter" for disse aldersgruppene ofte forbindes med aktiviteter og underholdning for barn og ungdom.

I avsnitt 1.3 ble det også fremsatt en forventning om at interesse for og holdninger til natur og miljø ville variere avhengig av kjønn, og i diagrammet nedenunder er kun de faktorene hvor det er en viss forskjell medtatt.

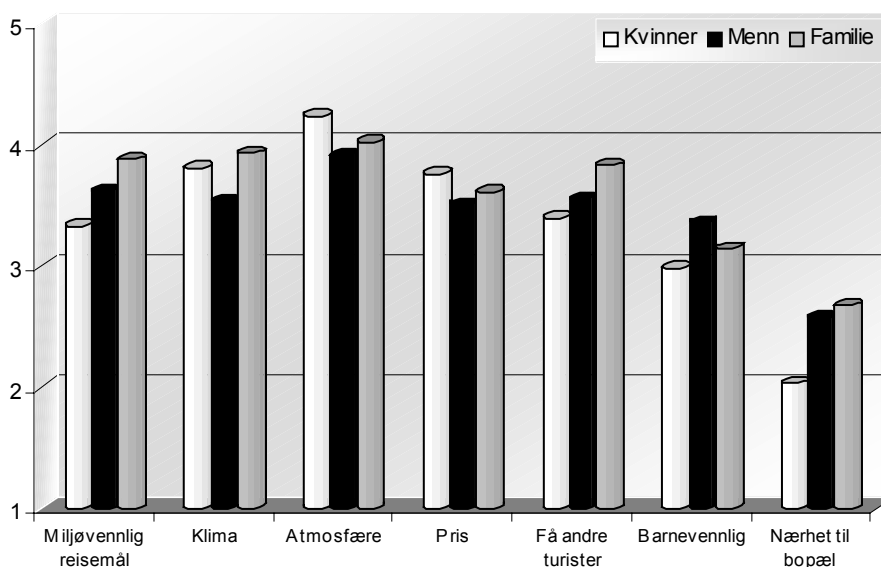

Diagram 4: Forskjeller i vektlegging av faktorer ved valg av reisemål utfra kjønn.

Således, er ikke "Naturopplevelser" tatt med i diagram 4, fordi betydningen av denne faktoren ved valg av reisemål, varierer svært lite i relasjon til kjønn. For "Miljøvennlig reisemål" derimot så er det, overraskende nok, menn som går mest opp i dette, selv om forskjellene ikke er så veldig store. Det er som det fremgår av diagram 4, også menn som går mest opp i "Få andre turister", at destinasjonen er "Barnevennlig" og "Nærhet til bopæl". Kvinner er mest bevisste på "Pris" og går

mest opp i "Klima" og "Atmosfære". Det er derutover interessant å bemerke, at for alle faktorer untatt "Barnevennlighet" så stiger vektningen når familier eller par svarer samlet. Det er også interessant å observere, at i disse tilfeller er vektningen nærmere menns vektning enn kvinners.

Oppsummering

Som forventet i henhold til avsnitt 1.3. så er det en viss forskjell på hvilken betydning ulike aldersgrupper tillegger natur og miljø ved valg av reisemål, hvor det største skillet synes å gå mellom barnefamilier og "andre", hvilket vi kommer nærmere tilbake til i avsnitt 5.3. Faktorene "Naturopplevelser" og "Fred og ro" vektes høyt av alle aldersgrupper, men hvor den største overraskelsen dog er knyttet til vektningen fra aldersgruppen 20-29, hvor man kanskje ville ha en forventning om at det var andre faktorer, som ville ha større betydning. En mulig forklaring på den høye vektningen fra denne aldersgruppen gis imidlertid i avsnitt 6.3.3. Når det gjelder "Miljøvennlig reisemål", så vektes dette lavest av aldersgruppen 20-29 og høyest av aldersgruppen 40-49, hvilket også i stor grad samsvarer med resultatene fra en undersøkelse som Danmarks Turistråd utførte i 1997 (Ibid.).

Når det gjelder kjønn, ser vi at betydningen av "Naturopplevelser" ved valg av reisemål er relativt uavhengig av kjønn, mens når det gjelder "Miljøvennlig reisemål" så vektes dette høyest av menn. Undersøkelsen kan således ikke bekrefte en forventning om at kvinner skulle være mer sensitive for miljø og problemstillinger relatert til miljø enn menn, hvilket også samsvarer med resultatene fra den ovennevnte undersøkelse (ibid.).

5.3 Blokhus og Læsø

5.3.1 Turistkategorier og betydningen av Natur og Miljø

Som redegjort for i kapittel 3, så er det store forskjeller mellom Blokhus og Læsø når det gjelder turist-profil, og en av hypotesene i avsnitt 1.3 gikk således også på at der ville være forskjell på turistene på de to destinasjonene med hensyn til holdninger til natur og miljø. For å få et inntrykk av dette, valgte vi således først å se nærmere på om turistenes på de to destinasjonene adskiller seg fra hverandre med tanke på hvilke faktorer de vektlegger ved valg av reisemål.

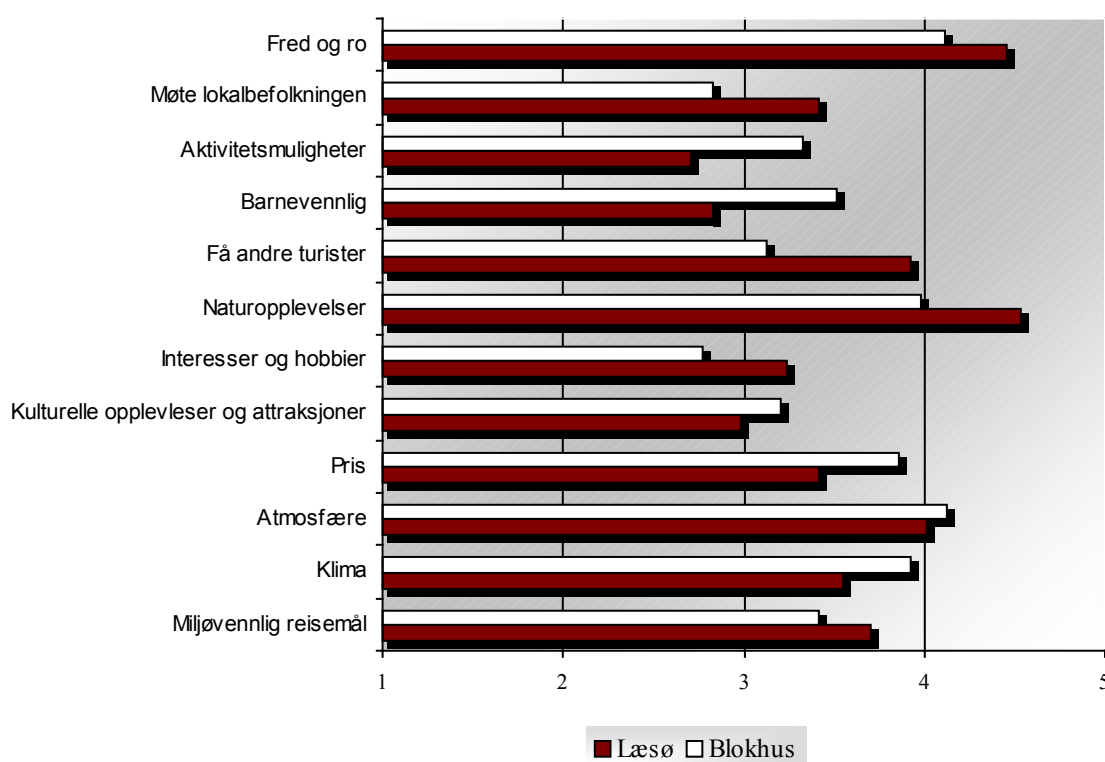

Diagram 5: Forskjeller i vektlegning av faktorer ved valg av reisemål utfra destinasjon.

Som det fremgår av diagram 5, så er blant annet "Naturopplevelser", "Miljøvennlig reisemål" og "Fred og ro" viktigere for turistene på Læsø enn ditto Blokhus, hvor "Aktivitetsmuligheter", "Barnevennlighet" og "Pris" vektes høyere. "Klima" er også en faktor som vektes høyere av turistene i Blokhus. Resultatene fra intervjuene er også med på å understøtte disse trekkene, idet det er flere av turistene på Læsø som fremhever "natur", "sunne omgivelser" og "fred og ro", enn ditto i Blokhus, hvor besvarelsene er mer varierende.

Ses det ovennevnte isolert, er det således tydelig at turistene på Læsø går mer opp i natur og miljø enn turistene i Blokhus, og flere av de intervjuede påpekte også at de mente turistene på Læsø var mer "miljøvennlige" enn andre turister (Læsø, intervju 5, linje 204-205): "Og jeg tror at på Læsø, så har du (...) det er en spesiell gruppe turister og jeg tror at de fleste av dem er interessert i miljø." Naturvejlederen på Læsø påpeker de samme forventninger vedrørende turistene på Læsø som værende mer interessert i natur og miljø og også i handling å utøve mindre slitasje på naturen

(intervju 4, linje 15-21): *”Og jeg tror mange av dem der kommer her er interessert i natur og miljø. For man kan generelt se på toaletter og skilter og sådan noget, at der blir ikke lavet grafitti slik som langs Vestkysten, f.eks. i Blokhus. Og Statsskog som kan se deres forskjellige områder her, de sier at det er så markant en forskjell (...) det er noen andre turister vi har. Og det virker til å være meget mindre slit på naturen.”*

Imidlertid, så fikk vi etter som undersøkelsen skred frem en klar fornemmelse av, at forskjellen i vektning vedrørende natur og miljø i relasjon til diagram 5, ikke alene kunne forklares utfra at turistene på Læsø var mer interessert i natur og miljø enn turistene i Blokhus, men også måtte ses i relasjon til andre faktorer hos turistene i undersøkelsen, som f.eks. ”livssituasjon”. Hva dette nærmere innebærer ønsker vi å belyse nedenunder, og starter ut med å se nærmere på aldersfordelingen på de to destinasjonene utfra besvarelsene i spørreskjema-undersøkelsen:

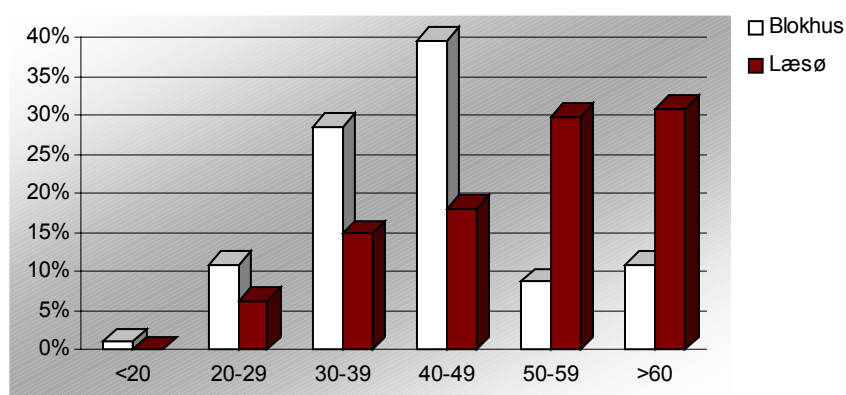

Diagram 6: Aldersfordeling på de to destinasjonene.

I Blokhus er således ca. 70% av spørreskjemaene besvart av personer mellom 30-49, som er den alderskategorien som hyppigst ferierer sammen med barn. På Læsø, er ca. 65% av besvarelsene av personer over 50, en aldergruppe hvor barna ofte har forlatt redet.²¹ Selv om aldersfordelingene ovenfor således ikke er beskrivende for annet enn den gruppen med turister som har besvart skjemaene, så kom det også via intervjuene frem at aldersfordelingen i diagram 6, synes å være representativ for turistene på de to destinasjonene på et mer generelt grunnlag. Disse tyske ungdommene har vært mellom 10 og 12 ganger på Læsø, og påpeker at de normale turistene er eldre og unge familier med små barn (intervju 6, linje 102-104): *”Mest eldre (R2) ... Eldre barn og unge familier med små barn (R1).”* Eller som her i intervjuet med eieren av Læsø Vandrehjem, som på forespørsel om hvilke gjester hun har flest av svarer (intervju 14, linje 10-17, I: intervjuer): *”Det er typisk voksne og det er også en del pensjonister (...) Noen har barn med, men jeg synes det er flest voksne mennesker på ca. 50. Det er mange av dem, det klientell som kommer her. Der kommer selvfølgelig også unge familier med barn ... Men ikke så mange?(I) ... Ikke så mange, nei.”* Denne tyske mannen, som har feriert på Læsø som barn og nå kommer tilbake med egne barn, påpeker også det samme (intervju 5, linje 86-87): *”... og den samme type turister kommer tilbake. For det meste er det familier med barn eller veldig gamle mennesker, mellom 50-60.”*

²¹ Nå skal det bemerkes at disse tallene ikke er representative for den generelle fordelingen av aldersgrupper for de to destinasjonene, men gir et bilde av turistene i den perioden dataene ble samlet inn.

Ser vi aldersfordelingen på de to destinasjonene i relasjon til diagram 3 i avsnitt 5.2.3, så har vi der påpekt at hvilke faktorer som vektlegges ved valg av reisemål er avhengig av alder, og hvor det største skillet synes å gå mellom barnefamilier og ”andre”. Og om vi derfor kikker litt nærmere på hva barnefamilier vektlegger i intervjuene, er det barnas ønsker og interesser som har første prioritet (Blokhus, intervju 16 – dansk – linje 40-42): *”Ja, det har nok litt (red.: betydning). Men det er igjen det der med, at det skal også være noe for barna, ikke oss’ i første omgang, fordi har de ferie så har vi også ferie. Mine er så 10 og 15, så der skal være noe de kan lave.”* Vektingen av aktiviteter for barna ser i intervjuene ikke først og fremst ut til å være avhengig av nasjonalitet, men ser ut for å være preferanser eller behov som er felles for de fleste barnefamilier. For mens det ovenstående sitat er fra et intervju med en dansk barnefamilie i Blokhus, er det følgende fra en tysk barenefamilie på Læsø (Læsø intervju 5 – tysk – linje 44-48): *”Ja. Det er forskjellig også, det kommer ann på barna. Jeg tror at hvis vi ikke hadde barn så ville vi gjøre andre ting, vi ville sykle mer rundt på øyen, til skogen for å se etter sopp, ol. Men med barna, de gjør deres egne ting, og det tror jeg er godt for dem, og (...) hvis de leker og slikt (...) så har vi også ferie.”* Denne fokusen på aktiviteter for barn, betyr således ikke at natur og miljø ikke er viktig for turister med barn, men at de voksnes behov må vike for barnas og at det kan være vanskelig å finne aktiviteter hvor behovene møtes. Dette inntrykket forsterkes om vi inkluderer følgende diagram i analysen:

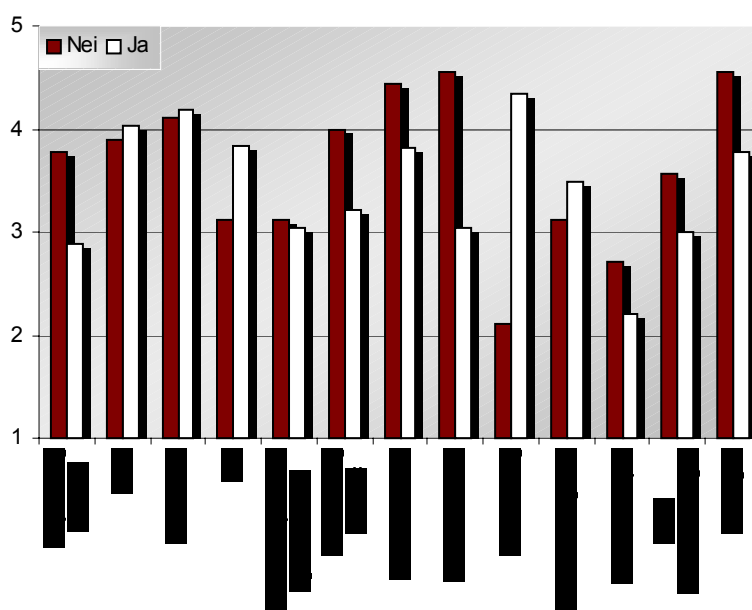

Diagram 7: Vektlegging for aldersgruppen 30-39 med og uten barn.²²

Diagram 7 viser således forskjellige faktors betydning ved valg av reisemål for aldersgruppen 30-39 avhengig av om man barn eller ikke (”Nei”=ingen barn, ”Ja”=barn). ”Naturopplevelser” og ”Miljøvennlig reisemål” er altså i utgangspunktet viktige faktorer for denne aldersgruppen, men når man får barn må disse faktorene ”vike” for ”Barnevennlighet” og ”Aktivitetsmuligheter”. Vi ser også i forlengelsen av dette at feriepreferanser og reisemål endres når barna er ute av redet (Læsø Intervju 3 – dansk – linje 25-36): *”For hvis du tar Blokhus, jeg ville slet ikke ta der over (...) Nei, det er alt for tursistisk. Det er basert på noe annet, formodentlig mer for små barn som skal*

²² Basis 40 besvarelser.

underholdes (...) Ikke at jeg ikke kan like barn ... (R2) ... Det gjorde jo vi også da vi hadde små barn. Da var det steder hvor de kunne bli underholdt, hvor det var andre barn de kunne leke med (R1).”

Det ser altså ut for at den betydning som tillegges natur og miljø i feriesammenheng er tett knyttet til livssituasjon og spesielt i forhold til om man ferierer sammen med barn eller ikke. Og i de tilfeller hvor de forskjellige familiemedlemmers behov ikke umiddelbart lar seg forene, går barnas behov i første rekke. I forlengelsen av dette, så kan man stille spørsmålsteget ved om de enkelte destinasjoner har vært flinke nok til å tilrettelegge for f.eks. barnefamilier, slik at både behovet for aktiviteter for barn og voksnes behov for bl.a. naturopplevelser kombineres. Dette ønsker vi å se nærmere på i kommende avsnitt.

5.3.2 Hva forbinder turistene med Blokhus og Læsø

Ved blant annet å kikke nærmere på hva turistene forbinder med de to destinasjonene, er det mulig å gå mer i dybden med tendensene fra forrige avsnitt. Turistene ble således bedt om å krysse av *inntil* 5 alternativer vedrørende hva de forbinder med henholdsvis Blokhus og Læsø, og resultatene ses i diagrammet nedenunder.

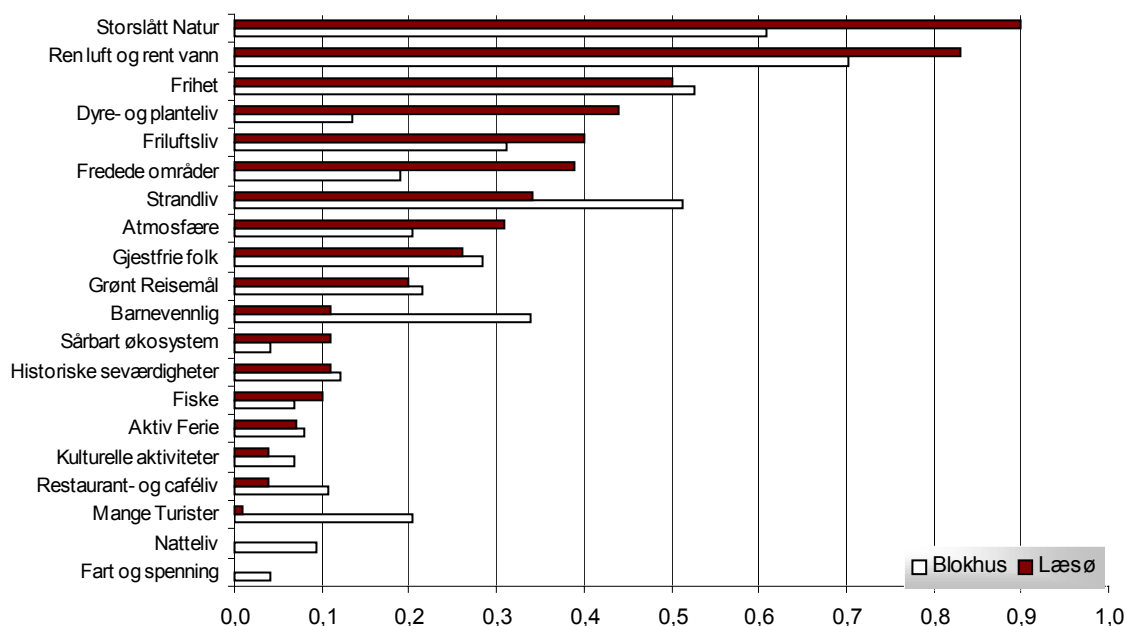

Diagram 8: Hva turistene forbinder med henholdsvis Blokhus og Læsø.²³

De natur- og miljømessige kvaliteter er fremtredende - om enn i varierende grad - både for Blokhus' og Læsøs vedkommende. Når det gjelder Læsø så forbinder 90% øyen med "Storslått natur" og 83% forbinder øyen med "Ren luft og rent vann". De tilsvarende prosentsatser for Blokhus er 61% vedrørende "Storslått Natur" og 70% vedrørende "Ren luft og rent vann". "Dyre- og planteliv",

²³ Basis: 195 besvarelser, fordelt med 100 på Læsø og 74 fra Blokhus (det er kun de som har svart bekreftende på spørsmålet om de har vært i Blokhus før som er tatt med).

”Friluftsliv” og ”Fredede områder” er begreper som forbindes langt oftere med Læsø, og vi ser også at Læsø skårer høyere når det gjelder ”Atmosfære”. Blokhus på sin side skiller seg markant ut når det gjelder ”Strandliv” (52% mot 34% på Læsø) og ”Barnevennlig” (34% mot 11% på Læsø). Det er også interessant at turistene i Blokhus opplever lokalbefolkningen som mer gjesfrie enn ditto på Læsø. Både Blokhus og Læsø forbindes i svært liten grad med ”Aktiv ferie” eller ”Kulturelle aktiviteter”, og heller ikke med ”Historiske severdigheter”. 20% forbinder Blokhus med ”Mange turister”, men under 10% av de som har vært i Blokhus forbinder stedet med ”Natteliv”.

Turistene fikk også anledning til å krysse av for andre forhold de eventuelt måtte forbinde med de to destinasjonene, og noen valgte således å komme med utdypende kommentarer som gjengitt i tabellen nedenunder.

Læsø	Blokhus
<ul style="list-style-type: none"> ○ Slektsforskning ○ Avslappet ferie (2) ○ Ro (5), stilhet ○ Absolutt ro ○ Å samle sopp og muslinger ○ Stort frirum ○ God adgang til strand ○ Seilhavn og kuttere ○ Godt vær 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Vid strand ○ Ro(2), avslapping, innkjøpsmuligheter ○ Hva vi selv finner på, etter barnas behov og lyst

Tabell 2: Andre forhold turistene forbinder med destinasjonene.

Vi ser således at de faktorer som nevnes flest ganger i tabell 2 er knyttet til ro og avslapping (spesielt i forhold til Læsø) samt stranden.

Når det gjelder Blokhus så har vi også mulighet for å se på forskjeller i hva turistene forbinder med destinasjonen avhengig av om de har vært der før eller ikke. En av årsakene til at vi valgte å inkludere dette momentet i analysen er, at vi i perioden som datainnsamlingen pågikk, via intervjuer og samtaler med andre sentrale turismeaktører, fikk et klart inntrykk av at det var store forskjeller i oppfatning av Blokhus avhengig av om man selv hadde besøkt stedet eller ikke. Derfor var det interessant å forsøke å danne oss et inntrykk av om dette blidet kunne spores i f.eks. spørreskjemaundersøkelsen. Resultatene av fremgår således av diagrammet nedenunder.

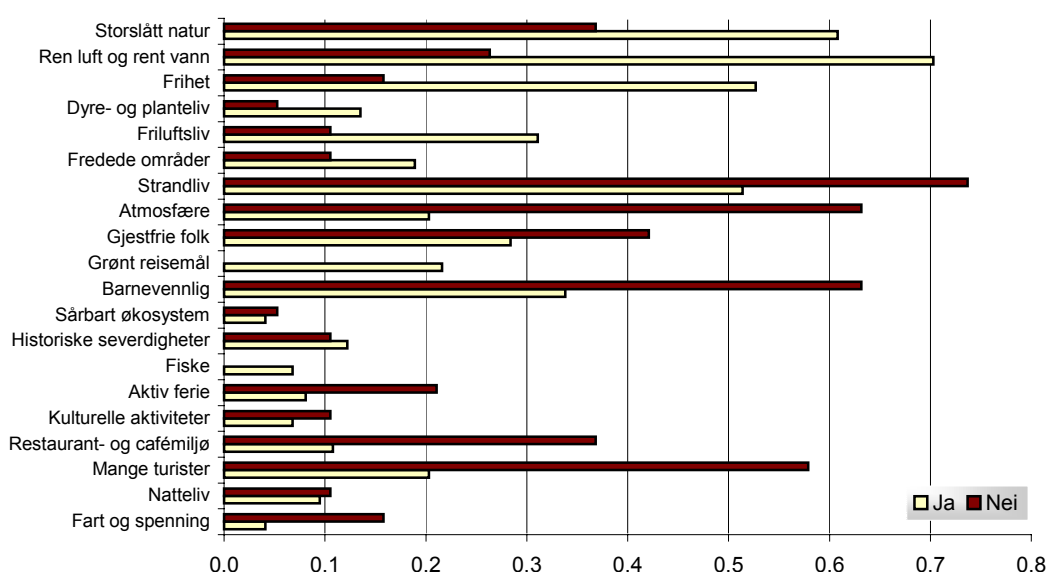

Diagram 9: Faktorer turistene forbinder med Blokhus avhengig av kjennskap.²⁴

Vi ser således at det er langt flere av de turistene i undersøkelsen som har vært i Blokhus før som forbinder stedet med faktorer relatert til natur og miljø, som "Storslått Natur" og "Ren luft og rent vann", enn for dem som ikke kjenner området. Det er også interessant å se, at *forventningen* om at det er "Mange turister" i Blokhus (58%) er langt større enn *den faktiske opplevelsen* (20%). Også forestillingen om "Fart og spenning" og "Café- og restaurantmiljø" justerer seg når turistene har vært i Blokhus før. "Strandliv" (74% mot 52%), "Atmosfære" (63% mot 21%) og opplevelsen av Blokhus som "Barnevennlig" (63% mot 34%) er altså langt mer fremtredende blant dem som ikke har besøkt Blokhus enn blant dem som har besøkt Blokhus før.

Sammenligner vi diagram 9 med redegjørelsen av Blokhus' turisme-profil i avsnitt 3.2.3, så ser vi der at forventningene til Blokhus som reisemål blant turistene som ikke har vært i Blokhus før samsvarer meget godt med de egenskaper og kvaliteter som Blokhus velger å fremheve i sin markedsføring av seg selv overfor potensielle turister; "Strandliv" (kilometerlange strender og klitområder), "Atmosfære" (stemningsfulle cafeer og restauranter, spennende forretninger), "Barnevennlig" (lekeland for barn og Fårup Sommerland) og "Mange turister". Imidlertid, så ser vi at når turistene således har vært i Blokhus justeres dette inntrykket og andre opplevelser, tett knyttet til natur og miljø ("Storslått natur", "Ren luft og rent vann") blir mer fremtredende. Følelsen av "Frihet" som i henhold til diagram 9 forbindes med Blokhus, og som det i avsnitt 5.2 påpekes generelt er en viktig faktor for turistene ved valg av reisemål, er en faktor som ikke fremheves i markedsføringen av Blokhus, men er altså en opplevelse som turistene, ifølge intervjuene og kommentarene til spørreskjema-undersøkelsen, sitter igjen med under og etter møtet med spesielt

²⁴ Her skal vi fremheve at man ikke kan generalisere utfra resultatene i diagram 9, fordi datagrunnlaget for de turister som ikke har besøkt Blokhus tidligere ikke er stort nok til dette. Resultatene bekrefter imidlertid inntrykket fra intervjuene og samtaler med forskjellige aktører innen turismesektoren i Blokhus, og gir således samlet en god indikasjon på stedets image. Således ville det for Blokhus vedkommende være hensiktsmessig å foreta en mer omfattende undersøkelse vedrørende disse forhold, for eventuelt å få bekrefte eller avkrefte resultatene i diagram 9.

Blokhuss' barske natur. Blokhuss markedsfører også seg selv, i henhold til redegjørelsen i avsnitt 3.2.3, som et reisemål hvor man kan utøve en "Aktiv ferie", men som vi ser av diagram 9, samsvarer heller ikke her opplevelsen med forventningen.

Som også fremhevet i avsnitt 3.2.3 er det Miljøvernministerens oppfattelse at den alminnelige strandgjest på grunn av bilkjørselen ikke kan føle seg trygg på stranden i Blokhuss, og som det fremkommer i denne undersøkelsen, kan bilkjørselen være én av forklaringene på at opplevelsen av Blokhuss som et "Barnevennlig" reisemål i henhold til diagram 9 avtar med personlig erfaring med destinasjonen. Denne forklaring sannsynliggjøres om man kikker nærmere på noen av utsagnene i intervjuene med turistene fra Blokhuss (intervju 1, linje 43-44): *"Det er forstyrrende med bilene på stranden. Man må passe på seg selv og på barna når de krysser veien ..."* På grunn av bilkjørselen tør man således kanskje heller ikke slippe de litt større barn alene ned på stranden. Noen påpeker også at bilene kjører for fort på stranden (intervju 3 – tysk - linje 181-185): *"... bilene kjører veldig fort her"* og (intervju 4 – dansk - linje 331-4): *"... men å ligge og drøne frem og tilbake på stranden, det synes jeg er noe' merkelig noe"*. Selv om det således er opprettet "barnegrinder" eller såkalte bilfrie soner på stranden, er det lang fra alle som ønsker å benytte seg av dem eller finner at de er gunstig plassert. En annen mulig fortolkning på at andelen av respondenter som finner Blokhuss "Barnevennlig" er langt høyere innen personlig kjennskap med stedet kan også være at "Barnevennligheten" er såkalt "overdisponert" i Blokhuss' markedsføring av seg selv eller at man forbinder "Barnevennlighet" med andre faktorer enn de man rent faktisk finner i Blokhuss.

En annen faktor som ble analysert i forbindelse med undersøkelsen, og som har en viss interesse i forbindelse med det ovennevnte, er gjenbesøkshyppigheten, det vil si antall ganger turistene har feriert på en av de to destinasjonene, idet de sier noe om i hvilken grad de faktorer man forbinder med destinasjonen også samsvarer med de faktorer man vektlegger ved valg av reisemål. På Læsø er gjenbesøkshyppigheten samlet sett på hele 13,2 ganger, og på forespørsel om hvor mange ganger de har vært på Læsø før svarer svært mange "utallige" ganger! Mange er også kommet igjen hvert år gjennom 25-35 år! I Blokhuss er gjenbesøkshyppigheten på 9,1 hvilket også må sies å være relativt høyt, og også her har flere kommet tilbake opp til 30 ganger. De mest trofaste "gjengangerne" er tyskerne, med danskerne selv på en god annen plass. En oversikt over begrunnelser folk har gitt for å komme tilbake finnes i vedlegg 10 og 11. I henhold til besvarelsene her er det to hovedgrunner for hvorfor turistene kommer tilbake, og som – om i forskjellig omfang – synes å være felles for begge destinasjoner, nemlig naturen og rekreasjon, hvor kominasjonen mellom natur og fred/ro oppleves som å gi optimal rekreasjon. Dette samsvarer også meget godt med resultatene fra avsnitt 5.2.

Oppsummering

Det er i henhold til diagram 5 forskjell på hva turistene i Blokhuss og Læsø vektlegger ved valg av reisemål. Turistene på Læsø legger større vekt på faktorer relatert til natur og miljø, som "Naturopplevelser" og "Miljøvennlig reisemål". I tillegg er "Fred og ro" og "Få andre turister" viktige kriterier, mens turistene i Blokhuss legger "Barnevennlighet", "Aktivitetsmuligheter" og "Pris" større betydning. Imidlertid har vi sannsynliggjort at noe av forklaringen nok skyldes, at aldersfordelingen eller sammensetningen av turistene på de to destinasjonene er ulike. Andelen av barnefamilier er således langt høyere blant turistene i Blokhuss. Vi har således også ovenfor argumentert for at når det gjelder barnefamiliene, så er det barnas behov som kommer i første rekke, og at de tilbud som finnes til turistene ikke ser ut til evne å dekke både barnas behov for aktiviteter og "underholdning" og foreldrenes behov for blant annet naturopplevelser og fred og ro. Vi har også

argumentert for at dette synes å være trekk som er uvahengige av nasjonalitet, men mer er felles for barnefamilier som sådan.

Videre har vi i henhold til diagram 8 og i samsvar med det ovennevnte påpekt at både Blokhus og Læsø har "formidlingsoppgaver" overfor turistene, men på forskjellige områder. Læsøs sterke sider er naturen og freden og ro, som av mange oppleves som optimalt for rekreasjon og for å tanke reserver (se vedlegg 11), men forbindes i liten grad med "Strandliv" eller "Barnevennlighet". Skal Læsø således tiltrekke seg nye turister, ikke minst barnefamilier, så skal det arbeides med disse faktorene. Dette er imidlertid et poeng som vi kommer nærmere tilbake til i kapittel 6. Blokhus på sin side har eventuelt en utfordring i at de forventninger som turistene har til Blokhus som reisemål, avviker fra de rent faktiske opplevelser, med hensyn til for eksempel "Barnevennlighet", "Strandliv" og "Atmosfære". Dette er forhold som bør overveies i den fremtidige profileringen og markedsføringen av Blokhus. På den annen side har Blokhus sannsynligvis et "ubenyttet" potensiale, med tanke på markedsføring av stedets natur- og miljøkvaliteter, hvor det for eksempel er over 20% av de som har besøkt Blokhus tidligere som opplever stedet som et "Grønt reisemål". Tar Blokhus således turistene oppfordringer slik de fremkommer i avsnitt 7.5 til etterretning, har de muligvis et stort potensiale som "bæredyktig turismedestinasjon". Ser vi videre på de begrunnelser som turistene gir for hvorfor de kommer tilbake til Blokhus, så er det også i langt overveiende grad faktorer relatert til stedets natur og miljø (se vedlegg 10). Sist men ikke minst, så forbindes både Blokhus og Læsø i liten grad med "Kulturelle aktiviteter" eller "Aktiv ferie".

5.4 Natur- og miljøoverveielser

Etter på et mer generelt grunnlag å ha undersøkt hva turistene vektlegger ved valg av reisemål, for å danne oss et bilde av den rolle natur og miljø har spilt i denne sammenheng, er denne delen av analysen mer konkret viet natur- og miljøoverveielser ved valg av reisemål. Her ble turistene både i spørreskjema-undersøkelsen og intervjuene oppfordret til å svare *direkte* på om natur- og/eller miljøhensyn hadde spilt noen rolle for deres valg av henholdsvis Læsø og Blokhus som destinasjon. På denne måten får vi også muligheten for å sjekke hvorvidt det er samsvar mellom hva turistene på et generelt grunnlag fremhever at de vektlegger med hensyn til natur og miljø ved valg av reisemål opp mot den faktiske handling, det vil si i hvilken grad disse forhold har spilt inn for valg av det konkrete reisemål.

Starter vi således ut med spørreskjema-undersøkelsen, så svarer 51 av respondentene at *hverken* natur- eller miljøhensyn har spilt noen betydning for deres valg av destinasjon, hvilket tilsvarer 26% av totalt 195 besvarte spørreskjemaer.²⁵ 37 av disse 51 respondentene ferierte i Blokhus (39% av totalt antall besvarelser fra Blokhus) og 14 på Læsø (14% av totalt antall besvarelser fra Læsø). 38 av respondentene svarer at *både* natur- og miljøhensyn har spilt en rolle i deres valg av de to destinasjoner som reisemål, tilsvarende 19,5% av det totale antall besvarelser. Fordelingen er således 27 på Læsø (27% av totalt antall besvarelser fra Læsø) og 11 i Blokhus (11,6% av totalt antall besvarelser fra Blokhus).

Disse prosentseter peker i retning av at det rent faktisk er flere av turistene på Læsø som innen valg av reisemål, har vurdert forhold relatert til natur og miljø ved destinasjonene. Dette vil vi belyse mer inngående i kommende avsnitt, og starter ut med å se nærmere på den rolle naturhensyn har spilt for

²⁵ Fordelt med 95 respondenter fra Blokhus og 100 fra Læsø.

turistene. Vi ønsker å se på forskjeller på de to destinasjonene, men også forskjeller i henhold til nasjonalitet, alder og kjønn.

5.4.1 Naturhensyn

132 respondenter sier at *naturhensyn* har spilt en rolle for deres valg av Blokhus og Læsø som reisemål, hvilket tilsvarer 71% av totalt antall besvarelser. Dette fordeler seg med 81 besvarelser fra Læsø og 51 besvarelser fra Blokhus, hvilket gir følgende prosentfordelinger:

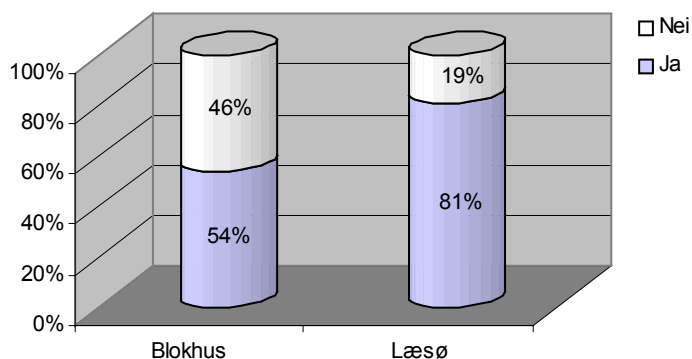

Diagram 10: *Naturhensyn fordelt på destinasjon.*

Her indikerer ”Nei” at naturhensyn ikke har hatt noen betydning for turistens valg av Blokhus henholdsvis Læsø som reisemål, og ”Ja” indikerer at det har spilt en rolle. I vedlegg 7 har turistene gitt nærmere begrunnelser for hvorfor og på hvilken måte naturhensyn har kommet til uttrykk ved valg av Blokhus og Læsø som destinasjon. Ser vi nærmere på intervjuene så samsvarer de langt på vei med resultatene ovenfor. Mange har valgt destinasjon pga. naturhensyn, men det er også her tydelig, som omtalt tidligere i avsnitt 5.2, at det er meget forskjellig hva de enkelte turistene forstår med natur.

Vedrørende naturhensynet så er fordelingen blant nasjonalitetene, at for over 83% av tyskerne har naturhensyn spilt en rolle ved valg av Blokhus og Læsø som feriested. For danskere er tallet 62,5 %, for svenskene 29% og for nordmenn 13%. I spørreskjema-undersøkelsen fikk også respondentene anledning til å vekte naturens betydning i den totale ferieopplevelse på en skal fra 1 til 5, hvor 1 var ingen betydning og 5 var meget stor betydning. Resultatene fordelt etter nasjonalitet er presentert her:

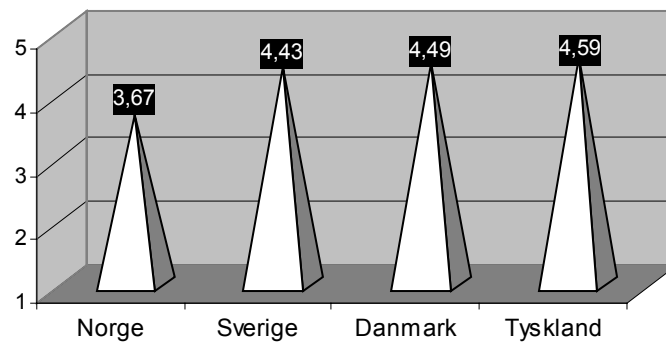

Diagram 11: *Naturens betydning i ferien.*

Prosentatsene ovenfor og vektningen i diagram 11 bekrefter således langt på vei resultatene fra diagram 2, hvor ”Naturopplevelser” ved valg av reisemål generelt vektet lavest av nordmenn. Vi ser således at det er en klar sammenheng mellom naturens lave betydning for nordmenn ved valg av reisemål på et generelt grunnlag, og den manglende rolle naturhensyn har spilt ved valg av Blokhus og Læsø som destinasjoner (har kun spilt en rolle for 13% av nordmennene). Denne sammenheng kan også langt på vei overføres til de andre nasjonaliteter, med unntak av at mens det i diagram 2 var danskene som vektet ”Naturopplevelser” høyest på generell basis ved valg av reisemål, er det tyskerne som skårer høyest vedrørende naturens faktiske betydning for valg av Blokhus og Læsø som reisemål, og det er også tyskerne som henhold til diagram 11 gir høyest vekt (4,59) på forespørsel om naturens betydning i deres ferie. Dette taler således for at de tyskere som kommer til Blokhus og Læsø *primært* kommer på grunn av naturen, og bekrefter også langt på vei de forhold vi diskuterte i avsnitt 5.3.1-5.3.2, hvor det også fremgikk at naturen var en av hovedårsakene til at turistene (spesielt de tyske) ble ved med å komme tilbake til Læsø - og faktisk også til Blokhus.

5.4.2 Miljøhensyn

Når det gjelder *miljøhensyn* så er det 41 personer som fremhever at dette har spilt en rolle ved valg av Blokhus eller Læsø som destinasjon, hvilket gir en prosentatsats på 22% av totalt antall besvarelser. Ser vi de to destinasjonene således isolert fordeler dette seg med 30% av turistene på Læsø og 13,3% av turistene i Blokhus, som det fremgår av diagram 12 nedenunder:

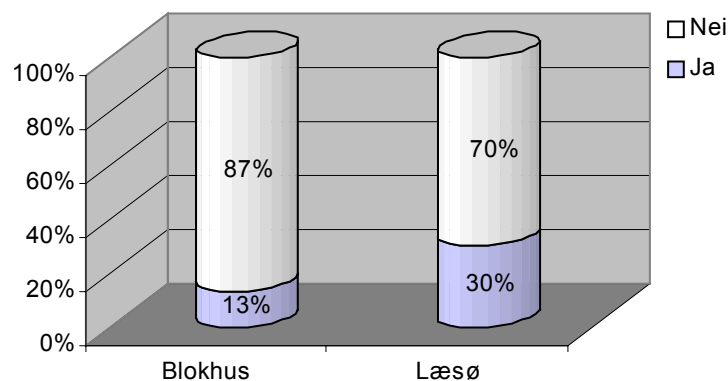

Diagram 12: *Miljøhensyn fordelt på destinasjon.*

Således er det umiddelbart flere av turistene på Læsø som har valgt reisemål ut i fra miljøhensyn enn ditto Blokhus. Dette stemmer også overens med tendensene vi har observert i tidligere avsnitt i analysen både vedrørende hva turistene på generelt grunnlag vektlegger ved valg av reisemål (avsnitt 5.3.1) og med basis i de forhold de forbinder med de to destinasjonene (avsnitt 5.3.2).

27% av tyskerne oppgir at miljøhensyn har spilt en rolle ved valg av Blokhus og Læsø som reisemål. De tilsvarende tall for danskere er 12,8%, for svenskene 14% og for nordmennene 13%. Igjen bekrefter dette tidligere funne resultater (se f.eks. avsnitt 5.2), hvor tyskerne klart er de som går mest opp i miljø- og miljøspørsmål. Her er det imidlertid et sprik i forhold til hvor mange av tyskerne som i diagram 2 vektet ”Miljøvennlig reisemål” høyt eller meget høyt (73%) og hvor mange av tyskerne som faktisk har vurdert miljøvennligheten ved valg av Blokhus og Læsø som destinasjoner (27%).

I diagram 4 påpekte vi at menn vektet ”Miljøvennlig reisemål” høyere enn kvinner og denne tendensen synes også å bli bekreftet her, idet andelen av ”miljøbevisste” menn (41%) er større enn andelen ”miljøbevisste” kvinner (32%). Hvis vi videre ser på andelen miljøbevisste menn av det totalte antall menn som har besvart spørreskjema-undersøkelsen er denne på 23%, og andelen miljøbevisste kvinner av det totale antallet kvinner er på 17%. Når menn og kvinner besvarer skjemaet sammen, svarer 24% at miljøhensyn har spilt en rolle ved valg av de to destinasjonene. Dette samsvarer igjen med diagram 4 hvor også vektningen stiger når familier eller par svarer sammen.

Når det gjelder miljøhensyn, så justerer intervjuene besvarelsene fra spørreskjema-undersøkelsen noe. Det samme gjelder om vi tar kommentarene knyttet til spørsmålet med i betraktning (se vedlegg 8). Det er i intervjuene *svært få* som på forhånd har gjort seg overveielser om miljøhensyn ved valg av Blokhus eller Læsø som reisemål. I Blokhus er det to av intervjuene hvor det kommer frem at miljøhensynet på sitt vis er tilstede, som her (intervju 15 – tysk-, linje 91-94): *”... Så vi velger steder der ingenting vil endres eller ødelegges fordi om vi kommer der. At vi ikke ødelegger, eller at ingenting spesielt hender fordi om vi kommer eller dra. Og vi ser også etter at vannet ikke er forurenset, som i Frankrike, hvor det fremdeles er masse olje langs Britannia-kysten.”* En av barnefamiliene i Blokhus fremhever også, at miljøhensyn nok har litt betydning, men at det igjen (som påpekt i blant annet avsnitt 5.2.3 og 5.3.2) er barnas behov som kommer i første rekke.

Når det gjelder Læsø er besvarelsene mer varierende, som her (intervju 5 – tysk -, linje 76-81). *”Hvis du kommer fra en by, fra ”urban-life” (...) så er det avslappende, du kan gjøre alt på sykkel og det er svært få biler rundt omkring. Ingen lukt fra bilene, osv. (...) dette kan du ikke vite hvis du kommer hit for første gang, men hvis du kommer tilbake, så må dette være viktig. Når du har sett det før, hva vi har beskrevet tidligere (...) ikke alt er intakt, der er miljøproblemer her også, men jeg synes (...) det er på et lavt nivå, det er ikke som i byene eller i Tyskland generelt.”* I vedlegg 8 går det således konkret frem at dette har vært tilfelle for én turist, som skriver: *”Visste at her ikke var forurensende industri, og ingen støygener f.eks. fra natteliv.”* Eller som det kommer frem hos denne svenske kvinnen (intervju 9, linje 114-120) på forespørsel om hun ville være villig til å betale for å holde en miljøvennlig ferie: *”Å ja. Fordi det er visse ferier som jeg ikke vil betale for. Denne typen ferier med søppel over det hele. Med masse boligkomplekser og drikking og (...) den type ferie betaler jeg ikke en krone for. Det gjør jeg ikke (...) så sikkert jeg skulle ville betale litt ekstra, hvis (...) for å ha en ferie med kvalitet (...) med hva som for meg er kvalitet. De andre tingene vil jeg ikke*

betale for overhodet. Og et sted som dette behøver jeg ikke å betale for, fordi jeg fant frem på egen hånd (...). men hvis jeg skulle reise til et annet sted i verden, hvor jeg ikke kan finne frem selv, så helt sikkert at jeg ville betale litt mer og ha en ferie med natur. Åh ja ..."

Således kommer det via intervjuene ovenfor frem at miljøhensynet manifesterer seg ved at turistene "velger fra" reisemål hvor miljøet ikke blir passet tilstrekkelig på, og "velge til" de steder som turistene vurderer tar tilstrekkelige miljøhensyn. Graden av miljøhensyn for turistene er således også meget knyttet til det *visuelle*, som "oljesøl", "boligkomplekser" og "søppel". Det er dette turistene kan forholde seg til - hva man fysisk kan observere kan man også reagere på ved for eksempel å velge det fra. Det kommer også klart fram at så lenge miljøproblemene ikke er visuelt fremtredende, så tenker man heller ikke på dem men regner med at "det er tatt hånd om", som i forbindelse med disse svenske seilerne (Læsø, intervju 10, linje 126-127: *"Jeg synes det er ganske bra på Læsø. De passer jo på sitt avfall og se bare (...) hele havnen er jo veldig ren og fin."* Eller her hos dette danske paret på forespørsel om de er villige til å betale ekstra for å holde en miljøvennlig ferie (Læsø intervju 3, linje 211-216, R1: han, R2: hun): *"Ja, det tror jeg egentlig godt. Men jeg har aldri overveiet det. Fordi det er ikke noget vi har sådan gået efter (...) eller spekulert over (R1) ... Det er ikke noe vi går efter, men jeg tror da nok (...) hvis jeg ble liksom gjort oppmerksom på det, at det stedet der bruker man f.eks. en masse ukruttspestisider eller noe i den stil, hvormed der gjør man det ikke. Så ville jeg ta det sted, der tror jeg ikke jeg ville spekulere over prisen, med mindre det var en meget stor forskjell (R2)."* Hvorvidt miljøet på en destinasjon således er ivaretatt, vurderes altså ut i fra synlighet og tilgjengelig informasjon, og opp mot hva man kjenner fra sin hverdag eller fra andre ferieopplevelser (intervju 14, linje 32 ff.): *"Fin strand, fordi det er sol og en lang strand og klittene. Ingen store skyskrapere eller store byer like ved stranden."* Eller som for denne danske familien (Blokhus intervju 11, linje 58-60 I: intervjuer): *"Ja, altså hvis vannet det var møy-beskidt, så gadd vi da ikke at være her oppe (...) På en skala fra 0-10, der er det 10 i forhold til Frankrike."*

Oppsummering

I avsnitt 1.3 fremsatte vi en hypotese om at det ville være en positiv relasjon mellom interesse for og holdninger til natur og miljø og den faktiske atferd i tilknytning til disse faktorene. Selv om vi ikke her på generelt grunnlag kan bekrefte hypotesen, så kan vi i det minste si at det er et visst samsvar mellom den betydning som turistene tillegger naturopplevelser ved valg av reisemål, og den faktiske betydningen dette har spilt for turistene i undersøkelsen ved valg av Blokhus og Læsø som destinasjoner. Dette fremgår spesielt om vi sammenstiller resultatene fra avsnittene 5.1-5.4. Vi ser at det også, i tråd med tidligere resultater, er store forskjeller i nasjonalitetenes preferanser og valg. Det er også variasjoner mellom turistene fra Blokhus og turistene fra Læsø, men her har vi i avsnitt 5.3.1 også påpekt at noe av forklaringen på denne forskjell eventuelt kan tilskrives fordelingen av turister eller profilen av turistene på de to destinasjonene.

Når intervjuene således inndras i analysen, justeres antallet av besvarelser hvor miljø har spilt en rolle ved valg av reisemål ned i forhold til spørreskjemaene. Dette kan imidlertid, som beskrevet i avsnitt 2.4, henge sammen med at miljøbegrepet kan ha forskjellig betydningsinnhold for forskjellige mennesker. Fordelen ved intervjuer er derfor at man i større grad har anledning til å kontrollere og eventuelt korrigere disse elementer (se ellers kapittel 4). En annen faktor som også fremkommer i relasjon til avsnitt 5.4 er at natur og miljø ofte ikke skilles fra hverandre, men

oppleves og ses på som to sider av samme sak. Dette ses også tydelig ved en gjennomlesning av vedlegg 7 og 8.

I avsnitt 2.6 fremkommer en rekke krav som må være oppfylt for at tursistenes atferd skal kunne betraktes som miljøvennlig. Sammenholder vi dette med resultatene fra avsnitt 5.4.2, så ser vi at når det gjelder inkluderingen av miljøhensyn ved valg av reisemål, så begrenser den seg hovedsakelig til et spørsmål om å velge fra de destinasjonene hvor man vet, at miljøet ikke er skjøttet og velge til destinasjoner hvor man f.eks. har egne erfaringer med at de miljøproblemer man generelt finner generende ikke forekommer. Således er det spesielt den visuelle delen av miljøproblemene som turistene forholder seg til, som søppel og oljesøl og tilsvarende. Turistene forholder seg til miljøet avhengig av graden av kjennskap og informasjon.

6. NÆRMERE OM NATURENS BETYDNING I FERIEEN

6.1 Innledning

I forrige kapittel har vi sett nærmere på hva turistene i Nordjylland ønsker å oppleve, og hvilken rolle natur og miljø spiller i denne sammenheng. Vi har således påpekt at spesielt natur, men også miljø utgjør sentrale elementer i det produkt turistene i Nordjylland etterspør, hvilket tilsier at grunnlaget og tidspunktet for å utvikle en bæredyktig turisme i regionen er meget gunstig. Samtidig har vi også sett at turistenes forståelse og bruk av naturen synes å variere meget. I utviklingen av Nordjylland som bærekraftig turistdestinasjon er der således et behov for mer inngående viten om hvordan naturen brukes, av hvem og til hva, for å kunne tilrettelegge og forvalte områdene på en best mulig måte, både med hensyn til naturmiljøet, turistvirksomhetene og altså ikke minst de besøkende, dvs. turistene. Som redegjort for i kapittel 2 så betraktes naturturisme fra flere hold således som positivt så lenge det bl.a. benyttes som et *redskap* til å beskytte naturen, samt at den planlegges nøye, slik at turisten kan bli et middel til å nå naturbeskyttelsesmessige målsetninger (se f.eks. Munch-Petersen 1995: 325).

I dette kapittelet ønsker vi således å belyse nærmere hvordan og til hva turistene bruker Nordjyllands natur. Den materielle natur er der kanskje i seg selv som en "objektiv" størrelse, men det er den stadige fortolkning og betydning som den enkelte kultur og det enkelte individ tillegger naturen samt bruken av naturen, som er interessant i et rekreativt og turisist øyemed. Hva man får ut av naturen er i høy grad avhengig av hvem man er, ens personlige situasjon, ens livsløp og kultur- og erfaringsbakgrunn, og tiden en lever i (Viken 1995: 371). Således er det å forvente at naturopplevelser systematisk varierer bl.a. med markedssegmenter, livsstiler og turisttyper (ibid.: 375). Vi vil således først i dette kapittelet (avsnitt 6.2) se nærmere på turistenes *naturforståelse* på de to destinasjonene, dvs. hvilke sider ved naturen turistene fokuserer på og deretter på *hvordan* og *til hva* (avsnitt 6.3) turistene bruker naturen.

6.2 Turistenes Forståelse av Naturen på de to destinasjonene

Turistenes naturforståelse, eller hvilke sider ved naturen turistene fokuserer på, er viktig ut fra minst to hensyn. For det første, er det nødvendig med tanke på utviklingen av og differensieringen av bæredyktige tilbud og tiltak. Og her gir turistenes natursyn en viktig pekepinn om hvilke elementer ved naturen turistene er opptatt av. Turistene ble derfor bedt om å finne passende ord, begreper eller assosiasjoner til å beskrive naturen på de to destinasjonene. For det annet, så gir også natursynet en første indikasjon på turistenes "miljøberedskap", dvs. hvilke tanker, meninger og holdninger de har med hensyn til beskyttelse og vern av naturen. Dette gir således en ide om hvorvidt turistene synes det er viktig å utvikle turismen i en bæredyktig retning, samt i hvilken grad de vil være villige til å akseptere og bifalle tiltak med tanke på å "sette handling bak ordene". Idet naturen i Blokhus og på Læsø er meget forskjellig, og siden vi i forrige kapittel har fått indikasjoner på at naturforståelsen varierer meget avhengig av nasjonalitet, har vi valgt å inndele analysen i henhold til disse faktorene.

6.2.1 Blokhus

De *tyske* turistene i Blokhus bruker ofte de *visuelle* naturelementene til å beskrive naturen i Blokhus, som her (intervju 2, linje 39 ff.): "*Sand for barna, vannet...*". Andre velger å vektlegge det åpne og panoramiske landskapet ved Vestkysten (intervju 15, linje 46 ff.): "*Enkel. Vann, strand og*

sand, dyner. Og langs hele kysten er det alltid det samme (...) og jeg sier ikke at det er dårlig, det er bare det jeg ser. Og der er veldig fint, det er ikke for mange åser eller bakker, det er bare flatt og du kan se sjøen (...) og jeg liker det veldig godt.” Atter andre beskriver naturen som ”nydelig” fordi det er så meget av den, som hos disse tyske ungdommene (intervju 3, linje 57 ff.): ”Nydelig! Fordi, (...) det er så mye natur.” I forlengelsen av dette er det interessant å observere, at det å være omgitt av så mye ”nydelig” natur gir en følelse av velvære (ibid.): ”Nydelig (...) Vi har det veldig godt her.”

De fleste av de **danske** turistene i Blokhus fokuserer ikke så meget på de synlige naturelementene, men mer på naturens egenskaper, som det ”ville” og ”utemmelige” (intervju 4, linje 45 ff.): ”Vill og utemmelig (R1) ... Ja, det kan man godt si, ja... (R2)” Andre begreper med tilsvarende betydningsinnhold går også igjen (intervju 11, linje 32 ff.): ”Barsk (R1) ... Også spennende, ikk’. Spesiell stemning ... (R2) ... Den er alltid frisk her oppe, ikke oss’ (...) havets brusen ... (R1) ... barsk natur (R2).”

For **svenskenes** vedkommende sammenlignes naturen i Blokhus ofte med naturen i Skåne, og er ikke noe som svenskene blir særlig imponert over (intervju 13, linje 41 ff.): ”Den er flat som i Skåne, jo (R2) ... Det er jo ikke noe som vi blir imponert over. For at vi har jo (...) det er noe liknende som der vi kommer ifra.” Men det er tydelig at den mektige naturen rundt Vestkysten allikevel trekker (ibid., linje 11): ”... vi har ikke ikke sånne strender (R1) ... Vi har jo ikke Vesterhavet (R2).” Det at naturen er åpen, med utsikt over havet, ser ut for å være en faktor som tiltrekker mange og forbindes med en følelse av frihet, som i diagram 8 var en faktor som mange av turistene forbandt med Blokhus (intervju 6, linje 30-31): ”Åpent, fritt og (...) vakkert. Jeg er selv vokst opp i Skåne og det er jo mye det samme med klittene og så (...) Så det, (...) nei, jeg synes det er kjempefint.”

For **nordmennenes** vedkommende, så oppleves naturen i Blokhus av mange som flat og lik over det hele, som her (intervju 5, linje 103-4) ”Her er jo ikke (...) her er jo voldsomt flatt. Mye sletter og jorder. Danmark er jo veldig likt over det hele egentlig.” For nordmenn oppleves naturen i Danmark altså lik over det hele, kjedelig, men allikevel hyggelig (intervju 18): ”... naturen i Danmark, den er kjedelig utenfor landeveien. Det er ens det hele og veldig flatt, men det er koselig.” Hvordan man opplever naturen har, som vi ovenfor har fått bekreftet ved flere anledninger, utrolig mye å gjøre med hvilken natur man har der man kommer fra, som for disse norske ungdommene (intervju 8, linje 46-47): ”... stor fyldig og (...) egentlig vakker (...) i forhold til det vi har hjemme, for det er jo mest nedhogget ...”

6.2.2 Læsø

For **tyskerne** på Læsø så er det, selv om naturen altså er meget forskjellig, igjen sansene som er styrende for den måte de velger å beskrive naturen på Læsø på, som her hos disse tyske ungdommene (intervju 6 linje 33 ff.): ”Den klare luften og vannet og når du går ut og rir med hesten (...) så kan du se skogen ... (R1).” Naturen på Læsø assosieres også med noe uberørt og grønt (ibid.): ”Nydelig, uberørt (R3) ... Grønn (R1).”, og fremheves som sart og ren (intervju 5, linje 56 ff.): ” ”Sehr lieblich”, Sart, ren (...) det er ikke et ord for natur, men allikevel så er den veldig sympatisk. Den er ikke spektakulær, ikke insiert for turister, god. Det er alt sart, man føler at man kan gå inn i naturen, (...) det avhenger av ens egne sanser om man gjenkjenner det, om man ser det. Men gjennom alle disse år, så tror jeg det viktigste for meg er at den er sart, veldig fin og (...) det er en veldig klar luft som vi kan puste, og (...) det er også lyset, typen av lys. Fargene, det er veldig

klart. Vi kommer fra en storby, og der har vi også godt vær. Men når jeg går rundt her, så føler jeg klarheten i luften, det er ikke noe skittent ...” Vi ser altså at for tyskerne appellerer naturen på Læsø til en aktiv sansebruk og ikke kun visuelt (intervju 13, linje 25 ff.): ”Soppene, trærne, luktene. Luktene om våren (...) Soppene kommer og når man ferdes langs veiene har man hele tiden forskjellige lukter og odører i nesen og det er så behagelig og skjønt (...) fuglene og deres lek og låt er også særdeles skjønt. Når trekkfuglene kommer og det er mye liv på øyen. Når man hører gjøken for første gang og alle de andre skjønne fulger (red.: lister opp flere fuglenavn ...)” Viken (1995: 378) viser til Løgstrup (1983) som ser sansning som en menneskelig reaksjon ved siden av følelser og tanke. Sansning er ikke uavhengig av tanken, men forutsetter den, altså at en har ord å sette på det en opplever.

For **danskenes** forbindes naturen på Læsø ofte som en enhet og med en form for fred og harmoni (intervju 18 25 ff.): ”Ja men, jeg opplever naturen (...) ja men jeg vet ikke om jeg kan adskille natur og Læsø, altså jeg synes det er meget sådan et hele. Ja men jeg opplever det meget fredfullt og meget – et eller annet sted – harmonisk, fordi at du har det her flade, flade land med litt skog her og (...) ja men jeg synes det på en eller annen måte virker stillestående og det giver ro til sjelen. Sånn (...) det samlede inntrykk.” Andre påpeker at naturen virker opprinnelig og ekte (intervju 2 – dansk -linje 48 ff.): ”... eldgammelt. Man fornemmer at ...(R2) ... Man bibeholder tradisjonene (...) det har vært et liv her også allerede i 16-1700 års tallet og det står stadigvæk rester av det rundt omkring. Og det synes jeg er interessant at man kan se at det er bibeholdt, at man ikke har jevnet det med jorden eller utryddet det (R2).” Eller som det også kommer til uttrykk her (intervju 4, linje 17 ff.): ”Den er ikke så kultiveret ... (R2) ... ukultiveret ja, vil jeg si, ikke så ordnet. Trærne står ikke i lange, like rekker (...) der hvor vi har været ihvertfall. Der står de litt sånn hulter til bulter, som de får lov til at komme opp hvor de nu har lyst (R1).”

Forståelsen av naturen på Læsø som fredfull går også frem hos **svenskene**, som her (intervju 9 linje 25 ff.): ”... jeg føler at det er et sted hvor du virkelig føler en slags fred (...) en vennlig fred i luften (...) det er en energi av vennlighet, ro, men en ro med hjerte. Jeg tror du føler det direkte. Det er fred, her er fred.” De svenske seilere i Østerhavn påpeker at naturen er karrig og gold (Intervju 11, linje 40 ff.): ”Jeg har ikke sett noen trær ... (R1) ... Den er karrig. Den er kald, ikke mye vekst, mye sand og hardt gress. Vassgress. Og en vindpinet øy.” Sand og hav går også igjen (intervju 12, linje 12 ff.): ”Sand (R1) ... (begge ler) ... Så er det sand og hav ... (R1) ... Danmark er vel tilnærmet likt over det hele, det er jo et meget flatt landskap og (...) sandstrender og ... (R2)”.

For **nordmennenes** vedkommende og i tråd med de svenske seilerne over, så skilles ikke naturen på Læsø seg nevneverdig ut fra naturen i resten av Danmark og oppleves som litt kjedelig (intervju 20): ”Litt kjedelig (...) Skog og atter skog (...) ensformig, ikke så frodig.” For de norske seilerne så er det havet rundt Læsø, som er den natur man fester seg ved (intervju 19): ”... får jo naturopplevelsen ”på kjøpet”. Skiftningen i sjøen (...) soloppgang og solnedgang.” Generelt er det også denne naturopplevelsen som gjør at de så godt liker å reise og feriere med båt.

Oppsummering

Det interessante i avsnittet ovenfor er at det fremkommer en stedvis meget stor forskjell i hvilke sider ved naturen de forskjellige turistene er opptatt av og fokuserer på, hvilket igjen påvirker den måte de velger å beskrive naturen på destinasjonene på. Naturforståelsen avhenger også helt tydelig av hvor meget og hvilken type natur man har hvor man kommer fra, som her (Blokhuis - intervju 3,

linje 57 ff.): "... fordi i Tyskland er det mange høye hus, skyskrapere, her er det mye natur, det er det ikke i Tyskland (R1) ... Det er mange biler og byer og søppel, få trær. Her i Danmark er det renere. Og i Tyskland er det skittent (R2).".

Således er det viktigste for tyskerne **tilgangen til natur**, helst mye natur hvor kulturens, dvs. menneskenes, påvirkning på naturen ikke er for fremtredende (intervju 1, linje 33 ff.): "*Natur for meg er et sted hvor mennesket ikke har gjort inngrep (...) forstyrret (R2) ... (R1: nikker bekreftende) ... Det er viktig for alle? (I) ... Ja (R1 og R3).*" Naturen må gjerne være så uberørt og autentisk som mulig, men selve det å få tilgang til og retten til å bruke naturen er det aller viktigste - retten til å bade eller retten til å være ved havet. Dette forklarer også hvorfor de naturmessige sanseopplevelsene er i høysete: å se naturens elementer som sand, strand, vann og hav; lukter som trær, sopp, blomster og hav og lyder som fuglesang og bølgeskvulp. Naturelementer som i høy grad er fraværende i hverdagen, hvilket også kan ses i sammenheng med at de fleste tyskerne som har deltatt i undersøkelsen bor i urbane områder med liten tilgang til natur og/eller ofte har en meget travel hverdag, hvor det – som vi kommer tilbake til i avsnitt 6.3.3 – ikke er tid til natur.

For danskenes vedkommende, er det ikke så meget tilgangen til natur eller de direkte synlige og manifeste lag av naturen som er i høysetet, men mer de i naturen iboende krefter og egenskaper. Danskene har god tilgang til natur, men siden store deler av Danmarks natur er kultivert og mer preget av hva man i fagterminologien kaller *landskaper*, det vil si natur som er bearbeidet, foredlet eller kultivert av mennesker, søker danskene uberørte og autentiske naturopplevelser. Blokhus med Vesterhavet trekker fordi naturen her er vill, barsk og utemmelig, og det nærmeste man kan komme uberørt natur i Danmark.²⁶ Det interessante er imidlertid også at det ser ut for at Læsø trekker, fordi naturen på Læsø oppleves som "ukultivert" og "uberørt", selv om den langt fra kan sies å ha det "ville" og "barske" preg som naturen i Blokhus har. I forlengelsen av dette ser det ut at det å feriere på en øy er noe som således motiverer mange dansker, fordi man føler at man her kommer nærmere noe uberørt (Læsø – intervju 3 – dansk, linje 22-23). "*Det må gjerne være så uberørt som mulig. Altså, hvor der egentlig er så lidt turisme som mulig. Det foretrekker jeg (R2) ... Og det har vi truffet her. Det har vi truffet her synes jeg (R1).*" Eller som det også fremkommer her (intervju 2, linje 81 ff.): "*Jeg synes tit øer - vi har også vært på Samsø noen ganger - jeg synes tit at på de små øer, der fornemmer du virkelig det gamle Danmark og det gjør man ikke på fastlandet (...) De bibeholder det der gamle (...) altså på Fanø har de Fanø-drakterne, altså de går opp i de der gamle tradisjoner og det gjør de også her med at de selger (...) vi har været henne å kjøpe sånn en uld-strikketrøye til 1200,- kr. ikke'. Og det (...) det med at man kan kjøpe noe sådan spesielt som Læsø-strikk - som er her - og du ser de her får og du vet det hele er bare fra bunnen av og det er riktig herover. Det er ikke sådan et eller annet (...) det er virkelig, det er virkelig gjennomført.*" Således har også andre studier viser at øyer har særskilt appell til turister, ettersom øyer er oversiktelige, oppfattes som tryggere enn fastland med tanke på kriminalitet - og fordi moderniseringen ofte er kommet kortere (Baum 1997). Det siste element er således bekreftet ovenfor, men også de to andre faktorene blir trukket frem av flere av turistene på Læsø.

Svenskene opplever naturen i Blokhus som lik den de har hjemme. Allikevel trekker Blokhus på grunn av den natur som svenskene selv ikke har, som strendene ved Vesterhavet. Fiske (1989) har analysert stranden som sosial og kulturell arena, og hevder at mennesket søker mot havet fordi det

²⁶ Disse problemstillinger belyses også i artikkelen "Temapark Danmark" av Poul Blak, som er trykt i Jyllands-Posten 15. november 1998.

er det mest ukultiverte som finnes av natur. I forlengelsen av dette er det interessant å observere at for seilerne som er den største gruppen svensker på Læsø, er natur ensbetydende med havet. Læsø velges som destinasjon, fordi det er et fint stoppested i passe avstand fra Gøteborgs omkrets, og altså ikke primært for naturen på selve øyen (intervju 12, linje 19): *”Jo, fordi det er en behagelig avstand fra Gøteborg.”* Naturen på Læsø som arena kan imidlertid være mer sekundært for denne gruppen (intervju 10, linje 15-17). *”Det er jo en behagelig avstand, og så er det jo veldig trivelig her. Det er veldig fine områder å spasere i. Og vi kan røre på oss, ut og sykle. Vi er her om våren, da har vi en tradisjon at vi går herfra til Vesterø, det er to mil.”* Så selv om naturen på Læsø oppleves som flat og litt karrig for svenskenes vedkommende, ser vi at når det gjelder de ”urbane” svenskene, som ikke er seilere, så trekkes de til Læsø av noen av de samme grunnene som for danskenes vedkommende, det forhold at naturen og øya som sådan fremstår som uberørt og opprinnelig.

For nordmennenes vedkommende oppleves også naturen i Nordjylland som kjedelig. Hvis naturen i det hele skal sies å ha noen betydning, så er det igjen den natur som man ikke så lett har tilgang til hjemme, som vidstrakte strender, med sol og varme (intervju 18). *”Vi kommer ikke for naturen, men for stranden. Natur har vi nok av hjemme i Norge. Vi bor på landet.”*

Tonboe (1993: 59) hevder at mange tiltrekkes den naturen som er mest uvant for ham eller henne, hvilket i høy grad ser ut til å være tilfelle ut fra analysene ovenfor. Vi ser altså at ønsket om autentiske opplevelser er stort, og hvor natur- og kulturverdier (som også redegjort for i avsnitt 5.1) smelter sammen i et samlet helhetsinntrykk. Familien i intervjuet nedenunder har tidligere fremhevet at det de liker ved Læsø er at øyen og naturen virker uberørt, og fester seg ved de elementer som forstyrrer dette autentiske helhetsbildet (intervju 2, linje 89-92): *”Altså nå har man noe som deres hus, de har de ikke gjort så meget ud av synes jeg, i forhold til mange andre små øer (R1) ... Der er jo egentlig ikke så mange gamle hus i by-miljøet. Det virker som om man har revet noget ned og så bygget noget nyere (...) det er mange -70 hus (R2).”* I henhold til Klepp (1999) har autentiske turistopplevelser bl.a. sammenheng med en opplevelse av “å være i fortiden”, av at romemts enhet “opphever” tidsdifferansen, fortidens fotefar. Således er det autentiske for mange ikke så mye knyttet til form, materiale og alder, som til møtet med kulturminner som er preget av tidens tann og som *går i ett med naturen*, med en moderat tilrettelegging som ikke rokker ved dette inntrykket.

6.3 Hva bruker turistene naturen til?

I de kommende avsnitt ønsker vi å se nærmere på hvilke naturopplevelser dagens turister ønsker og også forsøke å få en forståelse for hvorfor.

6.3.1 Turistens Naturorientering

Det finnes forskjellige tilganger til å klassifisere turistenes bruk av naturen. Munch-Petersen (1995) opererer med en inndeling av turistisk naturoppfattelse på fem forskjellige måter. *Den holistisk, orienterte turist* oppfatter naturen som en vesentlig del av den samlede ferie, og følger den klassiske reisendes tradisjon, hvilket vil si at han eller hun følger i fotsporene til tidligere tiders romantiske reisende. *Den fragmentert, orienterte turist* orienterer seg mot spesielle deler av naturen, som f.eks. sommerfugler, storker, fuglereservater, etc. Ifølge Munch-Petersen, er dette en raskt voksende turismesektor. Turisten som bruker *naturen som en arena* orienterer seg mot f.eks. gåturer, sykkelturner, vandring, solbading, etc. Denne turist er mer aksjonsorientert og er opptatt av ikke bare å se på naturen, men å aktivt bruke den. Denne form for naturturisme kombinerer ofte moderat

teknologi med naturopplevelse/-glede (familien med Mercedez med med sykler på taket). Fokus er her på å ikke forstyrre naturen, men å være en del av naturen. Ofte er det en familieaktivitet. Turisten som ser *naturen som en utfordring*, søker opplevelser hvor turisten kaster seg ut i eventyr som fjellklatring, water rafting, ørretfiske, etc. Her er det jegeren i mennesket som kommer frem. Et nytt bidrag innen denne typen turisme er isbjørn-jakt i Alaska. Denne typen turisme går ofte på tvers av andre former for aktiv naturturisme og produserer ofte støy, høy fart og inbildt fare som deler av opplegget. Den siste av Munch-Petersens kategorier er turisten som oppfatter *naturen som noe som skal beskyttes*, hvor turisten ser seg selv som beskytter av naturen og dermed kun bruker naturen på den mest skånsomme måte.

I undersøkelsen ble respondentene i spørreskjema-undersøkelsen på en skala fra 1 til 5 (hvor 1 var helt uenig og 5 var helt enig) bedt om å vurdere deres egen omgang med naturen i forhold til de fem kategorier skissert ovenfor. Resultatet fremgår i diagrammet nedenfor:

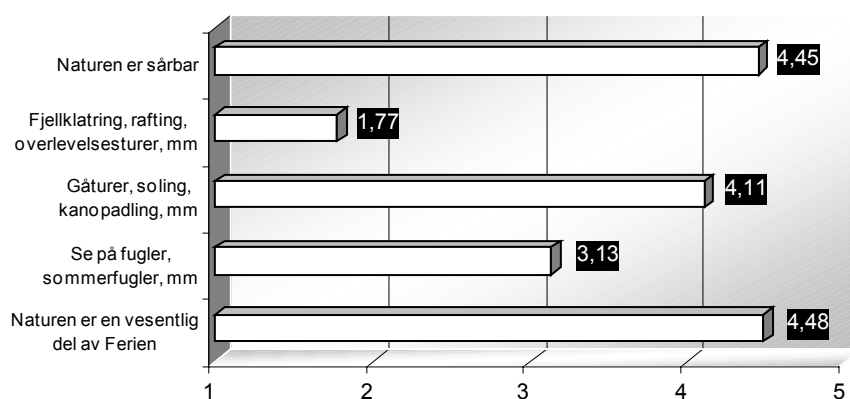

Diagram 13: *Turistenes naturbruk.*

I henhold til Munch-Petersens inndeling så er de *holistisk orienterte turistene* i flertall i undersøkelsen, det vi si at 90% av turistene ser naturen som en vesentlig eller meget vesentlig del av ferien. Dette er sammenfallende med observasjonene fra blant annet kapittel 5.1-5.4 og vi viser derfor til disse avsnitt for en mer utførlig gjennomgang. Vi ser også at 89% av turistene opplever *naturen som noe sårbart som skal beskyttes*, hvilket i forbindelse med denne undersøkelsen er interessant og krever en nærmere og mer omfattende analyse, noe vi kommer tilbake til i avnitt 7.2.

Vi ser således også av diagram 13 at svært mange av turistene bruker naturen som en arena for gåturer, soling, etc. Hva dette nærmere innebærer kan vi få belyst ved å trekke variasjonene ut fra nasjonalitet inn i analysen. Dette fremgår av diagram 14:

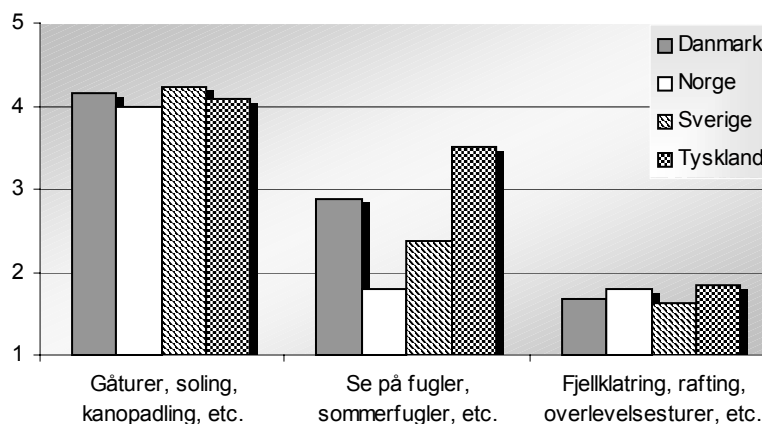

Diagram 14: *Turistenes naturbruk etter nasjonalitet.*

Vi ser således i henhold til diagrammet at det er liten forskjell på nasjonalitetene når det gjelder å bruke *naturen som en arena* for gåturer, soling, etc. og også i forhold til å bruke naturen som en utfordring. Imidlertid, så synes det å være en forskjell i bruk av naturen der det er langt flere av tyskerne og også delvis danskene enn nordmenn og svensker som, i henhold til Munch-Petersen, er *framtentert orienterte turister*, det vil si at turister som orienterer seg mot spesielle deler av naturen, som f.eks. sommerfugler, storker, fuglereservater, etc.

Om vi således sammenholder *observasjonene og intervjuene* med resultatene fra diagram 14, så er det tydelig at når det gjelder *tyskerne* så er de den nasjonaliteten i Nordjylland som i ferienesammenheng har den mest *aktive* bruk av naturen som arena og de lar seg heller ikke så lett skremme av dårlig vær.²⁷ Det er også typisk å se tyske biler som er fullpakket med sykler og annet friluftslivsutstyr. I godt vær er tyskerne ofte å se på stranden hvor de spiller ball, badminton eller volleyball eller de soler seg. I dårlig vær er de ute med drager, bygger sandvoller rundt bilen, og lager seg sin egen private "sfære". De samme tendenser kommer også frem i intervjuet med natureveilederen på Læsø (intervju 4, linje 56-59). "Og tyskerne, de er generelt utrolig gode til å komme på naturturer, og de er ikke bange for dårlig vær og sånt noe. De er meget bedre til å kle seg på enn dansker f.eks. og å komme ut. Selv om det regner så er der alltid noen tyskere som tar avsted. Det er de altså utrolig gode til." Dette ser således også ut til å henge sammen med, at det er tyskerne som er mest interessert i mer fragmenterte deler av naturen, som dyre- og planteliv, sopplukking, fuglearter, ravsamling, mm. som det også fremgår av vedlegg 7. Tyskerne bruker altså naturen aktivt både når de er og ikke er på stranden og delvis uavhengig av været, og synes i samsvar med diagram 2 ikke å søke så meget mot "Kulturelle aktiviteter og attraksjoner". I den grad de søker dette, er det mer kulturelle attraksjoner i form av autentiske danske opplevelser eller severdigheter, hvor det historiske perspektiv og den danske kultur står sentralt. Når tyskerne således i diagram 2 legger vekt på "Aktivitetsmuligheter" og "Interesser og hobbyer", så ser det i stor grad ut for å være aktiviteter i "det fri" som søkes (Læsø, intervju 13, linje 42-43): "Når været ikke er så skjønt, så at man f.eks. ikke kan bade eller det er vindfullt og kaldt, så sykler man i skogen, det er også deilig."

²⁷ Nederlendere kommer ofte med kano på taket, og i villmarkstøy.

Danskene er også relativt fragmentert orienterte om ikke i samme grad som tyskerne (Læsø, intervju 2, linje 67-71): ”Vi har gået ... (R1) ... Vi har været ute på østdelen, på den lave del og fulgte faktisk kysten rundt. Vi ser på planter og fulger og (...) ikke at vi kjenner navnene på dem, men (...) vi bare kikker og glø (R2) ... Jeg kan gå i dager, jeg går så langsomt fordi jeg finner så mange sjove ting (R1).” Danskene bruker imidlertid ofte *naturen som arena* for f.eks. gåturer langs stranden og sykling, som her (Blokhus, intervju 11, linje 36-39). ”Til å gå i... (R1) ... altså vi nyder den jo, bader og går på stranden (R2).”

Når det gjelder **nordmennens** naturbruk i ferien så er den preget av en mer *passiv* orientering, ofte med det formål å sole seg og bade når været tillater det. Aktivt friluftsliv gjør eller har man hjemme i hverdagen eller på hytta (intervju 18): ”Vi bruker i perioder naturen hjemme mye. Vi går på ski og går i skogen.” Dog søker en del mot naturbruk i ferien i form av gåturer, og det er også i de senere år blitt en tendens til at man bruker ferien til å spille en del golf og at man har med sykler på ferietur til Danmark (Blokhus, intervju 5, linje 60-64): ”Ja, til soling og bading (...) Vi har med sykler og har nå syklet noen turer rundt her (...) og gått litt tur, vi har gått ... (R1) ... Vi har gått tur .... (R2).” Ellers når været er dårlig orienterer man seg meget mot mer opplevels- og forlystelsesbaserte attraksjoner og andre tilbud, som ikke er direkte naturbaserte.

De samme tendensene synes også å være beskrivende for **svenskene**, som bruker mye tid på sol og bad (Blokhus, intervju 13, linje 33 ff.): ”Når dere er her på ferie, hvordan tilbringer dere dagene? (I) ... Her (red.: på stranden) (R2) ... Jaa, vi (...) det ble ikke så mye, men vi har da reist opp til Skagen. Og så var vi rundt Hirtshals og Løkken. Det kommer ann på været (R1).” Men det er også flere som bruker naturen til gåturer og sykling, og også golf (Læsø, intervju 11, linje 35-36). ”Vi er her inne, så er man i båten og så går man omkring. Leier sykkel og sykler rundt på øen (...) og er på golf-kroen.”

Man ville kanskje tro at turistene på Læsø i større omfang brukte naturen som arena enn turistene i Blokhus, siden aktivitets- og attraksjonstilbudet er mye mer begrenset på en øy, hvor der ikke – som for Blokhus – er en stor by eller Tivoliland i nærheten. Imidlertid, om vi kikker på hvordan naturbruken på de to destinasjonene fordeler seg, så er ikke dette umiddelbart særlig entydig.

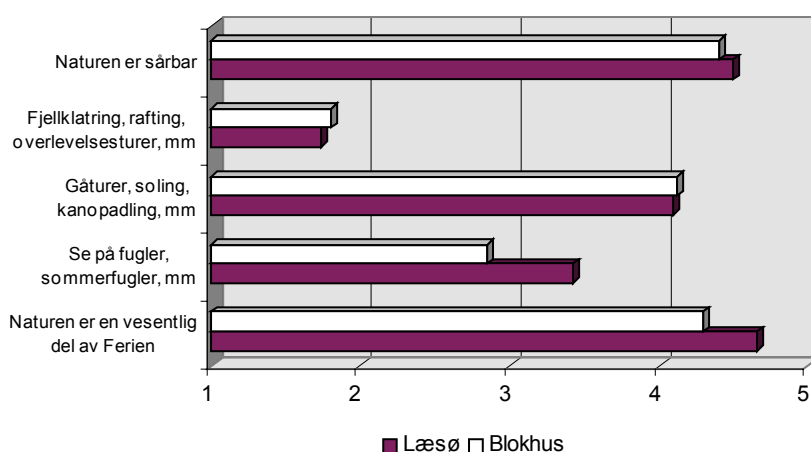

Diagram 15: Turistenes naturbruk fordelt på destinasjon.

Vi ser faktisk at det er flere turister i Blokhus som er orientert mot *naturen som arena* enn tilsvarende på Læsø. Imidlertid, er det som forventet flere *fragmentert orienterte* turister på Læsø enn i Blokhus, selv om det ser ut til å ha endret seg i forhold til tidligere (Læsø, intervju 13, linje 184-188): *"Jeg tror det har endret seg litt på den måten at før så kom kun mennesker som var spesielt interessert i særegen natur - med knebukser. Og når man var ute og syklet så møtte man stadig vekk folk som gikk og studerte planteliv, ol. med en bok i hånden. Det var også litt "rikere" folk, med flotte biler, dyre klær, osv. I dag tror jeg at det også er mer "vanlige" folk, de (altså de vanlige folk) er også blitt mer interessert i natur ..."*

Et av hovedproblemene med Munch-Petersens inndeling av naturturisme er at inndelingene og kategoriene flyter over i hverandre, og at langt de fleste av turistene, som vi har sett, vil falle inn under to eller flere av de ovenforstående kategoriene. Turistene vil f.eks. godt kunne være holistisk orienterte og samtidig bruke naturen som en arena. Turistene kan også godt være "inneforstått" med at naturen er sårbar, men bruker den allikevel på en måte som ikke er særlig skånsom. Kategoriene er således også for grove, spesielt når det gjelder *naturen som arena* hvor for eksempel både gåturer, soling og kanopadling hører til. Det er imidlertid et stort sprang mellom soling og kanopadling og den bruk av naturen og naturopplevelsen som dette gir. En slik grov inndeling gjør således at man ikke får målt de virkelige forskjellene mellom turistene, og dette er sannsynligvis også forklaringen på at forskjellene mellom nasjonalitetene ikke kommer særlig godt frem i diagram 14 med hensyn til naturen som arena. For å forsøke å komme mer i dybden med turistenes naturbruk, presenteres i kommende avsnitt en alternativ tilgang til forståelse av naturbasert turisme.

6.3.2 Grad av Organisering av Aktiviteter

Anders Fitje (1995) har således i forhold til Munch-Petersen, valgt enn litt annen inndeling av "naturbasert opplevelsesturisme", og gjør dette ved å fokusere på tre dimensjoner. Den første dreier seg om turistenes bruk er organisert eller ikke, den andre går på om bruken er knyttet til aktiv utfoldelse i - eller passiv nytelse av - naturen, og den tredje dreier seg om bruken er betinget av at man besitter visse kunnskaper og ferdigheter eller ikke. En slik analytisk klassifikasjon gir totalt åtte forskjellige segmenter.

Når det gjelder uorganiserte aktiviteter har vi ovenfor sett at turistene, bl.a. går, sykler og bader. Andre naturaktiviteter som fremkommer i undersøkelsen er vindsurfing og sport, som for dette tyske unge paret (Blokhus, intervju 15): *"Surfing, sol (...) jogging, sykling og annen sport."* Golf er en "sport" som må sies å være i gråsonen mellom uorganisert og organisert opplegg. Det er en aktivitet som i de seneste årene har opplevd en eventyrlig vekst og som er en aktivitet mange turister benytter seg av, hvor nettopp naturopplevelsen synes å være noe av det sentrale (Læsø intervju 11, linje 118-120): *"Det er noe av det samme som det her med sjøen. Det er også fred og ro og naturen rundt omkring ..."* Andre aktiviteter som også nevnes av turistene på Læsø er ridning og fiske, men uten at det nærmere redegjøres for graden av organisering i aktivitetene.

Med organiserte aktiviteter menes aktiviteter som er planlagte, med et forhåndsbestemt innhold og en definert ledelse. Aktiviteten omfatter m.a.o. en eller flere *tilbydere* og et visst antall *deltakere*. Ofte vil slike organiserte aktiviteter ha et kommersielt innslag i form av en deltakeravgift. På Læsø er det flere eksempler på slike organiserte naturopplevelser, to som kan nevnes er Rønneturen og Naturveilederordningen. Begge disse har deltakeravgift. I intervjuene er det kun en person som har vært på tur med Naturveileder (intervju 6, tysk, linje 82-82): *"... med en gruppe gikk vi gjennom*

naturen og kikket med lupe på tingene”, men mange kjenner til ordningen fra ”Alle Tiders Læsø”-bladet eller for danskenes vedkommende fra andre sammenhenger. Et annet tilbud på Læsø som ikke er organisert, men allikevel tilrettelagt, er sykkelturner med leie av kart over turruter med forskjellig lengde. Dette er et populært tiltak som de fleste turistene benytter seg av (intervju 8, dansk familie, linje 34): *”Sykler rundt (...) så tar vi etter kartet og så tenker vi ”der og der” ...”* På Læsø har der også vært en del endags-aktiviteter som Havets dag, Skogens Dag, ol. som har hatt stor oppslutning fra turistene.

Anders Fitje (1996) grupper videre aktivitetene i to kategorier avhengig av naturopplevelsens karakter. Noen aktiviteter inviterer primært til en passiv nytelse av naturen, som f.eks. en kjøretur langs stranden mellom Blokhus og Løkken, andre aktiviteter tar sikte på å gi en naturopplevelse knyttet til enkeltmenneskets aktive utfoldelse, f.eks. en lengre eller krevende vandretur langs stranden. Det er ikke helt uproblematisk å sette grensen for passiv nytelse og aktiv utfoldelse. Fitje (1996) mener den bør gå ved ca. 3 km, fordi opplevelsen av f.eks. en fottur skifter karakter når aktiviteten får mer preg av fysisk utfoldelse enn av kontemplativ observerende passiv nytelse av naturen omkring. I undersøkelsen ser vi imidlertid klart, at flere av turistene har en mer passiv enn aktiv bruk av naturen, som det fremkommer hos denne danske familien (Blokhus, intervju 4, linje 45 ff.). *”Ja, jeg vil si til å se på (ler).”* Denne svenske familien fremhever det samme (intervju 6, linje 29 ff.). *”Og med øynene mer enn med føttene.”* Også denne tyske unge mann uttrykker en passiv bruk av naturen (Blokhus, intervju 12, linje 33 ff.). *”Jeg vandrer ikke eller noe sånt. Jeg sitter og tenker eller vi har fest eller ...”* Skal vi således bruke Fitjes adskillelse på 3 km, så er det svært få av turistene i undersøkelsen som kan sies å ha en aktive naturbruk og -opplevelse, et unntak er disse danske pensjonistene hvor kona er hjerteoperert (Læsø, intervju 17, linje 44-45). *”...og skal bruke noen timer der nede og så eller sykle sånn 20-25 kilometer og så komme hjem og få et stykke mat på et tidspunkt (R1) ... Ja, og måske en middagsøvn og så på sykkel igjen. Og så et annet sted hen (R2).”*

Til sist kan såvel passiv nytelse som aktiv utfoldelse, i henhold til Fitje, deles inn i to undergrupper avhengig av om opplevelsen forutsetter bestemte kunnskaper eller ferdigheter som den enkelte enten selv besitter på forhånd, eller får seg meddelt av en kyndig person underveis. For sistnevnte er naturvejlederen på Læsø igjen et eksempel. Ellers så var det også for Læsøs vedkommende en del av turistene som lånte eller hadde med seg fagbøker om dyr- og planteliv, som her hvor mitt spørsmål vedrørende kjennskap til naturvejleder-ordningen misforstås (intervju 13, linje 89-90): *”Naturvejledere? (I) Ja, ganske mange bøker (R2) ... Også på dansk. Danske soppbøker, for eksempel (R1).”* Eller som her, hvor det eneste forbedringspunkt dette danske paret kunne komme på vedrørende Læsø, var at de savnet en brosjyre med de mest typiske fulgene (intervju 3, linje 227-235). *”Måske nok, jo i går. Altså vi var inne på turistkonter i går for å spørre (...) de planter de har her, de hadde ikke noe om det. Jeg kunne godt låne en biblioteks-bok, men jeg kunne så ikke finne den plante jeg like var på jakt etter (R1) ... Der var ikke en sådan folder, en folder om de typiske (...) hvad de heter, det glemmer man jo altså ... (R2) ... De hadde en om fuglerne ude på Rønnerne, ikke, og så kunne man også godt ha en om (...) der står godt nok noen store skilter der ute og dem leser du først og så går du ut og kikker, men så har du jo glemt alt om det (...) hvis ikke det er like noe bestemt du er på jakt etter, så er det rart like å ha noe med (...) ”Nå det er den ...!”, ikke?”* Av aktiviteter som ikke nødvendiggjør bestemte kunnskaper eller innsikt, har vi nevnt flere tidligere og vil ikke gjentatt disse her.

Oppsummerer vi den naturbaserte turismen i henholdsvis Blokhus og på Læsø, som fremkommer ved å analysere respondentenes og de intervjuedes aktiviteter, så kan dette gjøres i de nedenforstående tabeller:

Blokhus

Uorganiserte aktiviteter

1. Soling, bading, sansning, biltur på stranden, kortere turer (til fots, sykkel)
2. Sykkel-, vandre- og joggeturer (over 3 km)
4. Vindsurfing

Tabell 3: *Naturbruk i Blokhus.*

- 1: Passiv nytelse/opplevelsen *ikke betinget* av spesielle ferdigheter eller kunnskaper
2: Aktiv utfoldelse/opplevelsen *ikke betinget* av spesielle ferdigheter eller kunnskaper
4: Aktiv utfoldelse/opplevelsen *betinget* av spesielle ferdigheter eller kunnskaper

Det ble ikke funnet eksempler blant turistene i Blokhus vedrørende organiserte aktiviteter, ei heller kategorien: passiv nytelse/opplevelsen *betinget* av spesielle ferdigheter eller kunnskaper. Dette betyr ikke at disse opplevelsene ikke eksisterer eller benyttes av turistene i Blokhus, sådanne aktiviteter ble imidlertid ikke nevnt av turistene i undersøkelsen.

Læsø

Uorganiserte aktiviteter

1. Soling, bading, sansning, sykkel- og gåturer.
2. Egne utflugter med fagbøker, Naturvejledningsutflukter (under 3 km), turer for å samle sopp og bær

Organiserte aktiviteter

3. Rønnetur, lengre sykkelutflukter, rideturer.
4. Golf, fisking, Havets Dag, Skogens Dag, etc.

Tabell 4: *Naturbruk på Læsø.*

- 1: Passiv nytelse/opplevelsen ikke betinget av spesielle ferdigheter eller kunnskaper
2: Passiv nytelse/opplevelsen betinget av spesielle ferdigheter eller kunnskaper
3: Aktiv utfoldelse/opplevelsen ikke betinget av spesielle ferdigheter eller kunnskaper
4: Aktiv utfoldelse/opplevelsen betinget av spesielle ferdigheter eller kunnskaper

Også Fitjes inndeling er problematisk, fordi blant annet grensesettingen er vanskelig, er f.eks. golf en aktiv eller passiv utfoldelse? Hva med fisking? Og hva med en dag med naturaktiviteter (jfr. nedenunder: Havets dag) er det passiv eller aktiv utfoldelse?

6.3.3 Natur som Helsebot og Terapi

Munch-Petersens og Fitjes tilganger til naturbasert turisme synes å ha det til felles at de fokuserer mye på *hvordan* turistene bruker naturen, men forklarer veldig lite om *hvorfor* naturen ser ut til å være slikt et viktig element i turistenes ferie. Selv om tilgangene ovenfor gir oss en fin innsikt i turistenes behov for å bruke naturen i ferien, så er bruken av naturen til mer ”sjelelige”, rekreative formål ikke tillagt vekt i inndelingene ovenfor. Og i undersøkelsen var det faktisk dette formålet som var det klart fremtredende når turistene ble spurt om hva de brukte naturen til. Aktiviteter og

opplevelser i naturen ga god helse, stemning, fred og ro og indre balanse, hvilket blir nærmere uttdypet nedenunder.

Naturelementene har sannsynligvis i alle tider vært et viktig **helsebot** for menneskene (Viken 1995: 374), og blir også brukt som sådan av noen av turistene i undersøkelsen, som denne tyske familien som tar til Blokhus pga. den friske havluften (Blokhus, intervju 1, linje 40 ff.): ”... *altså mor med asmaen.*” Et annet eksempel er dette danske pensjonistparet, hvor konen er hjerteoperert (Læsø, intervju 17, linje 59 ff.). ”*Okei, så dere bruker naturen meget? (I) ... Ja, det gjør vi (R2) ... Ja, det gjør vi, riktig meget (R1) ... min kone er bypassoperert, og har det godt når vi allerede om morgenen mosjonerer oss (R1).*”

Endringer i menneskets, dvs. kulturens, relasjon til naturen har vært styrende for den til enhver tid rådende holdning til naturens **rekreative** ”nytteverdi”. Ser vi dette i sammenheng med den generelle samfunnsutvikling, så var det tidligere den øvre middelklasse som i romantikkens navn, la ut på turer for å oppleve annerledes og uberørt natur (valfartet bl.a. til steder for å oppleve sagnomsuste fosser, ol.). I dag er det imidlertid en langt større andel av befolkningen som tilhører ”middelklassen” både når det gjelder økonomisk spillerom (muligheten til å reise) og når det gjelder arbeids- og livssituasjon. Dette kom også frem i et av sitatene i avsnitt 6.3.1., hvor det ble fremhevet at også ”vanlige” folker er blitt mer interessert i natur i feriesammenheng (Læsø, intervju 13, linje 188): ”*I dag tror jeg at det også er mer ”vanlige” folk, de (altså de vanlige folk) er også blitt mer interessert i natur ...*”.

På mange områder er det enkelte individ mer fristilt i dag, men samtidig er samfunnets mange krav til intellektuelle prestasjoner og maksimal yteevne, en avgjørende årsak til at mange møter veggen og blir utbrent. I svært mange av intervjuene går disse tendensen igjen (Læsø, intervju 9, svensk, linje 168-172): ”*Det er helt sprøtt. Jeg føler mange ganger at vi er ved å bli helt sprø. Ja, det skjer det samme i Sverige, der er masse folk uten jobb og de har problemer fordi de mangler penger, så det er en frustrerende situasjon og du kan ikke nyte å være uten jobb, fordi det kun er frustrerende. Og så de folk som arbeider, de arbeider ikke 8 timer om dagen som loven tilsier, alle jobber mer og de får ikke alltid betalt for det heller ...*” Eller som dette tyske paret påpeker (Læsø, intervju 13, tysk, linje 164-165): ”... *Mange har krevende jobber hjemme og finner fred her fordi det er så stille.*”

Bruken av naturen og naturens egenskaper til rekreative formål ser i dag ut til å være lite knyttet til destinasjon, men er felles for svært mange av turistene (Blokhus, intervju 10 – blokhus – dansk): ”*Først og fremst så gir det jo et velvære å gå langs stranden i en to-tre timer eller sådan noget. Og det gir noget frisk luft og når man sådan kommer fra det daglige ”recet” (...) så når man så kommer opp så kan man bare slappe av ...*” Tendensen synes her også å være relativt uavhengig av nasjonalitet, og dette franske paret i 30-årene påpeker de samme behov som for de andre nasjonalitetene ovenfor (Blokhus intervju 14, linje 33 ff.). ”*Natur er det viktigste. Første grunn. Vi arbeider hele året, i byen med biler og mange mennesker. Det er for lenge, for lenge (R1) ... Hit og dit, vi løper hit og dit (R2) ... Så dere tar ut i naturen for å få frisk luf, slappe av og slike ting ...? (I) .. Ja (R1 og R2) ... Og når dere er i naturen, så slapper dere av? (I) .. Ja! (R1 og R2) ... Fordi jeg jobber 6 eller 7 dager i uken (R1) ... I Frankrike så ser vi på amerikanerne. Amerikanerne jobber og så gjør vi også (...) Vi ville dratt til Norge for å oppleve mer natur, men vi hadde kun en uke til rådighet ... Så når dere ikke jobber, så forsøker dere å komme ut i naturen? (I) ... Ja! (R1 og R2).*”

I forlengelsen av dette er det påfallende å bemerke at i et stadig mer tidspresset hverdag²⁸ er naturen en av de faktorene som velges fra i dagliglivet, som det også kommer til uttrykk hos denne tyske familien (Læsø, intervju 5, linje 133 ff.): *"Så vi har omgivelser (...) vi kommer fra Berlin (...) og rundt Berlin (...) er der store og fredelige områder, store, store skoger. Så vi kunne ha det der (...) men, for lite tid (R1)."* Samfunnets krav og manglende tid til natur i hverdagen med påfølgende behov for naturopplevelser i ferien, går således igjen i svært mange av intervjuene (intervju 13, linje 25 ff.). *"Når man er hjemme så gjør man mer, man har ikke tid til natur (R1) ... Ja, man har hele tiden noe arbeid som skal gjøres. Når man er her man setter seg ved havet og sitter bare i ro i lange stunder og ser, man må ikke gjøre noe annet. I ferien har man det godt, men når vi er hjemme så må vi garantert gjøre det ene og det andre. Så er det ingen ferie (R2)."*

Her ser vi også at den passive nytelsen av naturen i ferien, det å bare være i ro og føle seg i pakt med naturen er viktig, noe som også kommer til uttrykk hos denne unge tyske fyren (intervju 1, linje 33 ff.). *"Jeg må føle meg forbundet med naturen (...) stillhet."* Her ser vi altså en tydelig sammenheng mellom "Naturopplevelser" og "Fred og ro", en sammenheng som vi allerede i 5.2 skimtet konturene av. Den samme forståelse av naturens rogivende evne kommer til uttrykk her (Læsø, intervju 5, tysk, linje 56 ff.). *"Fred. Jeg kan legge meg ned på bakken og være stille."*

Denne danske familien påpeker også at naturen betyr meget for eget velvære (Blokhus, intervju 4, linje 45 ff.). *"Ja, det betyder sånn meget for hvordan man har det (...) sådan ikke oss' (...) altså, det er deilig å komme opp til den her natur, man slapper af og altså..."* Andre påpeker naturens stemningssgivende og utrensende evne, som denne danske barnefamilien (Blokhus, intervju 11, linje 32 ff.): *"Den er fasinerende på en eller annen måte (...) Stemning også, det gir opplevelse, ikke oss'. Det gir noget man kan bruke til noget. Renser ud."* Viken (1995: 378) påpeker at det er kunnskapen om verden og hva som er vakkert eller "naturlig" som gjør at vi kommer i stemning. Og at naturbasert turisme i så måte kan ses på som en form for terapi, hvor terapien ligger i selve kontakten med naturen eller de stemninger denne kontakten skaper. I dette perspektiv er en skitur bedre terapi enn en snøscootertur, en seiltur bedre enn en motorbåttur, fordi naturkontakten er tettere eller mer direkte (Sandell 1991). Denne fortolkning bekreftes i undersøkelsen, som her (Læsø, intervju 13, tysk, linje 183): *"Hvis det var opp til meg, så skulle kun seilebåter være tillatt her, ikke motorbåter."* Vi har således ved flere anledninger tidligere i analysen sett at mange av turistene, søker mot mest mulig uberørt natur. McCannell (1989) og Cohen (1988) mener således at mennesket søker mot "autentiske" annerledesheter fordi det er fremmedgjort av moderniteten.

Tonboe (1993) påstår at det å gjøre noe aktivt i og med naturen er den beste medisin mot denne hverdagens fremmedhet, hvilket synes å være klart i tråd med hva de fleste turistene opplever (intervju 15, linje 46 ff.). *"Jeg er tilfreds når jeg er ute. Når jeg bare sitter inne hjemme og ser på TV, så føler jeg meg ikke tilfreds (...) Friere, mer avslappet og (...) hvis du gjør sport eller andre aktiviteter utendørs, så er jeg meget mer tilfreds enn hvis det foregår inne."* Eller som for denne mannens vedkommende (intervju 9, dansk, linje 23 ff.): *"Ensomheten og den storslåtte natur og (...) hvor jeg bare kan gå og bruke det. Bare gå og gå ... (R1) ... Bare gå og gå, og finne ro ... ? (I) ... Finne ro ja (R1)."*

Populært kan man si at stadig flere lever med tidspress og høye forventninger og ambisjoner tett innpå livet. Selv ungdom (og også barn ned i barnehagealder) føler i dag i mange sammenhenger at

²⁸ Se for eksempel Thomas Hylland Eriksens bok "Øyeblikket tyranni".

de ikke strekker til (Aftenposten 18.03.01), og har i hverdagen blant annet liten tid til utendørsliv, som disse 6 tyske ungdommene (Blokhus, intervju 3, linje 57 ff.). ”... *hjemme har vi ingen tid til å gå i naturen, vi må på arbeid, etc.*” Andre ungdommer påpeker også at det er vanskelig å finne natur i hverdagen, fordi de studerer og bor i store byer hvor naturen er heller fraværende, som denne unge tyske mannen (Blokhus - intervju 12, linje 33 ff.): ”*Men det er litt vanskelig, fordi byen hvor jeg studerer er en meget stor by – Leipzig – og den er veldig stor og det er ikke lett å finne natur. Men når jeg er hjemme i Tübingen er det mye skog og slik og så kan du lett finne fred og ro.*” Her ser vi igjen rekreasjonsverdien av natur og fred og ro. ”Naturopplevelser” i ferien blir viktig, fordi det er et knapt gode i hverdagen (Blokhus, intervju 1, linje 33 ff.): ”*Så det er altså hvorfor dere er kommet her så, for å ha litt mer natur? (I) ... JA! (R1 og R3).*” Også ungdommene ser således ut for å finne en form for terapi i natur og naturopplevelser, men hvor det kan være vanskelig å sette ord på eller beskrive naturens terapeutiske egenskaper (Blokhus - intervju 12, linje 33 ff.): ”*Viktigheten av natur for meg, er at det er en mulighet til å slappe av og (...) føle seg vel. Men det er et problem, fordi noen ganger føler jeg meg vel uten å være i naturen, så jeg vet ikke helt hvordan jeg skal beskrive det, men jeg tror du tenker på andre ting når du er i naturen. Men det tror jeg er mer en ”mind-thing” (...) du tenker på andre måter, tror jeg (...) hvis du er i naturen ...*” Den terapeutiske evnen som ungdommene i undersøkelsen således tillegger naturen, samsvar med og kan forklare noe av den store, og i utgangspunktet overraskende, vekten som aldersgruppen 20-29 i diagram 3 gir ”Naturopplevelser” og ”Fred og ro”.

Det danner seg et etterhvert et klart bilde av at det er urbane mennesker – unge som gamle, som i sin hverdag har miljøproblemer tett innpå livet eller liten tilgang på natur og som har en krevende studie-og arbeidssituasjon, som mest er opptatt av naturens ”terapeutiske” egenskaper i feriesammenheng. Sørensen påpeker således, i tråd med McCannell (1989) og Cohen (1988), også at jakten på det autentiske kan være en slags terapi for Vestens bymennesker (gjengitt i Jacobsen og Viken 1999:18). Denne svenske, urbane kvinnen påpeker, f.eks. at for henne er intakt natur ensbetydende med det å føle seg levende (Læsø – intervju 9, linje 25 ff.): ”*Det er fordi jeg føler liv, det er meget mer liv et sted hvor naturen er intakt enn i en storby. Jeg føler at storbyer er døde steder. Jeg er litt motsatt folk flest. Mange folk synes at byene er fulle av liv, og jeg føler det omvendt. Folk går veldig fort hit og dit, men det er ikke liv. Det er dødt. Og de steder hvor naturen er intakt eller ret inntakt, er alt levende. Så det er derfor jeg (...) Å ja, jeg føler meg meget mer levende her eller på steder som dette, i forhold til når jeg er i byen. Så for meg, jeg vil leve slik, det er det jeg føler. Livet er med meg og jeg er i livet.*” Taylor (1992) påpeker i denne sammenheng, at autensitet kan forstås som et moralsk ideal, altså noe som kan an vise hvordan et bedre liv burde være.

Den svenske kvinnen ovenfor påpeker senere, at livet i byene er et sirkus og at det er dette turistene på en måte rømmer fra, men at de følger seg fanget i sitt eget og systemets nett (ibid., linje 178-188): ”*Det er virkelig sprøtt (...) Det er tingen, de er ikke glade. De er ikke glade. Jeg tror det er en slags mekanisme, de er ikke lykkelige og så vil de ikke engang tenke på hvorfor, fordi hvis de tenker på det, så forstår de at de må endre seg så mye og de vil virkelig ikke, de blir redde også (...) fordi det er frustrerende å være 35 eller 40 år og se tilbake og se at hele ditt liv har vært en illusjon og frustrasjon. Det er en ret slem ting, så jeg tror at folk, mellom 33-35-40 og oppover, de begynner å arbeide enda mer enn før, fordi jeg tror de gjemmer seg for realiteten i sin egen situasjon (...) Penger blir en kompensasjon. Og det blir en ball som bare ruller. Det er et sirkus. Det er det jeg føler med bylivet og alt det innebærer, det er et sirkus. Du kjører karusellen hele tiden og er totalt forvirret. Etter fem minutter i karusellen, vet du ikke hvem du er, hvor du er og hvor du er på vei*”

hen (...) Det er en karusell som ikke stopper, fordi du mister virkelig all følelsen (...) du er borte (...) det er det som skjer (...) Det er et stort og veldig mektig system. Og på denne måten har de fått folk til å tro på en illusjon om dem selv ...”

Oppsummering

De fleste av turistene i denne undersøkelsen har således en studie- eller arbeidssituasjon som medfører mye stillesitting inne f.eks. foran computeren. Dette gjør at behovet for ”å være ute” er stort. Samtidig er hverdagen hektisk, og det stilles store krav til den enkelte som daglig skal prestere, forholde seg til et utall ting og bearbeide store mengder informasjon. Det kan også synes som det å være i naturen på en eller annen måte gir den ”indre fred” som mange savner i sin hverdag. Således blir ”drømmenferien” et åndehull, i mer enn én betydning. Disse tendensene blir også ytterligere bekreftet om man inndrar kommentarene til noen av spørsmålene i spørreskjemaundersøkelsen (se for eksempel vedlegg 7 og 8). Når turistene blir spurt om hvorfor de blir ved med å komme tilbake til Blokus og Læsø (vedlegg 10 og 11), så er det naturen og dennes rekreative verdi, som er i fokus i form av ”å tanke krefer” og ”optimal rekreasjon”, men også her går det frem at disse forhold varierer spesielt i relasjon til nasjonalitet og grad av urbanitet.

Om vi således trekker Maslows behovpyramide inn i analysen, så kan vi i henhold til den si, at mens naturen før i vid utstrekning dekket menneskets fysiologiske behov, dekker naturen for det ”moderne” mennesket selvhevdelsesbehovet, hvor blant annet spørsmålet ”hvem er jeg?” står sentralt og hvor naturen således også inngår i turistenes selvrealiserings-prosjekt (for eksempel naturen som en utfordring).

Hvis vi så tar for gitt at behovet for opplevelser i naturen er så stort som det kommer til uttrykk i denne analysen, så betyr det også at det for mange turistdestinasjoner ligger et ubenyttet potensiale i naturturisme. Ønsket om å kunne kombinere mer eller mindre organiserte naturopplevelser og aktiviteter for barn, ser ut for å være noe barnefamiliene venter høyt og delvis savner. Igjen er det de urbane familiene, som denne tyske barnefamilien som camperer for at barna skal være mest mulig ute, som går mest opp i naturopplevelser i ferien (Læsø intervju 5 – tysk – linje 8-11): *”(...) for barna er det (...) et eventyr, en opplevelse. En helt annen ting i forhold til det å være i en by og bo i hus og slike ting.”* På Læsø har der vært en del endags-aktiviteter som Havets dag, Skogens Dag, ol. som har hatt stor oppslutning fra turistene. Følgende barnefamilie, som er første gang på Læsø, etterlyser flere aktiviteter for barn, men ønsker ikke fornøylesparker eller andre store tiltak (Læsø intervju 2, linje 184 ff): *”Hvis man prøver å slappe lidt av overfor voksnes behov og konsentrere seg om barnene, så skal de voksne nok følge med (...) Man skal passe på så man ikke kommer med noen ville ideer som ødelegger den natur der er, eller gir en dobbelt-moral i måten man markedsfører øen på, ikke oss’.”* For å illustrere hva det så kunne være, forteller de om en bondegård de har besøkt (Ibid.): *”... og der gjør man ikke så meget ut av tingene, der er det meget fantasien der spiller inn, jeg tror nemlig titt så er vi lidt forvendt med at tingene skal være så storslået og fint, men der ute, er det liksom opp til foreldrene å selv være med til å få det sjov. Så selv om det er småkager, så er det det de har her og det er det der er, og det er faktisk like så sjov som hadde det nu været et kjempested, ikk’. Altså man vil tit ha at det skal være så storslået, og her ude er det bare i det små (...) det synes jeg egentlig er rart.”* Behovet for aktiviteter sammen med barna i naturen, utover bading og lek i sanden, er klart til stede for barnefamiliene. Familien ovenfor fremmer f.eks. forslag om en stor utendørs lekepark (red.: med naturlige leker?), hvor man selv kan ta hen med sine barn og hvor man således også får anledning til å møte andre barnefamilier, noe

som svært mange i denne gruppen uttrykker et behov for. Mer eller mindre organiserte aktiviteter for barn og voksne der dyr er involvert er, som det også kommer til uttrykk ovenfor, svært populært blant mange (urbane) barnefamilier. Et tiltak med "Børnegudier", hvor det ble arrangert en del naturopplevelseskonsepter ("Fang din egen middagsmad", ol.) ble utprøvet i Skagen sommeren 2001 med stor suksess.

Når det tales om "Aktiviteter" ellers i undersøkelsen, så ser det ut for at det i de langt fleste tilfellene er snakk om aktiviteter i relasjon til naturen, som ridning, sykling, ol. langt mer enn det er aktiv ferie i betydningen besøk i fornøyelsesparker, badeland, etc. Dog, blir slike tilbud fremhevet som viktige på gråværsdager, som her (intervju 2, linje 28-31): *"Stranden og at det er egnet for barn (red.: slår ut med armen mot barnet og viser til at det er egnet for barnet å leke i sanden) (...) Dette er hovedårsakene (...) Og så Aalborg, at det ligger en større by i nærheten med andre aktiviteter, som Zoo, Tivoliland, ol., hvor man kan ta hen når været ikke er så godt."*

7. VILLIGHET TIL HANDLING VEDRØRENDE EN BÆREDYKTIG TURISMEUTVIKLING

7.1 Innledning

I avsnitt 1.1 fremhevet vi at med tanke på å sette handling bak ordene om en bærekraftig turisme utvikling er det viktig å vite noe om hvordan turistene ser sin egen rolle og bidrag i denne utviklingen. Videre påpekte vi i avsnitt 2.3, at en vanlig antakelse vedrørende de nye eller “post-moderne” turistene er at de er mer opptatt av miljøet og miljøvennlig atferd enn tidligere turister og at de selv vil ta ansvaret for å sette ”handling bak ordene” (Poon 1993). Således hevdes det også fra flere hold, at de nye turistene vil kreve en ansvarlig turisme fra myndigheter og andre aktører i reiselivsnæringen.²⁹ I forlengelsen av dette er det også en vanlig antakelse, at forbrukerne, det vil si turistene, i dag er mer mottakelige for informasjon og mer villige til å følge etiske retningslinjer for å unngå skade på naturmiljøet enn tidligere (Haukeland og Viken 1997). I dette kapittelet ønsker vi således å belyse disse forhold nærmere, og spesifikt hvorvidt de gjenfinnes i denne undersøkelsen.

7.2 Nærmere om Turistenes Natursyn

Flere teoretikere (se f.eks. Christensen og Beckmann 1998, Viken 1995) har påpekt, at turistenes natursyn spiller en stor rolle med hensyn til muligheten for å oppnå en bæredyktig turismeutvikling, og at avvik i turistenes holdninger og faktiske atferd når det gjelder natur og miljø kan forklares med at turistene grunnleggende har et ”ubæredyktig” natursyn.

Går vi således tilbake til diagram 14, så fremkommer det her at turistenes natursyn er preget av en holdning der ”naturen er sårbar og kun må brukes på aller skånsomste måte”. Den samme naturforståelse kommer også direkte til uttrykk i intervjuene, som bl.a. her (Blokhus Intervju 15, linje 35 ff.): *”Natur er en del av verden, som meg, jeg er en annen del av verden og (...) jeg kan bruke den og naturen bruker meg eller menneskeheten og (...) det er noe spesielt som du må se etter (...) du må ikke ødelegge den (...)”*. I henhold til de nevnte teoretikeres oppfattelse så tilkjenne gir undersøkelsen et natursyn hos turistene, som i utgangpunktet gir et ideelt grunnlag å utvikle en bæredyktig turisme på. Hele 85% av turistene i undersøkelsen ser således seg selv som beskyttere av naturen, og omsatt til handling så skulle dette tilsi at 85% av turistene i Nordjylland i henhold til avsnitt 2.6 vil være såkalt ”miljøbevisste turister”, det vil si at de vil gjøre seg en rekke miljøoverveielser i forbindelse med planlegging og utøvelsen av ferien. De vil bl.a. overveie hvor langt de reiser – og hvordan de kommer dit; hvilken type innkvartering de velger; hvilke aktiviteter de velger; hvor og hva de spiser og drikker; hva de kjøper og hvor de kjøper det; samt hvordan de generelt oppfører seg. Men hvordan forholder det seg egentlig med de faktiske miljøoverveielser i undersøkelsen? Dette vil vi belyse nærmere nedenunder.

Kikker vi således nærmere på hvordan natursynet fordeler seg i relasjon til nasjonalitet, så ser vi igjen, ikke overraskende sammenhold med tidligere analyseresultater, at det er tyskerne som opplever naturen som mest sårbar:

---

²⁹ <http://www.telemark-f.kommune.no/fakta/kulturstrategi/naasituasjonen.html>

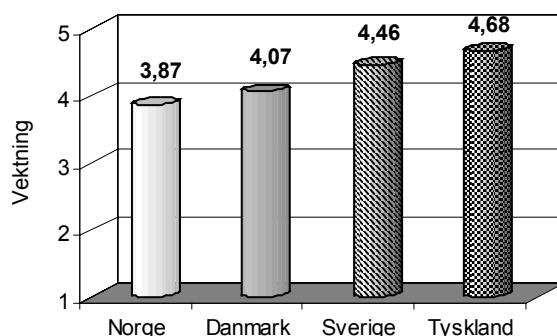

Diagram 15: *Naturen er sårbar.*

Natursynet som er uttrykt i diagram 15 varierer lite ut fra faktorer som alder, men er høyest for aldersgruppen 40-49, hvilket samsvarer med resultatene i diagram 3. Når det gjelder kjønnsfordeling så er det også fint liten forskjell, men kvinner (4,4) er noe mer enig i utsagnet enn menn (4,3). Den største enighet er det imidlertid når familier svarer samlet, da er den nemlig oppe på 4,7. Det ville være naturlig å anta, at turistene på Læsø var mer enige i påstanden om at "naturen er sårbar og kun må brukes på aller sånsomste måte" enn turistene i Blokhus, og for danskenes vedkommende var det også i en viss grad slik (enighet 4,23 på Læsø, mot 3,73 i Blokhus), men for tyskernes vedkommende var det faktisk flere som var enig at naturen er sårbar i Blokhus enn på Læsø (4,75 i Blokhus mot 4,62 på Læsø).

Prosentatsene (85%) og vektningen ovenfor samsvarer imidlertid dårlig med hvor mange av turistene i undersøkelsen som reelt svarer bekreftene på om miljøhensyn faktisk *har vært* inkludert i overveielser ved valg av reisemål. I avsnitt 5.4.2 svarer 22% av respondentene i spørreskjemaundersøkelsen bekreftene på, at miljøhensyn har vært vurdert. Disse tallene ble imidlertid kraftig nedjustert når intervjuene og kommentarene til spørsmålet fra spørreskjemaundersøkelsen ble inkludert i vurderingen (vedlegg 8). Videre så går det også frem, at for dem som faktisk har gjort seg overveielser rundt miljø i forbindelse med ferien, så er det overordnet i form av å velge fra de steder hvor miljøproblemene er synlige og har nådd et nivå som den enkelte turist vurderer som uakseptabelt. Men å kunne slutte derfra og til at turistene vil være miljøbevisste i henhold til definisjonen fremsatt i avsnitt 2.6, er vanskelig, fordi vi her støter på to av turismens største dilemmaer; For det første, så er det ikke den enkelte turists adferd alene som er skadelig for miljøet, det er summen av turister som blir uholdbar (se for eksempel avsnitt 2.2). For det annet, så er det ikke alltid samsvar mellom turistenes holdninger og den faktiske atferd, ikke engang når natursynet, jamfør diagram 14, er såkalt "miljøvennlig". Dette siste kommer for eksempel til uttrykk i forbindelse med den tyske turisten i intervjuet ovenfor (ibid. linje 16-24): "*Og vi vet at her kan vi kjøre med bilen, noe som ikke er særlig godt mot miljøet, men (R1) ... Veldig praktisk? (I) ... Ja, veldig praktisk. Så for en dag, så tenkte jeg at verden ville ... ? (R1) ... Overleve? (I) ... overleve ja (R1) ... Hvis det er lov å kjøre, så må det vel være fordi det er ok ...? (I) ... Vel, det er jeg ikke så sikker på ... (R1).*" Eller som han også senere påpeker (ibid, linje 83-86): "*... Men jeg vet at det ikke er så godt å løpe rundt i sanden – normalt - at du ødelegger hele sanden. Det betyr allikevel ikke at jeg ikke gjør det (R1 ... ler) ... Nei, det er jo en helt annen sak ... (I ... ler også) ... Ja (R1 og R2 ... ler).*" Her ser vi de to dilemmaer samlet under ett. Turisten tenker at "for en dag" så vil nok naturen

kunne holde til det³⁰, og han er også godt klar over at hans handling strider mot den holdning han tidligere har gitt uttrykk for. Turisten ovenfor, er altså bevisst på at naturen er sårbar, men samtidig peker han på, at også menneskene er en del av naturen og at det således heller ikke er ”naturlig” å utestenge menneskene fra denne. Vi ser at selv om turistene er klar over at naturen er sårbar, så er altså *ønsket om* og ikke minst, som vi har sett i forrige avsnitt, *behovet for* å bruke naturen i feriesammenheng også meget sterkt, og er muligvis én forklaringene på hvorfor det ikke alltid er samsvar mellom turistenes holdninger og deres faktiske atferd når det gjelder natur og miljø.

7.3 Ansvarsfordeling

I undersøkelsen, ønsket vi også å undersøke turistenes holdning til hvem som burde være ansvarlig for å utvikle turismen i en bæredyktig retning. En av hensiktene var således å belyse om turistene overhodet var sitt eget ansvar bevisst, og i forlengelsen av dette hvorvidt de var villige til å ”bære” dette ansvaret eller om ansvaret ble plassert hos andre aktører. Turistene i spørreskjemaundersøkelsen ble således bedt om å krysse av (max 2 kryss) overfor et gitt antall alternativ i henhold til spørsmålet: ”Hvem mener du har ansvaret for en miljøriktig utvikling innen turismen?”. Resultatet fremgår således av følgende diagram:

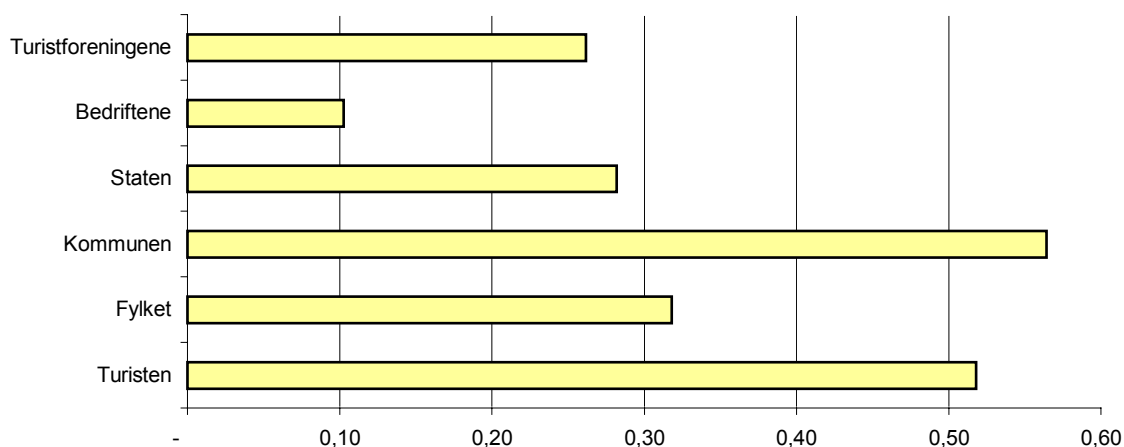

Diagram 16: *Ansvarsfordeling.*

Vi ser at ut fra turistenes synspunkt så er det turisten selv og den lokale kommune som har det største ansvaret for en bæredyktig turisme utvikling på en gitt destinasjon, med amtet på en tredjeplass. Kun 10% av turistene mener ansvaret bør legges til de lokale virksomheter. Turistene fikk også muligheten for å gi utdypende kommentarer eller krysse av for andre ansvarshavende, og de kommentarene som fremkom gjengis i tabellen nedenunder:

³⁰ Problematikken kalles ofte ”The Tragedy of the Commons” etter G. Harding.

NR	Annet	NR	Annet
1	Egentlig samtlige.	96	Turistene må selvsagt ta sin del og gjøres oppmerksom på tiltak for å nå en miljøvennlig utvikling, ol.
23	Turisten selv.	107	Hver og en må føle ansvar.
28	EU	108	Alle må samarbeide, ta sin del.
30	Et tredje kryss hadde vært til turistforeningene.	111	Miljøforbund, sportsforeninger (beach-ball, løpelag, etc.).
38	Læsøboerne!	135	Alle!!
46	Alle må samarbeide.	176	Alle mann.
55	Alle må samarbeide.	189	Alle bør ta et ansvar.
87	Den lokale forvaltning.		

Tabell 5: Ansvarsfordeling

Vi ser at i henhold til tabell 5, er det mange av turistene som påpeker at det må et samarbeid til for å få til en bæredyktig utvikling innen turismen. Den samme forståelsen kommer også frem via intervjuene, som uttrykt hos denne svenske familien (Blokhus, intervju 6, linje 127-128): *”Det beste hadde nok blitt om det hadde vært flere som hadde samarbeidet litt (...) ved å kjøre kampanjer som man hadde lagt merke til. Jeg har ikke lagt merke til noen ...”* Disse norske ungdommene påpeker det samme (Blokhus, intervju 8, linje 128): *”Samarbeid mellom alle egentlig, hadde vært en fordel å ha det.”* Andre påpeker at det må være et samarbeid, først og fremst mellom turisten og kommunen, men at det er viktig at kommunen tilrettelegger slik at turisten kan opptre ansvarlig (Læsø, intervju 13, linje 134-138): *”Turisten, ja. Kommunen, ja. (R2) ... Normalt vil jeg si at turisten selv må passe på, men ... (R1) ... Turisten og kommunen (R2) ... Altså man må selv gjøre noe, derfor sier jeg turisten og så også kommunen. Turisten har jo begrenset mulighet, hvis ikke ting er tilrettelagt fra kommunens side (R1).”* Atter andre av turistene fremhever at de som har vilje og makt til å få ting gjennomført burde ha ansvaret (Blokhus, intervju 15, linje 158-163). *”De som kan få ting til å skje. Kanskje alle skulle, ikke bare Staten, men også kanskje butikkene, jeg vet ikke (...) Det må være slik at alle har en fordel av det, fordi hvis alle har fordel av det så vil jo alle gjøre det. Så det er kanskje poenget, men (...) hvordan det skal gjøres, det er jeg ikke sikker på.”*

Det er imidlertid var svært mange av turistene som uttrykte en stor grad av skepsis til både statlige, regionale og lokale myndigheter med hensyn til om de nå også vil forvalte det ansvar de eventuelt gis forsvarlig og til gagn for miljøet og folk flest (Blokhus, intervju 4, linje 369 ff.): *”Er det lokalpolitisk, så blir det ikke gjort, det tror jeg ikke på (...) Det er fordi de politikere der er valgt her i området, eller i den her Pandrup kommune, eller hvad det her hedder, de vil være afhengige af at folk stemmer på dem, og hvis der er en der i forhold til erhvervslivet pålegger dem restriksjoner av en eller annen slags, ikke oss’, så stemmer de ikke på den (R1).”* Det danske paret nedenunder påpeker også behovet for samarbeid og helst en uavhengig instans til å holde det hele under oppsyn, fordi alle parter kan ha interesser som vil kunne gå på bekostning av fellesskapets beste (Læsø, intervju 4, linje 251 ff.): *”.... så er det nok erhvervslivet, men så blir det vel alt for komersielt. Og hvis det er kommunalt, så er jeg bange for at kommunalpolitikere faller under for presset fra det lokale erhvervsliv (...) Så jeg vil si Amtet (R2) ... Ja, men man hører jo alle disse historier om hvordan folkene ved Amtet kokser i det. De skulle holde øye med, men så var det, “Åh, nei ...” (...) Ja, men jeg synes det har vært flere historier fremme i pressen (...) De har jo også interesser i forskjellige ting. Det er svært å si hvem man skal synes ... (R1).”* Den skepsisen som kommer til uttrykk her, er ifølge Ulrick Beck (i Rasmussen 1995: 155-156) et karakteristisk ved hva han kaller ”risikosamfunnet”, som ifølge ham er betegnende for våre vestlige, moderne samfunn. I

risikosamfunnet blandes årsaker til og effekter av store og små beslutninger, teknologiske og sosiale endringer sammen til en uformelig masse, hvor det er vanskelig å skille jeger fra bytte og årsaker fra virkninger. På denne måten blir det vanskelig å lokalisere den enkelte kilde eller handlende hånd og aktørene slipper således i mange sammenhenger for deres etiske ansvar (ibid.): ”*Det skal være så uavhengig som mulig (R2) ... Ja, de skal kikke hinanden litt i kortene. Fordi så kan det være at de holder hinanden litt i ørene. Man skal ikke la en instans stå for det (R1) ... Ja, for hvis de feiler, så skal de virkelig straffes. Men det er jo problemet etterhånden, at det er ikke noen innenfor det statslige eller kommunale som blir straffet. “Det var ikke meg”, og ditten og datten (R2).”* Det er således sannsynligvis også denne skepsis som gjenspeiles i diagrammet ovenfor, hvor det er krysset av for både statlige, regionale og lokale aktører. Hvem er egentlig best skikket til å forvalte ansvaret, slik at det kommer miljøet til gode? Det kommer således også klart til uttrykk via sitatene ovenfor, men også via andre intervjuer, at årsaken til at så få har krysset av for de lokale virksomheter, skyldes en forventning om at de kommersielle interesser vil gå på bekostning av de ”grønne” interesser og miljøet.

7.4 Betalingsvillighet

Når vi så har sett at så mange av turistene er seg ”sitt miljøansvar bevisst”, både i betydning at de er klar over at naturen er sårbar og må behandles skånsomt, samtidig som de også - i henhold til avsnittet ovenfor – i en viss utstrekning gjenkjenner sitt eget ansvar som turister, er det neste store spørsmålet om de også er villige til å betale for å bidra til en bæredyktig turismeutvikling. Ved å måle turistenes priselastisitet, dvs. hva turistene eventuelt var villige til å betale ekstra pr. uke for et reisemål hvor miljøet og miljøhensyn var i fokus, kunne vi danne oss et inntrykk av dette. Turistenes betalingsvillighet fremgår således av diagrammet nedenunder:

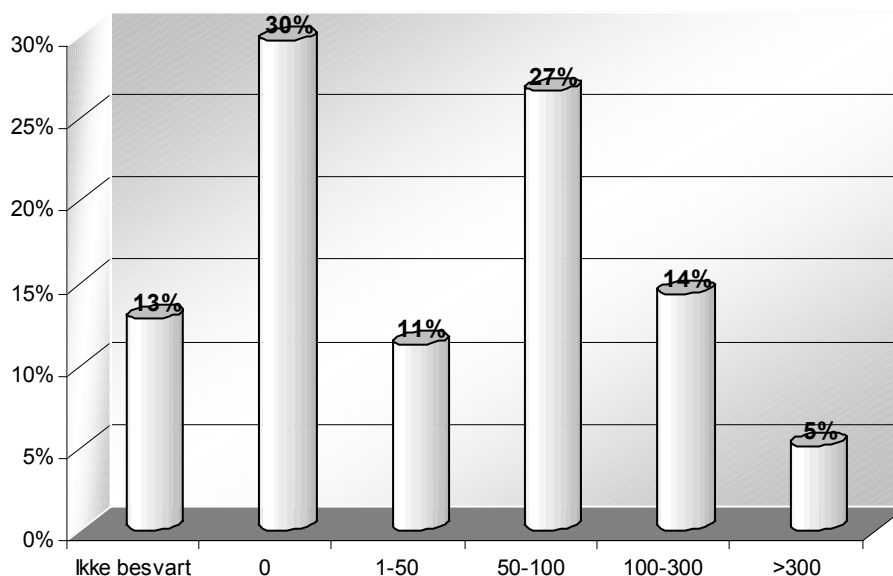

Diagram 17: *Betalingsvillighet.*

Vi ser altså at 30% av turistene ikke er villige til å betale mer for en miljøriktig ferie. 27% er villig til å betale mellom 50-100 kr. ekstra pr. uke, mens 14% er villig til å betale mellom 100-300 kr. ekstra pr. uke, kun 5% er villig til å betale over 300 kr. ekstra. Det er en del av respondentene som

har uttrykt at de ikke forstår hva som menes med miljøvennlig ferie, disse er inkludert i "ikke besvart"-andelen ovenfor.

I diagrammet nedenunder er betalingsvilligheten fordelt på nasjonalitet:

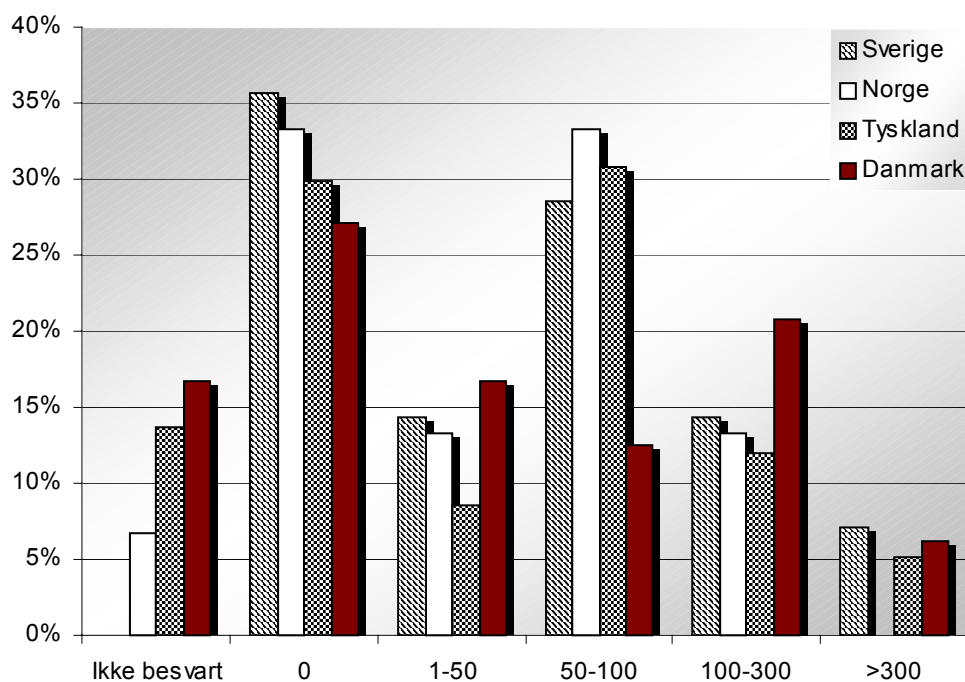

Diagram 18: *Betalingsvillighet fordelt på nasjonalitet.*

Her ser vi at danskene er den nasjon som er villig til å betale mest for et miljøriktig reisemål og over 20% av danskene er innstilt på å betale mellom 100-300 kr. pr. uke. I samsvar med at nordmennene er de som tilsynelatende er minst opptatt av natur- og miljøhensyn i ferien (se f.eks. diagram 2), er de også blant dem som ønsker å betale minst, f.eks. så er det ingen nordmenn som ønsker å betale over 300 pr. uke. Av svenskene ser vi faktisk at hele 36% ikke er villige til å betale ekstra. Tyskerne er, som vi har sett flere steder i undersøkelsen den nasjonalitet som er mest opptatt av at destinasjonene er miljøriktige og er også i tråd med diagram 13, den nasjonalitet som uttrykker størst enighet vedrørende å se seg selv som beskytter av naturen. På denne bakgrunn, ville man kanskje ventet en større betalingsvillighet fra tyskerne side. Vi ser også at 60% av tyskerne ikke ønsker å betale mer enn mellom 1-100 kr. ekstra pr. uke. Noe av den manglende betalingsvillighet blant tyskerne skyldes ikke minst at de fra før synes Danmark er et meget dyrt ferieland, som det kommer til uttrykk i tabellen under. Her har noen av dem som ikke ønsker å betale mer, knyttet noen kommentarer til begrunnelsen derfor (alle kommentarene, untatt nr. 195 er fra tyskere):

NR	Annet	NR	Annet
49	Når vi også vet at det virkelig kommer naturen til gode.	107	Miljøhensynet burde allerede være inkludert.
54	Det er dyrt nok.	108	Miljø må ikke alltid koste penger - man må omgås tingene riktig.
56	Læsø er allerde miljøvennlig.	116	Jeg vil ikke holde ferie på et sted som ikke er miljøvennlig.
66	I tilfelle drømmeferien min (natur+frihet) blir relativt dyrere, må jeg planlegge kortere ferier.	133	Fordi ferien i Danmark desverre allerede er mer enn dyr nok!
85	Dette spørsmålet kan jeg ikke svare på fordi Danmark for tyske besøkende er relativt dyrt.	141	Om de danske feriehus hadde vært litt billigere, ville vi svært gjerne brukt de sparte pengene på dette formålet.
88	Begrunnelse: Den individuelle ferie i Danmark/Læsø er allerede dyr nok, som f.eks. en ikke miljøvennlig reise med fly til f.eks. Mallorca.	142	Det er egentlig mer enn dyrt nok allerede.
89	Ikke mer enn vi betaler. Danmark er allerede det dyreste reiseland.	147	DK er for dyrt.
94	Det er ikke helt enkelt å si på stående fot. Avhenger av tilbudet der og da. Men når det gjelder f.eks. økologiske matvarer, så er vi fullt inneforstått med at prisen er høyere for dem.	195	Hva er en miljøriktig ferie? Men ellers ville jeg godt betale litt ekstra. Men hvor mye har jeg ikke tatt stilling til.

Tabell 6: *Betalingsvillighet.*

Når det gjelder betalingsvillighet fordelt på kjønn, så kan dette illustreres i følgende diagram.

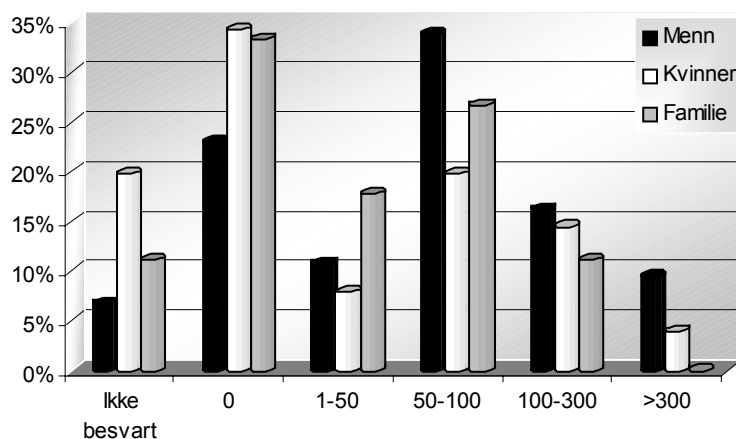

Diagram 19: *Betalingsvillighet fordelt på kjønn.*

Det kan således se ut for at kvinner er mindre betalingsvillige enn menn, hvilket også samsvarer med resultatene i diagram 3 hvor pris vektet høyere for kvinner enn for menn.

Når det gjelder fordeling på alder, så er det aldersgruppene 30-39 og 40-49 (barnefamiliene) som har minst betalingsvillighet, jfr. diagrammet nedenunder:

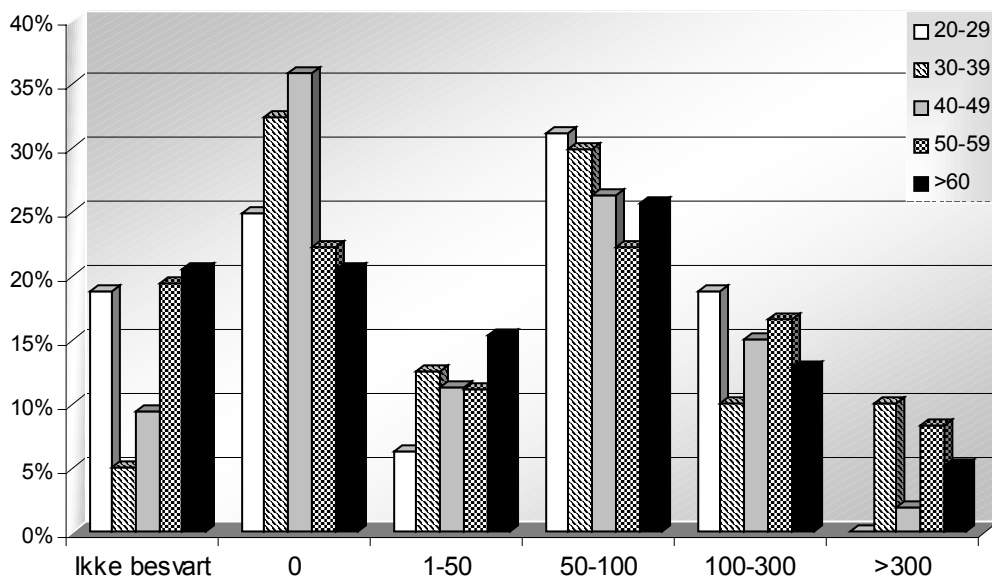

Diagram 20: *Betalingsvillighet fordelt på alder.*

I aldersgruppen 40-49 er hele 36% uvillige til å betale ekstra for en miljøriktig ferie, hvilket er overraskende med tanke på at det jamfør diagram 2 er denne aldersgruppen som legger størst vekt på at reisemålet skal være miljøvennlig. Aldersgruppen 20-29 er en av de gruppene som har størst betalingsvillighet, men er ikke villige til å betale over 300 ekstra pr. uke, hvilket må ses i sammenheng med at denne alderskategorien som regel ikke har så mange penger å rutte med, som det kommer frem hos disse tyske ungdommene (Blokhus, intervju 3, linje 170-172): ”100-300 (...) ikke mer, fordi vi ikke har så mye penger (...) vi går i lære (...), utdanning (...) arbeidstrening ....”

Til sist kan vi se på hvordan betalingsvilligheten varierer ut i fra destinasjon om besvarelsene gjelder Blokhus eller Læsø, dette går frem av diagram 21. Vi ser her at turistene på Læsø, er langt mer innstilt på å betale ekstra for å holde en miljøvennlig ferie, enn turistene i Blokhus. Dette samsvarer også med en del av resultatene i den øvrige undersøkelsen, hvor det bl.a. i diagram 11 var flere turister på Læsø som hadde vurdert miljøhensyn ved valg av reisemål enn ditto Blokhus.

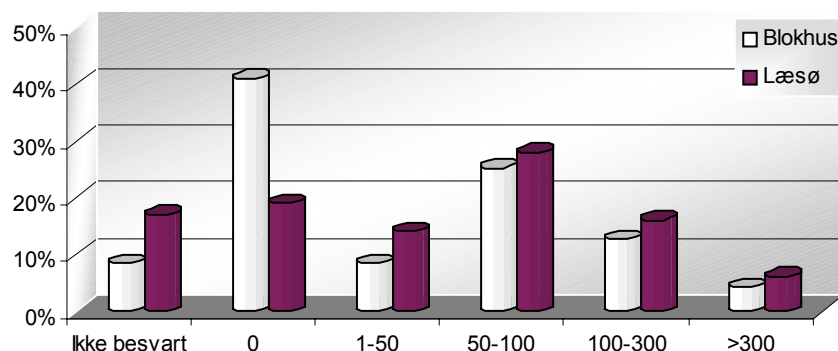

Diagram 21: *Betalingsvillighet fordelt på destinasjon.*

Hvis vi til sist kikker nærmere på besvarelsene i intervjuene vedrørende betalingsvillighet, så stemmer de i overveiende grad med resultatene presentert i tilknytning til diagrammene ovenfor. Dog fremkommer det at svært mange av turistene er meget nølende mht. betaling, som det kommer til uttrykk hos denne danske familien (Blokhus 10, linje 136-141): *"Altså, det er svært at vurdere, fordi det er et spørsmål om hva som blir gjort for det miljøet - hva skjer der, hva får man for kronene, og sådan noe. Det spekulerer man nok også alltid på, det gjør vi i alle fall. Hva får man for de kronene man gir ekstra, for det der også (...) men hvis man visste, så kunne det da godt være man ville gi to 200 ekstra for en uke, ikke oss'. At det ikke lå og fløt med oljeklatte og alt slikt noe, ikke oss'. Altså, det er litt vanskelig å vurdere, synes jeg ..."* Den skepsisen som her uttrykkes er nær beslektet med den mistillit som turistene i forrige avsnitt fremsatte med hensyn til lokal, regionale og nasjonale myndigheters evne til å forvalte ressursene til beste for fellsskapet. Tilliten til at pengene blir brukt til et formål som virkelig gavner miljøet er således liten (Blokhus intervju 15, tysk, linje 138-139): *"For min del ville jeg nok kunne akseptere 100 kr. Det avhenger av om jeg direkte kan se hvor pengene går eller hva som hender med disse pengene. Hvis jeg er sikker på at det virkelig hjelper til noe, men med alle disse organisasjonene som GreenPeace, ol. så ser jeg at pengene ikke alltid hjelper, men går et sted de ikke skulle gå."* Turistene har altså ikke tillit til at samfunnet systemer og institusjoner fungerer som de "skal" når det gjelder å ivareta "myke" verdier som miljøhensyn. I henhold til f.eks. Habermas er dette en følge av at de markedsøkonomiske og politisk-administrative apparater er styrt av formålsrasjonalitet, hvor kravet er avkastning og effektivitet (Rasmussen 1995: 110), og miljøhensyn vil således kun bli inkludert eller ivaretatt så lenge det ikke går på bekostning av formålsrasjonaliteten.

Hvis vi igjen bruker begrepet risikosamfunn så påpeker Beck (Ibid.: 155-157), at det enkelte individ i risikosamfunnet får en økt refleksiv bevissthet om farene, da de konstant blir presentert i mediene og offentligheten. I henhold til avsnitt 7.1 er bevisstheten om miljøfarene blant turistene stor, hvilket også kommer til uttrykk i intervjuene (Blokhus, intervju 4 linje 147-149): *"Vi burde gjøre det, vi ved det godt (...) Vi vet godt det er oss (...) altså barna skal arve jorden etter oss - at (...) det er vi ikke tvil om - men altså vi ville ikke gi 500 mer fordi det er lavenergi eller sånt noe..."* Når man således er bevisst om farene, men allikevel ikke ønsker å betale for å bidra til at de reduseres eller fjernes, så kan dette også henge sammen med en form for maktesløshet eller avmaktfølelse i forhold til at ens bidrag allikevel ikke nytter (Læsø, intervju 8, linje 90-93): *"Jeg vil også gjerne være med til å betale til at folk de ikke holder krig mer og at de ikke sulter nede i Afrika, hvor mange penger betaler vi til det? Der betaler vi mange penger til. Men der er stadig vekk krig, der er stadig vekk sult, og det samme tror jeg også med skrell."* Refleksiviteten oppstår, fordi bl.a. media stiller grunnleggende spørsmål om prinsippene som styrer samfunnet (Ibid.: 215). Det enkelte individ stilles således overfor et dilemma, hvor den industrielle utviklings teknologi mister sin legitimitet, fordi "bivirkningene" av den antar uoverskuelige konsekvenser. Hvor konsekvensene før var avgrensede og kontrollerbare – og synlige for den enkelte, er de i dag globale og rammer alle grupper (f.eks. miljøproblemer). Turistene forsøker således også å unngå å bli en "sucker", det vil si i betydningen av å bli "lurt av systemet". Som enkeltindivid ønsker man kanskje å gjøre en innsats for miljøet ved å gi penger til en grønn organisasjon, men hvor det senere kommer en for ørene at pengene aldri ble brukt til det tiltenkte formål, men gikk i "noens" private lomme. Satt på spissen kan man således si at i henhold til teorien om risikosamfunnet så oppgir vi til sist i realiteten å redde eller endre samfunnet, fordi kontrollen synes å ligge fullstendig utenfor vår kontroll. Det eneste, vi har innflytelse og kontroll over er vår egen person, og derfor vender vi blikket innad og søker ikke å redde samfunnet, men oss selv.

Det er i forlengelsen av denne fortolkningen også interessant å se, at en del av turistene uttrykker tillit til systemet i Skandinavia og Norden, men ikke til systemene lenger ”sør” (Intervju 4, 259 ff.): *”Nu skal jeg sige dig noget (...) Karen og meg vi vil gjerne til Mauricius, det er nede ved Madagaskar, tror du det er øko der nede? (R1) ... Jo, men hvis vi nu snakker Norden, så vil vi da godt hvis det var (R2).”* Den samme holdning kommer også til uttrykk i intervjuet nedenunder (intervju 8, dansk, linje 86 ff.): *”Så kom det an på hvor det var hen. Norge og Sverige det var nok okei. Men skulle jeg Sydpå til Italien, der har vi også vært nede på ferie og sånt noe, fordi de sv... de har ikke den instilling til det som vi andre vi har. De er ikke kommet så langt ennå (...) Ja, i en eller annen lomme.”* Enkelte andre turister har en omvendte holdning, nemlig at de ikke ønsker å betale mer i Danmark, fordi Danmark har et system som fungerer og som nok skal se til at man som turister oppfører seg ordentlig (Læsø, intervju 2, linje 165 ff., R1): *”Øhh..., må jeg svare på det? I Danmark, der tror jeg ikke nødvendigvis jeg ville være villig til å betale mer for det, fordi vi lever i et formyndersamfunn, hvor staten går inn og tar over og sørger for at vi oppfører oss ordentlig. Og det stoler vi på. De fleste gjør det nesten automatisk, sørger for ikke å være noen svin med vårt miljø. Men hvis du spurte om jeg ville gi ekstra for å ta til Grekenland eller Portugal eller så videre, hvor man visste at dem man bodde hos eller var hos, osv. passet på miljøet, så ville jeg gjerne (...) men de har heller ikke et system som fungerer. Så det er nok (...) det at jeg ikke vil betale ekstra for det her hjemme, det er vel egentlig bare et tegn på at det fungerer (...) at jeg synes det fungerer rimelig godt her.”*

Vi ser således at det uansett om man gjerne vil betale ”her hjemme” fordi det fungerer, eller man ønsker å betale ”der nede” for å hjelpe, så har holdningene det til felles, at problemene delvis skyves over på ”de andre” (ibid., R2): *”Mellom 100-300 ekstra om uken det tror jeg godt, det vil jeg gjerne. Men det er også fordi jeg føler at de har et problem, ikke oss’. Jeg synes de mishandler deres land eller hva (...) når vi når Syd over Alperne faktisk, så syns jeg problemene hopper seg opp.”* Igjen, som allerede påpekt i avsnitt 5.4.2, så ser vi også at hvorvidt man opplever at man har et miljøproblem, avhenger av det nære, det man kan forholde seg til, f.eks. synligheten av forurensingen. I Danmark er problemene ”usynlige” for turistene, sammenlignet med land lenger sør, og således ser man heller ingen grunn til å betale (Læsø, intervju 7, linje 125 ff.): *”Det ville ikke vi da, ville vi ...? (...) det er jo ingen steder nesten hvor man har det så rent og fint som i Danmark, når man kommer til utlandet.”* Andre påpeker også at det er viktigere for dem, at miljøet er ivarettatt i hverdagen enn på ferien (Intervju 5, linje 156 ff.): *”Jeg er på ferie noen få uker i løpet av et liv, da er det viktigere at huset jeg bor i til vanlig er miljøvennlig.”*

Atter andre påpeker synlige tiltak som de allerede betaler ekstra for, og synes det er helt i orden (ntervju 10, svensk, linje 115 ff.): *”Det gjør vi allerede (...) Sæby de har innført nytt renseverk og det får alle være med å betale for, selv vi som kommer ... (R4) ... Så der er havneavgiftene økt kraftig (R3) ... Ja, det er okei (R2).”* Det påpekes således, at hvis man er flinkere til å synliggjøre de økonomiske vinningene ved å miljøtiltak, som at både bedrifter og enkeltpersoner kan spare penger på det, så vil det være lettere å få gjennomført. Svært få av turistene og bedriftene har forståelse for at det faktisk kan være mange penger å spare på slike tiltak (Blokhuis, intervju 4, linje 289-291): *”For altså, 500 til 1000 kr. det kan man jo sakens også bruke på strøm, så hvis det allikevel er en energibesparende bolig man så leier, så kommer jo pengene inn på strømmen istedet for.”*

7.5 Forslag til en mer bæredyktig utvikling på de to Destinasjonene

Turistene, hadde også flere synspunkter med tanke på hvilke tiltak som var nødvendige for å gjøre turismen i Nordjylland, spesifikt på de to destinasjonene, mer bæredyktig, og i de kommende avsnitt vil vi belyse dette nærmere.

7.5.1 Blokhus

Når det gjelder Blokhus, så er det særlig tre forhold som turistene påpeker med tanke på at stedet kan bli mer miljøvennlig eller bæredyktig; avfallssortering, søppel på stranden og bilene på stranden, som her hvor alle tre nevnes i samme intervju (intervju 1, linje 33 og linje 106 ff.): *"...Det forstyrrer oss en del at bilene kjører på stranden (...) Søppelet. Det er ikke mulig å sortere. Alt går i ett (R1) ... Søppelet på stranden (R3) ... Dere kunne ønske at stranden var renere ?(I) ... Ja! (R1, R3)."* Disse tyske ungdommene påpeke også at når der var mange turister på stranden, så var det vanskelig å få øye på de søppelspann som var satt opp. Den samme opplevelse ses hos denne svenske familien (intervju 6, svensk, linje 92-98): *"Jeg synes det er viktig, så som vi bor her i Blokhus, så synes jeg det er viktig at stranden er ren (R1) ... Ja, hva synes du om stranden her så? (I) ... Så der (...) den kunne vært mye bedre, synes jeg. Til å være en så fin strand, så hadde den blitt ekstremt mye finere om søppelet var borte og det skulle vært mange flere søppelspann, synes jeg."* Noen har vært på stranden i Løkken og påpeker at både toalettforhold, søppelspann og skilting av stier var bedre der.

Det som imidlertid var interessant å se var at graden av hvor skitten man opplevde at stranden var, var proporsjonalt sammenhengende med hvor på stranden man satt under gjennomføreslen av intervjuene. Således, var det oftest de som satt lenger opp mot eller i dynene, som ønsket bedre rensing av stranden, mens de som satt nede langs vannet, hvor stranden blir rensset jevnlig om sommeren, ikke hadde så meget å utsette på stranden som sådan.

Turistene påpekte også det forhold at hvis kommunen sørger for å holde stranden og andre områder rene, så er sannsynligheten mye større for at turistene også vil følge det opp med en miljøvennlig atferd (svensk, intervju 6, 111-113). *"... for folk har jo en større tendens til å kaste om det allerede ligger søppel, synes jeg (...) Så en ren strand blir lengre ren strand, tror jeg. Mens en forsøplet strand blir mer forsøplet fortere."* Den samme "gå foran med et godt eksempel"-holdningen uttrykkes hos flere av turistene, som denne danske familien (intervju 11 linje 100 ff.): *"Altså, dem der har attraktiverne, som det her Danland, det har jo også en stor innflytelse på at (...) hvis de har det rent hvor de er, så smitter det også av på de folk der er her(R1) ... Ja (R2) ... Men hvis ikke det er rent og pent her, så har folk det måske også med å ikke holde det rent og pent utenfor, og så kjører det jo i ring (R1) ... Hvis man ser folk bare smide, så gjør man det måske også selv (R2)."* Paret ovenfor påpeker også at hver og en især må gjøre en innsats, og at man heller ikke skal være redd for å oppdra på hverandre (ibid.): *"Jeg synes at hvis man gjør en innsats hver især og heller ikke er bange for å gjøre folk oppmerksom hvis de har smidt noe, det (...) det kan man godt gjøre (R2) ... Det er viktig å ha mange avfallsstativer rundt omkring, slik at folk ikke bare kaster (R1) ... oppdra på hverandre, det kan man godt (R2)."*

Noen av dem som kommer mer regelmessig til Blokhus, også utenom den desiderte turistsesong, påpeker at stranden generelt er beskidt og at det fra kommunenes side blir gjort mindre for å holde den ren i lavsesongen (intervju 4, linje 297 ff.): *"... udenfor sesongen så ligger der endnu mer skidt, og her i sommermånedene når det er dejlig vær, så man ligger der nede med skrell og skidt. Altså at*

der blir gjort et eller andet så folk også kunne forstå at de skulle ta dere skrell med hjem, istedet for at de også bare dumper det der nede, ikk'." Familien her påpeker også at de tror årsaken til at Pandrup kommune ikke er mer restriktiv med turismen, skyldes at de er redde for at turistene vil ta andre steder hen (ibid.). "...det tror jeg ikke man kan i Blokhus, fordi (...) økonomien ligger langt over hvad man vil ofre og risikere på at miste nogle kunder på det. Det tror jeg. Og det er jo det som jeg sa i begyndelsen, det er blevet utrolig kommersielt ..." Andre påpeker imidlertid at de tror det å bli mer miljøbevisst ville være et konkurransefortrinn for kommunen (intervju 6, svensk, linje 129-30): "...og så (...) kommunen tror jeg (...) jeg tror kommunen hadde tjent mye på det (...) Du får jo frem kommunen mye mer, la oss f.eks. si at Blokhus eller Pandrup eller hva det nå er her, at de satser grønt, så blir jo det reklame for dem også, samtidig som at det også blir grønnere (...) forhåpentligvis da..."

Når det gjelder bilkjørselen på stranden, så er meningene delte. Noen er meget imot bilkjørselen, som her (intervju 15, linje 146). "Ikke tillate biler på stranden", mens andre fremhever at det ikke er særlig godt for miljøet, men bekvemt (Intevju 2, linje 88-99): "Det er deilig for folket, men dårlig for miljøet (...) Det er ikke riktig." Andre påpeker at det ikke er så godt, men at det jo er en vanskelig problemstilling, siden det faktisk er en vei langs stranden (Intervju 12, tysk, linje 87 ff.). "Jeg synes stranden er ganske ok. Fordi den er ikke så veldig skitten. Jeg synes ikke så mye om bilene på stranden, men det er et problem siden det er en vei her." Atter andre synes det er deilig, fordi det skjærer dem fra de andre turistene (Intervju 13, svensk, 104-106): "...vi synes det er ganske skjønt. Fordi man får litt mer privat-område. Det er litt friere og man ligger ikke så tett, for sammenligner man med Mallorca eller strendene hjemme, så ..."

Noen av turistene påpeker også at de tror at Pandrup kommune ikke ønsker å fjerne bilene, fordi de er redde for å miste turister ved et slikt tiltak (intervju 15, 146-154). "Men kanskje de er redd for at alle skal forsvinne fra Blokhus og så får ikke Blokhus inntektene fra turismen?" En av turistene bekrefter også delvis denne innstillingen (intervju 16, dansk, linje 90-92). "Nei, men jeg synes egentlig det er fint. Det er mange der gjerne vil ha bilene vekk herfra, men (...) det vet jeg ikke, så tror jeg ikke det ville komme så mange heller (...) det er det man vet, du kan kjøre like hen hvor du vil være, ikke oss'..."

Der er således mange som påpeker at de ikke ønsker bilene helt fjernet fra stranden, men at det gjerne ser at trafikken ble redusert eller at man finner andre løsninger (Intervju 4, linje 297 ff.): "Jo, jeg synes man må i Blokhus ku' kjøre ned til strandén, men ikke kjøre på stranden til f.eks. Løkken. Det synes jeg ikke, det kan jeg ikke li'. Altså, til begge sider, så man kan ha mad med i hånden, det er det der er kanon godt med det her, ikke oss'." Flere påpeker således også at det er litt underlig at man kan kjøre på stranden, men at man vil gjøre det når det allikevel er tillatt (Intervju 8, norsk, linje 115 ff.): "...fordi det er ikke jeg vant med i det hele tatt. Det er liksom en parkeringsplass og så et stykke til stranden der vi har pleid å være (...) Jeg ville nok ha gjort det (...) men det var liksom litt uvant (...) men sånn som stranda her er jo gangske lang da, så det er jo en fordel ..." Vi ser altså, at som påpekt i avsnitt 5.3.2, er bilkjørselen på stranden et omstridt emne som også opptar mange av turistene.

Noen av danskene med en tilknytning til Blokhus påpeker også at de synes det er for mange mennesker i området, og at det sliter på naturen (intervju 4, linje 45 ff.): "Det der er begyndt at være tendenser til, det er at det er for mange mennesker her, dvs. at naturen, hvis du kikker på de klitter (...) det er meget slidt." Eller hos denne mann som har sommerhus i Tranum, men som her uttaler

seg om Blokhus (intervju 9 linje 24 ff.): *"Tja, naturen er god nok, men det er for mange mennesker."*

Sist men ikke minst, så savnet noen av turistene i Blokhus informasjon på fransk eller engelsk og ikke kun tysk eller dansk, samt at noen etterlyste mer informasjon om sykkelruter og flere muligheter for sykkelleie. Turistene som besvarte spørreskjemaene fikk også anledning til å komme med innspill til hvordan man kunne gjøre turismen i Blokhus mer bæredyktig (se vedlegg 12), og innspillene her stemmer meget godt overens med de inntrykkene vi har dannet oss ovenfor med basis i intervjuene.

7.5.2 Læsø

Det er en markant forskjell på forslagene til en bæredyktig/miljøriktig utvikling i Blokhus og På Læsø. Turistene på Læsø har nemlig svært vanskelig med å komme med konkrete forbedringsforslag (intervju 17, linje 209 ff.): *"Det har vi nok litt svært ved."* De forslag som fremkommer går mer på å bevare øya som den er og sørge for at den ikke blir mer "kommersiell" (intervju 5, tysk, linje 170): *"Men jeg tror at en av de viktigste tingene for denne øyen er å ikke bli masse-turistisk. Ikke spektakulær, ikke mange attraksjoner for å få flere folk her (...) og jeg tror at dette er et av hoved-problemene for turiststeder. Hvis de er gode, så kommer det flere og flere folk, og på samme tid, går kvaliteten ned og de har problemer som følger i kjølvannet av for mange turister ..."* Svært mange påpeker således at det er nettopp pga. av at Læsø ikke er kommersiell eller et masseturiststed at de kommer hit og blir ved å komme tilbake (intervju 9, svensk, linje 53-59): *"Og jeg er veldig glad for denne øyen, fordi det er så nær Gøteborg og Danmark og København og alt dette, men de har beholdt (...) de er veldig (...) jeg føler at folk fra øyen, de forsøker virkelig å beholde dette stedet som et virkelig sted. De er virkelig forsiktige med ikke å transformere stedet til et stort turist-stedet, forsøker å ikke ta livet av stedet. Skagen er veldig fin, på en måte, naturen, men det er for mye et turiststed. Så jeg tror at mange folk her på en bevisst måte forsøker å bibeholde dette som det er. Og jeg er veldig glad for det, virkelig."* Den samme holdning uttrykkes hos disse to svenske seilerparene som har kommet her flere ganger årlig igjennom de siste 25 år (Intevju 10, svensk, linje 124 ff.): *"Ja, jeg vet ikke. Vi er redd for at de skal bygge store hotell her, vi er glade om vi slipper å oppleve det (R3) ... Jeg synes det er ganske bra på Læsø. De passer jo på sitt avfall og se bare (...) hele havnen er jo veldig ren og fin (R3)."*

Kommunen eller rettere – "Alle Tiders Læsø" – får således meget positiv kritikk på den strategien de kjører (intervju 17, linje 209 ff.): *"... jeg synes det er en god ting, også her på Læsø og som jeg tror de er godt med, det er å lave sykkelstier og stier, og avmerkede stier og sådan så folk nok ferdes ute i naturen, men de går der hvor de ikke skader naturen (...) Ja, det er det riktig ordet, styr på det ..."* Svært mange fremhever at øyen er veldig ren og fin, på tross av at det i perioder er mange gjester (intervju 13, linje 145 ff.): *"Det som har falt meg i øyene, er at selv om øyen her har mange gjester, så er den allikevel ren (R1) ... Ja, jeg synes det er fint at man over alt finner søppeldunker, ol. (R2)."* De blir også påskjønnet fordi de er dyktige til å skiltning (Intervju 2, linje 183 ff.): *"Jeg synes de er dyktige til skiltning her over (R2) ... Ja, det er de også (R1) ... Den er meget (...) ja men, de skilter enormt godt. Hver eneste gang der er en attraksjon eller noget som helst, så blir det skiltet med riktige veiskilt, osv. med at det er denne vei i skal, hvis det er. Hvor vi nok er mer vandt til at kjøre litt rundt og lete etter tingene, det kommer man ikke til her. De er dyktige til å skilte."* Det blir også påpekt at de virker samordnet og koordinert det hele, at aktørene er flinke til å bruke hverandre, dog påpekes det at man ville være forvirret om man ikke hadde "Alle Tiders Læsø"-bladet (ibid.):

"Synes I så også de er dyktige til å informere om den natur og det som så er ... (I) ... Ja, hvis du har bladet fra fergen ... de bruker hinanden ... (R1) ... Så ja, det synes jeg de er gode til (R2)."

Av de konkrete forbedringsforslag vedrørende miljø som således fremkommer, så er det noen som påpeker at det kunne være mer informasjon på havnen om hvordan man sorterer avfallet (Intervju 12, linje 84 ff.): *"Det skulle være mulig å sortere bedre her på havnen og litt mer informasjon om hvordan man sorterer, kanskje, altså : her slenger du det og her slenger du det (R1) ..."*. Noen påpeker også at det kunne være godt å ha informasjonsbrosjyrer på turistkontoret vedrørende varsom ferdsel i klitterne (intervju 5, tysk linje 194-195): *"I Tyskland er det forbudt å gå i klittene på stranden (...) det er forbudt å gå utenom stiene (...) Og jeg tror det er viktig å beskytte klittene."* Imidlertid så blir det påpekt at det er viktig at det er informasjon og ikke påbud, fordi et av de forhold som turistene virkelig verdsetter med øya er nettopp at den er "vennlig" og at man f.eks. ikke ser politiet åpenlyst i gatene.

Sist, men ikke minst, er det noen av turistene som ikke kommer på forbedringstiltak på Læsø, men påpeker tiltak mer generelt i Danmark (intervju 13, linje 145 ff.). *"Altså, det som alltid ergrer oss, over alt i Danmark, det er at man lar bilene stå og gå på tomgang, og den går og går og går. Og man sier, det er så skjønt her - og så stinker det så fryktelig. Det er det særdeles mange mennesker som gjør i Danmark, lar bilene gå på tomgang (R1) ... Også de bussene som kommer til Tyskland, de holder ved hotellet, folk går inn i hotellet og lar bussene og bilene stå på tomgang. Det er det som har slått oss. Og også at de brenner veden så våt, da avgir den mye mer Co2 til luften. Veden skal tørke lenge før den brennes (R2)."* Andre foreslår at man skulle gjøre Læsø 100% økologisk og at det ville være et godt reklametriks (Intervju 18, dansk): *"Ja, altså så skulle det være noe med at Læsø skulle profilere seg som 100% økologisk Ø, altså at alt jord er økologisk dyrket, hva store deler av øen jo er i forveien, ikke oss' (...) Altså det ville jo være helt eksepsjonelt hvis man kunne liksom si, her har vi et avgrenset (...) altså liksom den gang kommunerne rundt omkring i landet de erklarte seg for atomvåpenfri soner, ikke oss', for å si at vi vil aldri ha atomvåpen her i vår kommune, altså hvis man ku' lave (...) altså jeg tror ikke det er noe sted i Danmark hvor en kommune (...) vi er økologiske hele kommunen ..."*

Andre kritikkpunkter som ikke direkte er knyttet til hvorvidt øyen er miljøvennlig eller ikke, går på barnevennlighet og også på den kulinariske siden (intervju 2, linje 183 ff.): *"... vi har vel også en mangel på den kulinariske side. Vi har ikke vært heldige å finne noen små (...) personlig eide, små steder med miljø hvor man får noe lekkert å spise, osv. Det er meget (...) hurtig, kafeteriaktig, meget (...) stoppested, altså det er meget pommes frites-aktig. På de steder vi har vært. Så det synes jeg man mangler (...) Men ellers så er det mer på barnesiden."*

Turistene som besvarte spørreskjemaene fikk også anledning til å komme med innspill til hvordan man kunne gjøre turismen på Læsø mer bæredyktig (se vedlegg 12), og også her stemmer innspillene meget godt overens med de inntrykkene vi ovenfor har dannet oss på bakgrunn av intervjuene.

Oppsummering

I henhold til avsnitt 7.2 så tilkjennegir den store majoritet av turistene i undersøkelsen et miljøvennlig natursyn, hvilket i henhold til en del teoretikere, er en grunnleggende forutsetning hvis målet er å utvikle en bæredyktig turisme. Dette natursynet varierer lite i forhold til faktorer som alder og kjønn, men varierer en del i relasjon til nasjonalitet, hvor tyskeren klart uttrykker den mest og nordmennene den minst miljøvennlige holdning. Den miljøvennlige holdning som kommer til uttrykk i undersøkelsen, samsvarer imidlertid dårlig med de faktiske miljøhensyn som turistene har tatt i forbindelse med sin nåværende ferie. Vi kan således ikke umiddelbart slutte fra en miljøriktig holdning til en miljøriktig handling, og årsakene til dette kan være mange og komplekse. Vi har pekt på en mulig forklaringen, nemlig en konflikt hos turistene mellom ønsket om å bevare naturen og ønsket om å bruke naturen.

Turistene i undersøkelsen hadde mulighet for å krysse av for to instanser som de mente burde ha ansvaret for å tilrettelegge for en bæredyktig turisme. I overkant av 50% prosent av turistene i undersøkelsen påpeker at de selv har en viktig rolle og et ansvar i denne sammenheng, mens 57% mener en bæredyktig turismeutvikling er kommunenes ansvar. Andre velger imidlertid å tilskrive ansvaret til regionale (32%) og statlige (28%) myndigheter. Det er imidlertid flere av turistene som fremhver, at alle de nevnte aktører må samarbeide om målet om ”å sette handling bak ordene” skal bli annet enn en tom floskel. Selv om turistene således påpeker at et samarbeid er ønskelig, er tilliten til at offentlige myndigheter og andre instanser vil forvalte miljøansvaret på en måte som gavner naturmiljøet og turistene liten. Turistene uttrykker en frykt for at myndighetene og institusjonene vil sette egen vinning foran fellesskapets beste, hvilket muliggjøres aktørene i dagens samfunn i stadig større grad slipper for deres etiske ansvar.

30% av turistene i undersøkelsen er ikke villig til å betale mer for å holde en miljøvennlig ferie, mens 13% har av diverse årsaker unnlatt å besvare spørsmålet. Når det gjelder priselastisiteten så ser vi at den største betalingsvilligheten (27%) ligger i intervallet 50-100 kr. ekstra pr. uke. Når det gjelder betalingsvillighet etter nasjonalitet, så er danskene de som mest innstilt på å betale ekstra. For tyskernes vedkommende er den manglende betalingsvilligheten knyttet til, at de fra før synes Danmark er et svært dyrt land å feriere i, og at miljøhensyn allerede burde være inbakt i denne prisen. Kvinner er også mindre betalingsvillige og mer prisbevisste enn menn. Aldersgruppene 30-39 og 40-49, altså barnefamiliene, er mindre betalingsvillige enn de andre aldersgruppene. Disse aldersgruppene går således meget opp i et reisemåls natur- og miljømessige kvaliteter, men er lite villige til å betale ekstra for dette. Hvilket eventuelt kan henge sammen med en stram økonomi? Turistene på Læsø er umiddelbart mer betalingsvillige enn turistene i Blokhus, hvilket også samsvarer med aldersfordelingen på de to destinasjonene (se diagram 6) og de forskjellige aldersgruppenes betalingsvillighet. Vi ser også at noe av årsaken til en manglende betalingsvillighet hos turistene, skyldes – igjen – en utbredt skepsis til om pengene vil bli brukt til det tiltenkte formål. Vi ser videre at det også går et skille mellom dem som er villig til å betale her ”hjemme”, fordi de så stoler på at pengene blir brukt til det de skal, og de som ønsker å betale lenger ”sør” fordi de har et ”problem” og et system som ikke fungerer. I forlengelsen av dette ser vi, igjen, at hvorvidt det oppleves som om en destinasjon har miljøproblemer eller ikke, er knyttet til det synlige, det vil si hvorvidt det ligger søppel og flyter i gatene, hvorvidt vannet er forurenset eller tilsvarende. Landene i Norden er preget av relativt lite synlig forsøpling og turistene opplever dem som foregangsland. ”Vi” har tatt hånd om miljøet, det er de andre, de lenger sydpå, som har et problem.

Når det gjelder forslag til hvordan turismen på de to destinasjonene kan gjøres mer miljøvennlig eller bæredyktig, så ser vi at miljøproblemene igjen relateres til det direkte observerbare og til erfaringer fra ens hjemland. For Blokhus' vedkommende er det særlig tre forhold som fremheves med tanke på å tilrettelegge for en mer bæredyktig turismeutvikling, nemlig avfallssortering, avfall på stranden og bilene på stranden. Vi ser at alle tre faktorene er knyttet til det synlig eller til erfaringer fra hverdagslivet, idet de som mest fremhever avfallssortering er tyskere og andre som er vant med å sortere avfallet hjemme. Betydningen av synligheten av avfallet fremkommer også ved at det er flere som påpeker avfall på stranden som et problem blant de turistene som sitter ved klitterne hvor stranden ikke bliver renset, enn blant dem som sitter nede ved vannkanten, hvor stranden blir renset jevnlig. Det påpekes også behov for bedre skilting og mer informasjon om natur og miljø.

For Læsøs vedkommende er det svært få forbedringstiltak med tanke på natur og miljø. Turistene fremhever tvert i mot at de synes øyen er meget ren og pen og at kommunen eller "Alle Tiders Læsø" er flinke til å skilte, informere og ta være på natur og miljø. Hovedkritikkpunktet mot øyen går således mer på at den for en del barnefamilier oppleves som lite barnevennlig, i betydningen aktiviteter for barna.

8. KONKLUSJON

8.1 Innledning

Midt-Nord Turisme har i deres strategi- og handlingsplan for 2001-2003 gjort Nordjylland til den første region i landet som skal sette "handling bak ordene" om å skape en bæredyktig utvikling i turismen i Danmark. For at denne målsetningen skal passere det retoriske stadiet, må handlinger og beslutninger tas på grunnlag av viten om en rekke forhold og bygge på samarbeid mellom private og offentlige aktører. I denne rapporten har hensikten vært å opparbeide viten rundt samspillet mellom turisten som aktør og naturen i Nordjylland som attraksjon, med fokus på tre problemstillinger.

For det første, å oppnå innsikt i hva turistene i Nordjylland ønsker å oppleve og hvorvidt natur og miljø utgjør viktige komponenter i denne opplevelsen. Begrunnelsen herfor er at målsetningen om å utvikle en bæredyktig turisme ikke kan la seg gjennomføre hvis ikke brukerne, dvs. turistene, er interessert i et natur- og/eller miljøbasert reiselivsprodukt.

Den annen problemstilling er relatert til at natur ofte er blitt håndtert som en enhetlig og uproblematisk størrelse innenfor det meste av reiselivsnæringen i Danmark, hvilket fremstår som lite nyansert med tanke på den sentrale rolle naturen spiller både som attraksjon, ressurs, arena og råmateriale for turismens virke. Med tanke på å utvikle f.eks. den naturbaserte turismen i Nordjylland, er derfor viten om *hvordan* turistene bruker naturen og *til hva* en nødvendig forutsetning for å kunne differensierte og utvikle naturbaserte tilbud til forskjellige målgrupper.

Det tredje problemområdet, har hatt som hensikt å oppnå en dypere forståelse for hvordan turistene ser sin egen rolle i forhold til bruk og beskyttelse av naturen og naturmiljøet, og hvor meget den enkelte turist er villig til å bidra for å utvikle turismen generelt - og i Nordjylland spesifikt - i en mer bæredyktig retning.

Rapporten er basert på besvarelser fra 195 spørreskjemaer og 40 intervjuer (med tilsammen 80 personer) fordelt på fire nasjonaliteter (nordmenn, tyskere, svensker og dansker). Data har blitt innsamlet i to destinasjoner i Nordjylland med tildels svært forskjellig turismeprofil: Blokhus på Vestkysten og Læsø på Østkysten.

8.2 Stor etterspørsel etter Natur- og Miljøbasert Turisme

Generelle trender

80% av turistene i undersøkelsen tilkjenner at natur og naturopplevelser spiller en stor eller meget stor rolle for dem når de på generelt grunnlag skal velge reisemål. Resultatene er således sammefallende med tilsvarende undersøkelser foretatt i andre land.

Det er naturens mangfoldighet og forskjelligartethet som tiltrekker turistene. Hvilken natur og hvilke naturopplevelser turistene søker er imidlertid avhengig av en rekke faktorer, og når turistene således via intervjuene og kommentarene i spørreskjema får utdype disse forhold kommer det også frem en rekke etterspørselsfaktorer relatert til en destinasjons miljømessige kvaliteter, som rent vann, ren luft og sunne omgivelser. Natur og miljø oppleves av mange turister som et hele, hvor naturopplevelsen blir sterkt forringet om ikke miljøet er ivaretatt. 53% av turistene uttrykker således at miljøet spiller henholdsvis en stor eller meget stor rolle for dem ved valg av reisemål. Disse tall bekrefter i en viss utstrekning hva man innen reiselivsforskningen kaller "den grønne bølge", som

bærer i seg ønsker fra turistene om miljømessige kvaliteter i feriesammenheng. Det fremkommer også i undersøkelsen at ønsket om naturopplevelser ofte er knyttet til eller vevd inn i de andre faktorene turistene vekter høyt ved valg av reisemål. Den ”grønne turisme” har dermed ofte i seg både et ønske om å oppleve ren natur og autentiske, særpregede miljøer.

”Fred og ro”, ”Naturopplevelser” og ”Atmosfære” er således de faktorene som turistene vekter høyest ved valg av reisemål, mens faktorer som ”Aktivitetsmuligheter”, ”Interesser og hobbyer” og ”Kulturelle Opplevelser og attraksjoner” skårer minst. Resultatene tyder på at disse tilbudene er viktige i den grad de er et supplement til de andre faktorene.

Nasjonale Forskjeller

Hypotesen om at ulike nasjonaliteter ville tillegge natur og miljø forskjellig betydning ved valg av reisemål, er blitt bekreftet via undersøkelsen.

Tyskerne går meget opp i ”Naturopplevelser” i ferien og at destinasjonen skal være ”Miljøvennlig”. For 74% av de tyske turistene gis disse to faktorene stor eller meget stor betydning når de på et generelt grunnlag skal velge reisemål. Tyskerne er også den nasjonalitet som går mest opp i ”Fred og ro” og ”ensomhet”, det vil si at det helst ikke skal være for mange andre synlige turister tilstede på reisemålet. Samtidig er tyskerne den nasjonalitet som legger minst vekt på ”Kulturelle opplevelser og attraksjoner”.

Når det gjelder danskene, så er de den nasjon som legger størst vekt på ”Naturopplevelser”, for 96% av de danske turistene i undersøkelsen har ”Naturopplevelser” i ferien stor eller meget stor betydning. Danskene vekter også ”Fred og ro” høyt og de er nummer to vedrørende betydningen av ”Miljøvennlig reisemål”, selv om spranget er langt opp til tyskerne (32% av danskene tillegger det stor eller meget stor vekt, mot altså 74% av tyskerne). Danskene er også, sammen med nordmennene den nasjon som går mest opp i ”Kulturelle opplevelser og attraksjoner”.

Svenskene og nordmennene følges relativt tett i vektningen av flere faktorer med ”Atmosfære” som en av de viktigste, og skiller seg både samlet og adskilt markant ut fra tyskerne og danskene på en del områder. Når det gjelder ”Miljøvennlig reisemål” og ”Naturopplevelser” er dette imidlertid klart minst viktig for nordmennene, og de er også den nasjon som legger minst vekt på ”Fred og ro” og at det er ”Få andre turister” tilstede ved reisemålet. ”Klima” og ”Aktivitetsmuligheter” er imidlertid faktorer som betyr mer for nordmenn enn de andre nasjonalitene. Svenskene er den nasjon som det er vanskeligst å si noe samlende om vedrørende turisme-preferanser, de har klart mange trekk felles med nordmenn, men skiller seg altså også ut på vesentlige faktorer som ønsket om ”Naturopplevelser” og ønsket om å ”Møte lokalbefolkningen”.

Små variasjoner ut fra Alder og Kjønn

Undersøkelsen var også bygget på en forventning om at det ville være forskjell på hvilken betydning ulike aldersgrupper tillegger natur og miljø ved valg av reisemål. Dette bekreftes kun delvis i undersøkelsen, og datagrunnlaget er for usikkert til å kunne trekke noen endelige slutninger vedrørende dette. Det synes dog å være en indikasjon på at den største variasjon i etterspørselen etter natur og miljø i feriesammenheng vedrørende alder avhenger av om man ferierer med eller uten barn i en viss alder.

”Naturopplevelser” og ”Fred og ro” er viktig for de fleste aldersgruppene av turister, men hvor den største overraskelsen på dette området er knyttet til vektningen fra aldersgruppen 20-29. Her hadde man en forventning om at det var andre faktorer, som ville ha prioritet. Når det gjelder ”Miljøvennlig reisemål”, så vektet dette lavest av aldersgruppen 20-29 og høyest av aldersgruppen 40-49, hvilket også i stor grad samsvarer med resultater fra andre tilsvarende undersøkelser.

Når det gjelder kjønn, ser vi at betydningen av ”Naturopplevelser” ved valg av reisemål er relativt kjønnsuavhengig, mens når det gjelder ”Miljøvennlig reisemål” så vektet dette høyest av menn. Undersøkelsen kan således ikke bekrefte en forventning om at kvinner skulle være mer sensitive for miljø og problemstillinger relatert til miljø enn menn.

Barnas behov i første rekke

Det er i henhold til undersøkelsen forskjell på hva turistene i Blokhus og Læsø vektlegger ved valg av reisemål. Turistene på Læsø legger større vekt på faktorer relatert til natur og miljø, som ”Naturopplevelser” og ”Miljøvennlig reisemål”. I tillegg er ”Fred og ro” og ”Få andre turister” viktige kriterier, mens turistene i Blokhus legger ”Barnevennlighet”, ”Aktivitetsmuligheter” og ”Pris” større betydning. Imidlertid kan en del av variasjonene knyttes til at sammensetningen av turistene på de to destinasjonene er ulike. Andelen av barnefamilier er nemlig langt høyere blant turistene i Blokhus. Det ser således ut for at det største etterspørselss skillet når det gjelder natur og miljø i feriesammenheng, er relatert til hvorvidt man ferierer sammen med barn eller ikke. Natur og miljø er ikke så destinasjonsavhengig som forventet, men mer knyttet til ”livssituasjon” og forhold som at for barnefamiliens vedkommende, så er det barnas behov som kommer i første rekke. De nåværende turismetilbud til turistene i Nordjylland ser i denne sammenheng ikke ut til evne å dekke både barnas behov for aktiviteter og ”underholdning” og foreldrenes behov for blant annet naturopplevelser og fred og ro.

For mange turistdestinasjoner ligger det derfor et ubenyttet potensiale i naturturisme. Ønsket om å kunne kombinere mer eller mindre organiserte naturopplevelser og aktiviteter for barn, ser ut for å være noe barnefamiliene venter høyt og delvis savner. Disse tendensene bekreftes også i høy grad internasjonalt, og om man studerer turisttrafikken for sommeren 2001 fremgår det bl.a. at den norske fjellheim er en av årets turistvinnere, og ikke minst at det er barnefamiliene som er de nye fjellturistene.³¹ Det er spesielt de urbane familiene som går mest opp i naturopplevelser i ferien. Det er altså et klart behov for flere familievennlige og naturbaserte aktiviteter som barn og foreldre kan være sammen om – aktiviteter for hele familien, og det må være nemmere for familiene å finne frem til disse aktiviteter.³²

8.3 Hvilken type natur søker turistene?

Det fremkommer en stedvis meget stor forskjell i hvilke sider ved naturen de forskjellige turistene er opptatt av og fokuserer på. Naturforståelsen og -bruken avhenger helt tydelig av hvor meget og hvilken type natur man har der hjemme.

For tyskernes betyr tilgangen til natur meget. Naturen må gjerne være så uberørt og autentisk som mulig, men selve det å få tilgang til og retten til å bruke naturen er det aller viktigste; retten til å

³¹ Berg, per Helge: ”Stadig flere går i fjellet”, Aftenposten 10.07.01, <http://www.aftenposten.no/reise/d221274.htm>

³² Se eventuelt artikkelen ”mere forbrugerservice i turismen”, Dansk Turisme nr. 1/marts 2001.

bade eller retten til å være ved havet. Dette forklarer også hvorfor de naturmessige sanseopplevelsene er i høysete hos tyskerne: å se naturens elementer som sand, strand, vann og hav; lukter fra trær, sopp, blomster og hav, og lyder som fuglesang og bølgeskvulp. Det fremkommer at dette er naturelementer som i høy grad er fraværende i hverdagen, hvilket også kan ses i sammenheng med at de fleste tyskerne som har deltatt i undersøkelsen bor i urbane områder med liten tilgang til natur og/eller ofte har en meget travel hverdag, hvor det rett og slett ikke er tid til natur.

For danskenes vedkommende, er det ikke så meget tilgangen til natur eller de direkte synlige og manifesterede lag av naturen som er i høysetet, men mer de i naturen iboende krefter og egenskaper. Danskerne har god tilgang til natur, men siden store deler av Danmarks natur er kultivert og mer preget av hva innen fagterminologien kaller *landskaper* - det vil si natur som er bearbeidet, foredlet eller kultivert av mennesker - søker danskene uberørte og autentiske naturopplevelser. Blokhus ved Vesterhavet trekker fordi naturen her er vill, barsk og utemmelig og det nærmeste man kan komme uberørt natur i Danmark. Det interessante er imidlertid også at det ser ut for at Læsø trekker, fordi naturen på Læsø også oppleves som "ukultivert" og "uberørt", selv om den langt fra kan sies å ha det "ville" og "barske" preg som naturen i Blokhus har. I forlengelsen av dette ser det ut for at det å feriere på en av de danske småøyer er noe som tiltrekker mange danskere, fordi man føler at man her kommer nærmere det "opprinnelige" Danmark. Således har også andre studier viser at øyer har særskilt appell til turister, ettersom øyer er oversiktelige, oppfattes som tryggere enn fastland med tanke på kriminalitet - og fordi moderniseringen ofte er kommet kortere. Vi ser altså at ønsket om autentiske opplevelser er stort, og hvor natur- og kulturverdier smelter sammen i et samlet helhetsinntrykk.

Svenskene opplever naturen i Blokhus som lik det de har hjemme. Allikevel, trekker Blokhus på grunn av den natur som svenskene selv ikke har, som strendene ved Vesterhavet. Undersøkelser tyder i denne sammenheng på at mennesket søker mot havet fordi det er det mest ukultiverte som finnes av natur. I forlengelsen av dette er det interessant å observere at for seilerne som er den største gruppen svensker på Læsø, er natur ensbetydende med havet. Naturen på Læsø som *arena* kan imidlertid være mer sekundært for denne gruppen. Selv om naturen på Læsø oppleves som flat og litt karrig for svenskene vedkommende, ser vi at når det gjelder de "urbane" svenskene, som ikke er seilere, så trekkes de til Læsø av noen av de samme grunnene som for danskenes vedkommende, det forhold at naturen og øya som sådan fremstår som uberørt og opprinnelig.

For nordmennenes vedkommende oppleves også naturen i Nordjylland som kjedelig. Hvis naturen i det hele skal sies å ha noen betydning så er det igjen den natur som man ikke så lett har tilgang til hjemme, som vidstrakte strender, med et ønske om sol og varme.

8.4 Hva bruker turistene i Nordjylland naturen til?

Naturen som arena for aktiv utfoldelse eller som ramme for passiv nytelse

De *holistisk orienterte* turistene er i flertall i undersøkelsen, hvilket innebærer at 90% av turistene ser naturen som en vesentlig eller meget vesentlig del av ferien. Det fremkommer i undersøkelsen ingen store forskjeller mellom nasjonalitetene når det gjelder å bruke *naturen som arena* for gåturer, soling, etc. og også små forskjeller i forhold til å bruke *naturen som en utfordring*.

Imidlertid, så synes det å være en forskjell i bruk av naturen der det er langt flere av tyskerne (og delvis danskene) er *framtentert orienterte* turister, det vil si turister som orienterer seg mot spesielle

of spesifikke deler av naturen, som f.eks. dyre- og planteliv, sopplukking, fuglearter, ravsamling, sommerfugler og lignende.

Det er tydelig at *tyskerne* som ferierer i Nordjylland er den nasjonalitet som i feriesammenheng har den mest *aktive* bruk av naturen som arena, dvs. aktiviteter som fordrer en viss fysisk utfoldelse, og de lar seg heller ikke så lett skremme av dårlig vær. Tyskerne bruker således naturen aktivt både når de er og ikke er på stranden.

Danskenes bruker også naturen som arena for f.eks. gåturer langs stranden og sykling. Når det gjelder *nordmenns* naturbruk i ferien, så er den preget av en mer *passiv* orientering, ofte med det formål å sole seg og bade når været tillater det. Aktivt friluftsliv gjør eller har man hjemme i hverdagen eller på hytta. Dog søker en del mot naturen som arena i form av gåturer, og det er også i de senere år blitt en tendens til at man bruker ferien til å spille golf, samt at man har med sykler på ferietur til Danmark. Ellers når været er dårlig orienterer man seg meget mot mer opplevels- og forlystelsesbaserte attraksjoner og andre tilbud som ikke er direkte naturbaserte.

De samme tendensene synes også å være beskrivende for *svenskene*, som bruker mye av tiden som turist i Nordjylland til soling og bading. Og naturen som arena brukes oftest til gåturer og sykling.

Forut for undersøkelsen var det en forventning om at turistene på Læsø i større omfang brukte naturen som arena enn turistene i Blokhus, men i undersøkelsen er det faktisk en liten overvekt av turister i Blokhus som er orientert mot *naturen som arena*, i forhold til på Læsø. Imidlertid, er det som forventet flere *fragmentert orienterte* turister på Læsø enn i Blokhus.

Hvilke naturbaserte opplevelser deltar turistene i?

Når det gjelder hva turistene i Nordjylland bruker naturen til, så ønsket vi å belyse hvilke naturbaserte opplevelser turistene hadde deltatt i.

Blant turistene som ble undersøkt i Blokhus ble det ikke funnet eksempler (bortsett fra golf) på deltakelse i organiserte naturopplevelser: Naturbruken bar preg av uorganiserte aktiviteter, hvor den mer passive opplevelsen som ikke er betinget av spesielle ferdigheter var i høysetet.

For Læsøs vedkommende var turistenes bruk av naturen langt mer mangfoldig, og det ble funnet eksempler på deltakelse i både organiserte og uorganiserte naturopplevelser som fordret både aktiv utfoldelse og spesielle ferdigheter.

Man ville sannsynligvis på bakgrunn av turistenes preferanser og ønsker, med hell kunne innføre nye naturbaserte opplevelsproduktet både på Læsø – og ikke minst – i Blokhus. Når det således i undersøkelsen snakkes om "Aktiviteter", så er det i de langt fleste tilfeller snakk om aktiviteter i relasjon til naturen, som ridning, sykling, ol., langt mer enn det er aktiv ferie i betydningen besøk i fornøylesparker, badeland, etc. Ønsket om aktiviteter og opplevelser i naturen gjenfinnes også i hverdagslivet, som det f.eks. fremgår av danskenes fritidsønsker, hvor man i stadig større grad vil ut og merke naturen når man har fri.³³

³³ Jyllands-Posten: "Naturlig trang", 28/4-2001, www.jp.dk/dbp/artikel/printer@art_id=332264

Naturen som helsebot og terapi

Det var imidlertid bruken av naturen til mer ”sjelelige”, rekreative formål som var det klart fremtredende ønske og formål når turistene i undersøkelsen ble spurt mer inngående om hva de bruker naturen til. Aktiviteter og opplevelser i naturen oppleves som å gi god helse, stemning, fred, ro og indre balanse. Det fremgikk også at den passive nytelsen av naturen, det å bare være i ro og føle seg i pakt med omgivelsene, er svært viktig for mange av turistene.

Bruken av naturen og naturens egenskaper til rekreative formål er felles for svært mange av turistene, og langt på vei uavhengig av faktorer som destinasjon, nasjonalitet, alder og kjønn. ”Naturopplevelser” i ferien er viktig, fordi det ofte er et knapt gode i hverdagen.

Således danner det seg etter hvert et klart bilde av at det er urbane mennesker – unge som gamle – som i sin hverdag har miljøproblemer tett innpå livet eller liten tilgang på natur og som har en krevende studie-og arbeidssituasjon, som mest er opptatt av naturens ”terapeutiske” egenskaper i ferienesammenheng.

8.5 Utfordringer og Muligheter for naturbasert turisme i Nordjylland – eksempler fra Blokhus og Læsø

Undersøkelsen viser også i forlengelsen av de tidligere avsnitt at både Blokhus og Læsø har ”formidlingsoppgaver” overfor turistene, omend på forskjellige områder.

Læsø’s sterke sider er naturen og freden og roen, som svært mange av turistene i undersøkelsen fremhever som den beste kombinasjon for optimal rekreasjon. Læsø forbindes imidlertid i liten grad med ”Strandliv” eller ”Barnevennlighet”. Skal Læsø således tiltrekke seg nye turister, ikke minst barnefamilier, så skal det arbeides mer med disse faktorene.

Blokhus på sin side har eventuelt en utfordring i at de forventninger som turistene har til Blokhus som reisemål, avviker fra de rent faktiske opplevelser med hensyn til faktorer som Barnevennlighet”, ”Strandliv” og ”Atmosfære”. Dette er forhold som bør overveies i den fremtidige profileringen og markedsføringen av Blokhus. På den annen side har Blokhus sannsynligvis et ”ubenyttet” potensiale med tanke på markedsføring av stedets natur- og miljøkvaliteter, idet det for eksempel er over 20% av de som har besøkt Blokhus tidligere som forbinder stedet med ”Grønt reisemål”. Vi ser således at andelen av turister i undersøkelsen som forbinder Blokhus med faktorer relatert til natur og miljø - som ”Storslått Natur” og ”Ren luft og rent vann” - er langt større blant de turistene som har vært i Blokhus før, enn blant de som ikke kjenner området. Ser vi videre på de begrunnelser som turistene gir for hvorfor de kommer tilbake til Blokhus, så er det også i langt overveiende grad faktorer relatert til stedets natur og miljø. Tar Blokhus således turistene oppfordringer og ønsker slik de fremkommer i undersøkelsen til etterretning, har de et ubenyttet potensiale som ”bæredyktig turismedestinasjon”.

8.6 Er det samsvar mellom turistenes interesser og faktiske valg?

I undersøkelsen fremsatte vi en hypotese om at det ville være en positiv relasjon mellom interesse for natur og miljø og de faktiske valg turistene foretok i ferienesammenheng. Undersøkelsen så langt har påvist at interessen for spesielt natur, men også til en viss grad miljø er høy, men hvordan

gjenspeiles dette i de valg turistene har tatt ved valg av Læsø og Blokhus som feriedestinasjoner i år 2000?

Resultatene viser at i overkant av 1/4 av turistene i undersøkelsen erkjenner, at *hverken* natur- eller miljøhensyn har spilt noen rolle for deres valg av Blokhus eller Læsø som reisemål, hvilket tilsvarer 39% av totalt antall besvarelser fra Blokhus og 14% av totalt antall besvarelser fra Læsø.

Resultatene viser videre at under 1/5 av turistene har gjort seg overveielser om *både* destinasjonens natur og miljø innen valg av reisemål.

Naturhensyn

81% av turistene på Læsø sier at *naturen* hadde betydning for at de valgte å legge ferien til øyen, mens det tilsvarende tall for Blokhus er 54%. Vedrørende naturhensynet så er fordelingen blant nasjonalitetene, at for over 83% av tyskerne har naturhensyn spilt en rolle ved valg av Blokhus og Læsø som feriested. For danskere er tallet 62,5 %, for svenskene 29% og for nordmenn 13%. Mens det var danskene som vektet "Naturopplevelser" høyest på generell basis ved valg av reisemål, er det tyskerne som skårer høyest vedrørende naturens faktiske betydning for valg av Blokhus og Læsø som reisemål, og naturens del av ferieopplevelsen er også høyest for tyskerne. Dette taler således for at de tyskere som kommer til Blokhus og Læsø *primært* kommer på grunn av naturen.

Selv om vi ikke her på et generelt grunnlag kan bekrefte hypotesen innledningsvis i avsnittet, så indikerer undersøkelsen at det er et visst samsvar mellom den betydning som turistene tillegger naturopplevelser i ferien og den faktiske innvirkning dette har hatt for valg av Blokhus og Læsø som destinasjoner. Vi ser videre at det i tråd med tidligere resultater, er store forskjeller i nasjonalitetenes preferanser og valg.

Miljøhensyn

Når det gjelder *miljøhensyn* så fremhever 30% av turistene på Læsø, at miljøet på øya har hatt innvirkning på deres valg av reisemål, mens det tilsvarende tall for Blokhus er 13%. Således er det umiddelbart flere av turistene på Læsø som har valgt reisemål ut i fra miljøhensyn enn ditto Blokhus. Igjen er det flest tyskere og færrest nordmenn som har vurdert miljøhensyn før valg av reisemål. Det er også interessant å bemerke at nesten dobbelt så mange menn som kvinner tilsynelatende har latt miljøet påvirke beslutningen om valg av destinasjon.

Når det gjelder miljøhensyn, så justerer imidlertid intervjuene besvarelsene fra spørreskjemaundersøkelsen noe, og det er i intervjuene i realiteten *svært få* som på forhånd har gjort seg overveielser om miljøhensyn ved valg av Blokhus eller Læsø som reisemål. Det samme gjør seg gjeldene når kommentarene knyttet til spørsmålene i spørreskjemaet inkluderes i analysen.

Visuell forsøpling og faktisk informasjon

I den grad turistenes overveier miljøhensyn i forkanten av en feriereise, er det således begrenset til å velge fra eller til destinasjoner, ut fra hva man har sett eller hørt vedrørende hvordan de skjøtter miljøet. Det er den visuelle delen av miljøproblematikken som turistene forholder seg til - søppel, oljesøl og tilsvarende. Miljøhensyn blir således styrt av hvor godt turisten kjenner til og er informert om destinasjonens miljø.

Naturen er sårbar, men...

89% av turistene i undersøkelsen sier seg enig i at *naturen er sårbar og kun må behandles på allers skånsomste måte*, hvilket blir fremhevet som en grunnleggende forutsetning hvis målet er å utvikle en bærekraftig turisme. Dette natursynet som her tilkjennegis varierer lite i relasjon til alder og kjønn, men varierer en del i forhold til nasjonalitet, hvor tyskerne – i henhold til det ovennevnte – klart uttrykker den mest, og igjen, nordmennene den minst ”miljøvennlige” holdning.

Denne ”miljøvennlige” holdningen som kommer til uttrykk i undersøkelsen, samsvarer altså dårlig med de faktiske miljøhensyn som turistene har tatt i forbindelse med sin nåværende ferie. Vi kan derfor ikke slutte direkte fra en interesse for miljø og miljøproblematikk til en miljøriktig handling, og årsakene til dette kan være mange og komplekse. Vi har pekt på en mulig forklaringen, nemlig en konflikt hos turistene mellom ønsket om å bevare og ønsket om å bruke naturen.

8.7 Hos hvem trykker skoen?

Turistene i undersøkelsen hadde mulighet for å krysse av for to instanser som de mente burde ha ansvaret for å tilrettelegge for en bæredyktig turisme.

I overkant av 50% prosent av turistene i undersøkelsen påpeker at de selv har en viktig rolle og et ansvar i denne sammenheng, men 57% mener en bæredyktig turismeutvikling er kommunenes ansvar. Andre velger imidlertid å tilskrive ansvaret til regionale (32%) og statlige (28%) myndigheter.

Det er imidlertid flere av turistene som fremhver, at alle de nevnte aktører må samarbeide om målet om ”å sette handling bak ordene”, skal bli annet enn en tom floskel. Selv om turistene således påpeker at et samarbeid er ønskelig, er tilliten til at offentlige myndigheter og andre instanser vil forvalte miljøansvaret på en måte som gavner naturmiljøet og turistene liten. Turistene uttrykker en frykt for at myndighetene og institusjonene vil sette egen vinning foran fellesskapets beste, hvilket muliggjøres fordi aktørene i dagens samfunn i henhold til turistene i stadig større grad slipper for deres etiske ansvar.

8.8 Hvem skal betale for gildet?

30% av turistene i undersøkelsen er ikke villig til å betale mer for å holde en miljøvennlig ferie, mens 13% har, av diverse årsaker, unnlatt å besvare spørsmålet.

Når det gjelder priselastisiteten, så ser vi at den største betalingsvilligheten (27%) ligger i intervallet 50-100 kr. ekstra pr. uke. Danskene er den nasjon som er mest betalingsvillige, mens for tyskernes vedkommende knyttes den manglende betalingsvilligheten til, at de fra før synes Danmark er et svært dyrt land å feriere i og at miljøhensyn allerede burde være inbakt i denne prisen. Kvinner er også mindre betalingsvillige og mer prisbevisste enn menn. Aldersgruppene 30-39 og 40-49, hvor hovedparten av barnefamiliene er inkludert, er mindre betalingsvillige enn de andre aldersgruppene. Disse aldersgruppene går således meget opp i et reisemåls natur- og miljømessige kvaliteter, men er lite villige til å betale ekstra for dette. Turistene på Læsø er umiddelbart mer betalingsvillige enn turistene i Blokhus, hvilket nok delvis henger sammen med aldersfordelingen på de to destinasjonene og de forskjellige aldersgruppenes betalingsvillighet.

Vi ser også, at noe av årsaken til en manglende betalingsvillighet hos turistene – igjen - skyldes en utbredt skepsis til om pengene vil bli brukt til det tiltenkte formål.

Vi ser videre at det går et skille mellom de som er villig til å betale ekstra her ”hjemme”, fordi de så stoler på at pengene blir brukt til det de skal, og de som ønsker å betale lenger ”sør” fordi de der har et ”problem”, og et system som ikke fungerer. I forlengelsen av dette ser vi, igjen, at hvorvidt det oppleves som om en destinasjon har miljøproblemer eller ikke, er knyttet til det synlige, det vil si hvorvidt det ligger søppel og flyter i gatene, hvorvidt vannet er forurensset eller tilsvarende. Landene i Norden er preget av relativt lite synlig forsøpling, og turistene opplever dem som foregangsland. ”Vi” har tatt hånd om miljøet, det er de andre, de lenger sydpå, som har et miljøproblem.

8.9 Hvordan kan turismen gjøres mer bæredyktig?

Når det gjelder forslag til hvordan turismen på de to destinasjonene kan gjøres mer miljøvennlig eller bæredyktig, så ser vi at miljøproblemene igjen relateres til det direkte observerbare og til erfaringer fra ens hjemland.

For Blokhus’ vedkommende er det særlig tre forhold som fremheves med tanke på å tilrettelegge for en mer bæredyktig turismeutvikling, nemlig avfallssortering, avfall på stranden og bilene på stranden. Vi ser at alle tre faktorene er knyttet til det synlige eller til erfaringer fra hverdagslivet, idet de som mest fremhever avfallssortering er tyskere og andre som er vandt til å sortere avfallet hjemme. Betydningen av synligheten av avfallet fremkommer også ved, at det er flere som påpeker avfall på stranden som et problem blant de turistene som sitter ved klitterne hvor stranden ikke bliver rensset, enn blant dem som sitter nede ved vannkanten, hvor stranden blir rensset jevnlig. Det påpekes også behov for bedre skilting og mer informasjon om natur og miljø.

For Læsøs vedkommende er det svært få forbedringstiltak med tanke på natur og miljø. Turistene fremhever tvert i mot, at de synes øyen er meget ren og pen, og at kommunen eller ”Alle Tiders Læsø” er flinke til å skilte, informere og ta være på natur og miljø. Hovedkritikkpunktet mot øyen går således mer på at den for en del barnefamilier oppleves som lite barnevennlig, i betydningen aktiviteter for barna.

8.10 Mobilisere på interesse og vilje til handling

Vi ser altså at interessen for natur og miljø er tilstede hos turistene, og ønsket om å beskytte og ivareta miljøet er noe som opptar mange. Imidlertid, er det et stykke herfra og til faktisk atferd. Når det således gjelder Midt-Nord Turismes målsetning om å gjøre Nordjylland til den første region i landet som ”setter handling bak ordene” om en bæredyktig turisme-utvikling, så tyder undersøkelsen på at den største utfordringen ligger i å legge forholdene til rette for at turistene kan opptre ansvarlig og stole på at de initiativene de gjør, følges opp og rent faktisk bidrar til en mer forsvarlig forvaltning av felles naturressurser. Igjen er det snakk om et samarbeid. Det er ikke tilstrekkelig med tilrettelegging alene hvis den ikke følges opp av turistene, men det er også vanskelig for den enkelte turist, spesielt de utenlandske, å vite hvordan hvordan systemene fungerer, for dem på en totalt fremmed destinasjon. Derfor er informasjon og tilrettelegging fra kommunen og andre instanser viktig, slik at man kan omsette i handling interessen og motivasjon som turistene i undersøkelsen tilkjenner med tanke på gjøre turismen i Nordjylland mer bæredyktig.

LITTERATUR

- Aftenposten (2001): "Vellykkede på randen av kollaps", <http://www.aftenposten.no/>, 18. mars 2001.
- Aftenposten (2001): "Voksne er dårlige forbilder", <http://www.aftenposten.no/>, 18. mars 2001.
- Agger, P.; J. Baagøe, O. Hamann og J. Primdahl (2000): "Dansk naturpolitikk – visioner og anbefalinger", *Vismandsrapport 2000*, Naturrådet.
- Alt om Læsø: <http://www.altomlaesoe.dk/>
- Andersen, Ib (1999): "Den Skinbarlige Virkelighet", København: Samfundslitteratur.
- Andersen, J. Holm, Susanne Jensen og Peter Kvistgaard (2000): "Turistforeningens Rolle i Fremtidens Turisme i Nordjyllands Amt". Tourism Research Unit: Forskerskolen SPIRIT, Aalborg Universitet.
- Bakka, Jørgen F. og Egil Fivelsdal (1998): "Organisasjonsteori. Struktur, kultur, prosesser", København: Handelshøyskolens Forlag.
- Barkin, David (1996): "Ecotourism: A Tool for Sustainable Development", <http://www.greenbuilder.com/mader/planeta/0596monarch.html>
- Blokkhus Offisielle Hjemmeside: <http://www.blokkhus.dk/>
- Blokkhus Turistinformation: "Blokkhus Strandavis 2000", 13. årgang.
- Bottrill, C.G. og Pearce, D.G., (1995): "Ecotourism: towards a key elements approach to operationalising the concept", *Journal of Sustainable Tourism*, 3(1): 45-54.
- Bramwell, Henry, Jackson, Prat, Richards og van der Straaten (1996): "Sustainable Tourism Management: Principles and Practices", Tilburg University Press.
- Breck, Thomas (1997): "Forbrukerpolitikk eller miljøpolitikk?", i *Samfundsøkonomen* Nr. 2, mars, s. 37-42.
- Bredsdorff, Nils (1999): "Den politiske forbruker – en ønskedrøm?", i *Social Kritik* Nr. 11, s. 4-12.
- Butler, Richard (1998): "Sustainable tourism - looking backward in order to progress", In C Michael Hall and Alan A. Lew (eds) *Sustainable tourism*. Harlow: Longman.
- Byportal Pandrup Kommune: <http://www.pandrup.dk/>
- Carstensen Kim (2000): "Eventyr og Turisme, en farlig cocktail for miljøet", i *Miljøsk* – Tidsskrift om Miljø og Samfunn, Nr. 20, september.
- Cater, Erlet og Gwen Lowman (eds) (1994): "Ecotourism. A sustainable option?", Chichester: John Wiley and Sons.

Christensen, Annemarie G. Turisten som miljøbevidst (for)bruger. *Ledelse og erhvervsøkonomi*, 63. årgang, nr. 2, juni 1999, pp 113-128.

Christensen, Annemarie G. og Suzanne C. Beckmann (1998): "The Role of Tourism in Environmental Decline", Working paper, June 1998, no. 7. Department of Marketing. Copenhagen Business School.

Christensen, Annemarie G. og Suzanne C. Beckmann (1998): "Consumers' Perspectives on Tourism and the Environment", Working paper, September 1998, no. 10. Department of Marketing. Copenhagen Business School.

Coccossis, Harry and Nijkamp, Peter (eds) (1998): "Sustainable tourism development", Aldershot: Ashgate.

Cohen, E. (1988): "Authenticity and commodization in tourism", *Annals of Tourism Research*, Vol. 15, pp. 371-386.

Cooper, Fletcher, Gilbert, Shepherd, Wanhill (1993): "Tourism: Principles and Practice".

Cooper, Chris and Stephen Wanhill (eds) (1997): "Tourism development. Environmental and community issues", Chichester: John Wiley and Sons.

Crotty, Michael (1998): "The foundations of social research: meaning and perspective in the research process.", Sage.

Dahl, Knud (1995): "Fredede områder i Danmark", Danmarks Naturfredningsforening. Forlag: Høst & Søn.

Den Grønne Nøgle: <http://www.dengroenenogle.dk/>

Destination Jammerbugten (2000/2001): "Jammerbugten Vesterhavet og Limfjorden". Trykk: P.V. Franzen Offset.

Dezalay, Yves og Mikael Rask Madsen (2000): "Henimot entreprenant miljøpraksis – en præliminær analyse av dansk miljøekspertise som socialt felt", i *Dansk Sociologi* Nr. 1/11. årg. – April, s. 41-57.

Eneroth, Bo (1984): Hur mäter man "vackert"? Grundbog I kvalitativ metod. Stockholm: Akademilitteratur.

Erhvervsministeriet (2000): "Turismepolitisk Redegjørelse 2000", <http://www.em.dk/publikationer/html/turist/default.htm>

Fenstad, Håkon: "Begrepet som mistet sin bærekraft", <http://www.admin.uio.no/ia/apollon/apollon01-96/begrep.html>

Fitje, Anders (1996): Naturbasert Opplevelsesturisme på Bornholm. Bornholms Forskningscenter. <http://www.rcb.dk/DK/Rep/Pdf/0013.pdf>

- Fog, Jette (1994): "Med samtalen som udgangspunkt". København: Akademisk Forlag.
- Fog Pedersen, Lise (1996): "Produktorientert Miljøpolitikk? Ja Tak!", i *Miljøsk – Tidsskrift om Miljø og Samfunn*, Nr. 5.
- Foreningen Destination 21 (2000): "Manual for Destination 21 – en merkeordning for turistedestinasjoner med en bæredyktig utvikling", <http://www.tuc.dk>.
- Foreningen Destination 21 (2000): "Sammendrag af: Manual for Destination 21 – en merkeordning for turistedestinasjoner med en bæredyktig utvikling", <http://www.tuc.dk/d21sammendrag.htm>.
- Føllesdahl, Dagfinn m.fl. (1995): "Politikkens Introduksjon til moderne filosofi og vitenskapsteori". København: Politiken.
- German Federal Agency for Nature Conservation (1997): "Biodiversity and Tourism. Conflicts on the World's Seacoasts and Strategies for Their Solution", Berlin: Springer-Verlag.
- Glaser, Barney og Anselin Strauss (1967): "The Discovery of Grounded Theory". Chicago: Aldine.
- Glyptis Sue (ed.) (1993): "Leisure and the Environment. Essays in honour of Professor J.A. Patmore", London: Belhaven Press.
- Gunn, Clare A. (1994): "Tourism Planning – Basics, Concepts, Cases", USA: Taylor & Francis.
- Halkier, Bente (1993): "Nye Udtryk for Sociale Bævegelser – Grønt Forbrug som Eksempel", i *Dansk Sociologi* Nr. 4/4 årg. – dec., s. 40-60.
- Halkier, Bente (1997): "Miljøhensyn i forbruket" i *Grus* nr. 52, s. 37-60.
- Halkier, Bente (1998): "Unge stemmer om miljøhensyn i forbruket" i *Miljøsk – Tidsskrift om Miljø og Samfunn*, Nr. 14, desember.
- Halkier, Bente (1999): "Miljø til dagligt brug? Forbrugernes erfaringer med miljøhensyn i hverdagen", København: Forlaget Sociologi.
- Hansen, Jens Morten (199?): "Læsø's tilblivelse og landskaber – om øen der røkker og hopper", Brenderup: Geografforlaget.
- Hansen, Kirsten M. (2000): "Documentation and Development of Seaside Tourism along the West Coast of the County of North Jutland, Denmark", Aalborg: County of North Jutland.
- Halvorsen, Knut (1996): "Å forske på samfunnet. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode", 3. utgave. Oslo: Bedriftsøkonomisk Forlag.
- Haukeland, Jan Vidar og Arvid Viken (1997): "Miljø og turisme – et dilemma" i Jens Kr. Jacobsen og Arvid Viken (red.) *Turisme, fenomen og næring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hellevik, Ottar (1999): "Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap", 6. utgave 1. opplag, Oslo: Universitetsforlaget.

- Hjalager, Anne-Mette (1998): "Turismeforskning – set i et erhversøkonomisk lys", i Samfundsøkonomen, Nr. 1, november, s. 22-28.
- Hjalager, Anne-Mette (1999): "Consumerism and Sustainable Tourism", Journal of Travel and Tourism Marketing, vol. 8, no 3, s. 1-20.
- Holden, Andrew (2000): "Environment and Tourism", London: Routledge.
- Hunter, Colin and Green, Howard (1995): "Tourism and the environment: a sustainable relationship?", London: Routledge.
- Jacobsen, Jens Kr. Steen (1997): "Internasjonale trender og turisme", i Jens Kr. Jacobsen og Arvid Viken (red.) *Turisme fenomen og næring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jacobsen, Jens Kr. Steen og Arvid Viken (1999): "Stedet i en bevegelig verden", Oslo: Universitetsforlaget.
- Jamison, Andrew (1999): "Miljøbevægelserne i forandring", i *Miljøsk* – Tidsskrift om Miljø og Samfunn, Nr. 17, November.
- Jorgensen, Danny L. (1989): "Participant Observation – A Methodology for Human Studies". London: Sage.
- Kaae, Berit (1995): "Residents and tourists perceptions of tourism development", i *Nordisk Turisme i en global sammenheng*. Udvalgte papers fra det 4. Nordiske Forskersymposium, København 17-20. oktober 1995. Redaktion Wolfgang Framke m.fl., Handelshøjskolen i København, Institut for Transport og Logistik, 1996.
- Klepp, Ingunn G. (1999): "Stier, fortidens fotefar" i Jens Kr. Steen Jacobsen og Arvid Viken (red.) *Turisme – Stedet i en bevegelig verden*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Knudsen, Jørgen (1998): "Den økologiske adelsdame", i *Folkevirke* Nr. 3.
- Kobæk, Anne E., Iza S. Mogensen, Anne H. Kjærsgaard og Jesper Mikkelsen: "Læsø Turisterhverv" (1999), HA 5. Semester, Aalborg Universitet.
- Krippendorf, J. (1987): *The Holidaymakers: Understanding the Impact of Leisure and Travel*, London: Heinemann.
- Kristensen Work, Jens (1997): "De Grønne Turister" I *Zapp* nr. 4. Forlag: Mellemfolkelig Samvirke.
- Kristiansen, Marianne (1994): "Professionelt nærvær – om underviseres ubevidste kommunikation" i Helle Alrø og Marianne Kristiansen, *Personlig Kommunikation og Formidling*, Ålborg: Ålborg Universitetsforlag.
- Kruuse, Emil (1996): "Kvalitative forskningsmetoder i psykologi og beslektede fag", København: Dansk Psykologisk Forlag.

- Kvale, Steinar (1998): "Interview", København: Hans Reitzels Forlag.
- Lassen, Jesper (1996): "Er miljøet forbrukernes ansvar?", i *Miljøsk – Tidsskrift om Miljø og Samfunn*, Nr. 5.
- Leed, Eric J. (1991): "The mind of the traveler: from Gilgamesh to global tourism", Basic Books, corp.
- Lindberg, K. (ed.) (1999): "Sustainable Tourism and Cultural Heritage", NWHO-report.
- Lokalavisen Sydvestsyssel: "Blokhus Turist-information for Pandrup kommune 2000/2001", Rota Nord Avistryk.
- Lundtorp, S. (1997): "Turisme: Struktur, økonomi og problemstillinger", Nexø: Bornholms Forskningscenter.
- Læsø Turistbureaus hjemmesider, <http://www.laesoe-tourist.dk>.
- Læsø Kommune: Alle Tiders Læsø - en levende historie (1997), et samarbeidsprosjekt omkring Natur- og Kulturturisme og dens forudsætninger på Læsø.
- Læsø Turistforening (2000): "Læsø - rig på oplevelser".
- MacCannell, D. (1989). "The Tourists, New York: Schocken.
- Maløe, Erik (1993): "Case-studier", København: Akademisk Forlag.
- Mandag Morgen (1998): "Et debatoplæg om danskernes forhold til naturvidenskab og teknik". København: Mandag Morgen Strategisk Forum.
- McLaren, Deborah (1998): "Rethinking Tourism and Ecotravel", West Hartford: Kumarian Press.
- Morgan, G. and Smircich, L. (1980): "The Case for Qualitative Research", in *Academy for Management Reports* 1980. Vol. 5. No. 4.
- Middleton, Victor T.C. (1998): "Sustainable Tourism- A Marketing Perspective", Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Milne, Simon S. (1998): "Tourism and sustainable development: exploring the global-local nexus", In C. Michael Hall and Alan A. Lew (eds): *Sustainable tourism. A geographical perspective*. Essex: Longman.
- Midt-Nord Turisme, Nyhedsbrev nr. 5/2000, <http://www.midt-nord-turisme.dk/dansk/brancheinfo/nb5-00tekst.html>
- Miljø- og Energiministeriet (1999): Natur- og Miljøpolitisk Redegjørelse 1999, <http://www.mem.dk/publikationer/nmpr99/index.htm>
- Miljøministeriet: Skov- og Naturstyrelsen (1992): Blokhus Klitplantage.

Miljøministeriet: Skov- og Naturstyrelsen (1983): Læsø Klitplantage.

Munch-Petersen, Nils Finn: "Nature as a Tourism Ressource - What is Nature?", I Nordisk Turisme i en global sammenhæng. Udvalgte papers fra det 4. Nordiske Forskersymposium, København 17-20. oktober 1995. Redaktion Wolfgang Framke m.fl., Handelshøjskolen i København, Institut for Transport og Logistik, 1996.

Murphy, Peter F. (1985): "Tourism. A Community Approach", London: Routledge.

Nelson, J. G., R. Butler and G.Wall (eds) (1993): "Tourism and Sustainable Development: Monitoring, Planning, Managing", Waterloo: Heritage Resources Centre, University of Waterloo.

Nijkamp, P. and Verdonkschot, S. (1995): "Sustainable tourism development: a case study of Lesbos", In Harry Coccossis and Peter Nijkamp (eds) *Sustainable tourism Development*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.

Nordjyllands Amt (1997a): "Regionplan '97 – Mål og Strategier", Bind 1, November.

Norsk Turistråd <http://www.ntr.no/>

Nørager, Troels (1998). "System og Livsverden – Habermas' konstruktion af det moderne". København: ANIS.

Olsen, K.S. og T. A. Svanevik (1976): "En analyse av turisterne på Læsø - sommeren 1976". Læsø Turistforening 1977.

Orams, Mark B. (1995): "Towards a more desirable form of ecotourism", *Tourism Management*, 16(1):3-8.

Padgett, Tim og Sharon Begley (1996): "Beware of the Humans", I Business Environment, Newsweek, March 4.

Page S. (1995): "Urban Tourism", London: Routledge.

Pandrup Erhvervsråd: <http://www.pandrup-erhverv.dk/turisme/>

Pandrup Kommunes hjemmeside: <http://www.pandrup-kom.dk/>

Pandrup Kommunes Kommuneplan 1999-2010.

Pandrup kommune: "Miljøplan 1999".

Pandrup kommune (2000): "Målsætninger for Pandrup kommune", [www.pandrup-kom.dk/by/målsætninger.htm](http://www.pandrup-kom.dk/by/malsætninger.htm) 16. august.

Pandrup Kommune (2000), referat Teknik- og Miljøudvalget, www.pandrup-kom.dk/tu/tu000807.htm, 7. august.

Pearce, Douglas (1989): "Tourism development", Harlow: Longman.

Pearce, Douglas G. and Butler, Richard W. (eds) (1996): "Tourism research: critiques and challenges", London: Routledge.

Pigram, J. (1990): "Sustainable Tourism: Policy Considerations", *Journal of Tourism Studies* 1(2): 2-9.

Pleumaron, Anita (1996): "Eco-tourism or Eco-terrorism?",
<http://www.cedar.univie.ac.at/arch/infoterra/96jan/msg00168.html>

Poon, A. (1993): "Tourism, Technology and Competitive Strategies", Wallingford: CAB International.

Rasmussen, Terje (1995): "Moderne maskiner". Norge: Pax Forlag.

Rieper, O. (1993): "Gruppeinterview I praksis – brug af fokusgruppeinterview i evalueringsforskning", København: AKF Forlaget.

Rosenbaum, A. (1995): "It's a nice place to visit, but I wouldn't want to live there", International Institute of Tourism Studies, George Washington University.

Salomonsen, P. (1995): "Grundlæggende metodebegreber i sociologi". 3. Udgave, Akademisk Forlag A/S.

Schultz, E. (1972): "Psykoanalytisk fortælling og hermeneutik". København: Akademisk Forlag.

Shaw, Gareth., Sheela Agarwal, Paul Bull (2000): "Tourism consumption and tourist behaviour: a British perspective", *Tourism Geographies*, Volum 2, NR. 3, August.

Spradley, James P. (1980): "Participant Observation", Harcourt Brace Jovanovich College Publisher.

Strauss, Anselin og Juliet Corbin (1990): "Basics of Qualitative Research". London: Sage.

Sundero, André (1990): "Det internasjonale markedet for organiserte naturopplevelsesreiser", Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.

Swarbrooke, John (1999): "Sustainable tourism management", Wallingford: C.A.B.I.

Sæthre, Lars N. (1994): "Alle vil se urnorske fosser og breer" i *Aftenposten* 11.11.94.

Thøgersen, John (1997): "Forbrugeradfærd og miljøbelastning", i *Samfundsøkonomen* Nr. 2, mars, s. 5-11.

Turismens Udviklings Center (TUC) (2000): "Den Tyske Udfordring", <http://www.tuc.dk/dtu-rapport.htm>

Turist i Nordjylland 2000.

Turist Marketing Vestsjælland (1996): "Undersøgelse af feriegæsters indstilling til miljøspørgsmål", Oktober.

United Nations Press Release: "Towards Sustainable Tourism",
<http://www.un.org/esa/sustdev/dpif1.html>

UNESCO, Commission on Sustainable Development, (1999): "Tourism and Sustainable Development – Report of the Secretary-General".

Urry John (1995): "Consuming Places", London: Routledge.

Valentine, P.S. (1992): "Nature-based tourism", I Hall og Weiler *Special interest tourism*. New York: Belhaven.

Viken, Arvid (1995): "Naturbaseret Turisme. Natur som turistisk fortolkning og handling", i Nordisk Turisme i en global sammenhæng. Udvalgte papers fra det 4. Nordiske Forskersymposium, København 17-20. oktober 1995. Redaktion Wolfgang Framke m.fl., Handelshøjskolen i København, Institut for Transport og Logistik, 1996.

Visit Blokhus og Pandrup: <http://visitblokus.dk>

Vistad, O.I. & Vorkinn, M. (1995): "Naturturisme og naturforvaltning - Resultater fra et forskningsprosjekt", NINA·NIKU.

Vaaben, L. Og I. Stelling (1997): "Turisme på Naturens Præmisser", Nyhedsbrev nr. 24 fra Danske Kommuner.

Walle, Alf (1995): "Business ethics and tourism: from micro to macro perspectives", *Tourism Management*, 18(4): 263-268.

Webb, E.J. et al (1966): "Unobtrusive-measure: Non-reactive research in the social science", Chicago: Rand McNally.

Wheeler, B. (1994): "Egotourism, sustainable tourism and the environment – A symbiotic, symbolic or shambolic relationship", i A.V. Seaton (ed.), *Tourism. The state of the art*, Chichester: John Wiley & Sons, a. 647-654.

Wolff Hansen, Allan (1997): "Bæredygtig turisme. Lokalbefolkningens oplevelse af turismen sammenholdt med tyske turisters ferieoplevelser i Danmark", Afgangprojekt Aalborg Universitet.

WWF (World Wildlife Fond) (1997): "Dansk naturbeskyttelse i fare", i *Levende Natur*, Nr. 1, s. 4-5.

WWF (2000): "økoturisme", <http://www.wwf.no/faktaokoturisme.html>

Ydegaard, T. (1990): "Læsø - en skarv guide", Høst & Søn.

Yin, Robert K. (1989), "Case Study Reseach", London: Sage.

Oversikt over vedlegg

<u>VEDLEGG 1: DESTINATION 21</u>	2
<u>VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE</u>	4
<u>VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE KATEGORISERT ETTER TEMA</u>	7
<u>VEDLEGG 4: OPPRINNELIG SPØRRESKJEMA</u>	9
<u>VEDLEGG 5: NYTT SPØRRESKJEMA</u>	14
<u>VEDLEGG 6: OVERSIKT OVER INTERVJUER OG SPØRRESKJEMAER</u>	19
<u>VEDLEGG 7 OG 8: NATUR- OG MILJØHENSYN VED VALG AV REISEMÅL</u>	22
<u>VEDLEGG 9: FERIEPREFAERANSER BLANT GRUPPER AV TYSKERE</u>	27
<u>VEDLEGG 10: BEGRUNNELSER FOR GJENBESØK – BLOKHUS</u>	28
<u>VEDLEGG 11: BEGRUNNELSER FOR GJENBESØK – LÆSØ</u>	30
<u>VEDLEGG 12: FORSLAG TIL EN MER BÆREDYKTIG TURISME</u>	32

VEDLEGG 1: DESTINATION 21

Beskrivelsen er hovedsakelig basert på opplysninger fra ”Natur- og Miljøpolitisk Redegjørelse 1999” og ”Manual for Destination 21 – en merkeordning for turismedestinasjoner med en bæredyktig utvikling”.

I august 1999 gikk åtte organisasjoner i Danmark sammen om å danne ”Foreningen Destination 21 – en merkeordning for *turismedestinasjoner* (geografisk avgrenset område) med en bæredyktig utvikling”. De åtte organisasjonene som skulle arbeide med å utvikle konseptet ”Destination 21” var Campingrådet, Danmarks Turistråd, Destination 21-regionene, Friluftsrådet, HORESTA, Samvirket mellom danske Turistforeninger og Turistbureauer, TS-kartellet og Turismens Fællesråd. Formålet med Destination 21 som det er formulert i den Natur- og Miljøpolitiske redegjørelsen fra 1999 er: ”å fremme en bæredyktig utvikling i dansk turisme, der er forankret lokalt, og som tager hensyn til miljøet og naturens bæreevne samt til den økonomiske, sociale og kulturelle bæreevne” (Natur- og Miljøpolitisk Redegjørelse 1999, kapittel 26).

I henhold til gruppen selv var utgangspunktet for etableringen av arbeidet med Destination 21 et ønske om å etablere en merkeordning for destinasjoner, som arbeider målrettet med en bæredyktig utvikling, idet man mente at en slik merkeordning ville kunne fremtidssikre Danmarks turismeprodukt og på lengre sikt styrke Danmarks konkurransevne som turistland.

Bekymringen bak satsingen synes altså å være todelt, både et ønske om å bidra til en miljømessig og sosial bæredyktig utvikling innen turisme-området i Danmark, men også en stor grad av forståelse for at en manglende hensynstakning til miljømessig og sosiokulturell bæredyktighet på lang sikt vil undergrave den økonomiske bæredyktigheten, konkret i form av stagnasjon/reduksjon i Danmarks markedandeler på det internasjonale turismemarked. En bekymring som i bunn og grunn bygger på en antakelse om at fremtidens – og til dels dagens – turister i stadig større grad vil være bevisste rundt forhold vedrørende miljøet, naturen og lokal kultur.

Siden har 7 utvalgte pilotdestinasjoner – *Det sydfynske Øhav, Himmerland, Læsø, Møn, Odsherred, Rømø og Rønne* – arbeidet med å høste erfaringer i samarbeidsrelasjoner, systematisk miljøarbeid, dokumentasjon og inndragelse av lokalbefolkningen og frivillige organisasjoner med interesse i natur, miljø, kultur og friluftsliv.

Det er bl.a. erfaringene fra dette som ligger til grunn for, at Foreningen Destination 21 høsten 2000 kunne fremlegge rapporten ”Manual for Destination 21 – en merkeordning for turismedestinasjoner med en bæredyktig utvikling”. Med dette dokument er Danmark det første land i verden, som kan fremlegge en Agenda 21 for turismen på nasjonalt plan.

Grunnlaget for merkeordningen er altså en trestrengt bæredyktighet, som omfatter miljømessig, økonomisk og sosiokulturell bæredyktighet: Der skal tas hensyn til naturgrunnlagets bæreevne, der skal sikres en rimelig balanse mellom potensielle økonomiske investeringer og gevinster, og der skal tas hensyn til lokalbefolkningens sosiale og kulturelle integritet. Manualen inneholder derfor retningslinjer, kriterier og råd til den enkelte turismedestinasjon og omhandler; utviklingskrav; forutsetninger om nye samarbeidsrelasjoner; turisten og Destination 21; fordeler med å være Destination 21; virksomheter og bransjeorganisasjoner og Destination 21; lokalbefolkningen og Destination 21; bæredyktighetsmålsetninger; forutsetninger og krav til en Destination 21; verdier og visjoner; lokal turismepolitikk; natur og

kulturverdier som grunnlag for Destination 21; kommunens miljøarbeide, for å nevne noen av alle de emner som den 95 sider lange manualen tar opp.

Konseptet "Destination 21" gjør således dansk turisme til det første erhverv i Danmark som har utarbeidet en handlingsplan for en bæredyktig utvikling. Destination 21 er støttet af Erhvervsministeriet og den Grønne Jobpulje og finansieres desuten via medlemskontigenter fra de destinasjoner som ønsker å delta i merkeordningen.

VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE

- 1 Hvor kommer du/dere fra?**
- 2 Hva vektlegger du/dere generelt ved valg av reisemål?**
(aktiviteter for barn, naturattraksjoner, kulturattraksjoner, el.l.)
- 3 Hva var grunnen til at du/dere valgte Danmark og dette området som reisemål?**
(Forsøke å finne ut om det var Danmark som land som trakk (f.eks. natur/kultur) eller om det f.eks. var en spesiell hobby som golf, el.l.)
- 4 A) Hvordan fant du/dere frem til dette stedet?**
B) Hva er det ved stedet du/dere godt kan like?
C) Hvordan tilbringer du/dere tiden her?
(Hva er en typisk dag? Hvilke aktiviteter lager du/dere her?)
- 5 Førstegangsbesøkende?**
Hvis nei, hvor mange ganger og hvorfor kommer du/dere tilbake?
- 6 Hvor lenge har du/dere vært her/skal være her denne gang?**
- 7 A) Har du/dere besøkt andre attraksjoner eller områder i ferien?**
Evt. hvilke?
B) Har du/dere planer om å besøke andre?
- 8 Fortell hvordan du/dere forstår og opplever natur.**
Hva er natur for deg/dere, hva gir den deg/dere?
- 9 Hva bruker du/dere naturen til?**
- 10 Hvordan vil du/dere beskrive naturen her på stedet?**
Hvilke assosiasjoner/følelser gir den dig/dere?
- 11 A) Kjenner du/dere til at området her er vernet?**

B) Hva synes du/dere om det?

12 A) Hadde miljøhensyn noen betydning mht. til ditt/deres valg av Blokhus/Læsø som feriested?

B) Hva med naturhensyn?

13 Har du/dere sett disse symboler før? Forklar...

- “Blomsten” - EU’s miljømerke.
- “Svanen” - Det Nordiske miljømerke.
- “Ø-merket” - Dansk statsgodkjent økologisk.

(Her medfølger et ark som viser symbolene, det er så bildene turistene må forholde seg til).

14 Har du/dere hørt om Destinasjon 21? Lokal Agenda 21? Grønn Nøgle?

15 I Danmark finnes en ordning med naturvejledere:

A) vet du/dere hva en naturvejleder er?

B) har du/dere benyttet deg/dere av en sådan noen gang?

16 Hva liker du/dere å gjøre i fritiden?

17 Er du/dere ofte ute i naturen? I forbindelse med hva?

18 Er du/dere medlem av noen lag eller organisasjoner som arbeider med miljø-/miljøspørsmål?

19 Abonnerer du/dere på noen natur- og/eller miljøtidsskrifter?

20 Kjøper du/dere økologisk mat? Ca. hvor ofte?

21 Kjøper du/dere miljømærkede dagligvarer, som f.eks. vaskepulver, kaffe, etc.?

22 Sorterer du/dere avfallet? Hvordan...?

23 vor meget ville du være villig til å betale for en miljøvennlig ferie?

0	kr. ekstra pr. uke
50-100	“
100-300	“
>300	“

24 A) Har du/dere noen idéer eller forslag til hva man kan gjøre for at turismen i Blokhus skal bli mer bæredyktig/miljøvennlig?

B) Hvem bør etter din/dere mening ha ansvaret for en miljøvennlig utvikling innenfor turistområdet?

Turistene, staten, fylket, virksomhetene, etc.?

Personlige opplysninger:

1. Kjønn M.... K....
2. Alder <20.... 20-29.... 30-39.... 40-49.... 50-59.... >60....
3. Sivilstatus Gift.... Ugift.... Samboende....
4. Barn Ja.... Antall:.... Nei....
5. Stilling og ca. årsinntekt <100'.... 100'-200'.... 200'-300'.... >300'....
6. Utdannelse etter Folkeskolen 1-2 år.... 2-4 år.... 4-6 år.... >6 år....
7. Hvilken type ferie er du på?
Bil.... sykkel.... buss.... tog.... annet .....
8. Hvor bor du/dere under ferien?
Campingplass.... Primitiv camping.... Hotell.... Sommerhus.... Annet:.....

VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE KATEGORISERT ETTER TEMA

A) NATUR- OG/ELLER MILJØHENSYN VED VALG AV STED

1. Hva vektlegger du generelt ved valg av reisemål?
2. Hva var grunnen til at du valgte Danmark og dette området som reisemål?
3. Har du besøkt andre attraksjoner eller områder i ferien? Hvilke?
4. Har du planer om å besøke andre? Hvilke?
5. Fortell hvordan du forstår og opplever natur.
6. Hva bruker du naturen til? Hva sier naturen her dig, hvilke følelser gir den dig?
7. Hvordan vil du beskrive naturen her på stedet, hvilke assosiasjoner/følelser gir den dig?
8. Området her er vernet, hva synes du om det?
9. Havde *miljø*hensyn noen betydning for dit valg af Læsø som rejsemål?
10. Havde *natur*hensyn noen betydning for dit valg af Læsø som rejsemål?
11. Hvor/hvordan bor du under ferieoppholdet? (camping, sommerhus, hotell, etc.)

B) MILJØKJENNSKAP GENERELT OG TIL DANMARK SPESIFIKT

12. Ved du hva disse symboler står for? Forklar...
  - “Blomsten” - EU’s miljømerke.
  - “Svanen” - Det Nordiske miljømerke.
  - “Ø-merket” - Dansk statsgodkjent økologisk.
  - “Grønn Nøgle”
13. Har du hørt om Destinasjon 21? Lokal Agenda 21?
14. I Danmark finnes en ordning med naturvejledere, vet du hva en naturvejlleder er? Har du benyttet deg av en sådan noen gang?

C) C) NATUR- OG MILJØINTERESSE I HVERDAGEN

- 15. Hva liker du å gjøre i din fritid? Er du ofte ute i naturen? I forbindelse med hva?
- 16. Er du medlem av noen lag eller organisasjoner som arbeider med miljø-/miljøspørsmål?
- 17. Abonnerer du på noen natur- og/eller miljøtidsskrifter?
- 18. Køber du økologisk mat og/eller miljømærkede dagligvarer? Ca. hvor ofte?
- 19. Sorterer I jeres avfall? Hva/hvordan...?
- 20. Har I energibesparende tiltak i jeres hjem? Hvilke...?

D) D) HOLDNINGER OG HANDLINGER VEDRØRENDE EN BÆREDYKTIG UTVIKLING

- 21. Har du nogle idéer eller forslag til, hvad man kan gøre for at turismen i Blokhu/på Læsø skal blive mere bæredygtig/miljøvenlig?
- 22. Hvem bør efter din mening have ansvaret for en miljøvenlig udvikling inden for turismeområdet?
- 23. Hvor meget vil du være villig til at betale ekstra for at holde en miljøvenlig ferie?

Fremtidens turisme i Nordjylland

Kære Turist!

Vi håber, at vi må få "låne" 10 minutter af din tid til at besvare følgende spørgeskema. Skemaet er en del af en større uafhængig undersøgelse om turismen i Nordjylland, som Turisme Forsknings Enheden ved Aalborg Universitet er ved at gennemføre. En af hensigterne med undersøgelsen er, at vores region i fremtiden bedre skal kunne opfylde dine ønsker som turist i forhold til tilbud og aktiviteter. Et andet formål er at skabe et billede af hvilke tiltag, der kan være hensigtsmæssige i forbindelse med at udvikle turismen i Nordjylland mod mere miljørigtige løsninger. For at kunne indfri disse mål er dit svar helt afgørende.

Undersøgelsen er *anonym*, men vil du gerne have en tilbagemelding angående resultatet af undersøgelsen, skal du blot sende os en notits på ovenstående adresse, og så vender vi tilbage til dig, så snart resultatet foreligger.

Skemaet kan afleveres i receptionen eller indsendes til Aalborg Universitet i vedlagte svarkuvert. I sidst nævnte tilfælde vil vi bede dig indsende skemaet inden 1. september 2000.

På forhånd mange tak!

Med venlig hilsen

Ulf Hedetoft

Professor

Turisme Forsknings Enheden

Aalborg Universitet

Spørgeskema

1. Hvad *lægger* du generelt *vægt* på ved valg af ferie og rejsemål?

(Giv hvert af følgende udsagn point mellem 1-5, hvor 1 er ingen vægt og 5 er meget stor vægt)

Miljøvenligt rejsemål.....	<input type="text"/>	Få andre turister.....	<input type="text"/>
Klima.....	<input type="text"/>	Børnevenlig.....	<input type="text"/>
Atmosfære.....	<input type="text"/>	Aktivitetmuligheder.....	<input type="text"/>
Pris.....	<input type="text"/>	Nærhed til bopæl.....	<input type="text"/>
Kulturelle oplevelser og attraktioner.....	<input type="text"/>	Møde med den lokale befolkning.....	<input type="text"/>
Interesser og hobbies.....	<input type="text"/>	Fred og ro.....	<input type="text"/>
Naturoplevelser.....	<input type="text"/>	Andet (skriv hvad?).....	<input type="text"/>

2. Hvilket af det følgende forbinder du med Læsø?

Kryds indtil 5 alternativer af:

Natteliv.....	☐	Kulturelle aktiviteter.....	☐
Storslået natur.....	☐	Strandliv.....	☐
Fiske.....	☐	Grønt rejsemål.....	☐
Mange turister.....	☐	Dyre- og planteliv.....	☐
Frihed.....	☐	Restaurant- og cafemiljø.....	☐
Fredede områder.....	☐	Historiske seværdigheder.....	☐
Friluftsliv.....	☐	Gæstfrie folk.....	☐
Atmosfære.....	☐	Aktiv ferie.....	☐
Børnevenlig.....	☐	Ren luft og rent vand.....	☐
Fart og spænding.....	☐	Andet (skriv hvad?):.....	☐
Sårbart økosystem.....	☐	.....	

3. Havde *miljø*hensyn nogen betydning for dit valg af Læsø som rejsemål?

Kryds af: Nej ...   Ja ..., uddyb:.....
 .....

4. Havde *natur*hensyn nogen betydning for dit valg af Læsø som rejsemål?

Kryds af: Nej ...   Ja ..., uddyb:.....
 .....

5. Hvor længe har du været på Læsø?

Kryds af: 1-3 dage .... 4-7 dage... 8-12 dage ... >12 dage .... Andet (andgiv hvad) .....

6. Er det første gang du er på ferie på Læsø?

Kryds af: Ja ... Nej ..., dette er ..... gang. Hvorfor kommer du tilbage? Forklar: .....

.....

7. Hvor meget vil du være villig til at betale ekstra for at holde en miljøvenlig ferie?

Kryds af:	0	d. kr. ekstra pr. uge	.....
	1-50	“	.....
	50-100	“	.....
	100-300	“	.....
	> 300	“	.....

8. Har du set disse symboler før? (kryds af)

Nej ... Ja ..., uddyb: .....

Nej ... Ja ..., uddyb: .....

Nej... Ja ..., uddyb: .....

9. Har du hørt om

- Destination 21? Nej ... Ja ..., uddyb:.....
- Lokal Agenda 21? Nej ... Ja ..., uddyb:.....
- Den grønne nøgle? Nej ... Ja ..., uddyb:.....
- Naturvejlederne? Nej ... Ja ..., uddyb:.....

10. Hvad kan du lide at lave i din fritid? (skriv):

.....
.....
.....

11. Er du ofte ude i naturen?

Kryds af: Nej .... Ja ..... Hvis JA, i hvilken forbindelse? Uddyb:.....

.....

12. Angiv på en skala fra 1 til 5 om hvert af følgende udsagn passer med *din* opfattelse af naturen (hvor 1 er meget uenig og 5 er meget enig):

Naturen udgør en væsentlig del af min ferie.....	<input type="text"/>
af naturoplevelser foretrækker jeg at kigge på fugle, sommerfugle, etc.....	<input type="text"/>
Naturoplevelser er for mig gåture, solbadning, kanosejls, fiskeri, etc.....	<input type="text"/>
Naturoplevelse er fjeldklatring, rafting, overlevelsesture, etc.....	<input type="text"/>
Naturen er sårbar og bør kun bruges på den aller skånsomste måde.....	<input type="text"/>
Andet som kan karakterisere din forståelse af natur? Uddyb:.....	<input type="text"/>
.....	<input type="text"/>

13. Er du medlem af nogen forening eller organisation, som arbejder med miljø og/eller miljøspørgsmål?

Kryds af: Nej ...   Ja ..., hvilke(n)? .....

14. Abonnerer du på noget natur- og/eller miljøtidsskrift?

Kryds af: Nej ...   Ja ..., hvilke(t)? .....

15. Køber du økologisk mad og/eller miljømærkede dagligvarer?

Kryds af: Nej ...   Ja ... Hvis JA, ca. hvor ofte (a) og ca. hvor mange procent (b)?

a. Flere gange i ugen ...   En gang i ugen ...   Sjældnere ...

b. 25% ... 50 % ... 75% ... andet .....

16. Sorterer du dit affald?

Kryds af: Nej ...   Ja ... Hvis JA, hvad sorterer du ud?

Organisk affald ...   Glas ...   Plastik ...   Pap/papir ...   Andet (skriv hvad): .....

17. Har du energibesparende tiltag i dit hjem?

Kryds af: Nej ...   Ja ... Hvis JA, hvilke tiltag drejer det sig om?

Energisparepærer ...   Vandbesparende bruser ...   Solvarme ...   Andet (skriv):.....

18. Har du nogle idéer eller forslag til, hvad man kan gøre for at turismen på Læsø skal blive mere bæredygtig/miljøvenlig? (skriv):.....
.....

19. Hvem bør efter din mening have ansvaret for en miljøvenlig udvikling inden for turismeområdet? (Max 2 kryds)

Turisten ... Amtet ... Kommunen ... Staten ... Virksomhederne ... Turistforeningerne ...

Andre (angiv hvem) .....

20. Har du fået indfriet de forventninger og forestillinger, du havde med hensyn til denne ferie og Læsø som rejsemål?

Kryds af: Ja ... Nej ... Hvis Nej, uddyb: .....

.....
.....

Baggrundsoplysninger:

a. Hvilket land kommer du fra?

Norge ..... Sverige ..... Danmark .....

b. Køn M ... K ...

c. Alder < 20 ... 20-29 ... 30-39 .... 40-49 ... 50-59 ... >60 ...

d. Civilstand Gift ... Ugift ... Samboende ...

e. Barn Ja ... Antal: ... Nej ...

f. Stilling og ca. Årsindkomst (i 100.000 DKR)

<100' ... 100'-200' ... 200'-300' ... >300' ...

g. Uddannelse efter Folkeskolen

Ingen ... 1-2 år ... 3-4 år ... 5-6 år ... >6 år ...

h. Hvilken type ferie er du på?

Bil ... cykel ... bus ... tog ... andet .....

i. Hvordan bor du under ferieopholdet?

Campingplads .... Primitiv camping ... Hotel ... Sommerhus ....

Andet (angiv hvad): .....

Fremtidens turisme i Nordjylland

Kære Turist!

Vi håber, at vi må få "låne" 10 minutter af din tid til at besvare følgende spørgeskema. Skemaet er en del af en større uafhængig undersøgelse om turismen i Nordjylland, som Turisme Forsknings Enheden ved Aalborg Universitet er ved at gennemføre. En af hensigterne med undersøgelsen er, at vores region i fremtiden bedre skal kunne opfylde dine ønsker som turist i forhold til tilbud og aktiviteter. Et andet formål er at skabe et billede af hvilke tiltag, der kan være hensigtsmæssige i forbindelse med at udvikle turismen i Nordjylland mod mere miljøriktige løsninger. For at kunne indfri disse mål er dit svar helt afgørende.

Undersøgelsen er *anonym*, men vil du gerne have en tilbakemelding angående resultatet af undersøgelsen, skal du blot sende os en notits på ovenstående adresse, og så vender vi tilbage til dig, så snart resultatet foreligger.

Skemaet kan indsendes til Aalborg Universitet i vedlagte svarkuvert.

På forhånd mange tak!

Med venlig hilsen

Ulf Hedetoft

Professor

Turisme Forsknings Enheden

Aalborg Universitet

Spørgeskema

1. Hvad *lægger* du generelt *vægt* på ved valg af ferie og rejsemål?

(Giv hvert af følgende udsagn point mellem 1-5, hvor 1 er ingen vægt og 5 er meget stor vægt)

Miljøvenligt rejsemål.....	<input type="text"/>	Få andre turister.....	<input type="text"/>
Klima.....	<input type="text"/>	Børnevenlig.....	<input type="text"/>
Atmosfære.....	<input type="text"/>	Aktivitetsmuligheder.....	<input type="text"/>
Pris.....	<input type="text"/>	Nærhed til bopæl.....	<input type="text"/>
Kulturelle oplevelser og attraktioner.....	<input type="text"/>	Møde med den lokale befolkning.....	<input type="text"/>
Interesser og hobbies.....	<input type="text"/>	Fred og ro.....	<input type="text"/>
Naturoplevelser.....	<input type="text"/>	Andet (skriv hvad?).....	<input type="text"/>

2. Hvilket af det følgende forbinder du med Blokhus?

Kryds (X) indtil 5 alternativer af:

Natteliv.....	<input type="text"/>	Kulturelle aktiviteter.....	<input type="text"/>
Storslået natur.....	<input type="text"/>	Strandliv.....	<input type="text"/>
Fiske.....	<input type="text"/>	Grønt rejsemål.....	<input type="text"/>
Mange turister.....	<input type="text"/>	Dyre- og planteliv.....	<input type="text"/>
Frihed.....	<input type="text"/>	Restaurant- og cafemiljø.....	<input type="text"/>
Fredede områder.....	<input type="text"/>	Historiske seværdigheder.....	<input type="text"/>
Friluftsliv.....	<input type="text"/>	Gæstfrie folk.....	<input type="text"/>
Atmosfære.....	<input type="text"/>	Aktiv ferie.....	<input type="text"/>
Børnevenlig.....	<input type="text"/>	Ren luft og rent vand.....	<input type="text"/>
Fart og spænding.....	<input type="text"/>	Andet (skriv hvad?):.....	<input type="text"/>
Sårbart økosystem.....	<input type="text"/>	.....	<input type="text"/>

3. Har du tidligere ferieret i Blokhus?

Kryds af: Nej ... Ja ..., dette er ..... gang. Hvorfor kommer du tilbage? Uddyb: .....

.....

4 a). Hvad kan du lide at lave i din fritid? (skriv):

.....

.....

b). Er du ofte ude i naturen?

Kryds af: Nej .... Ja ..... Hvis JA, i hvilken forbindelse? Uddyb:.....

.....

5. Angiv på en skala fra 1 til 5 om hvert af følgende udsagn passer med *din* opfattelse af naturen (hvor 1 er meget uenig og 5 er meget enig):

Naturen udgør en væsentlig del af min ferie.....	
Af naturoplevelser foretrækker jeg at kigge på fugle, sommerfugle, etc.....	
Naturoplevelser er for mig gåture, solbadning, kanosejlads, fiskeri, etc.....	
Naturoplevelse er fjeldklatring, rafting, overlevelsesture, etc.....	
Naturen er sårbar og bør kun bruges på den aller skånsomste måde.....	
Andet som kan karakterisere din forståelse af natur? Uddyb:.....	
.....	

6 a). Havde *natur*hensyn nogen betydning for dit valg af Blokhus som rejsemål?

Kryds af: Nej ...   Ja ..., uddyb:.....
.....

b). Havde *miljø*hensyn nogen betydning for dit valg af Blokhus som rejsemål?

Kryds af: Nej ...   Ja ..., uddyb:.....
.....

7. Har du hørt om

- Lokal Agenda 21? Nej ...   Ja ..., uddyb:.....
- Destination 21?   Nej ...   Ja ..., uddyb:.....
- Den grønne nøgle? Nej ...   Ja ..., uddyb:.....
- Svanemerket   Nej ...   Ja ..., uddyb:.....
- Naturvejledere?   Nej ...   Ja ..., uddyb:.....

8. Er du medlem af nogen forening eller organisation, som arbejder med miljø og/eller miljøspørgsmål?

Kryds af: Nej ...   Ja ..., hvilke(n)? .....

9. Abonnerer du på noget natur- og/eller miljøtidsskrift?

Kryds af: Nej ...   Ja ..., hvilke(t)? .....

10. Køber du økologisk mad og/eller miljømærkede dagligvarer?

Kryds af: Nej ... Ja ... Hvis JA, ca. hvor ofte (a) og ca. hvor mange procent (b)?

a. Flere gange i ugen ... En gang i ugen ... Sjældnere ...

b. 10%... 25% ... 50 % ... 75% ... andet .....

11. Sorterer du dit affald?

Kryds af: Nej ... Ja ... Hvis JA, hvad sorterer du ud?

Organisk affald ... Glas ... Plastik ... Pap/papir ... Andet (skriv hvad): .....

12. Har du energibesparende tiltag i dit hjem?

Kryds af: Nej ... Ja ... Hvis JA, hvilke tiltag drejer det sig om?

Energisparepærer ... Vandbesparende bruser ... Solvarme ... Andet (skriv):.....

13. Ville du være villig til at betale ekstra for at holde en miljørigtig ferie?

Kryds af:	Nej	.....
	1-50 d. kr. ekstra pr. uge	.....
	50-100 “	.....
	100-300 “	.....
	> 300 “	.....

14. Har du nogle idéer eller forslag til, hvad der kan gøres for at tilrettelegge din ferie således at den bliver mer skånsom mod den lokale natur og miljø? (skriv):.....

.....

15. Hvem bør efter din mening have ansvaret for en miljørigtig udvikling inden for turismeområdet? (Max 2 kryds)

Turisten ... Amtet ... Kommunen ... Staten ... Virksomhederne ... Turistforeningerne ...

Andre (angiv hvem) .....

Baggrundsoplysninger:

a. Hvilket land kommer du fra?

Norge ..... Sverige ..... Danmark .....

b. Køn   M ... K ...

c. Alder   < 20 ...   20-29 ...   30-39 ....   40-49 ...   50-59 ...   >60 ...

d. Civilstand   Gift ... Ugift ...   Samboende ...

e. Barn   Ja ..., Antal: ... Nej ...

f. Stilling? .....

g. Ca. årsindkomst

<100.000 ... 100.000-200.000 ... 200.000-300.000 ... >300.000 ...

h. Uddannelse efter Folkeskolen

Ingen ...   1-2 år ...   3-4 år ...   5-6 år ...   >6 år ...

i. Hvilken type ferie tager du normalt på?

Bil ...   cykel ...   bus ...   tog ...   andet .....

MANGE TAK FOR DIN HJÆLP

VEDLEGG 6: OVERSIKT OVER INTERVJUER OG SPØRRESKJEMAER

INTERVJUER:

Blokhus August 2000

Intervju	Dato	Nasjonalitet	Antall Deltakere	Tid (i min.)
1	9	T	3	21,2
2	9	T	2	31,0
3	9	T	2 (6)	60,0
4	10	D	3	28,3
5	10	N	4	23,6
6	11	S	1(2)	14,7
7	11	D	2	27,8
8	12	N	2	19,4
9	12	D	1	13,3
10	12	D	2	14,3
11	12	D	2	18,1
12	13	T	1	19,9
13	13	S	2	20,8
14	13	F	2	34,6
15	13	T	2	33,3
16	13	D	1	13,3
17	14	D	2 (Pandrup Kommune)	24,4
18	14	N	2	30
Sum			37	

- 5 tyske intervjuer 10 personer tilsammen.
- 6 danske intervjuer 11 personer tilsammen.
- 3 norske intervjuer 8 personer tilsammen.
- 2 svenske intervjuer 3 personer tilsammen.
- 1 fransk intervju 2 personer tilsammen.
- 1 intervju med Pandrup Kommune 2 personer tilsammen.

Læsø August 2000

Intervju	Dato	Nasjonalitet	Antall Deltakere	Tid (i min.)
1	23	D	1 (Grøn Guide)	55,7
2	23	D	2	35,9
3	24	D	3	50,6
4	25	D	1 (naturvejleder)	30,0
5	25	T	2	50,0
6	25	T	3	27,7
7	26	D	4	15,3
8	26	D	2	23,0
9	26	S	1	43,0
10	27	S	4	26,3
11	27	S	2	23,0
12	27	S	2	21,2
13	27	T	2	49,7
14	27	D	1 (vandrerhjem)	14,2
15	27	D	1 (turist- og erhv.sjef)	19,2
16	27	D	1 (Gammelgård)	03,0
17	28	D	2	56,7
18	28	D	2	33,0
19	28	N	4	20,0
20	28	N	3	20,0
Sum			43	

○ 3 tyske intervjuer	7 personer tilsammen.
○ 6 danske intervjuer	15 personer tilsammen.
○ 2 norske intervjuer	7 personer tilsammen.
○ 4 svenske intervjuer	9 personer tilsammen.
○ 1 intervju med Grøn Guide	1 personer tilsammen.
○ 1 intervju med naturvejleder	1 personer tilsammen.
○ 1 intervju med lederen av Læsø Vandrerhjem	1 personer tilsammen.
○ 1 intervju med Turist- og erhvervssjef	1 personer tilsammen.
○ 1 intervju med lederen av Gammelgård Feriesenter	1 personer tilsammen.

SPØRRESKJEMAER:

Blokhus August 2000

Nasjonalitet	Antall Utleverte		Antall Besvarte (samlet sett)
	<i>Gamle*</i>	<i>Nye*</i>	
Danske	150	100	16
Norske		100	14
Svenske		100	9
Tyske	200		55
Andre	150		1
SUM	500		95

* Angående de nordiske skjemaene ble det ikke skilt mellom de forskjellige språkene, alle skjemaene ble sendt ut på dansk. Dette kan ha påvirket svarprosenten, spesielt fra svenskene.

Læsø August 2000

Nasjonalitet	Antall Utleverte	Antall Besvarte	
Danske	160	38	32
Norske			1
Svenske			5
Tyske	200	57	
Andre	40	0	
SUM	500	95	

VEDLEGG 7 OG 8: NATUR- OG MILJØHENSYN VED VALG AV REISEMÅL

Blokkhus respondent	Utdypende kommentarer vedrørende Naturhensyn - opprinnelig spørsmål 3 -	Utdypende kommentarer vedrørende Miljøhensyn - opprinnelig spørsmål 4 -
101	Vann, luft, strand.	
108		Tilfeldigvis fra Dansommer-Katalog.
109	Enestående, klitterne er fantastiske, hunden liker det også.	
111	Strand, hav, det åbne klitlandskab og de genplantede skove er vidunderlige.	Vi liker landskapet, havet, stranden og de vennlige menneskene her, Vi liker (ordret: hilser velkommen !?) søppelspann og at å drikke fra dåser er forbudt her.
112	Sand/strand/vann/skog – bo i naturen.	
113	Jeg oppholder meg svært gjerne i naturen.	
114	Skjønne sandstrender, sanddyner, etc.	
115	Marker, skov, naturlig strand, græsplæn.	
116	God luft, rent vann.	
118	Klima, Nordsjøen, vind, sol, regn, sanddyner, feriehus ...	Natur og Nordsjøen, en egen kjærlighet til Nordjylland fra Skagen til Rødhus.
119	Nordsjøen, sandstrand, god luft.	
120	Rekreasjonsferie.	
121	Den til dels ikke forstyrrede natur.	Omlandet er fantastisk.
122	Vi elsker havet, sanddynene, de herlige vandremulighetene, etc.	Vi har tilbrakt vår sommerferie her gjennom 25 år. Vi har en forkjærlighet for landet og folket.
123	Nordsjøen med sanddynelandskapet.	
124	Vi liker å sykle og gå rundt i naturen.	Vi har valgt dette stedet på grunn av naturen og roen.
127	Se spørsmål 3.	Jeg kan lide vand, bølger ved stranden, plads, jeg elsker at mødes med venlige mennesker.
128	Skjønn egn, avvekslingsrike skoger, sanddyner, hav.	Rene strender.
131	Rikt dyre- og planteliv, herlig strand.	
132	Vidtløpende strand, dynelandskap.	
133	Stor strand, sanddyner.	
134	Stor rekreasjonsverdi, mange muligheter for aktiviteter i det fri.	
136	Skjønt hede-, skog- og dynelandskap. Strand og vann.	
137	Nær Limfjorden. Avveksling.	
141	Skjønn Nordsjø-panorama.	God luft og Jammerbukten, skjønn, ren strand.
142	Se spørsmål 3.	Ren strand, muligheter for å vandre.
143	Nordsjøluft og vann.	

145	På grunn av strand, dyner og hav.	
146	Se spørsmål 3.	Vide, rene strender.
147	Gå I skogen og på stranden. Gode sykkelmuligheter.	Ren kyst, ro, ro/hyggelege mennesker.
149	Se spørsmål 3, svømme i havet, gå turer langs stranden.	God luft, mye grønt, naturopplevleser, f.eks. å søke bær, sykle, stor ro.
150	På grunn av dyne-landskapet.	
151	Skjønn strand, ren luft.	
152	Vi elsker havet og den gode luften.	
157	Se spørsmål 3.	Cykeltur i Nordjylland - hvor Blokhuis er en del av turen.
159	Strand.	
170		Rent og pent.
174	Fordi det er viktig å bevare naturen og fordi naturen er en viktig del av ferien.	Det er ikke gøy å reise til et sted med mye søppel.
175	Både Ja/Nei - Vestkysten betyr mye.	
177	Gensyn med området.	
181	Har et smukt landskap.	
189		Skal ikke til Blokhuis, men til Juelsminde, men besvarer spørreskjemaet allikevel da jeg er meget interessert i alt, som kan gavne miljøet.
192	Det er bla. pga. naturen at vi kommer.	

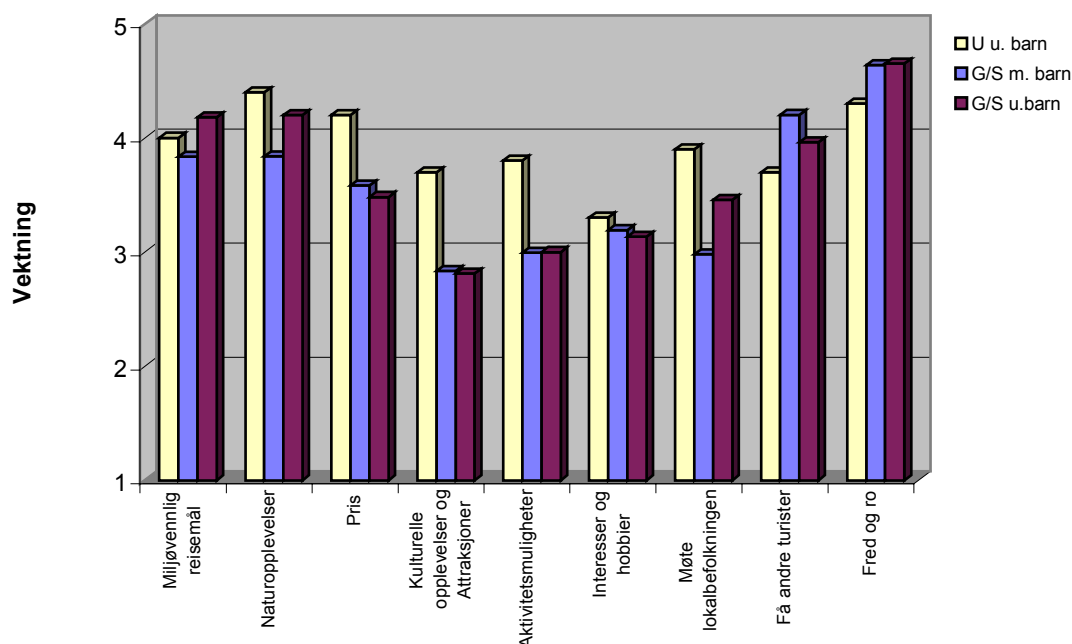
Læsø respondent	Utdypende kommentarer vedrørende Naturhensyn - opprinnelig spørsmål 3 -	Utdypende kommentarer vedrørende Miljøhensyn - opprinnelig spørsmål 4 -
1	Storslagen natur og herlige bad.	
5	Naturplejen her er helt i top.	
8	Etter mitt første besøk (inntil nå 4 ganger siden 1993) oppdaget jeg Læsøboernes innstillinger som jeg bifaller.	Min indfaldsvinkel skyldtes i første omgang slægtsforskning.
10	Interesse for de danske (små)øer.	
12		Miljøet er i forvejen fint. Kommunen sørger for et godt miljø.
15	Her er utrolig flott natur samt mange sjeldne plantearter. Det er viktig, at dette blir bevart - også for MIN videre lyst til å komme her på ferie.	
18	Cykelferie.	
22	I den forstand at, hvor der findes spennende - artsrik natur er der oftest fredet eller beskyttet i en eller annen grad.	
23	At noe er fredet.	
24	Se spm. 1 og 2.	Se spm. 1 og 2.
26	Efter første besøg i 1975 har vi været her 3 ganger om året siden.	
30	Glæder mig til Rønnerne.	Visste at her ikke var forurensende industri, og ingen støjgener f.eks. fra natteliv.
31	Spørsmålet ikke forstået.	
33	Fugle interessert.	
38	Ø-natur-kultur.	
39	Jeg elsker det vide, generøse landskab på Læsø, afvæksling af strand, skov og hede. Desuden er jeg en ihærdig samler (muslingeskal, pæne sten, svampe) og det kan meget godt lade sig gøre på Læsø.	Pga naturen har vi bestemt os for Læsø og vi synes at en "blød turisme" er nødvendigt. F.eks. kan vi godt lide, at man næsten alle steder kan køre med bilen tæt til stranden, men at gaderne ikke bliver asfalteret.
40		Læsø er fremdeles ikke gjort kommersiell.
41	Rent vann, skog og hedeområde.	
43	Det er fremdeles herlig å være på Læsø.	Naturlige omgivelser, fordi naturen blir vernet.
44	Strand, skog, heder, alt underbart.	Uberørt natur, ro.
45	Dyr- og planterikhet, ren luft og rent vann.	Storartet natur, dyr- og planterikhet.
47	Mange vandremuligheter. Mangfoldig natur.	
48		Blitt anbefalt av bekjente og vi er svært tilfreds.

49	Skjønn og mangfoldig natur, i tillegg utstrakte strender.	
50	Ro, mangfold, opprinnelighet.	
51	Her kan vi fremdeles være uforstyrret være i skjønn forening med øyen.	Vi elsker stranden og havet, og det har vi gode muligheter for å oppleve på Læsø.
52	Feriehaus på naturgrunn, langvarige spadserture ved havet og i naturreservater.	
53	For at besøge sæler og for at trække frisk havluft.	Fordi det er gode muligheter til å bevege seg rundt på sykkel.
54	Se/observere dyr, samle sopp, søke etter rav.	Se spørsmål 2.
55	På grunn av den avvekslingsrike natur, skog, heder, strand, Klitter på et meget lille område (ordret: mindste rum)	
57	Mangfoldet i naturen.	
59	Ro og fredlig livsrytme.	
61	Se spørsmål 2.	
62	Skog, heder, strand og vann.	Nær grenseløs frihet.
65	Uforfalsket natur.	Her blir miljøet holdt rent (renseanlegg).
66	Øen tillader uhæmmet bevægelse ved frisk luft. Naturen virker “naturlig”.	Begrepet blir ikke forstått entydig. Menes med det en intakt natur? Er fjerrejsere, fordi de ikke er miljøvennlige, udelukket?
67	Rene strender og vann. Hedelandskap, furuskov, svampe, massevis, hvedemarker og bondeliv, frisk fisk og hummer, lækre poteter, ferske rundstykker, lakkert brød ...	Ingen hotelbygninger for masseturisme, begrensning ...
68	Strand, vann, heder, skog.	
69	Rolig nature, liten trafikk/larm.	
70	Store arealer i naturlig tilstand, interessant flora.	
71	Blan annet! Se spørsmål 3	Naturnærhet, få turister, ro, ingen “turist-animasjon”, intet natteliv, urtoligt avslappende, har vært vårt feriereisemål i 10 år!!!
73	Hav, friske fisk, vennlige feriehus.	
74	Naturen virker uberørt og ikke kunstig formet.	
75	Praktfull skog- og hedelandskap, strender fulle av natur, ingen biler på stranden.	
76		Ren luft, rent vann, ingen industri.
77	Sanddyner, hede- og skogslandskap. Få beboere.	
78		På grunn av den fine badestranden.
79	Mye skog, store hedeområder.	Ingen vann eller strandforurensing, via tjære, plastikkavfall.
83		Ren luft og rent vann, Klima med salt i luften, det blæser også en del.
85	Rolige strender med få turister.	

86		Strendene og øyen er ren.
87	God luft, rene skoger, sanddyner og vann.	Rolig livsrytme, mange aktivitetsmuligheter utendørs, liten trafikk.
88	Se spørsmål 3.	Det fines så få reisemål, hvor naturen fremdeles er bevart og skjøttet.
89	Se spørsmål 3.	Foretrekker ferie i intakte omgivelser. (Vi) vil helst lade barnene oppleve naturen mest mulig.
90	Mangfold (heder, skog, strand, etc.) Meget plads uden at blive forstyrret og ensomhed.	
91	Se spørsmål 3.	Men naturen er viktig for oss.
92	Vandre, bade, samle sopp.	
94	Blant annet, se spørsmål 3.	Vi registrerer særdeles Læsøs bestrebelser hvad angår miljøet (!) afgørende kriterium for ferie på Læsø ...
96	Ren luft, rent vann, liten trafikk, mye natur, mye kyst, mange bademuligheter.	Se spørsmål 4.
97	Enestående natur, strand, klitter, hede, skov.	
99	Blandingsskov, men også græsmarker, hedeområder, strand og fantastisk klart vand.	

VEDLEGG 9: FERIEPREFAERANSER BLANT GRUPPER AV TYSKERE

Derfor kunne det være interessant å se litt nærmere på disse forhold, ved å skille ut og analysere ”tyskerne” som egen gruppe¹.

Faktorer tyskere generelt vektlegger ved valg av reisemål.

Analysen er her, i forhold til tyskere, inndelt i tre kategorier. Den første er Gifte/Samboende med barn (G/S m. barn), den andre er Gifte/Samboende uten barn (G/S u. Barn) og den siste er Ugifte uten barn (U u. Barn). Det skal tilføyes at det også finnes en fjerde gruppe, Ugifte med barn, men idet det her kun er snakk om 2 personer, er de ikke medregnet.

Vi ser klart at det er gruppen ”Ugifte uten Barn”, som legger størst vekt på ”Kulturelle Opplevelser og attraksjoner” og ”Aktivitetsmuligheter”, og det er også denne gruppen som legger størst vekt på ”Interesser og hobbyer”, selv om de her skiller seg lite ut i forhold til de andre gruppene. ”Interesser og hobbyer” vektlegges generelt relativt lavt sammenlignet med en del av de andre faktorene. Imidlertid, så er det også denne gruppen som legger størst vekt på ”Naturopplevelser”, som de vektet høyere enn de nevnte ”Kulturelle opplevelser og attraksjoner” og ”Interesser og hobbies”. ”Møte med lokalbefolkningen” og ”Pris” vektet også høyere. Således er det for denne gruppen flere forhold som spiller sammen, som pris, ønsker, hvilke muligheter som byr seg og hvem man ferierer sammen med.

¹ Basis 117 besvarelser.

VEDLEGG 10: BEGRUNNELSER FOR GJENBESØK – BLOKHUS

Respondent	Hvorfor kommer du/dere tilbake til Blokhus? - opprinnelig spørsmål 6 -
105	Vann, strand.
109	Pga. det er skjønt her, pga. hund.
110	Se spm. 1 og 2.
111	En gang om året med vårt voksne barn.
112	Sand, strand, vann, skog - det å bo i naturen.
114	Pga. den skjønnne, uberørte natur.
115	Nordsjøluft, ro, rekreasjon.
117	Alt her tiltaler oss!
118	Mer uberørt og færre turister enn i Nord-Tyskland.
121	Fordi det alltid tiltaler meg.
122	Fordi det alltid tiltaler oss.
124	Den første gangen vi var her, var vi her kun 3 dager, og det syntes vi var for kort til å bli kjent med området rundt Blokhus.
127	Pga. naturen og menneskene.
128	Det er særs skjønt her.
130	Mulighet for aktiv rekreasjon.
131	For å finne ro og rekreasjon og for å nyte naturen.
132	Klima, natur.
133	Fordi vi liker det veldig godt her.
134	Pga. hele atmosfæren.
135	Ro og rekreasjon.
138	Fordi vi her kan rekreere optimalt.
139	Pga. naturen.
140	Hav, strand, natur, ro.
141	God luft ved Jammerbukten, skjønn, ren strand, skjønt Norsjøpanorama.
142	Ro, eget hus, natur.
143	Bevegelsesfrihet i sommerhus og på stranden og den skjønnne, salte Nordsjøen.
144	Fordi vi liker Nordsjø-kysten langs Jylland svært godt.
146	Natur, ro, hav og strand.
147	Ren (púr) ferie.
149	For rekreasjon, tanke krefter.
151	Egenartet strand og dyner.
154	Skjønn strand, atmosfære, gjestfrihet.
159	Vestkysten.
160	Er oppvokset med sommerhus i plantasjen.
163	Trives der.
164	Herlig ferie med aktiviteter for alle.
165	Atmosfære, strendene.
167	Koselig område, lett tilgjengelig fra Norge, bedre vær enn på Vestkysten.
168	Det er en hyggelig og trivelig landsby.
170	Bra vær og fine strender.
171	Det er hyggelig på alle vis.
174	Fordi det er en fin plass.
175	Skjønn natur.
177	Naturen.
178	Har kost oss her.

181	Jeg synes det er for dyrt å leie sommerhus mellom Blokhus og Løkken, vi ønsker også et sommerhus som er alminnelig innrettet og uten for mye utsmykkning.
183	Se spm. 1 og 2.
184	Fint område. Har vært en gang tidligere i Løkken og en gang i Skagen.
186	Tett ved strand, smuk natur.
188	Vi har venner i Danmark, vi trives med det danske sinnelaget.
191	Koselig liten plass, med ro, café- og og strandliv.
192	Den storslåede natur og atmosfæren.

VEDLEGG 11: BEGRUNNELSER FOR GJENBESØK – LÆSØ

Respondent	Hvorfor kommer turistene tilbake til Læsø? - opprinnelig spørsmål 6 -
1	Er kommet regelmessig siden -65. Første havn med bra sprit-/ølpriser fra Sverige. På kjøpet får vi det danske gemytt samt storslått natur.
3	Kom hit første gang med småbarn. Fant et rolig og trygt sted, et Danmark i miniatyr, med herlige mennesker, flott natur og mange opplevelser. Siden har vi vært her hver sommer, 1 og 2 ganger.
5	Naturen - Fuglene - Atmosfæren.
7	Natur -stillhet - ro - atmosfære.
8	Natur og slektsforskning.
9	Arbeid.
15	Det er mitt "hjem nr. 2". Jeg er kommet hit fra jeg var barn. Her er fred og ro - et ideelt sted å stresse av.
16	Avstressende miljø. Fantastiske mennesker.
22	På grunn av naturen.
24	Grunnet naturen og de få turister.
28	Gjensyn med naturen.
31	Det er deilig på Læsø og så har jeg familie, hvis sommerhus på øen, vi har kunnet låne!
32	Deilig seiling fra Gøteborg.
34	Natur - natur - natur!
37	Man kan finne fred og ro, øyen virker ikke overfylt med turister, god strand, generelt hyggelig øy.
39	Den 4 gang er også bokket. Jeg har også som barn gjerne reist til Danmark, og Læsø er et av de skjønneste danske områder jeg kan forestille meg. Menneskene er veldig vennlige, naturen er storartet, været stort sett fint - hva mer kan man ønske seg?!
40	Læsø er enda ikke gjort komersiell.
42	Pga. den skjønnne, rolige natur.
43	Læsø er vår ferie-drømme øy.
44	Fordi vi føler oss vel her.
45	Storartet natur, ren luft, mm.
46	Vi kommer utenom sesongen.
47	Pga. roen.
49	Fordi vi liker Læsø så godt. Skjønn og mangfoldig natur, samt vide strender.
50	Vi møtes med mange venner og bekjente.
51	Øyen er fremdeles ikke invadert av turister. Kommunen sørger for at øyen forblir som den er.
52	Ro, oversiktighet, naturkontakt, forsterkelse av immunsystemet.
54	Ro, natur, rent vann, skjønn strand.
55	I Danmark har vi ikke funnet bedre.
56	Pga. vannsport og naturopplevelse.
58	Se spm. 1.
60	Fordi vi her har alt man behøver for rekreasjon.
61	Øyen har en høy rekreasjonsverdi.
62	Skog, heder, strand og vann.
63	Tanke nye reserver, rekreasjon, "fit" for vinteren.
65	Fordi vi her har alt man behøver for rekreasjon.
66	Liten trafikk, intet turistisk "Ballungszentrum", gode bevegelsesmuligheter i naturen.
67	Se spørsmål 3 og 4.
68	Strand, vann, hede, skog.
69	En gang Læsø, alltid Læsø!

70	Pga. naturlandskapet.
71	Læsø er fasinende (spise fisk, luft, vann, sol, vind, strand, menneskene (danskene). En fremdeles intakt enhet av mennesker og natur. Det er særdeles velgjørende for kropp og sjel.
72	Ro, sport, strandliv, sykling, sjøutsikt fra feriehuset.
73	Det har tiltalt oss godt ved første besøk.
74	Positiv opplevelse, det er en vennlig atmosfære, mildt klima, "Unauffälligkeit des Tourismus":
75	Liten turisme, "naturbelassene" øy.
76	Større rekreasjonsverdi.
77	Rolig og spennende.
79	Storartet natur, fredede områder, miljøvennlig reisemål, ren luft og vann, ro, ingen vann- eller strandforurensning via avfall, store skog- og hedeområder.
80	Ønske fra foreldre.
81	Pga. venner som holder ferie her.
84	Strand og skog.
85	Rolige strender, intet nattliv, fredelig sommerhusområde.
86	Fordi læsø er en øy hvor man kan rekreatere med stor ro.
87	De første 4 gangene var vi som barn på Læsø, og nå selv med egne barn (små). Vi har fastslått at øyen har forandret seg lite, og i det den har til det bedre. Fint reisemål, svært avvekslingsrikt.
88	Vi har kun lært å kjenne et sted i Norden - Læsø - hvor vi sammen med våre hunder føler oss optimalt vel og hvor vi kan rekreatere.
89	Pga. den maksimale rekreasjonseffekt, hav, luft, ro.
90	Naturlig skjønnhet, gode hus på store grunner, ingen masseturisme.
91	Gangen før var det kun dagsbesøk.
93	Fordi hele øyen (og spesielt roen) tiltaler oss meget.
94	Se spørsmål 3 (og fordi vi her har funnet det hyggeligste feriehus man kan tenke seg).
96	For det mest godt vær, natur, ro, ufarlig å bade i havet, syklemuligheter.
97	Storartet natur, ro.
99	Naturen og roen tiltaler oss her.

VEDLEGG 12: FORSLAG TIL EN MER BÆREDYKTIG TURISME

Blokkhus	Forslag/idéer
100	Forbedre avfallssorteringen. Busser med sykkelhenger til utflukter.
101	Ikke legge igjen PKW på stranden.
102	Søppelsortering i hvert hus.
104	Detaljert avfallssortering (plastikk).
106	Mindre bilkjørsel på stranden (men intet forbud).
110	Avfallssortering.
111	Færre biler på stranden. Gjøre folk oppmerksom på at det er bedre både for helsen og miljøet å gå på stranden. Lage flere bilfrie soner, tilby sportslige aktiviteter for ungdommen.
112	Begrensninger på feriehusområdet.
113	Hente opp avfallet på stranden og ikke la avløpsvann renne ut i Nordsjøen.
114	Avfallssortering.
116	Hvorfor blir ikke avfallet sortert (bortsett fra glass)? Hvorfor blir ikke glasset skilt i farget, ufarget, etc.? Hvorfor kan man løpe/gå gjennom/på dynene? (Evt. Anlegge treveier, så blir det mindre slitt og mindre løping på/i selve dynene).
118	Å redusere bilkjørselen på stranden om sommeren, f.eks. gjennom på forhånd gitte kjøreretninger f.eks. enveiskjørsel (Løkken til Grönhøj; Saltum-Grönhøj; Blokkhus-Grönhøj, Blokkhus-Rødhus) og div. andre forhold, som f.eks. flere toaletter på stranden om sommeren.
119	Større avfallssorteringsmuligheter. Ingen biler på stranden.
120	Ja, det selvsamme "Duale sorteringssystem" med sortering av kunststoffer, blekk, isopor, folie og annet.
121	Færre biler, mindre innpakning, mer typiske danske forhold.
122	Det ville være fint med tydelige henvisninger/skiltning, men uten forbud.
123	Avfallssortering!!! Begrense bilkjørselen på stranden, solenergi i sommerhusene.
125	Ja, vi savner sti-nummereringen på stranden, slik som du finner den i Løkken. På denne måten ville også dyne-beplantningen i Blokkhus-Rødhus bli bevart.
126	Avfallssortering!
127	Lekeplasser - lekehus for barn, f.eks. rutsjebaner, mm. (fører også til kontakt mennesker imellom).
128	Gjøre turistene mer oppmerksomme på avfallssorteringsordninger. Avfall på stranden.
129	Opprettelse av offentlige kommunale virkemidler!
132	Bilene vekk fra stranden.
134	Ingen ide mht. forslag, det er miljøvennlig nok.
135	Avfallssortering for sommerhus, strandrengjøring.
136	Sortering av plastikkavfall.
137	Sperre den herlige stranden for biler.
141	1. Mer informasjon til turistene. 2. Sette inn vannur/-målere i sommerhusene.
143	Blokkhus - øko - brunch. En Blokkhus - frokost - marked med økologiske produkter fra omlandet, kanskje hver lørdag i juli-august på plassen foran Jansen? Mer informasjon om at man kan kjøre med tog fra Tyskland, det passet veldig godt! Innkjøpsservice!
144	Redusere bilkjørselen på stranden.
145	Mer avfallssortering.
150	Ingen biler på stranden!!
151	Det mangler muligheter for avfallssortering (en avfallscontainer fant vi for sent, alle ting er inne i selve landsbyen). Elektrisk oppvarming medfører høyere strømforbruk.
152	Forbud mot motorisert kjørsel på stranden.
153	Informere/oppfordre turistene til forsiktig omgang med naturen, dynene, strand, osv. Spare energi, henholdsvis solenergi til sommerhusene. Oppfordre huseierne til å installere sparesusj, isolere husene.
154	Avfallssortering, solenergi.
155	Avfallssortering (f.eks. plastikk).

160	Lavere priser på dagligvarer, konkurrerende forretninger (Fakta-Netto).
167	Tiltak for sortering av avfall.
173	Avfallssortering.
177	Mer handikapvennlige fortau - adgang til forretninger og severdigheter.
181	Flere søppelspann på f.eks. stranden, skogen, veien.
182	Ikke så mange turister på et lite sted.
191	Begrense antall turister pr. dag.
192	1. Avfallssortering. 2. Flere avmerkede stier, slik at man ikke vader inn og ødelegger planter,

Læsø	Forslag/idéer
1	Det største håpet mot mental miljøforstyrrelse er DANKORT.
5	Rør ikke ved for meget, det er en fraktfull øy.
6	Restriktiv turisme.
8	Ad. 1 (bæredyktig): Utvid turistagitationen med skipet. København evt. Malmø-Hamburg. Ad 2 (miljøvennlig): Understrek og tydeliggjør kraftigere naturen på Læsø og derav miljøets samspill og overlevelse hermed.
12	Jeg synes, at Læsø kommune i forhold til sine økonomiske muligheter gjør et storartet arbeid for natur og miljø.
14	Bykart med uførlige opplysninger om gatenavn.
15	Folk sykler mye, og i klittene er det stiene som brukes. Folk/turister virker generelt opplyste om emnet.
21	Gjøre det ennå mer attraktivt og sikkert å kjøre på sykkel.
23	Mer utførlige kart over øyen, med gatenavn.
24	Fergeturen med bil er for dyr.
26	Kystsikring, styr på hunder, gode lekeplasser for barn.
28	Etter vår mening er det sørget meget fint for avmerkede stier, fine trebruer, mm. MEN det er viktig at også fiskerier og landbruket opprettholdes. Læsø MÅ IKKE bli et MUSEUM!
32	Avfallssortering.
34	El-busser til transport så folk ikke kjører så mye i privat-biler.
35	"Minus turisters biler."
37	Gratis veiledning (som "mini-kurs") om skog og strand til turister, evt. flere språk (tysk/engelsk) - evt. kontroll eller oppsyn av samme instans.
38	Bruk de lokale produkter: Læsø-poteter, grønnsaker, kjøtt, vann (!). Lag det økologisk, reklamer! Innfør de gamle danske kvegraser, får, gjeter, høns, m.v. La dem få giftfri marker og la gjestene se dem. Etc.
39	Jeg finner at på Læsø blir "soft turisme" praktisert. Eventuelt kunne man tenke over søppelsortering (papp, papir så vel som plastikk).
43	Ikke flere feriehus og ikke utvide turismen mer.
46	Færre gjestesenger, ingen fornøylespark eller andre store attraksjoner.
47	Begrense antallet av sommerhus, ikke legge ut nye felter. Legge ut/informere om flere vandreruter, således at turistene ikke beskadiger sanddynene, ol. "Pfade durch die Dünen durch Holzspane (wie auf Farsø) kennzeichnen".
50	Færre platikk-innpakninger (f.eks. for næringsmidler).
51	Man kan ikke se turismen adskilt fra de vaner som innbyggerne har, fordi det da oppstår en disharmoni som ikke er godt for øyas atmosfære! Turistene respekterer de oppstilte sperringer/anvisninger i dyneområdene, men lokalbefolkningen kjører gjennom området med bil!!!
52	Ikke servere med platikkbestikk, ol. Avskaffe plastiktallerkner og plastikkbestikk.
53	Avfallssortering (plastikk, "Alm", kompost) også for feriehus.
54	Annordning for Avfallssortering.
55	Finnes ingen energisparehus, Jeg ville utstyrt husene med solenergi.
56	Bygge toalettanlegg (P-plass ved enden av Strandveien: Knotten/Stokken).
57	Benytte solenergi (termisk og votovoltisk). Eksakt avfallssortering.
60	På Læsø savner vi en gammel, typisk dansk landsbykjerne.
61	Skal det være enda mer miljøvennlig? Turistene har selv et ansvar, og mer informasjon kunne bidra til at turistene var enda mer miljøvennlige.
62	En bedre avfallshåndtering.
63	Ingen oppgaver.
65	Ikke tillate flere feriehus.

68	Avfallssortering, varmtvann i alle hus via solenergi, oppheting kun med "nachwachsenden Rohstoffen".
69	Avfallssortering.
70	Avfallssortering.
71	Være strengere med at hunder går i bånd og ikke løper løs i klittene. Sørge for at hundelort, ol. Plukkes opp av eier. Det var ikke slik for 10 år siden at stranden og dynene ble så forurennet. Fremheve at turistene må ta med avfallet sitt fra strender, kl
72	Praktisere avfallssortering, forbedre allmenn renhet, også på stranden.
74	Oppfordre til at innbyggere skruv av bilmotoren når de holder lengre tid.
75	I sommerhusområdet skulle det finnes containere for plastikk + papiravfall. Turisten skulle således gjøres oppmerksom på avfallsorteringsordningen. Til hvert hus skulle der tilhøre sykler, samt "Behwonerzahl".
76	Oppstille flere avfallskorger, innsette solarteknikk i sommerhus.
77	Forbedre sykkelmulighetene (f.eks. primitive teltplasser) og "zusätzliche Radwege im Bereich Süden".
79	Ikke mer utvidelse av golfarealet, færre bilkjørsel og "den Einsatz von Maschinen zu seiner Pflege!".
80	Nei.
84	Avfallssortering.
86	"Mehr Veranastaltungen", lekeplasser for barna. Prisskiltene på varene i butikken er overhodet ikke oversiktelige.
87	Ingen flere sommerhus, forbud mot å samle sopp utenom ved guidede grupper eller på private grunner, så unngår man å ødelegge skogsbunden. Bruke oppslags-/infortavler ved parkeringsplassene for å informere om (det lokale) øko-systemet.
88	Samlebeholdere for plastikkavfall/blikkbokser. Ingen villmannskjøring (mange døde, overkjørte dyr langs veien: pinnsvin, fugler, etc.). Sette opp skilt utenfor landsbyene som oppfordrer folk til å kjøre langsomt. Ikke asfaltere flere veier i skogen. Ikke mer flytrafikk.
90	Innføre avfallssortering. Ikke anwise/tillate flere byggeplasser.
91	På sårbare steder, sette opp stimarkører, slik at folk holder seg på stiene og ikke vader i naturen.
93	Ikke øke antallet av feriehus.
94	Avfallssortering i feriehus. Huseierne gjøres oppmerksom på miljøansvar (premiere spesielle hus, som f.eks. på Møn).
95	Det skulle forbli slik det er.
96	Alle feriehus skulle være tilknyttet spesielle strømbesparende tiltak. Det kan gjøres for minimal pris og får minimalt forbruk. Når mulig, skulle feriehus tilknyttes fjernvarme/nærvare, også campingplasser (solar, ol.).
99	Jeg finner det ikke godt om det blir bygget enda flere feriehus. Antallet burde begrenses.